IRINEL STEGAR

VALEA JIULUI – PROBLEME ŞI POLITICI SOCIALE

EDITURA FOCUS
PETROŞANI
2007

*Editura FOCUS este recunoscută de către Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi este **acreditată CNCSIS***

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

STEGAR, IRINEL
Valea Jiului – Probleme şi politici sociale/
Irinel Stegar – Petroşani Focus 2007

Bibliogr.
ISBN 978-973-677-103-3

316.48(498 Valea Jiului)

CUPRINS

Cuvânt înainte **5**

INTRODUCERE **7**

Capitolul 1 POLITICA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA **13**

1.1 Conceptul de politică socială şi obiectivul său global **13**

1.2 O etapizare a politicii sociale în România **18**

1.3 Evaluarea politicilor sociale **27**

1.4 Sectorialitate şi priorităţi în politica socială **34**

1.5 Politica socială la nivelul pieţei muncii **38**

1.6 Ocuparea forţei de muncă şi şomajul **40**

1.7 Politica socială românească în contextul integrării europene **51**

Capitolul 2 ARIA ŞI METODOLOGIA CERCETĂRILOR **57**

Capitolul 3 RESTRUCTURAREA ECONOMICĂ ÎN VALEA JIULUI **73**

3.1 Direcţii de reformă ale mineritului la nivel naţional **73**

3.2 Situaţia demografică a zonei **75**

3.3 Forţa de muncă **78**

3.4 Premisele reformei în mineritul Văii Jiului **81**

3.5 Ordonanţa nr.22 şi efectele ei imediate **86**

3.6 Caracterul voluntar al disponibilizărilor de personal **91**

Capitolul 4 DECLINUL ECONOMICO-SOCIAL ŞI CULTURA NEMUNCII **101**

4.1 Cultura nemuncii **102**

4.2 Intenţii de angajare ale persoanelor fără loc de muncă: acţiuni întreprinse în vederea angajării **105**

4.3 Intenţii de angajare: unde ar dori să lucreze, ce fel de muncă şi pentru ce salariu **108**

4.4 Necesitatea schimbării mentalităţii 118

Capitolul 5 POLITICI SOCIALE ÎN VALEA JIULUI 123

5.1 Şomajul postdisponibilizare între realitate şi statistică 123

5.2 Politici pasive de protecţie socială 131

5.3 Politici şi măsuri active de protecţie socială în Valea Jiului 144

5.3.1 Legea zonelor defavorizate 144
5.3.2 Venitul minim garantat 155
5.3.3 Legea privind sistemul asigurărilor sociale pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă 157
5.3.4 Bursa locurilor de muncă 163
5.3.5 Reconversia profesională 169
5.3.6 Legea privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale 179

5.4 Programe şi proiecte derulate în Valea Jiului în vederea reducerii şomajului şi a stimulării ocupării forţei de muncă 180

5.5 Soluţii pentru redresarea economică a Văii Jiului 189

Capitolul 6. DEPENDENŢA EFICIENŢEI POLITICILOR SOCIALE EFCETIVE DE ÎNŢELEGEREA PROBLEMEI SOCIALE 203

6.1 Ce este o problemă socială? 206

6.2 Obiectul şi natura problemei sociale 210

6.3 Conştientizarea problemei sociale 217

6.4 Sinteză asupra înţelegerii corecte a problemelor sociale 224

CONCLUZII ŞI SUGESTII 227

Bibliografie 239

Lista figurilor din text 253

Lista tabelelor din text 254

Anexe statistice 258

Cuvânt înainte

În cercetarea ştiinţifică, în orice domeniu s-ar realiza ea, cercetătorul se apleacă asupra unei teme evaluând trei interese ce trebuie să se intersecteze: cel gnoseologic, cel practico-social şi cel personal.

Interesul **gnoseologic** se referă la gradul de noutate al potenţialei teme, la măsura în care ea este – parţial ori integral – necunoscută, necercetată. Interesul **practico-social** pune în evidenţă măsura în care societatea (instituţii, organizaţii, public) este interesată de o temă, interes în virtutea căruia va solicita şi susţine efortul de cercetare. În ecuaţie intervine bineînţeles şi interesul **personal** al cercetătorului, motivat de cunoaştere precedentă, preferinţe şi abilităţi, care îl fac să fie sensibil faţă de anumite teme şi indiferent faţă de altele.

Forma în care îşi prezintă demersul cercetătorul, depinde însă preponderent de destinatarul apreciat ca ţintă a demersului său. Această ţintă poate fi **publicul** larg, **beneficiarul** care a comandat/finanţat cercetarea ori **comunitatea ştiinţifică** a celor ce profesează în domeniu. Şi cercetările sociologice se supun rigorilor privind **principalul destinatar** al cunoaşterii rezultate din cercetare, deşi este evident că destinatarul nu este exclusiv. O temă oarecare (şomajul, pensiile, alegerile etc.) poate interesa un public de milioane de oameni, o instituţie (guvern, agenţie, companie, partid etc.) ce comandă o cercetare, dar şi comunitatea sociologilor. Însă forma în care rezultatele cercetării sunt oferite, va **diferi** în funcţie de destinatarul apreciat ca principal.

Publicul larg cere mai puţine informaţii dar esenţiale ca impact, fără precizări metodologice, realizate într-un limbaj cât mai accesibil şi prezentate fără prea multe explicaţii. Un beneficiar direct are nevoie doar de rezultate esenţiale credibile, nefiind interesat de calea prin care ele au fost obţinute şi doreşte ca cele constatate să fie însoţite de sugestii/soluţii de ameliorare a disfuncţionalităţilor. Comunitatea sociologilor citeşte şi apreciază în alt mod rezultatele unei cercetări. Ea se aşteaptă la rigoare pe toate planurile, la

prezentarea explicită a ipotezelor, la prezentarea în amănunt a metodologiei cercetării, la întemeierea pas cu pas a aserţiunilor pe dovezile obţinute din cercetare, la posibilitatea de a aprecia validitatea şi fidelitatea rezultatelor ei, la şansele ca rezultatele să fie predictive pentru evoluţia fenomenului cercetat ş.a.m.d.

Demersul nostru – politicile sociale în aria specifică a Văii Jiului – corespunde celor trei interese de alegere a temei, deşi el nu s-a referit la toate politicile sociale sectoriale, ci s-a concentrat mai ales pe cele privind ocuparea forţei de muncă. **Forma** în care l-am redactat are ca destinatar principal comunitatea sociologilor, fiind în esenţă un program de cercetare realizat în cadrul pregătirii pentru doctoratul în sociologie. Am fi putut rescrie întregul text, ceea ce ar fi însemnat să schimbăm şi destinatarul său prezumtiv, lucru care ni s-a părut a fi inutil. De aceea am menţinut în text elemente ca ipotezele explicite ale demersului, explicaţiile de ordin metodologic, simbolizarea cercetărilor realizate, întemeierea statistică în amănunt a fiecărui aspect, anexele statistice laborioase etc.

Dacă informaţia esenţială din această carte ar fi avut drept adresant un public larg şi nespecializat, textul ar fi trebuit drastic epurat de tabele şi figuri, multe aserţiuni ar fi putut fi doar enunţate fără întemeiere statistică etc.

Mai trebuie să dăm o explicaţie legată de datele statistice valorice, **de evaluările în bani.** Textul a fost depus ca teză de doctorat la sfârşitul anului 2005 şi susţinut la începutul lui 2006. Între timp, de la 1 ianuarie 2007 au devenit obligatorii evaluările în RON. Nu am refăcut toate statisticile pe care le conţine lucrarea, astfel încât toate datele financiare din aceasta sunt exprimate în „lei vechi".

În concluzie, textul păstrează caracteristica de a fi destinat în primul rând specialiştilor din domeniu, fapt ce nu exclude potenţiala sa importanţă şi pentru autorităţi şi alte categorii de cititori.

INTRODUCERE

Acest demers urmăreşte evidenţierea **importanţei** resurselor umane în cadrul unei societăţi, aspectul concret al demersului referindu-se la o **comunitate locală.** El vrea să atragă atenţia şi asupra **respectului** ce trebuie să-l aibă societatea/comunitatea faţă de oamenii ei, respect al cărei principală formă ar trebui să constea în a le asigura **ocuparea** şi **eficienţa utilizării** potenţialului de care dispun.

În a doua jumătate a secolului XX devenise un enunţ aproape banal aserţiunea că bogăţia şi puterea unei naţiuni nu constă atât în posesia unor resurse financiare ori naturale, sau în volumul producţiei în diferite sectoare de activitate, cât în **resursele ei umane,** mai ales în **calitatea** (educarea, instruirea) lor.

Economişti şi sociologi de renume avertizau că "acea societate care nu va şti să investească, la fel de inteligent ca celelalte în dezvoltarea umană va rămâne în urma celorlalte" (P.R.Hanna, 1962) ori că "limitele «umanului» mai curând decât cele ale capitalului financiar constituie elementul fundamental care îngrădeşte dezvoltarea societăţii" (D.Bell, 1964). Consecinţa o constituia convingerea că "nu există factor mai eficace al progresului civilizaţiei decât perfecţionarea continuă şi în proporţii de masă a capacităţilor umane"(Richta ş.a., 1970, p.194-195).

Dar ca să te bazezi pe resursele umane şi să ţi le gospodăreşti corect trebuie mai întâi să le ai, acest lucru implicând ideea de **politică demografică.** Profesorul Traian Rotariu precizează (2000) că într-o asemenea politică existenţa obiectivelor pur demografice "nu exclude existenţa şi a altor tipuri de obiective (economice, sociale etc.). Mai mult, ea nu exclude faptul că obiectivul demografic poate fi **subordonat** (subl.ns.) unui alt obiectiv de natură

economică, politică (de putere) sau socială. De regulă chiar aşa se întâmplă" (Rotariu, 2000, p.205). Asemenea obiective pot fi asigurarea unui raport convenabil între contingentele de populaţie tânără, aptă de muncă şi contingentele de populaţie vârstnică retrase din activitate, ori a unui raport convenabil între bărbaţi şi femei, sau a unui raport convenabil între volumul populaţiei şi resursele mediului ş.a.m.d. De regulă deci, chiar dacă există scopuri de politică demografică formulate intrinsec (spre exemplu o politică anume privind natalitatea), ele tind să asigure realizarea altor obiective economice, politice, sociale, ecologice, militare etc. Iar faptul că un mare număr de obiective vitale în societate se realizează **prin** politicile demografice, justifică şi, spre exemplu, îngrijorarea că la o fertilitate sub rata de înlocuire a generaţiilor prognoza pesimistă arată că în jurul anului 2050 populaţia României să coboare la aproximativ 15 milioane locuitori (Rotariu, op.cit.p.201).

În mod logic consecvent, afirmarea importanţei resurselor umane ar fi trebuit să legitimeze o veritabilă politică de **economisire** a lor, bazată pe eliminarea risipei şi acţiunea cât mai puţin îngrădită a legii economiei de timp (de muncă). Pentru resursele materiale – în special cele de energie – se făcuseră ample studii prospective, cum ar fi raportul din 1973 către Clubul de la Roma care stipula că "reducerea risipei reprezintă astfel unul din aspectele gestiunii resurselor care trebuie să fie incluse în obiectivele economice şi sociale ale societăţii, obiective ale căror complexitate este în continuă creştere" (Gabor ş.a., 1983, p.304).

Dar chiar şi în economiile avansate în care se manifestau puternice **modificări fundamentale** în structura muncii, în calificarea şi instruirea ei, gradul de atenţie acordat resurselor umane a fost – comparativ – mai scăzut decât cel acordat celorlalte resurse. Cu atât mai mult în ţările foste socialiste, caracterizate de o structură deficitară economiei, consecinţă a unei scheme de industrializare axate pe industria grea, bazate pe dezvoltare extensivă şi mitul

utilizării depline (dar slab eficiente, spunem noi) a forţei de muncă, situaţia a fost şi mai deficitară.

Şi acestă situaţie nu s-a ameliorat sensibil în România după 15 ani de perioadă de **tranziţie** şi aceasta nu numai din cauze obiective ci şi dintr-un complex de motive subiective ce tind să claustreze societatea în proporţiile ei actuale. Deşi în opinia multor analişti societatea este într-o permanentă tranziţie, în ideea că ea suportă tot timpul modificări de evoluţie, în sensul mai restrâns, termenul de tranziţie este folosit doar pentru denumirea unor perioade de schimbări **structurale** şi **globale.** Este şi cazul tipic al perioadelor de "ruptură", de treceri "între" sisteme, spre exemplu între socialism (societate bazată pe economie condusă planificat de la centru) şi capitalism (societate bazată pe economie de piaţă).

Cei aproximativ 15 ani de tranziţie românească au fost marcaţi pe majoritatea planurilor de disfuncţionalităţi, neînpliniri şi decepţii. Viciile principale care au generat disfuncţionalităţile sunt mai ales **perspectiva pe termen scurt, nesesizarea corectă a tendinţelor şi lipsa unei viziuni strategice.**

Este un lucru ştiut că perspectiva pe termen scurt o alungă pe aceea pe termen lung. Când un prim ministru al Guvernului României declara în 1997 că "guvernul ce-l conduce a făcut în două luni ceea ce ţările occidentale n-au realizat în 15 ani" avea dreptate. A redus forţa de muncă din minerit cu peste 50%, ajungând la un nivel ce fusese prognozat pentru anul 2005 ! Dar prin acesta **n-a rezolvat nimic** ci a generat un cumul de fenomene şi situaţii ale căror efecte se vor resimţi încă mulţi ani.

Puţini guvernanţi şi autorităţi locale înţeleg că schimbarea poate avea loc când între valorile aflate în schimbare şi condiţiile economice se realizează o joncţiune. În cazul pe care îl relatăm, între măsura disponibilizării şi realităţile concrete (locuri de muncă alternative mineritului, reconversie profesională, condiţii de migraţie din centrele miniere spre alte zone etc.) nu a existat o

confluenţă. De aceea se spune că o planificare strategică nu este posibilă fără o **viziune** strategică.

Erori de tipul celor sesizabile în tranziţia românească nu se produc din lipsa avertismentelor teoretice deduse, la rândul lor, din alte experienţe concrete. Citäm o altă idee a lui Naisbitt (1989, p.28) – "tendinţele pleacă de jos în sus, ciudăţeniile de sus în jos". Este destul de evident că într-o zonă monoindustrială ca Valea Jiului, în care majoritatea populaţiei trăieşte din minerit, este cel puţin o "ciudăţenie" să crezi că prin acordarea a 12 – 18 salarii compensatorii cei disponibilizaţi vor deveni oameni de afaceri, vor învăţa să opereze pe calculator, îşi vor schimba scala de valori şi stilul de viaţă, vor (re)migra la ţară etc.

Dacă modalitatea cea mai sigură de anticipare a viitorului este înţelegerea prezentului, atunci cei ce adoptau în august 1997 Ordonanţa nr.22 a Guvernului, trebuiau să ia în calcul faptul că mineritul se bazează în proporţie covârşitoare pe forţa de muncă masculină, că obiectivele economice create în perioada comunistă pentru absorbţia forţei de muncă feminine din Valea Jiului fuseseră desfiinţate, să înţeleagă deci că disponibilizarea unui mare număr de bărbaţi ale căror soţii sau fiice nu au locuri de muncă va crea probleme sociale cvasiinsurmontabile.

Posibil ca asemenea discrepanţe multiplicate între aşteptări şi realităţi să-l fi făcut, în 2004, pe profesorul Cătălin Zamfir să scrie că tranziţia "este procesul de trecere de la speranţa că lucrurile vor evolua conform aşteptărilor şi bunelor intenţii la o realitate modelată de o mulţime de factori care nu puteau fi luaţi în considerare de la început" (Zamfir, 2004, p.13).

Obsesia beneficiului imediat nu este singura care a marcat perioada tranziţiei, la aceasta putându-se adăuga şi obsesia soluţiei "unice", a soluţiei "totale", obsesia "modelului" pe care să îl copiem ori să ni-l impună alţii etc.

Foarte multe din cele întâmplate în ultimii 15 ani în România vin dintr-o atitudine în fond **pasivă,** chiar dacă anumite accese de **voluntarism** par să o infirme. Pasivitatea de fond vine din **acceptarea** unor modele/politici pentru

care România nu era pregătită, modele de dezvoltare **impuse** de organismele internaţionale (FMI, Banca Mondială, UE) ori pe care ni le **autoimpunem** din practicarea uneia din cele mai slab calitative forme ale învăţării: **imitaţia.** Există convingerea exprimată de mulţi autori că pasivitatea şi dezastrul se corelează pozitiv.

În epoca exploziei informaţionale şi a "legii cunoştinţelor utile descrescânde" (Maliţa, 1972, p.43-56) rata de cădere în desuetitudine a cunoştinţelor umane este foarte mare.

Pe lângă **analfabetismul propriuzis** care pare să crească în România şi care a condus la conceptul de "generaţie irosită" (Coombs, 1968) apare şi problema **analfabetismului funcţional,** constând într-o pregătire inactuală, depăşită, puţin utilizabilă în activităţi prezente şi mai ales în cele viitoare.

De aici semnalele de evitare a risipei **potenţialului de învăţare** umană, considerată una dintre principalele limite interioare ale progresului social. Cerinţa ce se impune este "nu numai de a diminua numărul valorilor şi imaginilor depăşite, ci şi, lucru mult mai important, de a lichida rămânerea în urmă a învăţării, prin anticiparea şi modelarea valorilor viitoare cerute de micşorarea decalajului uman" (Botkin ş.a., 1981, p.105).

Dacă "istoria politicilor sociale este istoria statului care şi-a asumat o responsabilitate în domeniul social, a statului conştient de funcţia sa socială" (Pop, 2005, p.7), atunci statul prin administraţia sa centrală şi locală este responsabil şi de erorile care duc la subutilizarea resurselor umane ale societăţii.

Mai ales cu ocazia alternanţelor la guvernare (1996, 2000, 2004) pare că principala preocupare a puterii instalate după alegeri devine aceea de a anula ori modifica tot ce a făcut sub aspect legislativ şi instituţional guvernarea anterioară.

Forţând nota doar din raţiuni argumentative, am spune că s-ar putea realiza un doctorat doar inventariind, contrapunând şi comentând acţiunile pe care le comit guvernanţii pe parcursul unui ciclu de exercitare a puterii. Adică,

axându-ne pe acele "acte voluntare, sau cel puţin, a unor acte marcate de dorinţe, aspiraţii, a unor acte conştiente conforme cu planuri, scheme, modele şi norme concrete" (Dabu, Ielici, 1995, p.52). Pentru că ceea ce fac guvernanţii posedă toate "ingredientele" unei acţiuni sociale, de la scop la actori şi până la efecte. Şi din păcate o caracteristică a acţiunii guvernamentale privită chiar pe termen lung pare a fi **instabilitatea**.

Din acest punct de vedere demersul nostru a încercat să surprindă măcar câteva **constante** ale efectelor politicilor sociale şi ale percepţiei asupra acestora; evident că acest demers poate fi tot timpul expus fluctuaţiei percepţiilor ca urmare a fluctuaţiei politicilor. Ca să dăm un singur exemplu, ne imaginăm că dacă programul nostru de cercetări ar fi avut loc în 2005 el ar fi fost expus unor accentuate fluctuaţii de percepţie, câtă vreme guvernul actual şi-a modificat politica fiscală de patru ori în nouă luni, sau când un venit ce se impozita acum câteva luni cu 1%, este impozitat actualmente cu 10% şi prognozat să se impoziteze în 2006 cu 16% ! Din asemenea motive ne-am planificat cercetările pe parcursul a patru ani (2001 – 2004), cu revenire asupra unor teme, în speranţa de a putea degaja totuşi percepţii şi atitudini rezultând dintr-o experienţă mai de durată, dintr-o experienţă repetată, dominată de o anumită notă de constanţă.

În privinţa Văii Jiului există şi câteva studii/programe de acţiune ce includ şi unele anchete/sondaje făcute de organisme exterioare Văii ori invocate ca anchete de presă. Ne temem că majoritatea lor suferă de diagnosticul pus de profesorul Petru Iluţ, dar pe care sperăm că demersul nostru l-a evitat: "un exemplu frapant al naivităţii (imoralităţii) în acest domeniu este utilizarea fără restricţii şi cu inconştienţa şi iresponsabilitatea diletantului a anchetelor şi sondajelor. Nimeni nu poate interzice specialiştilor din alte discipline decât (psiho)sociologia să intreprindă cercetări de această factură, dar fără a cunoaşte temeinic achiziţiile din ştiinţele de profil, riscurile gnoseologice şi, bineînţeles, de intervenţie practică pe baza lor sunt enorme" (Iluţ, 2000, p.23).

Capitolul 1

POLITICA SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

O prezentare teoretică – chiar succintă – a **politicii sociale** (concept, accepţiuni, obiective, dimensiuni, modele, etape etc.) ne pare a fi nu doar utilă, ci de-a dreptul necesară pentru înţelegerea celor ce vor fi ulterior prezentate.

Deşi a existat în mod ocazional şi izolat din timpuri vechi, sub forma unor acţiuni de tip caritabil / filantropic, politica socială (ca, de altfel, şi **asistenţa socială**) apare ca **atitudine, programe** şi **acţiuni** în secolul XX (Mărginean, 1993, p.437-440), devenind mai elaborată în ultimele decenii ale acestuia, în legătură cu „statul bunăstării" şi a „revoluţiei comunitare".

Din raţiuni umanitare ori pragmatice, politicile sociale urmăresc rezolvarea problemelor anumitor segmente ale societăţii cu scopul explicit, sau doar subînţeles, al asigurării păcii sociale. Şi este de înţeles că **motivarea** şi **realizarea** acestui scop să fie marcată de **ideologia** iniţiatorilor şi a celor ce aplică politicile sociale. Orientările unor politici sociale fondate pe concepţii politice de dreapta (modelele individualismului represiv şi ale individualismului liberal – vezi Mărginean, 1993) accentuează rolul şi responsabilitatea libertăţii individului în asigurarea bunăstării, în timp ce modelul universalist corespunzător unor orientări politice de centru ori de stânga, accentuează răspunderea Statului în asigurarea bunăstării cetăţenilor săi.

1.1. Conceptul de politică socială şi obiectivul său global

Suntem în prezenţa unui concept polisemic, având mai multe accepţiuni, ce rezultă la rândul lor din criteriile de care uzăm pentru definire.

Am amintit deja accepţiunea cea mai generală, prin care politica socială implică **atitudinile, programele** şi **acţiunile** de rezolvare a problemelor sociale.

Dacă avem în vedere criteriul **existenţei actorilor** (deci răspundem întrebării „**cine** face politică socială?") există în principiu, două răspunsuri:

- o accepţiune **lărgită** ce implică în politica socială mai mulţi actori: autorităţile publice, sectorul neguvernamental şi cel privat (Mărginean, 1993, loc. cit.);
- mulţi autori privilegiază o formulare mai **restrânsă**, restrângând calitatea de autor în principal la **stat**, pe care îl consideră principalul responsabil de iniţierea şi derularea politicilor sociale.

Un asemenea punct de vedere aparţine, spre exemplu, prof. Elena Zamfir care consideră că „**politica socială** reprezintă intervenţia **statului** (s.n.) în configuraţia proceselor sociale caracteristice unei colectivităţi, în sensul modificării lor într-o direcţie considerată de actorii politici a fi dezirabilă" (E.Zamfir, 1995, p.112). Acelaşi punct de vedere este subliniat şi de prof. Lazăr Vlăsceanu care apreciază că „politicile sociale sunt strategii coerente şi focalizate, promovate **direct sau indirect de guvern** (s.n.) în acele domenii «distributive» prin care se asigură bunăstarea socială sau un alt mod determinant de viaţă în comunitate […] Guvernul constituie politici în aceste domenii fie direct, prin alocarea de servicii şi beneficii, fie indirect, prin reglementarea şi / sau subvenţionarea serviciilor private şi / sau nonprofit" (Vlăsceanu, 1995, pp.138-139). Atunci când C. Zamfir (1997) consideră şi el că politicile sociale sunt „răspunsul politic la problemele sociale …" (Zamfir, 1999, p.117) sugerează în fond că aceste politici sunt iniţiate de autoritatea politică, nu de ONG-uri, firme private ori indivizi. Acelaşi punct de vedere l-am citat deja în Introducere (Pop, 2005). În plus, precizarea că politicile sociale răspund problemelor sociale care, la rândul lor, sunt numeroase şi variate, sugerează şi ea că politica socială nu vizează întregul (sistem social) ci doar **părţi** (puncte, sectoare, probleme) ale acestuia.

Gradul diferit al cuprinderii sistemului social de către politicile sociale depinde de **decizii politice** cu caracter complex, determinate de tipul organizării sociale şi ideologia actorilor principali şi dominanţi, cum sunt cei politici. Acestora le aparţine aprecierea **importanţei** şi **ierarhizarea** problemelor sociale şi vor decide în chestiuni ca acelea de a adopta ori nu o politică socială, de a adopta un model ori altul de rezolvare, de a asocia ori nu actori privaţi ori voluntari etc.

Este constatabil faptul că, la nivelul **simţului comun**, unora sau altora astfel de decizii (implicit probleme) pot să le pară ca „evidente", „imperios necesare", „prioritare", „de bun simţ" ş.a.m.d. Dar ele **depind** de o multitudine de factori: tradiţii istorice, nivelul dezvoltării economice, concepţia despre dezvoltarea economică, conflictele de putere şi de interese, raporturile dintre diferitele categorii sociale, opţiunile ideologice şi programele politice. Dintre aceşti factori, unul **decisiv** pentru orientarea politicilor sociale îl reprezintă **opţiunile valorice şi ideologice**. Nu întâmplător în concluzia analizei opţiunilor de politică socială, profesorul Cătălin Zamfir conchide că „nici o schimbare importantă în politica socială nu poate avea loc dacă nu se produc modificări radicale în ideologia actorilor politici" (Zamfir, 2000, p.33).

Obiectivul politicilor sociale poate fi înţeles / formulat global ori particularizat. Într-o formulare globală, acest obiectiv este **bunăstarea**, înţeleasă ca bunăstare **colectivă**, ce se „referă la asigurarea întregii colectivităţi cu bunurile şi serviciile necesare realizării unui mod de viaţă considerat a fi normal la nivelul respectivei colectivităţi" (E.Zamfir, 1995, pp.22-23).

Acest obiectiv global poate fi particularizat pe anumite **direcţii** de acţiune şi intervenţie, care juxtapuse, corelate, să conducă la realizarea obiectivului general. Asemenea direcţii pot viza:

- **promovarea**, spre exemplu, a unor bunuri cu caracter public: apărarea, infrastructura, educaţia, ştiinţa, cultura, sănătatea, ordinea socială etc.;

- **protecţia**, înţeleasă ca protecţie socială şi realizată prin două subdirecţii principale: asigurările sociale şi asistenţa socială. Această politică socială vizează în mod diferit segmentele populaţiei, deci se manifestă în grad diferit;
- **dezvoltarea** socială. Ea poate fi rezultată din asigurarea prin politici sociale a condiţiilor dezvoltării în domeniul ştiinţei, educaţiei şi învăţământului, a familiei şi copilului, a culturii, stării de sănătate, coeziunii şi solidarităţii sociale etc.

Asemenea direcţii se pot defalca apoi pe **domenii şi probleme**, apărând deci o serie de politici sociale **sectoriale**, adică cele referitoare la sănătate, învăţământ, forţa de muncă, minorităţi etnice, familie, copii, persoanele cu handicap, femei ș.a.m.d.

Am formulat obiectivul politicii sociale într-o manieră pozitivă: asigurarea bunăstării colective. Dar putem să-l formulăm şi prin antipodul bunăstării (**sărăcia**), deci să-l considerăm ca fiind **reducerea /eliminarea sărăciei.** În zeci de ani de studiu al sărăciei, s-au configurat patru tipuri de discursuri asupra ei: discursul **administrativ,** cel **moralist,** cel **ştiinţific** şi discursul **strategic**, acesta provenit direct din militantismul săracilor înşişi (Friedmann, 1996, p.246-259). Aceste patru perspective se găsesc mai ales în abordările anglo-saxone ale sărăciei, dar elemente esenţiale ale lor se pot constata şi în teoria şi practica (politică şi socială) a altor ţări.

Cel mai uzitat este discursul administrativ ce invocă criteriul presupus "obiectiv" al venitului şi care clasează în categoriile sărăciei absolute, relative şi chiar al sărăciei subiective pe cei al căror venit se află sub **pragul de sărăcie**.

Interesant este discursul despre **deposedare**, înţeleasă ca având la rândul ei trei dimensiuni:

- dimensiunea **socială,** constând în faptul că săracii nu au acces la resursele care să le permită producerea mijloacelor de subzistenţă de care au nevoie;

- dimensiunea **politică**, care înseamnă că săracii nu-şi pot face auzită vocea şi nu au o platformă proprie şi clară şi
- dimensiunea **psihologică,** prin faptul că săracii posedă o "conştiinţă de sine" a lipsei de valoare şi – în consecinţă – manifestă o supunere pasivă faţă de autoritate.

John Friedmann ne propune ca atare obiectivul strategic al autoorganizării săracilor pentru asigurarea supravieţuirii colective, deci un model de **autonomizare**. Acest model este unul "local" şi pentru a deveni "global" el trebuie să se transforme într-un **nou contract social** care să se bazeze pe dreptul fiecărui om la mijloacele de subzistenţă.

Autorul ne propune chiar un **decalog al drepturilor cetăţeneşti** (Friedmann, op.cit., p.256) care ar fi:

1. O naştere asistată de specialişti.
2. Un spaţiu de viaţă sigur şi protejat.
3. Un regim alimentar adecvat.
4. Îngrijiri medicale accesibile.
5. O educaţie practică solidă.
6. Participarea la viaţa politică.
7. O viaţă productivă din punct de vedere economic.
8. Protecţia împotriva şomajului.
9. O bătrâneţe respectată.
10. Un mormânt.

Şi se poate uşor constata faptul că a asigura aceste drepturi înseamnă a realiza în fond politicile sociale sectoriale. Deci, de a acţiona pe linia sănătăţii, a educaţiei şi învăţământului, a locurilor de muncă şi protecţiei anti-şomaj, a locuirii, a alimentaţiei, a protecţiei persoanelor în vârstă etc.

1.2. O etapizare a politicii sociale în România

Am amintit la începutul acestui capitol că elemente de politică socială au existat din timpuri vechi, dar în accepţiunea modernă a conceptului avem în vedere secolul XX, mai ales ultimele decenii ale acestuia. Totodată, am accentuat deja rolul determinant al factorului politic (motivat ideologic) în stabilirea politicii sociale. Cum cele mai evidente „rupturi" le provoacă venirea la putere a altor clase sociale (deci revoluţiile, cu sau fără ghilimele), atunci, în România secolului XX putem constata trei etape: **1900-1945**; **1945-1989** şi cea de **după revoluţia din 1989.** Şi, fiindcă ne interesează comparaţii ale situaţiilor mai recente, putem considera că suntem, în ultimele decenii, în prezenţa **contrastului** dintre politica socială în **socialism** şi aceea **postrevoluţionară,** ulterioară anului 1989.

Etapa anterioară acestei date s-a caracterizat prin **raritatea produselor**, **şomajul nerecunoscut ori mascat**, ca şi prin diverse forme de **reducere a veniturilor salariale** (vezi Zamfir, 1995, pp.414-415). Asemenea aprecieri eminamente critice, negative, surprind o realitate a socialismului. Dar trebuie să depăşim obsesia nihilistă (refuzată şi de către autorul citat) potrivit căreia tot ceea ce a caracterizat socialismul este negativ. Ca atare, remarcăm că numite aspecte ale politicii sociale (locuri de muncă, gratuitatea totală a serviciilor medicale şi învăţământului, asigurarea în măsură satisfăcătoare a locuirii etc.) au avut – chiar în condiţii de insuficienţă ori nivelare – şi anumite laturi pozitive.

Dar de un interes aparte este etapa de după 1989, cea **postrevoluţionară**, care, la rândul ei, poate fi **subetapizată** în funcţie de **obiective** şi **alternanţa la putere** a diverşilor actori politici.

Profesorului Cătălin Zamfir îi aparţine o etapizare în largă măsură recunoscută, cu atât mai mult cu cât prima etapă şi debutul celei de-a doua s-au realizat în timpul ministeriatului său în cadrul primului guvern postrevoluţionar. Este drept că această etapizare este subsumată ideii unei societăţi în **tranziţie**. Acelaşi autor declară (Zamfir, 2004) că „nu se poate însă fixa o dată precisă

când se va încheia (tranziţia; n.n.). Nu există un indicator global care să identifice momentul precis al finalizării tranziţiei. Elementele posttranziţie s-au cristalizat deja şi, în ultimul timp, ele s-au extins şi consolidat. S-ar putea recurge la un indicator la nivelul conştiinţei colective: tranziţia se va încheia când colectivitatea nu va mai vorbi de ea" (Zamfir, 2004, p.14).

Anticipând puţin lucrurile, credem că putem deja vorbi şi de o etapă **posttranziţie**, mai ales în domeniul politicilor sociale, etapă al cărei debut îl plasăm aproximativ în 2003-2004. Argumentele le pot constitui **predominanţa proprietăţii private** şi al PIB-ului creat pe baza ei, acordarea pentru România a statutului de **economie** (aproape) **funcţională de piaţă** şi **integrarea** în Uniunea Europeană. Şi dacă tot am subliniat în mod repetat prioritatea actorului politic **dominant** şi a ideologiei sale, alternanţa la guvernare realizată în 2004 este şi ea un argument, producând deja vizibile modificări ale politicii sociale.

Revenind la etapizare, profesorul C. Zamfir (1999, p.41-112) sugera (trei etape după 1989:

- **etapa reparatorie** – de la revoluţie până la mijlocul anului 1990;
- **etapa construirii unui nou cadru** (legal şi instituţional) pentru politicile sociale ale tranziţiei, ea durând până în jurul anului 2003 – 2004;
- **suprapusă** ca timp perioadelor celor două etape este **politica socială efectivă**, pe care sursa citată o delimitează între 1990-1998 (textul a fost publicat în 1999), dar evident că ea, ca politică **efectivă** continuă în toate etapele;
- la aceste în fond **două** etape (reparatorie şi construirii noului cadru) noi mai adăugăm şi etapa **posttranziţie**.

Etapa **reparatorie** a urmărit să elimine ori să îndrepte nedreptăţile comise de regimul socialist. Asupra unor chestiuni de genul **dacă** este normal şi moral să se producă reparaţii, **ce** şi **cât** trebuie reparat, dacă reparaţiile nu vor produce **alte inegalităţi** etc. au existat controverse, neîncheiate nici astăzi.

Imediat după revoluţie şi până prin iunie 1990, reparaţiile au vizat:

- **lichidarea rarităţii** produselor, la care au contribuit sistarea exportului forţat, ridicarea restricţiilor privind importurile, utilizarea pentru consum a resurselor valutare disponibile, mărirea loturilor de pământ pentru folosire personală a ţăranilor etc. La aceasta a contribuit şi importul masiv de bunuri vândute pe piaţa românească la preţuri sub cele din Occident;
- **eliminarea şomajului mascat** şi a **reducerilor salariale**. Ea s-a realizat prin nerestricţionarea angajărilor, reintroducerea plăţii muncii suplimentare şi a altor beneficii;
- **reduceri** importante de preţuri, care au condus la o creştere cu 25% a veniturilor reale în 1990;
- măsuri reparatorii pentru **victimele politice** ca şi pentru **participanţii** la revoluţie şi **urmaşii** victimelor revoluţiei din ’89;
- creşterea cheltuielilor pentru **protecţia socială**, pentru categorii ca vârstnicii, handicapaţii, mame şi copii.

Cu toate aceste măsuri, a apărut o stare de nemulţumire care a condus relativ repede la criza acestei perioade. În urma satisfacerii anumitor revendicări pentru un segment al populaţiei, creşteau presiunile revendicative din partea altora. Pe fondul incoerenţei politice, economice şi sociale, procesul de acordare al „reparaţiilor” – materiale în cea mai mare parte a lor – s-a desfăşurat fără nici o bază de calcul economic, lucru care, pe la jumătatea anului 1990 a dus la conturarea tot mai clară a ideii necesităţii de realizare a unui sistem raţional, de construire a noilor structuri sociale şi economice. Politica socială de tip reparatoriu a fost motivată în principal de starea de spirit a populaţiei din perioada imediat următoare revoluţiei, de estimarea eronată a problemelor şi perspectivelor pe termen scurt ale economiei şi de mecanismele politico-sindicale. În ceea ce priveşte mecanismele sindicale, acestea au fost un factor determinant în adoptarea unei astfel de politici sociale, revenirea lor în acţiune

ducând la avalanşe de revendicări care generau continuu alte asemenea probleme, mai ales că toate acestea se petreceau pe un fond politico–social destul de instabil. În urma acestor presiuni s-a ajuns repede la concluzia că orice revendicare salarială de tip sectorial satisfăcută, ducea la nemulţumiri ale altor segmente de populaţie, care cereau la rândul lor rezolvarea problemelor specifice, motiv pentru care a devenit imperios necesară elaborarea, pe baza unui consens naţional a unui nou sistem de salarizare. Mai simplu şi global spus – etapa reparatorie a intrat în **criză**.

Pe de altă parte, sistemul politic aflat în fază de cristalizare a fost nevoit să dea curs măsurilor de tip reparatoriu pentru a câştiga popularitate iar situaţia a devenit curând (la mijlocul anului 1990) bizară, resursele economice aflându-se într-un rapid proces de epuizare şi economia în declin pe fondul unor măsuri reparatorii, dintre care unele adoptate fără nici o bază economică.

Etapa elaborării strategiei tranziţiei şi a cadrului legislativ şi instituţional minim

La câteva luni de la revoluţie s-a încercat creionarea strategiei economice viitoare, problema fiind pusă între cele două alternative referitoare la **ritmul** tranziţiei: tranziţie graduală sau de tip şoc.

„Schiţa privind Strategia înfăptuirii economiei de piaţă în România" (Zamfir, 1999, p.54) elaborată în 1990 sub coordonarea profesorului Tudorel Postolache avea ca obiectiv general tranziţia, complementar cu o protecţie socială accentuată, perspectivă care va contura ideea costurilor economice şi sociale ale tranziţiei. Pe măsura conştientizării existenţei acestor costuri sociale ale tranziţiei, apare tot mai clar nevoia elaborării unui sistem de protecţie socială specifică acestei perioade, care să se reflecte în două funcţii principale:

- funcţia compensatorie a efectelor sociale negative ale tranziţiei, care să acţioneze în special în cazul grupurilor sociale care devin vulnerabile, prin preîntâmpinarea şi compensarea parţială a efectelor distructive ale tranziţiei;

- funcţia stimulativă, prezentă în reorientarea forţei de muncă disponibilizată din anumite întreprinderi şi sectoare economice spre altele.

În ceea ce priveşte construcţia instituţională a noului sistem de politică socială, ea a fost dominată de două mari obiective în prima parte a anului 1991 (Zamfir, op.cit. p.59):

- **Stoparea** ciclului destructiv al revendicărilor / reparaţiilor caracteristic primei faze şi constituirea unor noi forme a relaţiilor dintre guvern şi sindicate prin:
  - invitarea sindicatelor la discuţii comune cu Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale pentru elaborarea unor reglementări globale şi stoparea acţiunilor revendicative separate;
  - impunerea de către guvern (iulie 1990) a unui moratoriu asupra revendicărilor sindicale, până la organizarea unui proces de reglementare la nivel naţional.
- **Elaborarea** unei legislaţii noi în domeniul social şi dezvoltarea noilor instituţii, lucru realizat prin:

  - reglementarea sistemului de suport social pentru şomeri, Legea ajutorului de şomaj nr. 1/7.01.1991 creând sistemul de protecţie socială al şomerilor într-o perioadă în care şomajul nu era semnificativ (1,8% rata medie anuală în 1991);

  - reglementarea relaţiilor de muncă, domeniu în care s-au elaborat legi referitoare la noile relaţii de muncă (Legea sindicatelor nr. 54/1.08.1991);

  - reglementarea conflictelor de muncă (Legea conflictelor de muncă nr. 15/11.02.1991 şi Legea Contractului colectiv de muncă nr. 13/8.02.1991), legi care ofereau statut legal conflictelor de muncă, stabilind modalităţile de desfăşurare, limitele şi modul de soluţionare;

- legiferarea noului sistem de salarizare (Legea salarizării nr. 14/8.02.1991) ocazie cu care s-a stabilit salariul minim pe economie pentru a asigura o protecţie fundamentală a muncii;
- reglementarea suportului pentru familiile cu copii, domeniu în care existau reglementări complexe ce trebuiau doar corectate şi adoptate noii realităţi (extensia concediului de maternitate, universalizarea dreptului de alocaţie pentru copii, desfiinţarea impozitului pentru adulţii fără copii).

Cu toate modificările de natură legislativă, politica socială în această perioadă e caracterizată de lipsa unei concepţii strategice clare şi bazată pe corelarea realităţilor cu posibilităţile economice şi bugetare.

Etapa posttranziţie ce o identificăm în elaborarea politicilor sociale de după ’89 este a treia etapă, în privinţa căreia am şi anticipat câteva argumente. Timp de doi ani (2003 şi 2004) organisme internaţionale de tip FMI şi Consiliul Europei ne-au dat calificativul de societate cu o **economie** aproape **funcţională**. Cu ambiguităţi de formulare determinate de considerente politico-diplomatice, această apreciere are totuşi un suport real. În agricultură proprietatea privată este cvasitotală, deşi prea fărâmiţată şi, în consecinţă, slab eficientă. În industrie şi servicii o serie de unităţi etalon (SIDEX Galaţi, ROMTELECOM, Uzinele Reşiţa, Combinatul MIDIA – Năvodari, RAFO – Oneşti, Banca Română de Dezvoltare, Banca Comercială Română ş.a.m.d.) au fost, mai mult sau mai puţin reuşit privatizate. Chiar dacă unele privatizări au fost contestabile şi contestate (ARO Câmpulung, Semănătoarea, Tractorul Braşov, UM Reşiţa etc.), procesul privatizării este ireversibil şi, cu câteva excepţii notabile, puternic dominant în economie. Şi, dacă marea majoritate a produsului intern brut se realizează pe bază de proprietate privată, putem considera **tranziţia de la economia centralizată la economia de piaţă liberă** în mare parte încheiată. În plus, semnarea în aprilie 2005 a Tratatului de aderare la Uniunea Europeană şi aderarea efectivă la 01.01.2007, obligă la finisarea acelor aspecte ale tranziţiei

ce n-au fost realizate integral. Am putea deci considera ca indicator subiectiv faptul că „toată lumea vorbeşte de integrarea în UE şi aproape nimeni despre tranziţie".

Politica socială efectivă

Pentru primele ei etape postrevoluţionare dispunem de ample şi pertinente prezentări (Zamfir, coord., 1999, cap.5). Dar, în toate etapele, politica socială a fost marcată de **contradicţii**, **decalaje** şi **opţiuni controversate**. Cel mai evident decalaj se constată între **nevoi** şi **posibilităţi**, reliefat de analiza bugetului alocat în fiecare perioadă. Existau raţiuni puternice pentru **creşterea** cheltuielilor sociale:

- precaritatea serviciilor sociale moştenite în 1989; sănătatea şi învăţământul aflându-se într-o formă avansată de degradare datorită lipsei resurselor;
- dificultăţi economice în creştere ale unui segment tot mai larg al populaţiei datorită şomajului şi scăderii veniturilor reale;
- necesitatea creşterii cheltuielilor sociale datorită faptului că în vechiul regim standardul de viaţă era foarte scăzut;
- o schimbare importantă la nivelul metodelor şi mecanismelor protecţiei sociale concretizată prin acceptarea unui procent de şomaj real, abandonul politicii de subvenţionare a preţurilor, apariţia ajutorului social bazat pe testarea mijloacelor, măsuri tranzitorii de uşurare a presiunii şomajului (posibilităţile de pensionare timpurie).

Toate aceste motive au condus inevitabil la ideea necesităţii unei protecţii sociale speciale în perioada de şoc a tranziţiei, care urma să ia forma unei creşteri a efortului bugetar orientat spre programe sociale.

Referitor la posibilităţile creşterii cheltuielilor sociale, argumentele care au putut fi invocate în prima fază în favoarea acestora au fost: nivelul scăzut al cheltuielilor sociale în România înainte de revoluţie, inexistenţa datoriei externe care oferea spaţiu de manevră pentru politica socială şi eliminarea subvenţionării

preţurilor, urmând ca din fondurile bugetare destinate acestora o parte să treacă în sistemul transferurilor directe al protecţiei sociale.

Asigurarea tuturor nevoilor ar fi condus la o politică de protecţie socială excepţională, o **extraprotecţie** care să permită absorbirea în mare măsură a şocurilor provocate de tranziţie. Dar vom constata că, deşi 2/3 din perioada postrevoluţionară a aparţinut ca guvernare unor guverne autodeclarate ca social-democrate, în mod paradoxal o asemenea extra protecţie nu s-a produs în realitate.

Opţiunile politicii sociale au fost marcate de etapa în care ea se găsea, fiind evident că în etapa reparatorie a fost necesară o creştere a cheltuielilor publice sociale. Dar pe măsură ce PIB-ul **scădea** (faţă de 1989) efortul de menţinere a unui procent din el pentru anumite sectoare (sănătate, învăţământ) ori chiar de mărire a cheltuielilor, a însemnat în cifre absolute, scăderi.

Referitor la cheltuielile publice globale, politica socială în România a avut o orientare contrară ipotezei protecţiei sociale excepţionale, caracterizată fiind de o creştere moderată a cheltuielilor sociale, efortul cel mai mare de creştere fiind realizat în sfera serviciilor sociale (sănătate şi educaţie) în timp ce transferurile băneşti directe cu rol de protecţie a grupurilor cu risc crescut, nu numai că nu s-au majorat dar – cu excepţia anilor 1990, 1991 şi 1997 – au tins să fie chiar mai scăzute decât în 1989 (Zamfir, 1999, p.74).

Serviciile sociale fundamentale au fost accentuat finanţate (învăţământ, sănătate) în detrimentul efortului pentru protecţia socială efectivă a segmentelor în dificultate. Transferurile sociale directe către cei aflaţi în nevoie s-au erodat rapid, ceea ce a generat creşterea polarizării sociale şi explozia sărăciei.

Pe ansamblu, politica socială după 1989 s-a caracterizat printr-o retragere a statului din funcţiile sale de protecţie socială (Zamfir, 1995, p.171), tendinţă semnificativ diferită de politica socială a altor ţări foste socialiste, prin presiunile de retragere a Statului din economie care au pendulat între centralizarea birocratică şi descentralizarea haotică.

Nu trebuie să uităm că, după revoluţie, au existat două **alternanţe la guvernare**, aceea a CDR între 1996-2000 şi a Alianţei D.A. din decembrie 2004. Guvernările PDSR şi PSD auto declarate de sorginte **social democrată**, deşi au adoptat uneori soluţii de politici sociale mai de dreapta, au fost, în esenţă, mai înclinate spre protecţie socială, în timp ce guvernările de **dreapta** au încercat să instituţionalizeze şi să adopte politici sociale bazate pe ideologia **liberală**.

În perioada postrevoluţionară au fost adoptate aproximativ 300 de acte normative din domeniul politicilor sociale. Ele constau în legi, decrete-lege, ordonanţe şi hotărârile de guvern privind **protecţia familiei şi a copilului, protecţia socială pe piaţa muncii** şi **ajutorul social, salarizarea, şomajul, pensionarea, asigurările de sănătate, drepturile speciale** (pentru veterani de război, foşti deţinuţi politici, revoluţionari, persoane cu handicap etc.), **locuinţele, concediile** ş.a.m.d.

Este oarecum normal ca, în momentul venirii la guvernare a unor forţe politice cu ideologie diferită de a celor precedente, să existe tentaţia **abrogării** ori modificării unor acte normative. În special guvernarea CDR între 1997-2000, care reprezenta o primă venire la putere după 50 de ani a unor forţe politice de dreapta, a fost cuprinsă de o veritabilă frenezie a **schimbării** cu orice preţ.

Schimbările legislative au exprimat opţiuni de politică socială privind restructurarea şi reforma, bazate pe masive disponibilizări cu plăţi compensatorii, protecţia socială şi şomaj, pensionarea şi pensiile, asigurările sociale de sănătate, asistenţa de sănătate publică etc.

Şi guvernul instalat în decembrie 2004 a demarat schimbări de orientare cu implicaţii mari în politicile sociale. Reforma **fiscală** având ca pivot **cota unică de impozitare** de 16% are implicaţii ce stârnesc controverse în organismele internaţionale (FMI), organizaţiile patronale naţionale şi în federaţiile sindicale. O **serie de prezumţii** ale acestei reforme, cum ar fi creşterea pronunţată a venitului populaţiei, scoaterea la suprafaţă a economiei

subterane, creşterea puternică a colectării veniturilor bugetare şi altele, nu se prea confirmă. Creşterea cu doar 2% a colectării veniturilor la buget în primul trimestru al anului 2005 comparativ cu 2004 este în fond, nesemnificativă, la fel ca şi recalcularea a aproximativ 300.000 pensii, comparată cu creşterea puternică a tarifelor la utilităţi, creşterea preţului unor produse de bază, dublarea (la 3%) a impozitului pentru IMM-uri, preconizata creştere de 10 ori a impozitului pe veniturile din piaţa de capital, reducerea ponderii de compensare a medicamentelor, impozitarea cu 10% a dobânzilor ş.a.m.d.

Şi n-ar trebui să uităm că aceste schimbări provocate de raţiuni ideologice (implicit electorale) se bazează în fond pe **aceeaşi economie**, deci pe acelaşi buget, deci cam pe aceleaşi **resurse**. Deci restricţiile de politici sociale acţionează cu o anumită inerţie şi schimbările spectaculoase apar – cel mai des – ca iluzii.

1.3. Evaluarea politicilor sociale

A evalua înseamnă **a determina** (o valoare, o mărime, un preţ), **a socoti, a preţui** ori **a estima.** Ca în orice proces de evaluare, este prioritar **modelul** pe care îl adoptăm. Între model şi **criteriile** evaluării există o legătură indisolubilă: în funcţie de model ne fixăm criteriile, iar la rândul lor acestea sugerează modelul adoptat. În fine, în funcţie de model/criterii, alegem şi **metodele** şi – eventual – ne confruntăm cu **dilemele** evaluării.

Urmându-l în principiu pe prof. C. Zamfir (1995, p.366-377), vom constata de la început că pentru politicile sociale evaluarea este în general **confuză** şi marcată de **ambiguităţi.** Această situaţie provine din **complexitatea** obiectivelor politicii sociale şi, mai ales, din influenţa asupra acestora a opţiunii politico-ideologice a actorilor principali. Confuzia porneşte deci de la obiective (ce înţeleg unii ori alţii prin bunăstare, spre exemplu) şi se transmite în criterii şi metode.

Criteriile mai uzitate în evaluarea politicilor sociale sunt cele pe care le nominalizăm şi le comentăm succint în continuare. Primul ar fi **securitatea**

individuală, ca sentiment component al bunăstării şi care rezultă din gradul de **protecţie** al fiecărui individ faţă de **riscurile majore ale vieţii**.

Asemenea riscuri – dintre care unele sunt inevitabile/implacabile – sunt bătrâneţea şi boala dar şi accidentele ori pierderea locului de muncă. Se vor cere deci măsurate şi estimate sistemul de pensii, serviciile de sănătate, sistemul asigurărilor de sănătate, întreaga politică de suport pentru şomeri, sistemul de educaţie şi învăţământ etc. Şi în toate acestea se cer evaluate cel puţin două aspecte: **gradul de acoperire** şi nivelul la care acesta corespunde **standardelor de bunăstare.**

Tratăm împreună **accesibilitatea şi calitatea** serviciilor de interes colectiv, deoarece aceste criterii acţionează corelat, de cele mai multe ori (sau, de la un anumit nivel) în mod **divergent**. Este vorba de servicii de genul celor privind învăţământul, locuirea, sănătatea, cultura ori utilizarea timpului liber.

Accesibilitatea se referă la **proporţia** din populaţie ce are acces la serviciu (accesul putând fi universal ori în diferite grade limitat) şi la **modalitatea** accesului (gratuit ori cu diferite grade de contribuţie). Accesibilitatea va fi deci **universală** când toţi (copiii, bătrânii, bolnavii, şomerii etc.) dispun de servicii şi ea va fi **parţială** (incompletă) când accesul priveşte doar segmente ale populaţiei, mai ales în funcţie de status social, implicit şi de venit. Evident că soluţia maximă a accesibilităţii o reprezintă serviciile **universal-gratuite** dar de regulă o asemenea situaţie nu asigură şi calitatea maximă, accesibilitatea şi calitatea neputând "merge" împreună decât până la un punct.

Să ne imaginăm că vrem ca **toţi** vârstnicii să beneficieze de pensii egale, fie că au lucrat ori nu în viaţă, sau indiferent de perioadele lucrate şi de calitatea muncii efectuate, deci să asigurăm o accesibilitate totală. Dacă am opta şi pentru calitate ridicată (pensii foarte mari), am epuiza resursele pentru câteva tipuri de politici sociale sectoriale doar cu problematica pensionarilor. Acelaşi lucru s-ar întâmpla dacă am organiza învăţământul gratuit pentru **toţi** copiii şi tinerii la

toate nivelurile/formele de învăţământ, dacă am oferi medicamente gratuite la **toţi** bolnavii şi indiferent de boli, dacă am asigura gratuit operarea în străinătate a **tuturor** bolnavilor doritori de aşa ceva ş.a.m.d.

Din asemenea motive problema accesibilităţii şi a calităţii este supusă unei succesiuni de **selecţii** pe priorităţi şi **restricţii.** Spre exemplu, se face întâi opţiunea că serviciile de învăţământ şi de sănătate sunt prioritare în raport cu cele culturale şi de loissir, că foştii salariaţi trebuie să aibă pensii mai mari decât agricultorii, că învăţământul obligatoriu poate să includă doar nivelele sub liceale, că învăţământul gratuit trebuie completat de cel cu taxă, că medicamentele gratuite şi compensate sunt mai ales cele indigene, că programul "Laptele şi cornul" se aplică doar preşcolarilor şi şcolarilor etc.

Universalitatea asigurării unui minim de bunăstare este un indicator al stării de bunăstare colectivă. În cadrul abordărilor administrative se fac diverse calcule privind "nivelul minim de viaţă", "venitul minim ", "cheltuielile necesare pentru coşul zilnic" etc., toate conducând la stabilirea unui **prag al sărăciei.** Cei aflaţi sub acest prag se află în stare de sărăcie **absolută** iar cei ce-l depăşesc cu doar 20-25 %, sunt consideraţi ca aflându-se în stare de sărăcie **relativă** (ori de cvasi-sărăcie). Tot John Friedmann arată că în 1992 în SUA, pragul oficial de sărăcie era stabilit pentru o familie de patru persoane la 14335 $ iar cel de cvasi-sărăcie la 125%, deci la 17919 $ (Friedmann, 1996, p.258).

O altă modalitate de exprimare a criteriului sărăciei este aceea a **consumului de calorii.** El se poate practica în ţări foarte sărace şi/sau în care nu există statistici disponibile ale venitului. Un indicator absolut (de stare) – spre exemplu 1000 calorii/zi – se transformă în indicator de evaluare – "de aproape trei ori mai puţin decât consumul normal pe zi". Transformând consumul de calorii în unităţi monetare, putem stabili şi în mod mediat venitul minim oficial, corespunzând unui număr de calorii vitale supravieţuirii. În acelaşi fel, rapoartele anuale ale Băncii Mondiale indică pentru fiecare ţară procentul de populaţie ce trăieşte **sub** pragul sărăciei. Dacă în următorii ani acest procent

scade, înseamnă că părţi ale populaţiei sunt **scoase din zona sărăciei** iar acest lucru reprezintă în fond indicatorul de eficienţă al protecţiei sociale, de asigurare a bunăstării colective. Spre exemplu, pentru România, raportul din septembrie 2003 al Băncii Mondiale indică aproape 7 milioane de locuitori având venituri sub pragul sărăciei (= 29% din populaţie), în timp ce raportul anterior indica în 2002 un procent de 35%. "Scoaterea" între 2002-2003 a unui procent de 6% din populaţie de sub pragul sărăciei, indică global o anumită eficienţă a protecţiei sociale. Am mai face o referire la **motivaţia** unor asemenea politici de protecţie socială. Ea ar putea fi considerată "intrinsecă" atunci când apelează la argumente de ordin moral, de tipul "toţi (sau oricine) au dreptul la bunăstare". Ea poate fi şi "extrinsecă" atunci când politicile de protecţie socială urmăresc doar evitarea/reducerea tensiunilor şi conflictelor sociale şi/sau evitarea efectelor negative ale sărăciei: delincvenţa, prostituţia, vagabondajul, criminalitatea, proliferarea fenomenelor de genul "copiii (oamenii) străzii" ş.a.m.d.

Reabilitarea bunăstării individuale înţeleasă ca **redobândire a independenţei** celor asistaţi. Se consideră eficient un sistem de protecţie care nu duce la o dependenţă durabilă a individului de sprijinul social, un sistem care nu incită (tentează) individul sărac să se complacă în situaţia de asistat social, de şomer cronic, de sărac permanent. Există pericolul ca o protecţie socială consistentă (ca ajutor de şomaj, ca ajutoare sociale etc.) să demotiveze individul în raport cu dorinţa de a se reabilita prin efort individual, de a-şi căuta de lucru, de a se zbate pentru depăşirea stării temporare de incapacitate. Mai ales dacă câştigul prin efort propriu are un **sold pozitiv nesemnificativ** faţă de ajutorul gratuit pe care îl pierde prin reinserţia în câmpul muncii (ieşirea din starea de dependenţă), individul şi grupurile vor tinde să se fixeze în starea de asistat (e).

Un alt criteriu de evaluare îl reprezintă **costurile** funcţionării sistemului bunăstării. Eficienţa sistemului depinde de raportul eficacitate/cost, eficacitatea însemnând capacitatea sistemului de a-şi atinge rezultatul scontat. Dacă pentru

anumite servicii costurile sunt prea mari, ele absorb prea multe resurse, diminuându-le pe cele alocate şi necesare serviciilor respective. Spre exemplu, în 2005 au fost angajate 3000 persoane pentru operaţia de recalculare a pensiilor, fapt ce reprezintă un cost suplimentar. Dacă aceste mii de persoane se vor permanentiza în sistem,costurile pentru ele vor greva în continuare însăşi posibilitatea creşterii pensiilor. Se apreciază că prestaţiile **universale** au costuri mai mici (3-4% din resursele utilizate), în timp ce asistenţa bazată pe testarea mijloacelor urcă costurile la 10-14 %.

Gradul de selectivitate al furnizării bunăstării funcţionează şi el ca un criteriu al evaluării. O selectivitate corectă trebuie să elimine două posibile erori: de a acorda sprijin şi celor ce **nu ar trebui** ajutaţi, ori eroarea de a nu acorda sprijin social unora care **ar trebui** să-l primească.

A acorda beneficii şi celor ce nu ar trebui să le primească duce la **risipa de resurse.** Cazuri tipice le constituie în sistemele universaliste, acordarea alocaţiilor pentru copii, ale ajutoarelor pentru încălzire, ale unor ajutoare pentru handicapaţi etc. Definiţiile foarte largi pentru anumite concepte ("handicapat", "revoluţionar" etc.) favorizează acest tip de eroare. Spre exemplu, dacă în categoria de "handicapat" îl includem şi pe cel care şi-a pierdut un membru, dar şi pe cel ce suferă de diabet, vom acorda alocaţii şi pentru cei ce n-ar trebui să le primească. În fond orice boală este un handicap şi ne amintim de faptul că în primii ani de după revoluţie, destui medici acordau calificativ (deci şi premiză a certificatului) de "handicapat" bolnavilor de diabet, ulcer, hepatită etc.

Există şi eroarea inversă de a **nu acorda** sprijin social tuturor celor îndreptăţiţi a-l obţine. Cauzele pot fi multiple:

- lipsa de informaţie, neştiinţa, necunoaşterea faptului că individul ar avea dreptul la sprijin social. Exemple: unii veterani de război nu au solicitat pensia în cauză, nu toţi refugiaţii din Basarabia şi Herţa ştiu că pot beneficia de anumite gratuităţi, nu toţi revoluţionarii cunosc toate facilităţile conferite de lege etc.

- nesolicitarea sprijinului din motive de prestigiu, "de faţadă", din cauză că ajutorul este considerat social stigmatizant. Exemple: deşi ai avea dreptul la medicamente gratuite/compensate nu faci demersurile de a le obţine, deşi cunoşti faptul că revoluţionar cu certificat fiind, ai putea obţine credit imobiliar până la 20000 euro cu dobândă suportată de stat, nu uzezi de acest drept, deşi ai putea obţine bilet de tratament ca pensionar renunţi la el datorită condiţiilor pe care acesta le oferă etc. S-ar putea obiecta că asemenea renunţări presupun că nevoia acestui sprijin **nu este imperioasă.** Dar, în fond, nesolicitarea unui sprijin pentru ceva îl obligă pe individ la **renunţări voluntare** pentru alte aspecte ale vieţii, la care nu are dreptul la sprijin social.

- imposibilitatea obţinerii sprijinului deşi a fost solicitat. Este cazul situaţiei în care imensa majoritate a celor ce ar avea dreptul la medicamente gratuite şi compensate, nu le găsesc din cauza epuizării fondurilor lunare în primele zile ale acesteia, ori numărul mic de bilete de odihnă şi tratament pentru pensionari în raport cu solicitările. Această a treia cauză se corelează şi cu eroarea de a acorda sprijin celui care nu îl merită. Am putea considera că obţinerea de către un individ a unui sprijin social la care în fond nu ar avea dreptul, îl privează de sprijin pe un individ care s-ar califica pentru acest drept.

Toate criteriile se contopesc sub aspectul eficienţei politicilor sociale în **reducerea** ori **eliminarea** sărăciei. În funcţie de obiectivul propus – fie reducerea, fie eliminarea totală a sărăciei – anumite criterii devin mai importante în evaluare în raport cu altele. Deci se constată, din nou, că şi în politica socială totul porneşte de la fixarea obiectivelor, acestea marcând în continuare întregul ciclu. **Costul, beneficiul, eficacitatea şi eficienţa** politicilor sociale reprezintă consecinţe, deci şi instrumente ale evaluării lor.

Prin **cost** înţelegem resursele financiare cheltuite pentru o anumită politică de protecţie vizând educaţia, şomajul, sănătatea, copiii ori vârstnicii etc.

Costurile **directe** sunt mai vizibile şi evidente, ele însumând resursele utilizate în sistem, deci totalul cheltuielilor cu pensiile, alocaţiile pentru copii, ajutoarele de şomaj, medicamente gratuite şi compensate, funcţionarea centrelor de plasament pentru copii, a azilurilor pentru bătrâni ş.a.m.d. Dar există şi cheltuieli **indirecte**, cele care se vor cere făcute pentru a suplini/corecta imperfecţiuni şi/sau lipsuri ale unor politici sociale deficiente. Spre exemplu, dacă un program social de asistenţă al copiilor (orfani, handicapaţi, "ai străzii") nu este eficace, va apare necesitatea cheltuirii altor resurse pentru corective: de combatere a delincvenţei şi criminalităţii, de absorbţie în muncă a segmentelor specifice de populaţie, de asigurare a condiţiilor de locuire etc.

Eficacitatea rezultă din beneficiile măsurabile, deci din **rezultatele** politicii respective. Se poate calcula cu ce procent a scăzut numărul şomerilor, al celor plasaţi sub pragul sărăciei, cu cât s-a redus numărul celor fără locuinţă ori numărul copiilor străzii, cu cât au crescut pensiile etc.

Eficienţa reprezintă raportul dintre cost şi eficacitate/beneficiu. Orice politică socială este mai mult sau mai puţin eficientă, în funcţie de resursele cheltuite şi rezultatele obţinute. Sistemul poate fi foarte eficace dar în acelaşi timp foarte puţin eficient. Să ne închipuim că am crea în fiecare localitate cel puţin un adăpost pentru copiii străzii ori pentru soţiile victime ale violenţei în familie. Am avea o eficacitate aproape maximă, orice caz dintre cele vizate beneficiind de protecţie asigurată. Dar pentru imensa majoritate a localităţilor asemenea adăposturi ar fi dacă nu integral inutile, atunci cel puţin foarte rar necesare, deci eficienţa lor ar fi foarte scăzută. Acelaşi ar fi cazul în care am crea şcoli în localităţi cu număr foarte redus de elevi, aşezăminte de sănătate în zone cu foarte puţini potenţiali pacienţi etc.

În plus şi costurile pot fi apreciate atât sub aspectul consumului total, cât şi cele interne sistemului, putându-se distinge între resursele ce **ajung direct la beneficiarii** serviciului şi cele consumate pentru **funcţionarea sistemului** însuşi. Şi este evident că sistemul are o eficienţă mai bună cu cât consumă mai

puţine fonduri pentru funcţionarea proprie. Reiterând un exemplu avansat anterior, cei 3000 de funcţionari angajaţi actualmente pentru recalcularea pensiilor, reprezintă un cost intern ce scade momentan eficienţa sistemului. Experienţa arată că sistemele **private** (de pensii, de asistenţă medicală, de asigurări, de protecţie a copiilor, de învăţământ) consumă din totalul resurselor alocate, de două-trei ori mai mult pentru propria lor funcţionare.

1.4. Sectorialitate şi priorităţi în politica socială

S-a mai menţionat ideea că politica socială nu se referă la **întregul sistem social** ci doar la "puncte" ale acestuia, la acele aspecte care reprezintă probleme şi în care statul crede că trebuie să intervină corectiv în raport cu acţiunea unor mecanisme sociale complexe şi spontane. Lucrul este în fond logic şi normal. Un sistem social în care ar trebui protejaţi **toţi** cetăţenii şi sub **toate** aspectele vieţii lor, ar fi unul în ansamblu ineficient şi neviabil.

Ori politicile sociale trebuie să rezolve doar problemele **unor** categorii de cetăţeni, sub **unele** aspecte ale vieţii lor, pentru a echilibra şi egaliza şansele lor de acces. Din acest motiv nu există o singură politică socială globală, ci mai multe politici sociale sectoriale. **Global** poate fi formulat obiectivul politicii sociale (bunăstarea, reducerea sărăciei) ori orientarea ei de principiu (de stânga ori de dreapta), deci ideologia ce o inspiră. În rest, toate abordările enumără **domeniile** în care se consideră că există probleme, deci este necesară **protecţia socială** cu cele două componente ale ei: **asigurările** sociale şi **asistenţa** socială.

Într-o enumerare aleatoare ca ordine, asemenea domenii/politici sociale sunt:

- politica socială în domeniul sănătăţii;
- politica socială în domeniul educaţiei;
- politica salarială;
- politica fiscală;
- politica socială în domeniul prevenirii şi combaterii criminalităţii;
- politici de suport pentru şomeri;

- politici de suport pentru femei;
- asigurările sociale;
- politica socială de locuire;
- politica socială faţă de minorităţile naţionale;
- politica socială faţă de persoanele cu handicap/cerinţe speciale;
- politica socială de protecţie a copilului;
- politica socială în domeniul populaţiei şi familiei;
- politica socială în domeniul dezvoltării comunitare;
- politica socială la nivelul pieţei muncii;
- politica socială de protecţie a persoanelor în vârstă.

Enumerarea acestor domenii de politică socială am considerat-o în bună măsură aleatoare ca ordine, ele nefiind toate **la acelaşi rang de necesitate şi importanţă.** Primul lucru ce ar trebui remarcat este acela că domeniile (sectoarele) de politici sociale se constituie într-un **sistem** al acestora, bazat pe multiple intercondiţionării, interacţiuni.

Dacă discutăm aceste intercondiţionări în termeni de **dependenţe** sociale, vom constata că ele aparţin tuturor categoriilor acestora, adică dependenţelor cauzale, funcţionale şi structurale.

O **dependenţă cauzală** globală există între starea economiei unei ţări şi protecţia socială ce o asigură, ori între ideologia actorilor politici pe de o parte şi nivelul/forma protecţiei sociale pe de altă parte. În **interiorul** sistemelor de politici sociale vom observa dependenţa cauzală între cele privind asigurarea locurilor de muncă, politica salarială şi fiscală pe de o parte şi politicile locuirii, ajutorării şomerilor ori combaterii criminalităţii, pe de altă parte.

Este destul de evident că dacă oamenii au locuri de muncă, obţin venituri bune din muncă, nu sunt impozitaţi excesiv etc., ei nu vor avea nevoie de ajutoare de şomaj, vor manifesta tendinţe deviante mai reduse ori vor avea nevoie mai redusă de ajutoare pentru întreţinere, subvenţii pentru încălzire în timpul iernii etc. La fel, o bună politică generală de sănătate va diminua solicitarea pentru starea de sănătate a unor segmente ale populaţiei (copii,

bătrâni), ca şi faptul că o bună politică socială în domeniul învăţământului şi educaţiei va micşora amploarea politicilor de prevenire şi combatere a criminalităţii.

Dependenţe **funcţionale** există, spre exemplu, între politica salarială şi cea fiscală, între politica socială la nivelul pieţei muncii şi aceea de suport pentru şomeri, între politica salarială şi aceea de protecţie pentru persoanele în vârstă etc. Cum bunăstarea înseamnă în fond venituri, ele sunt cu atât mai mari cu cât fiscalitatea este mai redusă.

Nu degeaba actorii politici de pretutindeni încearcă să obţină beneficii electorale din promisiunea **reducerii impozitelor,** lucru ce ar asigura creşterea venitului real. Chiar în România, promisiunea electorală a Alianţei D.A. a fost aceea a tentantei cote unice de impozitare de 16%, deşi observatorii avizaţi avertizau asupra dificultăţilor pe care ea le va genera sub aspectul constituirii veniturilor la buget. Ori realitatea a dovedit necesară **majorarea impozitelor** (atât directe cât şi indirecte) printre care creşterea de la 1% la 3% a impozitului pe profit la I.M.M.-uri, de la 1% la 10% la impozitele privind veniturile de pe piaţa de capital, preconizatele majorări de impozite pe terenuri, clădiri ori autoturisme, discuţia despre creşterea la 22% a T.V.A.-ului etc. Adăugând la acestea majorările de preţuri la energia electrică, energia termică, gaze naturale şi celelalte produse, ajungem la concluzia că veniturile reale ale majorităţii populaţiei vor scădea. Implicit va creşte necesitatea protecţiei (a fondurilor) pentru ajutoarele de încălzire, chirii, medicamente ş.a.m.d.

Am explicat o dependenţă funcţională şi deja a devenit vizibil faptul că în majoritatea cazurilor de acest gen este vorba de relaţia dintre **instrumentul** adoptat şi **procesul** la baza căruia acesta stă. Ca instrumente pot fi salariul, impozitul, ajutorul de şomaj, pensia, alocaţia pentru copii, alocaţia de maternitate, CAS-ul etc. Iar procesele sunt însăşi politicile sociale sectoriale: suportul pentru şomeri, pensionari, copii, mame, încălzire, sănătate ş.a.m.d. Un instrument favorabil (salarii mari, impozite mici) reduce din volumul resurselor

necesare protecţiei sociale, în timp ce instrumente slabe cresc nevoia politicilor sociale protective.

Există şi **dependenţe structurale** cum ar fi cele dintre locurile de muncă şi politicile de suport pentru şomeri, între dezvoltarea comunitară – locuire, sau între politica de sănătate şi cea faţă de persoanele cu dizabilităţi.

Există o relaţie structurală între locurile de muncă disponibile pentru populaţia activă şi proporţia şomerilor în cadrul ei, ori între populaţia ocupată şi pensionari. Deşi multe materiale de specialitate incriminează un **şomaj mascat** înainte de 1989, este o realitate faptul că atunci populaţia ocupată reprezenta peste 10 milioane de oameni iar în mai 2005, populaţia salariată număra doar 4,56 milioane. Dintre aceştia 1.730.000 lucrau în industrie, 627.300 în comerţ, 346.000 în construcţii, 403.100 în învăţământ şi 325.300 în sănătate şi asistenţă socială (cf. TVR 1, 12 august 2005).

În Valea Jiului salariaţii din minerit erau 54.493 în 1990, 14.227 în 2004 şi se prognozează scăderea lor la 12.500 în 2007. Dacă considerăm cifra din 1990 ca egală cu 100%, atunci ponderea scade la 26,30% în 2004, cu tendinţa de a reprezenta doar 22,93% în 2007. La nivelul ţării există astăzi aproximativ 6,5 milioane de pensionari în raport cu 4,5 milioane salariaţi, deci raportul este de 1,45/1. Chiar dacă ne raportăm doar la pensionarii din sistemul asigurărilor sociale de stat, ei erau în semestrul I 2005 de 4.606.000 faţă de numărul de salariaţi de 4.577.800, deci raportul era tot negativ: 1,06/1 (INS, DJSH, 2005, pp.7-8).

Din **asemenea structuri** se nasc problemele protecţiei pentru şomeri, problema pensionarilor şi a recalculării/recorelării pensiilor etc. Raportul defavorabil dintre populaţia ocupată şi cea neocupată face aproape insolubilă problema unor niveluri de pensii care să asigure un trai minim decent şi independent al pensionarilor şi consumă resurse pentru medicamente gratuite şi compensate, ajutoare sociale, ori alte politici de sprijin pentru persoanele vârstnice. Din însăşi majoritatea dependenţelor ce le-am enunţat şi exemplificat,

rezultă că de regulă unul din termenii relaţiei ţine de **sfera economicului.** Am şi declarat dependenţa cauzală globală dintre economie şi politicile sociale, dar şi prioritatea în interiorul sistemului politicilor sociale ce o au cele din sfera economică. Astfel încât, în directă legătură nu numai cu acest imperativ, dar şi cu tema principală a demersului nostru, vom consacra un paragraf politicilor de pe piaţa muncii.

1.5. Politica socială la nivelul pieţei muncii

Piaţa este privită în principiu fie ca un **cadru** (de interacţiune a vânzătorilor cu cumpărătorii), fie ca un **mecanism** de confruntare a cererii şi a ofertei şi de stabilire implicită a unor proporţionalităţi.

Piaţa muncii este una din componentele economiei de piaţă alături de piaţa bunurilor şi a capitalului, ea având ca obiect **forţa de muncă.** Deci ea va fi acea "piaţă pe care se negociază şi se stabilesc condiţiile de angajare în muncă" (Popescu, 1993, p.431).

Într-o altă formulare, ea "este cadrul de confruntare între cererea şi oferta de forţă de muncă într-un interval de timp şi într-un anumit spaţiu, care se finalizează prin vânzarea – cumpărarea de forţă de muncă în schimbul unui preţ numit salariu, funcţionând în fiecare ţară, pe diferite grupuri de ţări şi la scară mondială" (M.Cojocaru, 2003, p.604).

În mare, piaţa muncii are două componente:

- cererea de (forţă de) muncă care cumulează locurile efectiv ocupate şi cele potenţiale (neocupate) din cadrul unei economii. Ea se exprimă nu doar prin numărul locurilor de muncă ci şi prin relaţiile, raporturile şi conexiunile vizând volumul şi structura pe profesii şi niveluri de calificare a necesarului de forţă de muncă.

- oferta de (forţă de) muncă priveşte disponibilul total de lucrători (ori de ore/om de muncă) în cadrul unei economii. Din totalul celor apţi de

muncă se scade numărul celor ce nu doresc să se angajeze în nici o activitate, ajungându-se astfel la disponibilul de forţă de muncă.

Cererea şi oferta de forţă de muncă sunt dinamice mai ales pe termen lung. Pe termen scurt ele sunt practic invariabile, deoarece nu se pot crea în timp foarte scurt nici un număr important de locuri de muncă, nici o forţă de muncă de o anumită calificare şi structură. În acelaşi timp, cererea şi oferta de forţă de muncă nu sunt omogene (se evidenţiază la nivel de subgrupuri), oferta mai ales fiind perisabilă şi rigidă.

Piaţa muncii are mai multe **funcţii** (M.Cojocaru, op.cit., p.608):

- funcţia **informativă,** oferind patronatului date despre volumul forţei de muncă disponibile, structura ei socio-profesională, condiţiile de muncă etc. Şi la noi, spre exemplu, ziarele, radioul şi televiziunile anunţă periodic "**burse ale locurilor de muncă**"prin care **agenţiile** (naţională ori judeţene de ocupare a forţei de muncă) prezintă oferta de locuri disponibile pe economie/ramuri/localităţi şi structura pe meseriile solicitate. Spre exemplu Rompress-ul anunţă că ANOFM oferă 19.426 locuri de muncă. Între acestea 755 (=3,88%) sunt pentru cei cu studii superioare şi 18.671 (=96,12%) pentru cei cu studii medii şi profesionale. Dintre aceste locuri, 1230 sunt pentru confecţioner-asamblator de articole din textile, 1061 pentru agent de pază, 831 pentru montator sub ansamble etc. (cf. TVR 1, 28 august, 2005).

O lectură comparativă a diverselor asemenea oferte indică locuri în mare majoritate pentru muncitori (în special confecţioneri în industria uşoară, lucrători în construcţii etc.), a persoanelor cu studii la nivelul şcolilor profesionale şi al liceelor, a ofertei în domeniul diverselor servicii etc.

Pe acelaşi principiu se prezintă şi oferta unor firme ori chiar ţări. Sunt notorii ofertele internaţionale (pentru Spania, Italia, Germania, Franţa etc.) privind culegătorii de produse agricole, personalul medical cu pregătire medie, muncitori în construcţii ori personal în servicii hoteliere sau menajere etc.

- o a doua funcţie este aceea de a **acorda asistenţă partenerilor sociali** în probleme de negocieri şi conciliere, legate de contractele colective de muncă ori conflicte de muncă.

- studiile de prognoză pe care diferite organe ale Ministerului Muncii şi Solidarităţii Sociale le fac pe localităţi ori direcţii de formare profesională şi pe care le pun la dispoziţia partenerilor sociali (sindicate, patronate, unităţi de învăţământ). Rostul unor asemenea prognoze este de a orienta cererea şi oferta de forţă de muncă din timp util spre direcţii cât mai conforme cu cerinţele economiei.

Aminteam anterior că oferta este destul de perisabilă deoarece anumite specializări şi nivele de pregătire nu se mai cer, în timp ce altele au cerere cu trend ascendent. Ea poate fi şi rigidă, în sensul că cerinţele de supravieţuire îl obligă pe individ să-şi găsească cât mai repede loc de muncă. Ori prognozele corecte tocmai acest lucru îl urmăresc: să **orienteze** cât mai repede oferta conform cu cererea.

Într-un **sens mai larg** – socio economic şi educativ – funcţiile pieţei muncii se referă şi la **alocarea** corectă a resurselor de muncă, la **mărirea** volumului de muncă disponibilă, la influenţa ei în privinţa **formării şi distribuţiei veniturilor,** la influenţarea **climatului de muncă,** la **orientarea şi reconversia profesională.**

1.6. Ocuparea forţei de muncă şi şomajul

Ocuparea este un indicator important al eficienţei utilizării resurselor umane. Aceste resurse au o contribuţie vitală în asigurarea activităţii economice eficiente şi **gradul lor de ocupare,** de utilizare, indică şi el starea unei economii.

În terminologia specifică sunt utilizate mai ales următoarele concepte (MMPS, DJH, 1994, p.2):

- resursele de muncă = totalitatea persoanelor în, sub şi peste vârsta de muncă, apte de muncă, într-un teritoriu;

- populaţia activă = totalitatea persoanelor apte de muncă sau aflate în căutarea unui loc de muncă, în, sub şi peste vârsta de muncă;

- populaţia ocupată = totalitatea persoanelor în, sub şi peste vârsta de muncă, apte de muncă, având un loc de muncă remunerat (dar se includ şi lucrătorii familiali neremuneraţi);

- şomerii = totalitatea persoanelor apte de muncă, în vârstă de muncă, care se află în căutarea unui loc de muncă şi se află în evidenţa oficiilor de muncă.

Aceste patru concepte reprezintă indicatori de sinteză, dar se apreciază că populaţia ocupată ar putea deveni în timp un indicator barometric, adică de prognoza mediului economico-social, indicator a cărui testare cere însă o perioadă lungă de timp. În privinţa ocupării se poate calcula şi o **rată de creştere a ocupării,** în variantele de rată de creştere **naţională** a ocupării, rată de creştere **regională** a ocupării şi rată de creştere **regională a ocupării în funcţie de rata de creştere naţională** a ocupării (sursa 25, p.8-11).

Se poate înţelege că la nivel naţional rata ocupării să crească, în timp ce într-o zonă (Valea Jiului spre exemplu) ea să scadă. Acest lucru este cu atât mai posibil cu cât regiunea respectivă are un mai pronunţat caracter **monofactorial de dezvoltare**, acesta fiind şi cazul zonelor miniere. Dacă în regiuni mai diversificate de dezvoltare există posibilitatea creşterii ratei de ocupare chiar în condiţiile de restrângere a activităţii în 1-2 sectoare, în zonele axate prioritar pe o singură activitate, decăderea acesteia duce inevitabil la **scăderea regională a ratei de ocupare** a forţei de muncă.

Datele statistice arată că în primul semestru al anului 2005, numărul funcţionarilor la nivelul ţării a ajuns la 173.000 faţă de 80.000 în 1990. Creşterea procentuală a numărului funcţionarilor a fost în semestrul I al anului 2005 de 10% faţă de media de 4% a creşterii numărului de salariaţi pe întreaga

economie naţională. Creşterea absolută de 15.000 funcţionari în administraţia publică contrastează cu scăderea de 11.500 salariaţi în industrie, în semestrul I /2005 (Ziarul „Financiar" 19 august 2005).

Oricum asemenea rate de creştere rezultate din mărirea în 2005 a numărului de salariaţi pe ţară cu 137.000 faţă de mai 2004, nu se regăsesc şi în Valea Jiului.

Organizaţia Internaţională a Muncii (OIM) a elaborat anumite standarde internaţionale în virtutea cărora operează cu trei categorii de bază: populaţia **ocupată,** populaţia **în şomaj** şi populaţia **inactivă** (MMPS, DGH, 1995, p.1- 4).

Aceste trei categorii rezultă din combinarea a patru criterii:

- principiul **activităţii**, ce stabileşte statutul persoanei pe baza a ceea ce face ea efectiv în perioada de referinţă;

- regulile de prioritate ce stabilesc criteriile de clasificare în cele trei categorii. Deci se consideră că ocuparea are prioritate asupra şomajului iar şomajul are prioritate asupra inactivităţii economice. În virtutea acestor reguli, un individ care lucrează dar caută în acelaşi timp de lucru, este considerat ocupat, în timp ce un student ce învaţă dar în acelaşi timp caută şi este disponibil pentru lucru, este considerat şomer. **Prioritatea** ocupării se concretizează în ultimă instanţă în faptul că dacă ai lucrat numai o oră într-o săptămână, eşti deja considerat ocupat;

- perioada de referinţă poate fi scurtă (o zi, o săptămână) ori lungă (un an). În general se privilegiază perioadele scurte care cresc ponderea populaţiei ocupate şi reduc % şomerilor; evident că la perioade de referinţă lungi scade ponderea populaţiei ocupate şi creşte aceea a şomerilor;

- limitele de vârstă care în raport cu diferite ţări sunt foarte variabile: 6 ani în Egipt, 10 ani în Brazilia, 16 ani în Suedia şi SUA etc. În majoritatea ţărilor limita **minimă** pentru ocupare este 14-15 ani, multe

ţări având legislaţii în care sunt corelate durata învăţământului obligatoriu cu vârsta minimă a încadrării în muncă. Există şi o limită **maximă** de vârstă care poate fi de 62, 65 ori chiar 75 de ani, aceasta din urmă în Suedia, Norvegia, Danemarca şi Finlanda. În puţine ţări se folosesc limite maxime de vârstă şi acolo ele se cer corelate cu durata şi speranţa medie de viaţă.

Organizaţia Internaţională a Muncii a produs şi o clasificare internaţională a Statutului de Ocupare (ICSE) (MMPS, DGH, 1995, anexa 3) care defineşte categoriile de **patron, lucrător pe cont propriu, lucrător angajat, lucrător familial neremunerat** şi de **membru în cooperativa agricolă de producţie.** Acest Statut precizează că "populaţia ocupată cuprinde toate persoanele de 14 ani şi peste, care au desfăşurat o activitate economică sau socială producătoare de bunuri sau servicii, de cel puţin o oră în perioada de referinţă (o săptămână) în scopul obţinerii unor venituri sub formă de salarii, plata în natură sau alte beneficii". (loc. cit.)

Precizările ICSE includ (menţin) în populaţia ocupată şi alte câteva categorii:

- **persoanele temporar absente** de la lucru în cursul săptămânii de referinţă (concedii de odihnă, boală, maternitate, de studii, de incapacitate temporară de muncă), ori absenţe provocate de conflicte de muncă, greve, cursuri de perfecţionare/profesionale, suspendare temporară a lucrului din cauza condiţiilor;
- **persoane care nu sunt remunerate** temporar, pe perioadă nedefinită, dar care au contract de muncă;
- **persoane care** în cursul săptămânii de referinţă **desfăşoară muncă aducătoare de venit** chiar dacă învaţă, sunt pensionari sau şomeri;
- **elevii şi studenţii** care lucrează;
- **lucrătorii familiali neremuneraţi;**
- **ucenicii şi stagiarii remuneraţi.**

Se vede deci că nu numai includerea populaţiei în doar trei categorii (ocupată, şomeră şi inactivă) dar şi interesul de a mări gradul de ocupare, face ca jocul criterii/limite/excepţii să tindă la un calcul care să ducă la un procent cât mai mare de populaţie ocupată.

Cu excepţia antipodului ocupării (şomajul) avem şi situaţii caracterizate de lipsa **parţială** de lucru, definită de conceptul de **subocupare.** Subocuparea "există atunci când ocuparea unei persoane este neadecvată în raport cu normele specifice, sau cu o ocupare alternativă, ţinându-se seama de pregătirea acesteia pentru ocupare" (ICSE loc. cit.).

Există o subocupare vizibilă şi una invizibilă. Subocuparea **vizibilă** se exprimă în insuficienţe ale volumului ocupării. Subocuparea **invizibilă** este caracterizată de veniturile mici, subutilizarea pregătirii, productivitate mică sau alţi factori. Unii autori folosesc pentru subocuparea invizibilă şi împărţirea ei în subocupare **"deghizată**" legată de venituri scăzute şi pregătire nefolosită şi subocupare **"potenţială"** (de productivitate scăzută). Un exemplu de subocupare invizibilă în varianta ei "deghizată" este şi faptul că peste o treime din absolvenţii învăţământului superior minier (deci cu calificare de inginer), ocupă de nevoie, în minele din Valea Jiului, poziţii profesionale de şefi formaţii de lucru sau de maiştri.

Consecinţa subocupării, deci diferenţa până la ocupare totală, o constituie **surplusul de muncă** sau **rezerva de forţă de muncă** care se estimează prin compararea unităţilor de lucru disponibile în raport cu cele folosite ori necesare, în condiţiile unei productivităţi date.

Şomajul reprezintă situaţia extremă de **totală** neocupare, totală lipsă de lucru. Dicţionarul de Sociologie (1993) reia definiţia OIM: "şomer este oricine care are mai mult de 15 ani şi îndeplineşte simultan următoarele condiţii: este apt de muncă, nu munceşte, este disponibil pentru o muncă salariată, caută un loc de muncă" (M.Voinea, 1993, p.632). O definiţie apropiată am citat-o deja (Ghidul practic MMPS). La fel, noua **Lege privind sistemul asigurărilor de**

şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă (Legea nr. 76) aduce câteva completări, definind **şomerul** ca persoana ce îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii:

- este aptă din punct de vedere fizic şi psihic pentru prestarea unei munci;
- nu are loc de muncă, este în căutarea acestuia de la vârsta de minim 16 ani (definiţia BIM stipula minim 15 ani – vezi INS Anuar Statistic al României, 2000, p.95) şi până la îndeplinirea condiţiilor de pensionare;
- este disponibilă pentru a începe lucrul în perioada imediat următoare (BIM – 15 zile) dacă şi-ar găsi un loc de muncă;
- este înregistrată la Agenţia Naţională pentru Ocupare a Forţei de Muncă (ANOFM) sau la alt furnizor de servicii de ocupare ce funcţionează în condiţii legale.

Ca fenomen de neocupare totală a unei populaţii apte şi doritoare de muncă, şomajul este în general blamat, considerat un fenomen negativ care exprimă **dezechilibre**, iar în cadrul societăţilor în tranziţie la economia de piaţă este considerat ca un efect negativ al liberalizării pieţei muncii. În principiu aşa şi este, şomajul exprimând dezechilibrul principal pe piaţa **muncii** (oferta de muncă depăşeşte cererea) dar şi pe piaţa **bunurilor şi serviciilor,** când oferta depăşeşte cererea. Cu totul în treacăt semnalăm o eroare conţinută în cadrul sursei 29, în care se consideră că pe piaţa bunurilor şi serviciilor "şomajul apare când producţia este **inferioară** (s.n.) cererii" (loc.cit.). Este exact invers: când producţia este inferioară cererii, deci este loc să produci ca să acoperi cererea, poţi folosi forţă de muncă, poţi angaja oameni, deci să creşti ocuparea. Doar când producţia este superioară cererii, când produsele şi serviciile sunt în surplus, trebuie să reduci/restrângi activitatea şi să trimiţi forţa de muncă în şomaj. Totodată opinăm că într-o economie de piaţă o rată a şomajului de doar câteva procente nu este prin definiţie o problemă socială, o disfuncţionalitate

economică majoră. Ea poate avea – repetăm, la un nivel redus – chiar efecte economice benefice: menţine o anumită tensiune pe piaţa muncii, stimulează competitivitatea, perfecţionarea, adaptarea la cerinţele zilei etc. Convenim însă că la proporţii mai mari şomajul este cu atât mai grav cu cât rata lui este mai mare. **Sursele** şomajului sunt în principal două: **pierderea** locurilor de muncă de către unii ocupaţi şi **oferta** de muncă (ce nu-şi găseşte ocupare) din partea noilor generaţii ce ating vârsta legală de angajare şi termină forme de instruire. Pe baza conceptelor enunţate se pot calcula câţiva indicatori ca **rate**:

- **rata de activitate** este raportul dintre populaţia activă şi populaţia totală cu vârsta de peste 15 ani; populaţia activă este compusă din populaţia ocupată plus şomerii;
- **rata de ocupare** ca raport între populaţia ocupată şi populaţia totală cu vârstă de peste 15 ani;
- **rata şomajului (BIM)** este raportul între numărul şomerilor în accepţiunea BIM şi populaţia activă;
- **rata şomajului (în accepţiunea românească, vezi Anuarul Statistic al României)** ca raport între numărul şomerilor înregistraţi la agenţiile de ocupare a forţei de muncă şi populaţia activă civilă.

Rata şomajului reprezintă deci raportul dintre numărul şomerilor înregistraţi şi populaţia activă civilă, compusă din şomeri şi populaţia ocupată, definită conform balanţei forţei de muncă. Cei care (în contextul Legii nr. 1/1991 republicată în 1994 şi completată prin OG nr. 47/1997) se numeau şomeri înregistraţi, în accepţiunea noii legi au devenit persoane în căutarea unui loc de muncă, cu specificarea că trebuie să se afle în mod obligatoriu în evidenţele ANOFM sau a altui furnizor de servicii de ocupare.

Combaterea şomajului – cu precădere a şomajului de lungă durată – se conturează ca una dintre cele mai importante coordonate ale politicii sociale a

statelor membre UE, ea căpătând o prioritate sporită începând cu a doua jumătate a deceniului al nouălea.

Este în general acceptată ideea conform căreia se impune tot mai mult o orientare a politicilor pieţei muncii de la măsuri preponderent pasive spre cele mai active, care sprijină ocuparea forţei de muncă. Dacă astfel de probleme există şi în ţările dezvoltate, cu atât mai mult, în procesul economic de tranziţie al ţării noastre, şomajul a devenit un fenomen social cu influenţe negative puternice.

Conform unei analize, „în 1995, şomajul a scăzut brusc (cu 226 mii persoane) faţă de anul precedent. Tendinţa de scădere a continuat până în 1996, an în care s-a înregistrat cel mai mic număr de şomeri (658 mii persoane) şi cea mai mică rată (6,6%) din perioada dificilă a tranziţiei, cu excepţia anului de început al reformelor – 1991. În 1998, numărul şomerilor înscrişi la oficiile de Forţă de Muncă şi Şomaj a crescut cu peste 360 mii persoane, rata de şomaj ajungând la 10,3%. O asemenea evoluţie s-a datorat accelerării restructurării în sectoare cum sunt mineritul, chimia, petrochimia, dar şi noii legislaţii privind plăţile compensatorii în caz de disponibilizare. În aceste condiţii, ocuparea a fost «împinsă» pe o traiectorie descendentă […] (aceasta) s-a accentuat începând cu a doua parte a anului 1997, rata şomajului reluându-şi dinamica crescătoare”. (C.Mihăilescu, 2001, p.203).

Conform datelor statistice din tabelul 1.1, situaţia pare să se fi redresat oarecum în decursul anilor 2002-2003, rata şomajului scăzând considerabil (6,2%) în luna iunie a anului 2004, iar în primul semestru al anului 2005, scăzând chiar la 5,5%. Datele de prognoză (tabelul nr. 1.2) din cadrul scenariului restructurant al dezvoltării economiei României pe termen mediu indicau în anul 2000 cifre ipotetice mai mari decât cele care sunt oferite de statistică (Isărescu, Postolache, 2000).

Tabelul nr. 1.1

Situaţia şomajului în România în perioada 1991 – iunie 2005
(la sfârşitul perioadei)

Anul / Şomaj	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Total şomeri (mii persoane)	337,4	929,1	1164,7	1223,9	998,4	657,6	881,4
Rata şomajului (%)	3,0	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9

(continuare)

Anul / Şomaj	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	iunie 2005
Total şomeri (mii persoane)	1025,1	1130,3	1007,1	826,9	760,6	689,5	557,9	488,8
Rata şomajului (%)	10,4	11,8	10,5	8,8	8,4	7,9	6,2	5,5

Surse: Institutul Naţional de Statistică, Anuar Statistic al României, 2000, p. 112
INS – Buletin statistic lunar – judeţul Hunedoara, mai 2003, p. 6
INS – Buletin statistic lunar – judeţul Hunedoara, decembrie 2004, p. 8
INS – Buletin statistic lunar – judeţul Hunedoara, iunie 2005, p. 7-8

Tabelul nr. 1.2

Şomajul şi rata şomajului prognozate pentru perioada 2000-2004

Anul / Şomaj	2000	2001	2002	2003	2004
Nr. şomeri (mii pers.)	1290	1124	995	943	822
Rata şomaj (%)	13,3	11,7	10,5	10,2	9,1

Sursa: Isărescu, Postolache, op.cit

Cele două tabele compară o prognoză cu cifrele oficiale care se presupune că surprind corect realitatea. Din comparaţie rezultă că prognoza a fost mai rezervată, mai pesimistă, realitatea – repetăm, dacă ea este corect prezentată – indicând o îmbunătăţire semnificativă. În actuala etapă de tranziţie

economico-socială a României, cauzele care au generat creşterea şomajului au fost, în principal (M.Cojocaru, 2003, p.609-614):

- disponibilizarea forţei de muncă ocupată în sectoarele economice supuse restructurării;
- creşterea nesemnificativă a numărului de locuri de muncă, datorată lipsei de diversitate în activităţile economice şi dezvoltării foarte lente a sectorului privat;
- un nivel de şcolarizare şi calificare profesională aflat, nu de puţine ori, în dezacord cu ofertele de pe piaţa muncii;
- scăderea capacităţii de investiţie în sectoarele economice importante.

Apariţia şomajului ca fenomen de masă are consecinţe directe asupra pieţei muncii:

- scăderea şi degradarea ocupării forţei de muncă;
- creşterea şi generalizarea sărăciei, în special în zonele puternic afectate de restructurarea economică (este şi cazul Văii Jiului);
- apariţia inegalităţii sociale, a fenomenului de marginalizare a anumitor grupuri sociale defavorizate;
- creşterea continuă şi progresivă a resurselor financiare alocate protecţiei sociale;
- un trend ascendent al fenomenului infracţional, apariţia unor fenomene noi (vagabondajul, copii străzii, cerşetoria), creşterea ratei criminalităţii, a violenţei.

La ora actuală, în domeniul pieţei muncii se disting două mecanisme de acţiune pentru creşterea gradului de ocupare al forţei de muncă:

- mecanisme **active** ce se referă în special la: reconversia profesională; forme şi modalităţi de încurajare a iniţiativei private în special în rândul şomerilor; politici sociale de susţinere a mobilităţii forţei de muncă şi posibilităţi de încurajare pentru derularea lucrărilor de

utilitate publică, care să rezolve cel puţin temporar problema şomajului;

- mecanisme **pasive** ce includ formule de pensionare anticipată sau progresivă; politici salariale specifice de participare la profit sau de subvenţionare de către autoritatea publică a unei părţi din salariul oferit de către angajator; flexibilizarea timpului de muncă etc.

Din tot ce s-a spus până acum iese în evidenţă prioritatea de importanţă a fenomenelor legate de piaţa muncii (ocuparea, subocuparea, neocuparea), fenomene vitale în fond pentru existenţa societăţii însăşi. Devine deci clar faptul că în legătură cu aceste fenomene trebuie să existe o **protecţie socială,** deci politici sociale orientate pe mai multe direcţii dintre care cea mai importantă o reprezintă **politicile de combatere a şomajului.** Alături de acestea mai există nevoi legate de **legislaţia** protecţiei sociale specifice, **medierea** muncii şi a şomajului, **informarea** pe piaţa muncii, modalităţile de **identificare** a locurilor de muncă, **calificarea** şi recalificarea profesională şi **consultanţa** în afaceri.

Reiterăm ideea că dintre toate aceste direcţii/politici sociale, cea mai importantă o reprezintă politicile de combatere a şomajului. **Scopul** final al acestor politici este **reintegrarea** în muncă a şomerilor dar până la realizarea acestui obiectiv, scopul intermediar este realizarea unei protecţii sociale a celor care neavând loc de muncă, nu-şi pot asigura prin efort propriu cele necesare unui trai decent.

Din **mecanismele** posibile ale creşterii gradului de ocupare rezultă şi **politicile** de combatere a şomajului care pot fi:

- politici **active** ce urmăresc cu prioritate **depistarea** locurilor de muncă, încurajarea (mai ales prin mecanismul medierii muncii) **iniţiativei private**, **reconversia** profesională**,** răspunsul rapid şi elastic la **cerinţele** ofertei de pe piaţa muncii etc.

- politici **pasive** care în esenţă au la bază un suport financiar de compensare şi care reduc interesul şi efortul şomerilor de a depăşi îndependent situaţia (pensionări, concedieri cu salarii compensatorii, suportarea de către stat a unei părţi a salariului acordat de angajator, venit minim garantat apropiat de câştigul posibil prin efort propriu ş.a.m.d.).

Aceste politici reclamă şi existenţa unor **servicii** prin care ele să se deruleze. Principalele necesare sunt serviciile **financiare**, de **intermediere** (mediere) a muncii, de **informare şi consiliere**, de **formare** (iniţiere, calificare, recalificare, perfecţionare) **profesională** etc. Aceste servicii sunt în mod necesar interdependente deoarece finanţarea, medierea, informarea şi formarea implică puncte comune, "suprapuse". Pentru a da un singur exemplu, consultarea unui ghid de mediere (Horghidan, Nicolau, 1994, p.65 + 10 anexe) arată toate aceste intercondiţionări.

1.7. Politica socială românească în contextul integrării europene

Găsim utilă încheierea acestui scurt periplu prin demersul clarificator al conceptelor de bază cu care vom opera în continuare, cu o sumară privire aruncată în viitorul unei Românii integrate european de la 01.01.2007. Ca orice integrare, ea depinde de caracteristicile **mediului integrator**, deci de tipul de Europă unită în care am intrat. Ideea de Europă unită este veche de un mileniu, pornind de la Carol cel Mare, trecând prin Napoleon, Bismark şi ajungând, în a doua jumătate a secolului XX, să ia forma Planului Schuman, Tratatului de la Roma (1957), Comunitatea Economică Europeană, Uniunea Economică Europeană, iar astăzi sub forma Uniunii Europene (UE). Deşi implică şi aspectele **politic şi social**, esenţa UE o reprezintă **prioritatea aspectului economic**: piaţa comună, libera circulaţie (a produselor, serviciilor, a forţei de muncă) şi moneda unică.

Aderarea presupune îndeplinirea unei sume de condiţii pe diferite planuri şi nu este un secret faptul că România este cel mai puţin pregătită tocmai pe planul economic, mai ales la aspectele **productivitate şi competitivitate**. Dar şi alte aspecte care au implicaţii directe cu politicile sociale sunt defavorabile României. Unul evident este **câştigul minim pe cap de locuitor** care este cel mai mic dintre cele ale ţărilor membre. El se cifrează doar la 72 euro în 2005, cu o creştere de 10 euro faţă de 2003, în timp ce în Bulgaria câştigul minim a crescut de la 58 euro în 2003 la 79 euro în 2005.

Tabelul nr.1.3

Câştigul minim pe cap de locuitor în unele ţări europene (iulie 2005)

Ţara	Câştig minim (euro)
România	72
Bulgaria	79
Letonia	116
Lituania	145
Polonia	205
Ungaria	232
Belgia	1210
Olanda	1265
Franţa	1297
Anglia	1297
Luxemburg	1467

Sursa: Institutul European de Statistică – cf. Realitatea TV ("Cifrele realităţii"), 20 august 2005

Este uşor de intuit ce va însemna şi pe planul protecţiei sociale efortul de sprijin a unor segmente de populaţie într-o ţară în care câştigul minim pe locuitor este **de 18 ori sub media** câştigului minim al membrilor vest-europeni ai Uniunii.

Pe noi interesându-ne politicile sociale, prima întrebare fundamentală care se pune este **dacă există** o politică socială europeană şi dacă există, reprezintă ea un **model social al UE ?**

La prima subîntrebare răspunsul este că dimensiunea socială a UE a generat şi o **politică socială** a Uniunii în virtutea obiectivului de **stat al bunăstării** vizat de componenţii vest europeni iniţiali. Corespondenţa cu criteriul economic este vizibilă în formulări de genul: "politicile sociale europene nu sunt rezultatul unui sentiment de solidaritate între **cetăţenii** Europei, ci sunt o consecinţă necesară a creării pieţei unice europene" (Frunzaru, 2002, p.57). Şi Tratatul de la Maastricht stipulează că scopul politicilor sociale europene îl reprezintă realizarea unui "nivel ridicat de ocupare a forţei de muncă şi de protecţie socială, creşterea nivelului şi calităţii vieţii, coeziunea economică şi socială şi solidaritatea între statele membre" (art. B titlul I şi art. G titlul II).

Nu este de mirare că principalul aspect al politicilor sociale europene îl reprezintă **politicile de pe piaţa muncii,** deci cele referitoare la drepturile muncitorilor, ocuparea forţei de muncă, prevederi sociale şi protecţie socială. În consecinţă toate documentele europene conţin asemenea prevederi specifice:

- Tratatul Comunităţii Europene a Cărbunelui şi Oţelului, Paris, 1951, art. 2, 3, 46, 50, 51, 56, 58, 67, 68, 69;
- Tratatul de la Roma, 1957, privind Fondul Social European (FSE), art. 3, 123-125;
- Tratatul Uniunii Europene, art. 39-42 (Muncitori), art.125-130 (Ocuparea forţei de muncă), art.136-145 (Prevederi sociale);
- Protocolul Social European – asociat Tratatului Uniunii Europene;
- Carta Socială (Maastricht, 1996);
- Tratatul de la Amsterdam (1996) şi Agenda Socială de la Nisa (2000).

Însăşi titlul unui document extrem de important – **Carta comunitară a drepturilor fundamentale ale muncitorilor** – sugerează prioritatea prevederilor obligatorii "în domeniul condiţiilor de muncă, libertatea circulaţiei, în formarea salariaţilor, consultarea salariaţilor, egalitatea tratamentelor şi securitatea la locul de muncă" (Frunzaru, op.cit., p.68).

O a doua sub întrebare pusă mai sus se referea la eventualitatea existenţei unui model social **unic** al UE. Ioan Mărginean (2003) opinează că "Spre deosebire de politica economică, pentru care s-a realizat unificarea, […] **în politica socială nu există şi nici nu se prevede, constituirea unui model unic**" (Mărginean, 2003, p.14).

Dacă un asemenea model nu există atunci în ce constă politica socială europeană? Răspunsul constă în existenţa a două niveluri: politicile sociale **naţionale europene** şi politicile **europene.** Statele naţionale se ocupă de asigurarea împotriva celor mai multe riscuri (boală, accident, şomaj, sărăcie etc.) iar UE se preocupă mai ales de circulaţia liberă a forţei de muncă, de nediscriminarea ei în funcţie de sex ori naţionalitate, de aspectele ocupării forţei de muncă etc. Între politicile sociale naţionale europene pot exista – şi există realmente – mari diferenţe provocate de nivelul economiei, ideologia ce le fondează, ori resursele alocate obiectivelor sectoriale.

Un indicator sintetic al diferenţelor îl poate reprezenta **procentul cheltuielilor sociale raportate la PIB**, care în unele ţări europene este dublu faţă de altele şi în raport cu care se produc şi diferenţele sectoriale. Pentru exemplificare, putem menţiona cunoscutul **model german** al politicilor sociale, cu un nivel ridicat al beneficiilor versus cheltuieli sociale mari (30% din PIB, fără cheltuieli pentru învăţământ), în cadrul căruia în ceea ce priveşte numai protecţia socială a şomerilor „oamenii rămaşi fără serviciu, primesc încă, timp de 32 de luni, un ajutor de şomaj care ajunge până la 60% din ultimul salariu (67% dacă au şi copii). Apoi suma scade la nivelul 53% şi 57% fără limită de timp, se mai adaugă alte sume primite ca ajutor pentru casă şi familie, ceea ce face ca şomajul să fie preferabil unui serviciu prost plătit" (M.Boiangiu, 2004, p.5). Este mai mult decât evident că o astfel de politică a protecţiei şomerilor nu poate exista în România, în special în privinţa alocaţiilor financiare (de altfel şi în Germania se încearcă reducerea ajutorului de şomaj la 12 luni).

În această situaţie a imposibilităţii încă multă vreme de realizare a modelului unic european şi a pronunţatele diferenţe naţionale, cuvântul de ordine devine **compatibilizarea**. Prin toate tratatele adoptate de UE se prevăd **recomandări** ori **dispoziţii obligatorii** pentru a face **legislaţiile şi mecanismele** de politici sociale compatibile cu normele europene. Nu întâmplător pentru ţările foste candidate la UE (România şi Bulgaria), anii de **preaderare** au fost o perioadă de compatibilizare, de armonizare cu legislaţia europeană în cele mai variate domenii, printre care şi cel al politicilor sociale.

O ultimă întrebare de principiu care îşi cere răspunsul, este cât de pregătită şi compatibilă se prezintă România din punctul de vedere al politicilor sociale, cu ţările membre ale UE? Răspunsul ar fi că "**există doar o compatibilitate parţială** […] Discrepanţa se manifestă în privinţa **nivelului redus al cheltuielilor sociale, a inconsecvenţei în aplicarea prevederilor legale privind drepturile sociale, a neacoperiri cu servicii sociale** în teritoriu pentru diverse intervenţii sociale, în funcţie de nevoi, pentru persoane vulnerabile" (Mărgineanu, op.cit.p.147). Într-adevăr, organizarea sistemelor de asigurări sociale ca cele de pensii, concedii de boală, de maternitate şi îngrijire a copilului, ajutoare de şomaj, alocaţii pentru copii, pentru persoane cu handicap, venitul minim garantat etc. sunt în principiu compatibile (vezi şi Legea nr.76/2002 privind asigurările sociale şi stimularea ocupării forţei de muncă). Dar într-o ţară în care **rata de sărăcie severă** a fost de 13,8% în 2000 şi a coborât la doar 10,9% în 2002, iar **rata sărăciei** a fost de 35,8% în 2000 şi de 28,9% în 2002 (S.Ilie, 2003, p.111), contextul socio-economic diferă substanţial de cel al ţărilor europene bogate.

Compatibilitatea doar parţială se exprimă şi în volumul cheltuielilor sociale din PIB care în România reprezintă aproximativ 15% în anul 2003, ori volumul compatibil cu cel european ar trebui să fie în momentul aderării de 28-30%. Se apreciază (Mărginean, 2003) că modelul politicii sociale de **austeritate**

adoptat la noi, a fost diferit – opus chiar – faţă de cele urmate de alte ţări europene, chiar foste socialiste, cum ar fi Polonia.

Nu întâmplător îşi fac tot mai insistent loc idei de genul: "Ţinând seama de marile probleme pe care le ridică ţările în tranziţie din punctul de vedere al costurilor sociale ale acestui proces […] apreciem că politicile sociale vor deveni la fel de importante ca şi politicile economice, dacă nu mai importante, în perspectiva tranziţiei omenirii spre o dezvoltare umană durabilă, bazată pe compatibilitatea considerentelor de eficienţă economică cu cele de eficienţă social-umană şi ecologică" (Trandafir, 2002, p.20). Iar discuţia repetată privind procentul din PIB ce trebuie acordat învăţământului, conform legii, confirmă şi ea importanţa finanţării domeniului respectiv de politică socială.

Capitolul 2

ARIA ŞI METODOLOGIA CERCETĂRILOR

Sistemul de cercetări derulat între anii 2001 – 2004, a avut antecedente atât tematice cât şi de aria pe care o numim generic **Valea Jiului.** Sintagma de Valea Jiului corespunde unei realităţi pe care o putem privi din mai multe puncte de vedere: geografic, economic, social şi politico-administrativ.

Din punct de vedere **geografic** vorbim de o depresiune între munţii Şurianu, Parâng, Vulcan şi Retezat, cu o lungime de aproximativ 50 km şi fixată pe văile Jiului de Est şi de Vest.

Din punct de vedere **economic** ne referim la cel mai mare bazin carbonifer al ţării, axat pe exploatarea în subteran a huilei şi pe prepararea acesteia. Exploatările importante – Petrila, Vulcan, Aninoasa, Lupeni – au un trecut de peste un secol şi pe fondul lor au apărut şi s-au dezvoltat centrele muncitoreşti miniere. Numărul exploatărilor miniere subterane ajunsese înainte de 1990 la 13, la care se adăugau şi două cariere pentru exploatarea la zi (Cimpa în extremitatea estică şi Câmpu lui Neag – în cea vestică a Văii), acestea din urmă fiind abandonate chiar de la începutul perioadei de tranziţie. De altfel întregul minerit al Văii Jiului a fost coordonat de peste 60 de ani de către un singur organism economic, fie că s-a numit Societatea Anonimă Română (S.A.R.) Petroşani, Sovromcărbune, Combinatul Minier Valea Jiului (C.M.V.J.), Centrala Cărbunelui Petroşani (C.C.P.), Regia Autonomă a Huilei (R.A.H.) Petroşani, ori – astăzi – Compania Naţională a Huilei (C.N.H.) Petroşani.

Din punct de vedere **social** suntem în prezenţa unui centru muncitoresc monoindustrial, axat pe exploatarea şi valorificarea cărbunelui, a cărui rezervă ar permite exploatarea sa încă un secol. Într-o apreciere făcută în 1975 la Petroşani,

Henri H. Stahl considera Valea Jiului ca un **centru urban polinuclearizat.** Acesta se compunea din oraşul reşedinţă al Văii – **Petroşani**, alături de alte câteva oraşe (Lupeni, Vulcan, Petrila) iar în diferite etape, au dobândit statut urban şi localităţile Uricani, Aninoasa şi Lonea. Toate aceste localităţi se iviseră grefate pe câte o mină, inclusiv centrul administrativ Petroşani în care exista încă din perioada interbelică mina Dâlja iar ulterior s-a creat şi mina Livezeni.

În mod normal, cu cât localitatea grefată pe 1–2 exploatări miniere avea o populaţie mai redusă, cu atât caracterul ei de centru muncitoresc, evidenţiat de **ponderea muncitorilor** în totalul salariaţilor localităţii, era mai pronunţat. Un studiu pe această temă făcut cu peste trei decenii în urmă (Krausz, 1974, p. 79-86) arăta că faţă de 1930 (considerat = 100%) populaţia ţării în 1972 reprezenta 142%, populaţia judeţului Hunedoara 159%, iar populaţia municipiului Petroşani 221%. Ponderea muncitorilor în cadrul salariaţilor era de 74% la Petroşani, 85% la Lupeni, 87% la Petrila şi Vulcan şi de 93% la Uricani. Aceste date reprezintă o confirmare atât a caracterelor de centre **muncitoreşti** dar şi a celor de centre **miniere.** Din punctul de vedere **politico-administrativ** entitatea Văii Jiului reprezenta în 1989 un singur municipiu (Petroşani) în care existau şase oraşe: Petroşani, Lupeni, Vulcan, Petrila, Lonea şi Uricani, populaţia municipiului fiind de aproximativ 160 – 170 mii de locuitori. Actualmente în Vale există trei municipii (Petroşani, Lupeni, Vulcan) cu oraşele Petrila, Aninoasa şi Uricani, la care se adaugă şi câteva comune suburbane.

Am făcut acest scurt excurs asupra **ariei** în care ne-am cantonat cercetările, vrând să scoatem în evidenţă caracteristicile de **unitate** ale activităţilor social-economice şi cele de centru muncitoresc **preponderent monoindustrial**.

Tema centrală a demersului nostru reprezentând-o **politicile sociale prioritare în reabilitarea Văii Jiului,** am fost preocupată de necesitatea ca informaţia concretă obţinută asupra ei să rezulte din **mai multe** cercetări

concrete care să se completeze, să se sprijine reciproc. Ca atare, între 2001–2004 am realizat **patru cercetări de bază,** pe patru teme distincte, la care s-au adăugat şi două cercetări suplimentare, una de revenire pe aceeaşi temă după doi ani (2002/2004) deci având un anumit caracter de anchetă panel, iar alta (aceea despre problema socială) completată în 2004 cu un lot profesional de subiecţi necuprins în ancheta din 2003 pe aceeaşi temă.

Am anticipat o explicaţie în privinţa anchetelor pe care le-am efectuat. Ca principiu am avut **intenţia de cuprindere totală** a majorităţii subcategoriilor de subiecţi. Când ancheta a avut ca subiecţi autorităţile publice, am încercat să obţinem opiniile **tuturor** primarilor, viceprimarilor şi şefilor de servicii din **toate** primăriile Văii. Când am vizat conducerile unităţilor economice din minerit, i-am abordat pe **toţi** directorii, inginerii şefi, contabilii şefi şi şefii de sectoare din **toate** exploatările miniere. Când i-am avut ca subiecţi pe angajaţii în serviciile teritoriale publice de asistenţă socială, ne-am gândit la **toţi** aceştia care erau în număr de 58 în cele şase primării ale oraşelor Văii. Când în 2004 am completat cercetarea "problema socială", cu lotul celor care lucrează în biblioteci, i-am investigat pe **toţi** cei din judeţul Hunedoara care au fost prezenţi la întrunirea anuală ţinută la Biblioteca Universităţii din Petroşani.

Rezumând aspectul intenţiei cuprinderii complete în anchete, a unor categorii de subiecţi (directori, directori adjuncţi, ingineri şefi, şefi de servicii, primari, viceprimari, sindicalişti etc.), vom remarca faptul că **reuşita** cuprinderii efective a oscilat între 82 – 100%. Uneori i-am găsit pe toţi subiecţii unei subcategorii în timp ce alte ori, câte unul – trei dintre aceştia au fost indisponibili în perioada cercetărilor.

Intenţia anchetei complete a existat şi sub aspectul "**toţi din perioada…**". Spre exemplu, în cercetările de amploare am apelat ca operatori de interviu la grupuri mici şi special antrenate de studenţi ai specializării Psihosociologie care îşi efectuau practica de vară de regulă între 1–20 iulie. Asistaţi permanent de către mine, ei au lucrat la unele componente ale

anchetelor despre **şomeri** şi **venitul minim garantat** asigurând interviurile. Considerăm că această participare a reprezentat pentru ei un prilej de instruire şi în spiritul Codului Deontologic al Sociologilor, le mulţumim, remarcând totodată că prin efort solitar faza de teren a anchetelor de amploare (1024 subiecţi şi 1118 subiecţi), nu ar fi fost posibilă.

Din cele afirmate rezultă că în marea majoritate a cercetărilor nu ne-am confruntat cu probleme de **eşantionare** tocmai din intenţia de a-i cuprinde pe toţi dintr-o subcategorie ori perioadă. În puţinele cazuri când a fost necesară o eşantionare am apelat la aceea **pe cote** cum a fost în cazul agenţilor economici privaţi. Dispunând de o situaţie completă a acestora, am fixat cotele pentru numărul minim de angajaţi, volumul activităţii şi tipul de activitate, practicând cotele "legate". Este cazul celor 140 de agenţi economici privaţi din cercetarea "problema socială" în anul 2003, lista formală a acestora fiind de peste 1000.

Vom descrie succint în continuare componentele acestui **sistem de cercetări**, dându-le şi câte un indicativ – **A, B (B_1, B_2), C (C_1,C_2) şi D –** indicative prin care vom face referire la ele în capitolele în care le vom analiza.

Ancheta asupra şomerilor (A) efectuată în 2001 pe un număr de 1024 şomeri în plată aflaţi în evidenţă la Oficiile forţelor de muncă din cele şase oraşe ale Văii Jiului: Petroşani, Lupeni, Vulcan, Petrila, Aninoasa şi Uricani. Cum condiţia de şomer implica şi obligaţia legală de prezenţă lunară pentru vizarea legitimaţiei la Oficiul local al forţelor de muncă, în prima decadă a lunii iulie 2001 s-au prezentat la cele şase oficii 1024 şomeri. Toţi au fost supuşi unui interviu individual, această anchetă sociologică având pentru noi indicativul de **ancheta A**. În tabele şi analize îi vom numi **"şomeri",** ajutorul de şomaj fiind plătit din bugetul asigurărilor sociale. Pentru a nu mai reveni în capitolele de analiză la prezentarea pe câteva structuri a lotului celor 1024 de subiecţi, o facem în tabelele următoare.

Tabelul nr.2.1

Structura după sex a subiecţilor

Sex / Valori	masculin	feminin	total
Absolute	407	617	1024
Procente	39,75	60,25	100

Tabelul nr.2.2

Structura după vârstă a subiecţilor

Vârstă / Valori	până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	total
Absolute	455	366	203	1024
Procente	44,43	35,74	19,83	100

Tabelul nr.2.3

Structura după starea civilă

Starea civilă / Valori	necăsătorit(ă)	căsătorit(ă)	total
Absolute	509	515	1024
Procente	49,71	50,29	100

Tabelul nr.2.4

Structura după studii a subiecţilor

Studii / Valori	subliceale	liceale	superioare	total
Absolute	546	425	53	1024
Procente	53,22	41,50	5,18	100

Tabelul nr.2.5

Structura după vechimea în muncă

Vechime / Valori	fără vechime	până la 5 ani	6 – 10 ani	peste 10 ani	total
Absolute	347	201	121	355	1024
Procente	33,87	19,63	11,83	34,67	100

Lotul de 1024 şomeri care s-a prezentat era deci compus în **majoritate** din femei, aproape 80% până la vârsta de 40 de ani, doar jumătate dintre ei căsătoriţi şi cu studii de nivel inferior, peste 53% fără vechime ori cu vechime mică în muncă.

Ancheta privind beneficiarii de venit minim garantat (B: B_1-2002; B_2-2004).

Pe baza Legii venitului minim garantat (nr.416/iulie 2001) şi a Legii privind sistemul naţional de asistenţă socială (decembrie 2001), a apărut pentru prima oară obligaţia beneficiarilor acestor legi de a presta lunar maxim 72 de ore de "muncă în folosul comunităţii".

Toţi cei care s-au prezentat în prima decadă a lunii iulie 2002 (615 persoane) şi iulie 2004 (503 beneficiari) la primăriile celor şase oraşe pentru a efectua această obligaţie, au fost supuşi unui interviu. Deci pe acelaşi instrument – protocol de interviu – s-a repetat cercetarea dar evident pe alt lot de subiecţi, caracterul de "panel" vizând doar instrumentul nu şi colecţia de subiecţi. Rezultatele comparative ale anchetei le codificăm cu simbolul **B**, ancheta din 2002 fiind simbolizată cu $\mathbf{B_1}$ iar cea din 2004 cu $\mathbf{B_2}$**.** În tabele şi analize îi vom numi "**asistaţi social**" veniturile lor asigurându-se din bugetul asistenţei sociale.

Caracteristicile celor două loturi de subiecţi sunt prezentate în continuare.

Tabelul nr.2.6

Structura după sex

An/valori \ Sex		masculin	feminin	total
2002	abs.	285	330	615
	%	46,34	53,66	100
2004	abs.	200	303	503
	%	39,76	60,24	100
total	abs.	485	633	1118
	%	43,38	56,32	100

Tabelul nr.2.7

Structura după vârstă

An/valori \ Vârsta		până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	total
2002	abs.	113	411	91	615
	%	18,37	66,83	14,80	100
2004	abs.	100	314	89	503
	%	19,88	62,43	17,69	100
total	abs.	213	725	180	1118
	%	19,05	64,85	16,10	100

Tabelul nr.2.8

Structura după studii

An/valori \ Studii		subliceale	liceale	superioare	total
2002	abs.	523	90	2	615
	%	85,04	14,44	0,32	100
2004	abs.	417	74	12	503
	%	82,90	14,71	2,39	100
total	abs.	940	164	14	1118
	%	84,08	14,67	1,25	100

Tabelul nr.2.9

Structura după vechimea în muncă

Vechime / An/valori		fără vechime	1 – 3 ani	4 – 10 ani	peste 10 ani	total
2002	abs.	258	54	123	180	615
	%	41,95	8,78	20,00	29,27	100
2004	abs.	226	53	95	129	503
	%	44,93	10,54	18,89	25,64	100
total	abs.	484	107	218	309	1118
	%	43,29	9,57	19,50	27,64	100

Este vorba deci de subiecţi în **majoritate** femei, cei în vârstă de până la 45 de ani, în proporţie covârşitoare (84%) cu studii subliceale şi peste 50% fără vechime ori cu vechime doar până la trei ani.

Ancheta privind problema socială (C: C_1 în 2002 şi C_2 în 2004)

În 2002 au fost cuprinşi în anchetă **394** subiecţi reprezentând **agenţi economici** = **275** (dintre care 135 agenţi economici de stat şi 140 din sectorul privat), **autorităţi publice = 70** şi **lideri sindicali = 49**. Toţi cei implicaţi deţineau funcţii de conducere ca: directori, primari, directori adjuncţi, ingineri şefi, şefi de servicii şi de sectoare, viceprimari, şefi de servicii în primării, lideri sindicali, şefii unor instituţii descentralizate ale statului etc. Faţă de intenţia cuprinderii totale (cu excepţia agenţilor economici) "pierderile" au reprezentat doar 3-4 %.

Tabelul nr.2.10

Structura după sex

Subiecţi \ Sex		masculin	feminin	total
Agenţi economici	abs.	167	108	275
	%	60,73	39,27	100
Autorităţi publice	abs.	35	35	70
	%	50,00	50,00	100
Sindicate	abs.	44	5	49
	%	89,79	10,21	100
Biblioteci	abs.	11	56	67
	%	16,42	83,58	100
Total	abs.	257	204	461
	%	55,75	44,25	100

Tabelul nr.2.11

Structura după vârstă

Subiecţi \ Vârstă		până la 35 ani inclusiv	peste 35 ani	total
Agenţi economici	abs.	73	202	275
	%	26,54	73,46	100
Autorităţi publice	abs.	25	45	70
	%	35,71	64,29	100
Sindicate	abs.	13	36	49
	%	26,53	73,47	100
Biblioteci	abs.	19	48	67
	%	28,36	71,64	100
Total	abs.	130	331	461
	%	28,20	71,80	100

La cei 394 subiecţi din anul 2002 am adăugat în 2004 o altă categorie – **bibliotecarii –** în număr de **67.** Intenţia cuprinderii celor din sistemul judeţean al bibliotecilor a fost de a putea realiza o oarecare comparaţie cu subiecţii din **C_1 (toţi din Valea Jiului** şi cu responsabilităţi pe plan local) şi cu cei şi **din afara** Văii Jiului, activând într-un domeniu puţin implicat politico-economic.

Toate cele 461 de persoane au completat acelaşi chestionar, tabelele prezentând câteva caracteristici ale lor.

Tabelul nr.2.12

Structura după studii

Studii / Subiecţi		liceale şi asimilate lor	superioare	total
Agenţi economici	abs.	48	227	275
	%	17,45	82,55	100
Autorităţi publice	abs.	11	59	70
	%	15,71	84,29	100
Sindicate	abs.	31	18	49
	%	63,27	36,73	100
Biblioteci	abs.	27	40	67
	%	40,30	59,70	100
Total	abs.	117	344	461
	%	25,38	74,62	100

Este destul de evident faptul că din punct de vedere al sexului decalaje mai puternice sunt la liderii sindicali (în mare majoritate bărbaţi) şi la angajaţii din biblioteci, în mare majoritate femei. Aproape ¾ dintre repondenţi sunt în vârstă de peste 35 de ani (ceva mai tineri sunt agenţii economici privaţi) şi cam aceeaşi proporţie posedă studii superioare (reprezentanţii sindicali oferă un puternic contrast cu doar 1/3 de posesori de studii superioare).

Ancheta cu angajaţii din serviciile teritoriale publice de asistenţă socială (ancheta D)

din primării s-a derulat în 2003 şi a vizat pe toţi cei 58 de angajaţi în acest sistem, din care s-a reuşit anchetarea a doar **47** de persoane. În tabelele următoare prezentăm câteva din structurile acestui lot supus anchetei.

Tabelul nr.2.13

Structura după sex

Sex / Valori	masculin	feminin	total
Absolute	6	41	47
Procente	12,77	87,23	100

Tabelul nr.2.14

Structura după vârstă

Vârstă / Valori	până la 25 ani inclusiv	26 – 45 ani	peste 45 ani	total
Absolute	8	34	5	47
Procente	17,02	72,34	10,64	100

Tabelul nr.2.15

Structura după studii

Studii / Valori	liceale	superioare	total
Absolute	19	28	47
Procente	40,42	59,58	100

Tabelul nr.2.16

Structura după vechimea la locul de muncă

Vechime / Valori	până la 1 an	1 – 3 ani	4 – 10 ani	peste 10 ani	total
Absolute	10	12	11	14	47
Procente	21,28	25,53	23,47	29,79	100

Angajaţii serviciilor teritoriale sunt în majoritate femei, persoane în tronsonul de vârstă 26-45 ani, posesoare doar în proporţie de 60% de studii superioare şi de doar 54% cu o vechime de peste 4 ani. O analiză mai fină după criteriul vârstă, arată că 61,70% dintre “asistenţii sociali” au vârstă de până la 35 de ani. Deşi sunt angajaţi în oficii de asistenţă socială, între cei 28 de subiecţi

posesori de studii superioare nu există nici unul care să fi absolvit specializarea de Asistenţă socială, doar trei au absolvit Psihosociologia iar restul au urmat studii de profil tehnic, economic ori juridic. Această structură a studiilor pare a ridica semne de întrebare asupra competenţei în raport cu sarcinile funcţiei îndeplinite, dar contactul permanent cu asistaţii social le conferă o cunoaştere foarte bună asupra motivaţiilor, mentalităţilor şi intenţiilor acestora. Astfel încât aceşti "asistenţi sociali" au realizat bine scopul nostru, acela de a fi verificatori ai opiniilor asistaţilor.

Cumulând cele patru cercetări de bază, ele au cuprins **2650** subiecţi, dintre care **2142** au fost supuşi **interviurilor** şi **508** cuprinşi în anchete cu **autocompletarea** chestionarelor.

Metodologia folosită în cercetări a avut şi ea un anumit caracter de **complexitate.** Principalele metode folosite au fost **documentarea, observaţia** propriu-zisă şi **ancheta sociologică** în variantele de **interviu** şi anchetă **indirectă.**

Ne raţaşăm părerii (Rotariu, Iluţ, 1997, p.194, 214) "că o poziţie raţională şi cu multe virtuţi predictive şi explicative este cea ce porneşte de la constatarea că în ştiinţele mature există două metode fundamentale: **observaţia** şi **experimentul** […] În rezumat susţinem că ştiinţele umane uzează, în principal, de cinci metode fundamentale de investigare a universului empiric: experimentul, observaţia (propriu-zisă), analiza documentelor, interviul, **ancheta,** ultimele patru fiind, cum am spus, variante ale observaţiei, dar care, datorită diferenţelor mari dintre ele, pot fi considerate ca metode de sine stătătoare".

Această părere este apropiată şi de altele (Stahl, 1974, Vlăsceanu, 1986) care vorbesc despre "observarea acţiunilor şi comportamentelor" ca şi despre "observarea opiniilor", ori despre celelalte metode "ca variaţii sau derivaţii ale aceleiaşi metode generale de observare" (vezi Sthal, 1974, p.45, 47; Vlăsceanu, 1986, p.178).

Analiza documentelor am practicat-o în întreprinderi, oficii de muncă, primării, prefectură şi oficiul prefectural ca şi în alte instituţii. Informaţiile recoltate proveneau din dări de seamă statistice, programe de acţiune, prognoze ori publicaţii statistice oficiale. Constatarea cea mai generală – şi în acelaşi timp neplăcută – ce o putem face în privinţa aspectului **statistic** al documentării, este legată de **diferenţele** şi chiar **contradicţiile** statistice referitoare la acelaşi fapt/fenomen chiar şi în documentele **oficiale** cu acelaşi emitent ori cu emitenţi diferiţi. Dacă Radovan Richta vorbea (1970) de nevoia în societatea modernă a unei "severe igiene informaţionale", noi apreciem – printr-o adaptare a formulării sale – că ar trebui să existe şi o "igienă statistică" care este deocamdată doar un deziderat. El este semnalat şi de prof. Traian Rotariu (2000) cu referire la fenomenul migraţiei, dar situaţia este valabilă şi pentru şomaj: "este de menţionat că aceste cifre trebuie luate cu multă prudenţă […]. Pe de altă parte, la noi în ţară se perpetuează încă practicile vechiului regim în accesul la informaţia de această natură, ba chiar şi referitor la alte aspecte mult mai benigne" (Rotariu, 2000, p.198).

Se poate constata că pentru acelaşi fenomen se folosesc mai multe variante de calcul, astfel încât, dacă căutăm aceeaşi realitate (de exemplu numărul şomerilor) la nivel de oraş, municipiu, judeţ ori din Anuarul Statistic al României, regula devine aproape de a obţine cifre diferite. Aceleaşi situaţii diferite se referă la numărul de salariaţi ori la producţia de cărbune atunci când le obţii de la Compania Naţională a Huilei din Petroşani şi le compari cu datele inserate în buletinele statistice judeţene ori naţionale, ori când compari rata şomajului emisă de un organ local cu aceea enunţată de un organ central.

Obiectul documentării l-au reprezentat şi diferite **programe de acţiune** privind Valea Jiului, programe care au proliferat în ultimii ani şi în care situaţiile "de pornire"sunt destul de diferit prezentate.

Observaţia propriu zisă am utilizat-o ca participantă la interviurile realizate de operatorii - studenţi. De regulă am primit în oficiile de forţă de

muncă ori în primării, o sală special destinată interviurilor şi în care cinci – şase operatori efectuau simultan câte un interviu. Prezentă fiind, am fost atentă la tipul de întrebări pe care le puneau subiecţii în faza iniţială a interviului, la tonul cu care îşi exprimau opiniile şi intenţiile, la gradul de fermitate al intenţiei de a găsi loc de muncă ori de a se recalifica, la limbajul nonverbal al răspunsurilor la întrebări etc. Asistând la aproape 1400 de interviuri, am reuşit să-mi conturez un punct de vedere privind intenţiile şi speranţele formulate de şomeri şi de asistaţii social, care m-a ajutat în analiză şi interpretare. Ceea ce vreau să spun este că auzind mii de răspunsuri şi văzând mii de reacţii la anumite întrebări, am intrat oarecum în atmosfera în care trăiesc şi gândesc subiecţii, ceea ce reprezintă un avantaj în raport cu situaţia de a interpreta nişte rezultate statistice obţinute printr-un proces la care n-aş fi participat.

Interviul şi ancheta prin autocompletare au fost metodele principale ale cercetărilor, **2142 (= 81%)** dintre subiecţi fiind supuşi interviurilor şi **508 (= 19%)** cuprinşi în anchete indirecte.

Instrumentele utilizate – protocoalele de interviu şi chestionarele de anchetă – au fost în general foarte suple, cu un număr relativ redus de întrebări (între 13 şi 28) pentru a nu stârni reacţii adverse prin "oboseala de interviu" ori durata autocompletării.

Sub aspectul conţinutului lor, 2/3 din întrebările din protocoale şi chestionare erau **de opinie** şi 1/3 întrebări **factuale,** majoritatea acestora din urmă fiind cele de **identificare** (sex, vârstă, studii, vechime, stare civilă, rezidenţă). Am menţiona că în cercetarea "problema socială" (**C**) peste 70% din întrebările de opinie au avut şi caracteristici de **întrebări de cunoştinţe,** lucru ce va fi justificat şi comentat în capitolul de analiză respectiv.

Din punctul de vedere al **formei răspunsului** 65% din întrebările de opinie au fost **precodificate deschis** iar o treime dintre ele **precodificate închis.** Evident că 92% din întrebările de identificare (21 din 23) au fost precodificate închis.

Din punctul de vedere al **funcţiei instrumentale** îndeplinite în chestionar, s-au folosit aproape toate tipurile de întrebări: de debut, filtru, de pasaj şi de verificare.

Ipotezele de cercetare. Suntem convinşi de ideea că "O investigaţie ştiinţifică nu se realizează niciodată în afara sau în lipsa unor ipoteze. Este o iluzie faptul că ipotezele ar lipsi din cercetare; ele există sub formă inconştientă sau nespecificată chiar atunci când cercetătorul se străduieşte să studieze o realitate în mod cât mai «obiectiv», fără «idei preconcepute »" (Rotariu, 1991, p.41).

Ca atare am fost preocupaţi să formulăm cât mai explicit un set de ipoteze, atât de tip **inductiv** (provenite din constatări directe, din experienţă directă) cât şi de tip **deductiv** (deduse din teorie, din lucrări anterioare). Unele ipoteze au grad mai mare de **generalitate**, "acoperind" mai multe cercetări, spre exemplu anchetele pentru şomeri şi pentru asistaţii social. Altele sunt mai specifice, valabile pentru o singură cercetare. Bineînţeles că fiecare ipoteză are în structura ei cele trei componente: enunţul supoziţional, termenul relaţional şi enunţul concluziv. Principalele ipoteze sunt:

1. **Dacă se aplică soluţii alternative dezvoltării monoindustriale, atunci politicile sociale de reabilitare a Văii Jiului pot avea succes.**

Este o ipoteză deductivă şi generală, fiind valabilă pentru anchetele **A** şi **B.**

2. **Cu cât politicile sociale apelează la soluţii active, cu atât ele sunt mai eficiente.**

Este tot o ipoteză deductivă şi are legătură cu anchetele **A, B** şi **D.**

3. **Dacă înţelegerea teoretică a problemelor sociale este corectă, atunci şi soluţiile adoptate pot avea efecte pozitive.**

Este o ipoteză inductivă pe care este construită întreaga anchetă **C.**

4. **Cu cât situaţia economică a şomerilor şi asistaţilor social este mai precară, cu atât ei vor accepta orice muncă şi oriunde.**

Este o ipoteză inductivă, valabilă pentru anchetele **A, B** şi **D.**

Ipotezele au fost formulate la modul mai accentuat **determinist,** lucru ce răzbate şi din termenii ce indică tipul de relaţie între cele două enunţuri ce le conţin. Se înţelege că formularea unei ipoteze poate fi făcută în mai multe feluri, accentuând fie caracterul determinist, fie – dimpotrivă – pe cel **probabilist.** Dacă, spre exemplu, pentru cercetarea **C** am fi formulat ipoteza: "gradul de cunoaştere a problemei sociale determină (sau este direct proporţional etc.) şansele de rezolvare a problemelor concrete", am accentua şi mai mult caracterul ei determinist. Iar dacă am spune "când cunoaşterea teoretică a problemei sociale este bună, probabil (ori posibil, există şansa etc.) că rezolvările concrete sunt mai eficiente", atunci ipoteza ar fi în grad mai înalt probabilistă.

Capitolul 3

RESTRUCTURAREA ECONOMICĂ ÎN VALEA JIULUI

3.1. Direcţii de reformă ale mineritului la nivel naţional

Industria minieră are o influenţă puternică asupra vieţii economice în ansamblu şi la rândul ei, este supusă unor presiuni economice din partea altor ramuri ale economiei, motiv pentru care mineritul se află într-o perioadă de transformări semnificative de ordin cantitativ şi calitativ. Ţinând cont că în România, condiţiile de exploatare sunt dificile şi costurile de producţie sunt destul de ridicate atât în exploatările la suprafaţă cât şi în cele din subteran, statul român susţine producţia minieră prin alocaţii bugetare destinate investiţiilor şi subvenţiilor. Începând cu anul 1990 şi cu trecerea la economia de piaţă, restructurarea de fond a industriei miniere a fost concretizată pe câteva direcţii:

1) **restructurarea tehnologică a producţiei** ce a avut ca efect: restrângerea producţiei din subteran şi creşterea ponderii producţiei obţinute în exploatările la zi; creşterea ponderii livrărilor de huilă energetică şi reducerea cantităţilor de huilă preparată pentru cocs; creşterea activităţii de extracţie şi preparare a minereurilor de cupru şi metale preţioase şi începerea activităţii de modernizare a marilor cariere de lignit;
2) **restructurarea organizatorică şi managerială** care a constat în desprinderea din cadrul unităţilor miniere a unor activităţi complementare şi organizarea acestora ca societăţi comerciale distincte (aşa numita “externalizare”);

3) **restructurarea personalului** din cadrul unităţilor miniere şi, în special, **reducerea masivă** a acestuia prin intermediul: **desprinderii de activităţi** şi organizarea acestora sub formă de societăţi comerciale; **pensionării anticipate**, cu reducerea timpului de muncă, şi **disponibilizării** cu acordare de plăţi compensatorii. „Până în decembrie 1999, aproximativ 90.000 mineri, dintr-un total de 175.000 au părăsit industria minieră. În jur de 70.000 au acceptat plăţile compensatorii pentru disponibilizare, iar alţi 20.000 au plecat prin pensionare sau pentru că activităţile lor de serviciu au fost scoase în afara sistemului minier" (Fodor, Baican, 2001, p.23).
4) **restrângerea sau sistarea activităţii productive** la unele mine cu rezerve geologice în epuizare, cu condiţii geologice deosebit de grele care aveau costuri de producţie foarte mari. „În perioada 1990-2000 sprijinul Guvernului pentru industria minieră a fost de aproximativ 6.000 milioane dolari SUA, reprezentând subvenţii pentru producţie, alocaţii bugetare pentru cheltuielile de capital, transferuri şi pierderi de exploatare. Este adevărat că subvenţia a scăzut de la an la an, astfel că, în anul 2000, subvenţia totală pentru întreg mineritul românesc s-a situat sub 200 milioane dolari SUA.. Din datele existente la ministerul de resort rezultă că, între anii 1995 şi 2000, în timp ce producţia de cărbune a scăzut cu cca 45% iar cea de metale neferoase cu cca 15-30%, subvenţiile totale au scăzut de 4 ori iar cheltuielile de capital de la buget de peste 5 ori" (loc.cit.).

În baza Legii minelor (nr. 61/1998) a demarat şi continuă procesul de închidere a capacităţilor de producţie la care rezervele geologice sunt în epuizare, au condiţii geologice foarte grele sau costuri de producţie prea mari. În perspectiva anului 2005, ca **efecte ale restructurării** în minerit se anticipează:

- **creşterea** volumului producţiei fizice pentru cărbunele energetic, cupru în concentrate, metale preţioase şi sare;

- **limitarea** exploatării în subteran a cărbunelui superior destinat fabricării cocsului;
- **creşterea** productivităţii muncii;
- **diminuarea** costurilor de producţie, astfel încât activităţile să devină productive în comparaţie cu costul produselor miniere importate.

În aceste condiţii, strategia de restructurare economică a mineritului preconizează ca la 1 ianuarie 2011 acesta să nu mai beneficieze de subvenţii.

3.2. Situaţia demografică a zonei

Judeţul Hunedoara este considerat – alături de Timiş, Constanţa şi Braşov – un judeţ de „influenţă naţională în ceea ce priveşte imigrarea (180.676 imigranţi interni – număr al migranţilor pe durata vieţii la recensământul din 1992)" (Rotariu, Mezei, 1999, p.27). Dintr-o ierarhie de zece judeţe, în lucrarea menţionată, Hunedoara se plasează din punct de vedere al cifrei absolute a imigranţilor din alte judeţe, pe locul 5, în anii 1991 şi 1995 şi pe locul 4 în anul 1996.

Una dintre cauzele fluxurilor de imigraţie spre această zonă a fost Valea Jiului, areal în care, până în decembrie 1989 au existat aşa numitele „acţiuni 7.000, 8.000, 10.000", cu alte cuvinte „detaşările" masive de personal pentru industria minieră, în special din Moldova. Este mai mult decât evident faptul că astfel de mişcări în peisajul demografic al zonei au avut efecte atât în ceea ce priveşte principalii indicatori demografici cât şi referitor la cultura şi tradiţiile autohtonilor.

Conform datelor statistice, cel mai mare număr al populaţiei a fost înregistrat în Valea Jiului în anul 1997, **tendinţa crescătoare fiind neîntreruptă** în perioada anilor 1991-1997, după care numărul populaţiei s-a diminuat brusc cu 6% în decursul unui singur an. Explicaţia este oarecum la

îndemână, având în vedere masivele disponibilizări de personal demarate în septembrie 1997, care au generat o emigrare a populaţiei spre zonele natale.

Tabelul nr. 3.1

Populaţia Văii Jiului

(persoane, date la 1 iulie a fiecărui an)

Anul / Localitatea	1989	1996	1997	1998	2000	2002	2004
Aninoasa	4783	6311	6438	6068	6110	5129	5106
Lupeni	32402	32844	32978	31365	31053	31502	30642
Petrila	28536	30446	30695	28531	28371	26379	25840
Petroşani	53324	53201	53302	51316	50452	46714	45195
Uricani	12059	12992	13422	12056	12006	10460	10227
Vulcan	35931	35861	35988	33324	32718	30555	29740
Total	**167035**	**171655**	**172823**	**162660**	**160710**	**150739**	**146750**

Surse: Institutul Naţional de Statistică, Direcţia de Statistică a judeţului Hunedoara, buletine statistice trimestriale nr. 4/1996; 4/1997; 4/1998; 3/2000; 3/2002

Anuarul Statistic al României 1990/p. 43

Direcţia Judeţeană de Statistică Hunedoara, situaţie 08.2004

Diferenţa cea mai grăitoare este cea între valorile anului 2004 şi cele ale anului 1997, adică o scădere a numărului populaţiei cu 15,09% în Valea Jiului. Fiind vorba de date statistice ne permitem o menţiune: la 28 martie 2002, în urma centralizării datelor primite de la recenzori, Primăria Petroşani a transmis Prefecturii judeţului Hunedoara o situaţie în care numărul total al locuitorilor Văii era de 147.880 persoane pentru ca, la data de 1 iulie a aceluiaşi an, evidenţa statistică a judeţului să raporteze cu 2.859 persoane mai mult. Fiind însă date publicate în rapoartele statistice, oficiale, calculele noastre se desfăşoară funcţie de acestea.

În ceea ce priveşte **ponderea** populaţiei Văii Jiului în cea a judeţului, situaţia rămâne cam aceeaşi şi în urma recensământului (tabelul nr. 3.2).

Tabelul nr. 3.2

Populaţia Văii Jiului şi a judeţului Hunedoara în perioada 1989-2002

(persoane)

	1989	1996	1997	1998	1999	2000	2002
Total judeţ	567455	543848	543109	531238	526834	524704	493760
Total Valea Jiului	167035	171655	172823	162660	161358	160710	150739
Pondere V.J. în judeţ (%)	29,4	31,6	31,8	30,6	30,6	30,6	30,5

Surse: Institutul Naţional de Statistică, Anuarul Statistic al României, 1990/p. 43; 2000/p. 59; 2003/p. 54

Chiar dacă variaţiile ponderii populaţiei Văii Jiului în cea a judeţului înregistrează valori mici (de maxim 1,3%) şi în această situaţie se observă influenţa „momentului 1997" şi a reformei economice gândite prin prisma disponibilizărilor. Aceeaşi stare de fapt este evidenţiată şi de valorile sporului migratoriu a populaţiei din Vale în perioada 1990-1998 (tabelul nr. 3.3).

Tabelul nr. 3.3

Efectivul schimbărilor de domiciliu în oraşele Văii între 1990-1998

Anul	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Sosiri	6856	2250	3797	2851	3008	2991	3626	3093	2635
Plecări	6236	2478	3721	2616	2596	2987	3006	7168	5674
Spor migratoriu	620	-219	76	235	412	4	620	-4075	-3093

Sursa:Chiribucă D., Comşa M., Dâncu V.S., Rotariu T. – op.cit p.8.

„În anul 1990 se produce în Vale un flux important de migraţie şi pe direcţia sosirii şi pe cea a plecării, obţinând un fenomen care se observă la nivelul întregii ţări: populaţia scăpată din chingile impuse de fostul regim comunist în privinţa posibilităţilor de schimbare a domiciliului a declanşat în 1990 un adevărat val de migraţii. După refluxul firesc din anul următor, cifrele sunt destul de stabile şi în nici un caz nu denotă vreo tendinţă de părăsire a zonei înainte de 1997, dimpotrivă, anual se obţin uşoare sporuri pozitive. Abia începând din 1997 plecările devin importante, zona ajungând clar o zonă de emigrare" (Chiribucă ş.a., 2000, p.8).

3.3 Forţa de muncă

Conform datelor statistice, în perioada 1997-2002 structura populaţiei active şi a celei ocupate la nivel naţional, a cunoscut următoarea evoluţie (tabelul nr. 3.4):

Tabelul nr.3. 4

Populaţia activă şi ocupată în perioada 1997-2002 (mii persoane)

		1997	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**
Populaţia activă		11756	11577	11566	11585	11447	10079
Populaţia ocupată în	Economie	9023	8813	8420	8629	8563	8329
	Industrie	2450	2317	2054	2004	2017	2122
	Ind. extractivă	184	169	146	140	140	133

Sursa: Institutul Naţional de Statistică, Anuarul Statistic al României, 2000/p. 98; 2003/p. 105

Este evident **trendul descrescător** al populaţiei ocupate în industria extractivă la nivel naţional ca urmare a aplicării programelor de restructurare, în 2002 numărul acesteia fiind diminuat cu 51 mii persoane faţă de anul 1997. Spre deosebire de industria extractivă, numărul populaţiei ocupate în diversele ramuri ale industriei creşte faţă de nivelul anului 2000.

În ceea ce priveşte valoarea acestor indicatori la nivel de judeţ, datele statistice indică pentru populaţia ocupată în economie

- 187,9 mii persoane în decembrie 1999 (INS, Anuarul..., 2000, p.623);
- 202,7 mii persoane în iulie 2001 (AJOFM, 2001);
- 195,8 mii persoane în decembrie 2002 (INS, Anuarul…, 2003, p.687) din care 66,8% în industrie şi 20,4% în industria extractivă.

În anul 2002, populaţia ocupată în industrie în judeţul Hunedoara a fost de 66,8 mii persoane, faţă de 61,5 mii persoane în 1999, cei din industria extractivă reducându-şi numărul cu 2200 persoane în timp ce în industria prelucrătoare s-a constatat o creştere de 8200 persoane.

Programele de restructurare economică în minerit – concretizate în special pe desprinderea de activităţi şi reducerea de personal – au continuat şi după anul 2002, ultimele disponibilizări de persoane din cadrul Companiei Naţionale a Huilei realizându-se în aprilie 2004 (1500 persoane) şi în perioada martie – aprilie 2005 (1600 persoane).

În ceea ce priveşte Valea Jiului, indicatori de genul „populaţie activă" şi „populaţie ocupată" nu figurează nici măcar în Buletinele Statistice judeţene, motiv pentru care procurarea lor a fost destul de dificilă, la nivel local neexistând consemnări centralizate ale acestora până în 2004.

Diferenţele vizibile – toate valorile se diminuează drastic pe parcursul a trei ani – pot fi rezultatul reglementării situaţiilor cu ocazia recensământului din martie 2002. Populaţia **ocupată scade** faţă de anul 2001 cu 33% în timp ce numărul şomerilor creşte cu 3%, cifre raportate la o **diminuare a populaţiei active** cu 28%. Spre deosebire de evidenţa AJOFM-ului, în luna octombrie a aceluiaşi an, Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului (Prefectura Judeţului Hunedoara, 2001, anexa 3), indica pentru zona în discuţie o populaţie activă de 90.033 persoane, cu 15.528 persoane mai mult decât situaţia din iulie. Discrepanţa este cu atât mai greu de înţeles cu cât AJOFM-ul a colaborat la

elaborarea proiectului, şi este oarecum imposibil ca, la o populaţie totală de 147.000 locuitori, cea activă să crească cu 17% în trei-patru luni.

Tabelul nr. 3.5

Situaţia populaţiei active, ocupate şi a şomerilor în Valea Jiului, în iulie 2001şi august 2004 (persoane)

Localitatea	Populaţie activă		Populaţie ocupată		Şomeri	
	07.2001	**08.2004**	**07.2001**	**08.2004**	**07.2001**	**08.2004**
Aninoasa	2668	1637	1972	1310	696	327
Lupeni	19335	9963	16375	7761	2960	2202
Petrila	12592	9104	10495	7041	2097	2063
Petroşani	24709	17853	21582	14573	3127	3280
Vulcan	16201	11641	12777	8961	2424	2680
Uricani	-	3641	-	2518	-	1123
Total Valea Jiului	**75505**	**53839**	**63201**	**42164**	**11304**	**11675**

Sursa: AJOFM Hunedoara – Deva pentru situaţia din iulie 2001
Direcţia Judeţeană de Statistică Hunedoara, pentru situaţia din august 2004

Efectele asupra pieţei muncii induse de restrângerea activităţii în minerit pot fi evidenţiate urmărind şi evoluţia numărului mediu al salariaţilor (tabelul nr. 3.6).

Tabelul nr. 3.6

Numărul mediu al salariaţilor la nivel naţional

(mii persoane, la sfârşitul perioadei)

Anul Salariaţi în	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005 iunie**
Economie	5939	5597	5369	4761	4623	4619	4568	4334	4398	4578
Industrie	2586	2443	2272	1991	1873	1901	1891	2055	2048	2077
Ind. extractivă	252	225	181	154	140	141	136	132	130	131

Surse: Institutul Naţional de Statistică, Anuarul Statistic al României, 1999/p. 138; 2003/p.106
INS, Buletine statistice lunare ale judeţului Hunedoara, ian.2004, ian.2005, iunie 2005

În ceea ce priveşte judeţul Hunedoara, datele statistice nu ne oferă imaginea unei reduceri atât de spectaculoase (tabelul nr. 3.7), deşi cele mai masive dislocări de forţă de muncă în industria extractivă au avut loc în Valea Jiului. De altfel, ca şi în cazul populaţiei ocupate, se constată o creştere a numărului de salariaţi în celelalte ramuri ale industriei (prelucrătoare, energie electrică, termică, apă, gaze) pe măsură ce în domeniul extractiv acesta se diminuează.

Tabelul nr. 3.7

Numărul mediu al salariaţilor în judeţul Hunedoara (mii persoane)

Salariaţi în	**1997**	**1999**	**2002**	**Diferenţe 2002 – 1997**	
				abs.	**%**
Economie	174	125	125	– 49	– 28,17
Industrie	82,3	61,5	62,2	– 20,1	– 24,55
Ind. extractivă	28,4	22,6	20,9	– 7,5	– 26,41

Sursa: Institutul Naţional de Statistică, Anuarul Statistic 2003, p. 690, 697

3.4 Premisele reformei în mineritul Văii Jiului

O prognoză (vezi Covaci ş.a., 1974) realizată între anii 1973 – 1974, în perspectiva anului 2000, bazată pe o anchetă Delphi (care a cuprins experţi ai mineritului din producţie, cercetare şi învăţământ), a conturat – pe baza previziunilor ce au întrunit un **consens ridicat** (peste 80%) – câteva evenimente **recomandabile** şi importante în dezvoltarea acestui domeniu:

- "mineritul se va bucura de atenţie sporită trebuind să cunoască în următorii ani un reviriment important: ramura se va dezvolta continuu pe baza punerii în evidenţă a noi rezerve";
- "producţia totală de cărbune a României va fi în anul 2000 de 100 milioane tone/an";

- "creşterea continuă, până în 1990, a ponderii combustibilului solid în balanţa energetică".

În ceea ce priveşte **producţia de cărbune**, chiar dacă nivelul prognozat (100 milioane tone/an) n-a fost atins, ea crescuse de la 22,8 milioane tone în 1970 la 49,8 milioane tone în 1985. Programul de exploatare a vizat noi deschideri de câmpuri miniere sau cariere (exploatări la zi) iar forţa de muncă a fost dirijată cu precădere spre zonele miniere. Valea Jiului a fost punct de sosire – până chiar în ziua de 22 decembrie 1989 – pentru aşa numitele acţiuni "7.000", "10.000", "11.000" – ce vizau detaşarea de forţă de muncă în special din Moldova.

„În bazinul minier Valea Jiului sunt cantonate cele mai importante rezerve de huilă ale României […] Rezervele industriale de cărbune se estimează la aproximativ 1 miliard tone huilă şi sunt distribuite în 13 perimetre de exploatare din care se extrage huilă energetică şi cocsificabilă" (Fodor, Baican, 2001, p.47).

În ultimii 50 de ani, importanţa extragerii şi prelucrării huilei pentru economia naţională a impus **creşteri ale producţiei** care – în anul 1988 – ajunsese la peste 10 milioane tone, lucru care a dus la o dezvoltare rapidă a zonei, dar la o economie de tip monofactorial. Strategia actuală de dezvoltare a mineritului estimează că, în viitor, Valea trebuie să se profileze pe o producţie anuală de 4-4,5 mil. tone huilă.

Datorită restructurării siderurgiei româneşti, care a renunţat parţial la cărbunele din Valea Jiului în favoarea importului, cererea de huilă a scăzut de la 10,9 milioane tone în 1989 la 5,7 milioane tone în 1997; la ora actuală producţia de huilă este limitată la 3,5-3,8 milioane tone, ea fiind destinată celor doi mari beneficiari, termocentralele Paroşeni şi Mintia. Pe de altă parte, producţia de huilă netă a anului 2000 a reprezentat o **treime** din cea a anului 1989 (8,3 milioane tone, conform sursei citate) şi 51% din cea a anului 1996, an premergător restructurării efective.

Diminuarea continuă a producţiei de cărbune a avut, până în 1997, două mari cauze:

- diminuarea cererii pe piaţa internă;
- lipsa investiţiilor pentru deschideri de câmpuri miniere, retehnologizare şi modernizare.

Tabelul nr. 3.8

Evoluţia producţiei de cărbune pe perioada 1990-2003 (mil. tone)

	1990	**1991**	**1992**	**1993**	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**
PBE	5,89	5,27	5,79	5,93	6,50	6,54	7,16	5,75	4,40	3,82	3,70	4,09	4,02	3,75
PNP	4,62	4,01	4,26	4,40	4,99	5,08	5,53	4,40	3,24	2,80	2,98	3,21	2,98	2,70
HN*	3,9	3,8	4,1	4,2	4,8	4,9	5,3	4,3	3,2	2,75	2,74	-	-	-

Surse: Compania Naţională a Huilei Petroşani, situaţie 08.2004
* Fodor D., Baican G., op cit. p. 21
PBE – producţia brută extrasă; PNP – producţia netă preparată; HN – huilă netă

La nivelul anului 1997, mineritul era deja considerat o veritabilă „gaură neagră" a economiei naţionale care, având în vedere disproporţia dintre venituri şi cheltuieli, „înghiţea" tot mai multe fonduri de la buget.

Chiar dacă nu ar fi existat o modificare de concepţie politică în ceea ce priveşte sistemul de tranziţie al economiei (1996-1997) **necesitatea** restructurării sau, cel puţin a reorganizării mineritului, s-a făcut simţită şi în zonă. Suntem în măsură să exemplificăm starea de spirit a celor angrenaţi în sistem cu câteva din rezultatele a două anchete sociologice desfăşurate în Vale (Krausz, 2000, p.331-343):

- ancheta din 1993-1994 efectuată în 11 întreprinderi miniere pe 695 subiecţi, asupra percepţiei referitoare la **eventuala restrângere** a activităţii miniere;

- ancheta din 1997 realizată în 12 întreprinderi miniere, pe 826 subiecţi, centrată pe problematica **restructurării şi protecţiei sociale**.

Având în vedere că ambele cercetări au avut o tematică comună în proporţie de 70% vom utiliza datele din lucrarea amintită sub forma totalurilor, pentru a încerca evidenţierea tendinţelor şi a percepţiei angajaţilor în minerit **înainte** de momentul "septembrie 1997".

Tabelul nr. 3.9 (%)

Opinia subiecţilor faţă de situaţia mineritului şi viaţa populaţiei

Variabile / Anul		1994	1997
Opinia despre situaţia generală a mineritului faţă de anii anteriori: - 1994 faţă de 90-93 - 1997 faţă de 90-96	s-a îmbunătăţit	22,12	8,71
	a rămas aceeaşi	24,13	19,49
	s-a înrăutăţit	53,75	71,80
Opinia despre viaţa populaţiei faţă de perioadele anterioare	mult mai rea + mai rea	51,22	67,78
	cam aceeaşi	22,98	22,51
	mai bună	25,80	9,71

Dacă la numai patru ani de tranziţie, mai mult de jumătate dintre cei investigaţi, angajaţi în minerit (muncitori, lideri sindicali şi cadre de conducere) percepeau o situaţie mai proastă a acestuia, considerarea **deteriorării** acestei stări de fapt creşte cu 18% în 1997. „Că percepţia stării vieţii o «urmează» pe cea a mineritului este evident şi, deşi o politică salarială mai avantajoasă într-o perioadă de timp a determinat un decalaj de percepţie, totuşi **tendinţa** deteriorării se menţine. Astfel, pe parcursul a trei ani considerarea **înrăutăţirii** vieţii **creşte** de la 52% la 68%, în timp ce opinia privind **îmbunătăţirea** standardului de viaţă **scade** de la 24% la doar 9% (Krausz, op.cit., p.334).

În ceea ce priveşte opinia cetăţenilor ţării despre fenomenul considerat a fi **cel mai periculos** în societatea românească, seria cercetărilor de tip „Barometrul opiniei publice" în perioada martie 1994 – iulie 1996, clasează **şomajul** pe locul al treilea, după teama de preţuri şi boală în timp ce, în Valea

Jiului teama de pierdere a locului de muncă (şomajul) se menţine pe locul secund şi în 1994 şi în 1997. Dacă în 1994 principala sursă de îngrijorare era inflaţia, în 1997, teama de şomaj este depăşită de cea faţă de restructurare şi de restrângere a activităţii. Având în vedere faptul că ancheta din 1997 a fost realizată pe **angajaţi**, într-o perioadă în care abia începea să se pună în mod serios problema restrângerii activităţii în minerit, teama de pierdere a locului de muncă (31,59%) este mult mai mare faţă de cea de inflaţie (14,10%), în timp ce, la nivel naţional, aceasta reprezenta primul element de îngrijorare pentru populaţie. Cele prezentate pot fi susţinute cu concluziile altui studiu efectuat în zonă (M.Larionescu ş.a., 1999, p.21) în 1998, conform cărora principalele îngrijorări ale populaţiei vizau **şomajul** (92,5%) şi **costul ridicat al vieţii** (92,3%).

Revenind la ancheta sociologică menţionată (1997) şi la perioada de timp în care ea a fost realizată (înaintea aplicării Ordonanţei nr. 22/1997), rezultatele acesteia au indicat că „71% dintre cei intervievaţi acceptă **necesitatea** restructurării, dar abia 55% şi posibilitatea ei. Apare însă problema **formei** şi a **ritmului** în care ea ar trebui făcută. Pentru **aceeaşi** formă şi ritm ca în restul industriei, optează doar 11% dintre subiecţi […]. Cei 45% dintre subiecţi care recunosc necesitatea restructurării dar consideră că ea trebuie să se facă **altfel** decât în restul industriei, acuză fie **forma** (26%) fie **ritmul** (19%) în care ea a început în alte ramuri economice; ei reclamă deci un tratament **specific** al problemei, decurgând din specificul mineritului".

Tratament specific sau nu, în 1997 devenise cert că se impunea regândirea şi reorganizarea mineritului, marea majoritate a celor incluşi în sistem deveniseră **conştienţi** de această necesitate, cu atât mai mult cu cât resursele financiare alocate investiţiilor şi retehnologizării **scăzuseră** de la an la an, iar balanţa de cheltuieli înclina spre costuri de producţie tot mai mari.

"Ne reamintim obstinaţia cu care ministrul Industriei şi Comerţului – Radu Berceanu – prezenta la diferite posturi de televiziune următoarea legendă:

« minerul coboară în subteran având într-o pungă 6000 de lei; el îngroapă acolo 5000 de lei şi revine la suprafaţă cu 1000 lei». Istorioara – în fond un mit – voia să sugereze că la cheltuieli de 6000 lei se produc doar 1000 lei. În primul rând raportul real nu era de 6:1 ci de 2-3:1, dar lucrul cel mai grav este că un asemenea raţionament a stat la baza unei întregi politici: aceea că este mai **ieftin** să plăteşti oamenii ca să nu muncească! ” (Krausz, 2000, p.342).

“În perioada 1991-1998, în industria extractivă a cărbunelui şi minereurilor s-au **pierdut** peste 4 miliarde de dolari. Numai Compania Naţională a Huilei, aflată în Valea Jiului, a înregistrat pierderi de aproape 2 miliarde dolari, din care 1 miliard dolari subvenţii” (Boboc, 1999, p.3).

În concluzie, degringolada economică de după ´89 a condus la fenomene de **reducere** a investiţiilor, de **subfinanţare** a producţiei, deci la scăderea continuă a acesteia şi la o creştere vizibilă a cheltuielilor de personal, mai ales în urma măsurilor salariale cu caracter reparatoriu, luate în 1990-1991.

La nivelul anului 1997, **“costul economic”** al mineritului a fost prima **cauză** ce a stat la baza intenţiei de restructurare şi la apariţia Ordonanţei Guvernului nr.22/1997.

3.5 Ordonanţa nr. 22 şi efectele ei imediate

Regimul politic instaurat în 1996 şi-a propus, printre altele, o reformă radicală şi rapidă în economia românească, în special în sectoarele nerentabile. Mineritul – subvenţionat şi lipsit de eficienţă ca peste tot în lume – a fost primul domeniu vizat şi primul în care s-a aplicat reforma bazată în special pe reducerea de personal. În acea perioadă, Ordonanţa nr. 22/1977 a fost prezentată drept una dintre cele mai importante realizări ale guvernării, având ca **efect** disponibilizarea a aproape **jumătate** din numărul angajaţilor în minerit, într-o perioadă extrem de scurtă.

Premierul de atunci – Victor Ciorbea – a concluzionat mulţumit: “Am demarat restructurarea sectorului minier, obţinând în câteva luni ceea ce altor ţări le-a luat ani să înfăptuiască.”

Dacă aşa numitul “cost economic ” al mineritului a fost premiza acestei modalităţi de reformă, costurile sociale evident nu au fost estimate de loc, pentru că la numai un an diferenţă, un alt premier – Radu Vasile – aprecia formula reducerii masive de personal drept “o măsură idioată”. Ordonanţa Guvernului nr.22/1997 se adresa în special celor din sistemul mineritului şi prevedea în plus faţă de Ordonanţa Guvernului nr.9/1997, posibilitatea **voluntariatului** în vederea disponibilizării şi **creşterea** plăţilor compensatorii de la 12 la 20 de salarii medii lunare din industria minieră, funcţie de vechimea în muncă.

Conform datelor obţinute de la Compania Naţională a Huilei: “după 1 august 1997 şi până la sfârşitul anului au fost disponibilizate 19.796 persoane, reprezentând 43,9% din totalul angajaţilor. La 1 ianuarie 1998, Regia înregistra un număr de 23.240 angajaţi, reprezentând 51,4% din efectivul înregistrat cu un an în urmă, la aceeaşi dată.

Din totalul disponibilizaţilor înregistraţi până la sfârşitul anului 1997, 18.190 persoane au beneficiat de prerogativele Ordonanţei 22, respectiv 43% din totalul iniţial şi 91,8% din total disponibilizaţi din a doua jumătate a anului. Aceste procente depăşesc semnificativ aşteptările iniţiale ale Guvernului, care prevăzuse un procent de ieşiri din sistem de aproximativ 15% din total angajaţi” (A.Tudosie, 1999, p.25).

Ne simţim obligaţi să remarcăm că şi în această situaţie, datele statistice referitoare la cei disponibilizaţi în anul 1977 diferă – uneori substanţial – funcţie de surse:

- 19.796 persoane (Tudosie Ana, op cit.);
- 18.312 persoane (AJOFM – Deva);
- 18.185 persoane, din care numai 11.032 înregistraţi la AJOFM şi cu drept de şomaj (Boboc I., op cit., p. 7);

- 15.959 persoane (Chiribucă D.,Comşa M., Dâncu V., Rotariu T. op cit. p.19).

Conform situaţiilor statistice ale Agenţiei Locale pentru Ocuparea Forţei de Muncă Petroşani, situaţia celor disponibilizaţi în 1997 este următoarea:

1. Total disponibilizaţi 18.312 persoane

2. Structura pe sexe bărbaţi 15.037 – 82,12%

femei 3.275 – 17,88%

Tabelul nr.3.10

Structura după nivelul de studii

Studii	Nr. persoane	% din total
Primare + 10 clase	15.062	82,25
Medii	2.747	15,00
Superioare	503	2,75

Tabelul nr.3.11

Structura după nivelul de calificare (total muncitori 15.062)

	Nr. persoane	% din total muncitori	% din total disponibilizaţi
Muncitori, din care	15.062	100	82,25
muncitori calificaţi	10.844	72,00	59,22
muncitori necalificaţi	4.218	28,00	23,03

Tabelul nr.3.12

Structura pe meserii a muncitorilor disponibilizaţi

	Nr. persoane	% din total muncitori	% din total disponibilizaţi
Total muncitori, din care:	15.062	100	82,25
mineri	4.066	27,00	22,20
lăcătuşi	2.937	19,50	16,04
electricieni	1.582	10,50	8,64
alte meserii*	6.477	43,00	35,37

*mecanic maşină extracţie, mecanic compresoare, măsurător gaze etc.

Tabelul nr.3.13

Structura după vârstă a personalului disponibilizat

Vârsta	Nr. persoane	% din total disponibilizaţi
Până la 25 ani inclusiv	3.440	18,79
26-35 ani	6.100	33,31
36-45 ani	4.915	26,84
Peste 45 ani	3.857	21,06

În ceea ce-i priveşte pe primii beneficiari ai Ordonanţei 22, marea lor majoritate au fost bărbaţi – lucru firesc dacă ne gândim la specificul activităţii; cei mai mulţi dintre cei ieşiţi din sistem au avut un nivel de instruire redus, ponderea cea mai mare având-o muncitorii calificaţi şi cei relativ tineri. Şi în această situaţie ne simţim datori să remarcăm că – la capitolul „muncitori" – AJOFM-ul i-a inclus doar pe cei cu maxim 10 clase, în timp ce la întreprinderile miniere foarte mulţi dintre cei cu studii medii (uneori şi superioare) au fost încadraţi ca muncitori.

Primul "val" de disponibilizaţi a redus efectivul CNH-ului cu un procent estimat a fi atins doar în anul 2005. Ca principiu de bază, restructurarea a vizat eficienţă şi productivitate.

Luând în considerare evoluţia numărului de angajaţi din CNH şi comparând-o cu cea a producţiei realizate (tabelul nr.3.14), vom constata că – per total – numărul de angajaţi s-a redus în perioada 1997-2003 cu 59% iar producţia realizată în anul 2003 faţă de anul de referinţă, s-a redus cu 48%, având uşoare fluctuaţii în acest interval. Nu poate fi vorba însă de o relaţie directă de cauzalitate între reducerea numărului de personal şi creşterea productivităţii, atât timp cât – în minerit – cifrele de plan depind de foarte mulţi alţi factori, dintre care cei mai importanţi sunt dotarea tehnică şi lucrările de deschidere-pregătire a câmpurilor miniere.

Tabelul nr. 3.14

Evoluţia numărului de angajaţi, a producţiei realizate şi a productivităţii fizice a muncii în perioada 1990-2004

Anul	Nr. angajaţi CNH (persoane)	Producţie brută extrasă (mii tone)	Productivitatea fizică a muncii, t/persoană,an
1990	34614	5898,6	145,5
1991	33751	5275,7	134,5
1992	34281	5798,9	144,2
1993	35365	5939,9	142,3
1994	35822	6502,1	154,2
1995	35505	6546,1	156,5
1996	34796	7169,4	173,2
1997	29306	5759,5	160,9
1998	18179	4401,7	197,2
1999	15843	3821,0	203,3
2000	15402	3701,1	219,0
2001	15281	4098,5	238,0
2002	14902	4023,2	244,0
2003	14382	3750,0	247,5
2004	14227	3614,0	266,5

Sursa: Compania Naţională a Huilei, situaţii 11 august 2004

Un calcul sumar ne poate indica totuşi o vizibilă **creştere** a producţiei realizate per angajat, ceea ce este firesc în condiţiile reducerii drastice a

efectivului; dar această creştere ar fi fost mai dătătoare de seamă, în cazul în care cifrele de plan s-ar fi menţinut la nivelul anului 1996.

Faţă de anul 1996, în anul 2004 efectivul de personal era mai **redus** cu 60%, producţia realizată mai mică cu 50%, în timp ce productivitatea fizică a muncii se **apreciase** cu 35% tone/angajat,an (tabelul nr.3.14).

În perspectiva anului 2007, **prognoza CNH-ului** indică un număr de 12500 angajaţi, 4200 mii tone producţie brută extrasă şi o productivitate fizică a muncii cu valoarea 365,2. Cifrele prevăzute pentru perioada 2005-2007 sunt deja depăşite cel puţin în ceea ce priveşte numărul de persoane. Pentru finele anului 2004, CNH-ul estimase un număr de 15500 angajaţi, în timp ce la jumătatea anului mai rămăseseră 14227. Ca urmare a ultimei disponibilizări din sistem (martie-iunie 2005), numărul de salariaţi **s-a redus** cu încă 8% (angajaţi în august 2005 – 13228, conform datelor CNH).

Restrângerea activităţii în minerit nu a rămas fără ecouri în celelalte ramuri de activitate, dezvoltate destul de puţin în Valea Jiului. Pe baza datelor statistice, în 1999 numărul total de salariaţi în zonă s-a redus cu 36,87% (faţă de 1997), ajungând în octombrie 2001 la valorile de 30.816 **persoane angajate** din total forţă de muncă activă 90.033 persoane, adică o pondere de 34,23%. Cu toate acestea, pe termen foarte scurt – câteva luni din momentul aplicării ordonanţei – aceasta a avut şi efecte pozitive, concretizate în reducerea costurilor de producţie pentru CNH (care includeau salarizarea şi alte beneficii materiale pentru cei plecaţi din sistem) şi o oarecare revigorare a activităţilor comerciale în Vale, datorată faptului că majoritatea plăţilor compensatorii primite au fost cheltuite în zonă în perioada imediat următoare.

3.6 Caracterul voluntar al disponibilizărilor de personal

Considerăm a fi destul de important să stăruim asupra acestui aspect, cu atât mai mult cu cât cifrele reale ale restructurării de personal au **depăşit** cu mult previziunile celor ce au gândit-o.

Am menţionat deja că, în anul 1997, percepţia despre perspectivele mineritului indica o stare de incertitudine şi îngrijorare iar fenomenele considerate a fi cele mai periculoase erau – în opinia celor angajaţi în minerit – **şomajul** şi **restructurarea economică**. Într-un astfel de context general, în care oamenii îşi puneau probleme legate de pierderea locului de muncă pe vremea când încă nu se concretizase ideea reducerii masive de personal, o atare dislocare de forţă de muncă plecată **benevol** în numai câteva luni, a ridicat fireşti semne de întrebare. De ce s-au disponibilizat angajaţii CNH într-un număr atât de mare şi **cât de voluntară** a fost plecarea lor din sistem?

Pentru a elucida succint aceste două aspecte, vom apela la rezultatele unei cercetări sociologice (Krausz, Stegar, 1999, p.46-53) realizate în vara anului 1998 pe un număr de 857 disponibilizaţi înregistraţi la agenţiile locale pentru ocuparea forţei de muncă din oraşele Petroşani, Vulcan şi Lupeni.

Protocolul de interviu (27 de întrebări: 13 de opinie + 7 factuale + 7 referitoare la caracteristici socio-profesionale) a fost axat pe câteva probleme:

- gradul şi sursele de informare asupra conţinutului ordonanţei;
- motivaţia deciziei de disponibilizare;
- modalitatea luării deciziei;
- aprecierea (în 1998) deciziei luate în 1997;
- proiectele de viitor în acel moment (în 1997) şi gradul realizării lor (în 1998);
- intenţiile şi realizările unei activităţi pe cont propriu (sector privat).

Lotul de subiecţi a avut caracteristicile prezentate în tabelul nr. 3.15. Caracteristicile eşantionului corespund situaţiei generale a celor disponibilizaţi, cei investigaţi fiind în marea lor majoritate muncitori, aproape două treimi dintre ei având un nivel redus de instruire (şcoală gimnazială + profesională) şi peste jumătate fiind persoane relativ tinere (sub 35 ani).

Cei aproximativ 18000 de oameni care şi-au cerut disponibilizarea în 1997, s-au aflat la acea dată în faţa unei importante decizii; ori valoarea unei

decizii – implicit succesul acţiunii bazate pe ea – sunt dependente de **calitatea** şi **gradul** informării ce a precedat-o.

Tabelul nr. 3.15 (%)

Caracteristici ale eşantionului

Caracteristica	Petroşani	Vulcan	Lupeni	Total
Înregistraţi la	73,82	11,76	14,42	100,00
Vârsta sub 35 ani	59,99	61,00	57,22	58,81
Vechime în muncă sub 10 ani	54,25	57,00	40,59	53,90
Studii sub nivel liceal	59,77	73,00	74,79	63,47
Muncitori (necalificaţi şi calificaţi)	85,79	95,00	91,51	87,58
Căsătoriţi	70,98	51,00	71,54	68,72

În cazul ce-l avem în vedere, informaţia necesară şi autentică constă în însuşi conţinutul Ordonanţelor în virtutea cărora urma să aibă loc disponibilizarea. Menţionăm că doar 15,76% dintre repondenţii anchetei s-au disponibilizat în baza Ordonanţei nr. 9 (sub 10% la Vulcan şi Lupeni) şi 84,26% – în baza Ordonanţei nr. 22 (peste 90% din cei de la Vulcan şi Lupeni).

În general, oamenii ştiau **câte ceva** despre prevederile Ordonanţelor, din variate surse de informare (colegi, sindicate, administraţie, presă), fără a cunoaşte însă în **amănunt** şi **precis** condiţiile şi restricţiile prevăzute pentru statutul de beneficiar al unei astfel de ieşiri din sistem.

Conducerile întreprinderilor miniere şi organizaţiile sindicale au jucat un rol important în **furnizarea** de informaţii. Au existat numeroase cazuri în care oamenii s-au aflat în momente de dezorientare – fiind pe de o parte atraşi de perspectiva plăţilor compensatorii şi îngrijoraţi de ideea reducerii de personal şi, pe de altă parte, fiind sceptici în ceea ce priveşte şansele de angajare într-un alt domeniu de activitate – momente în care decizia le-a fost **sugerată** (dacă nu

forţată) de către forurile amintite, în sensul „să plece acum, cât sunt plătiţi, mai târziu vor fi daţi afară fără bani”. Expresia aparţine unuia dintre cadrele de conducere de la Întreprinderea Minieră Livezeni care, în zilele disponibilizărilor (5–15 septembrie 1997), se declara încântat că efectivul întreprinderii se redusese deja la jumătate „cifră care era prevăzută pentru anul 2005”!

Tabelul nr.3.16 (%)

Cunoaşterea conţinutului Ordonanţei

Variante / Localitatea	da, precisă	nu	total
Petroşani	37,22	62,78	100
Vulcan	22,00	78,00	100
Lupeni	24,19	75,81	100
TOTAL	**33,60**	**66,40**	**100**

Constatarea conform căreia oamenii aveau noţiuni destul de vagi despre conţinutul Ordonanţei este întărită şi de cunoaşterea **surselor** din care s-au obţinut informaţiile (tabelul nr.3.17).

Tabelul nr.3.17

Sursele de informare

Sursa de inf. / Localitatea	colegi/ prieteni	sindicat	conducerea întreprinderii	presă	familie rude	alta	TOTAL
Petroşani	25,09	22,14	24,39	13,98	8,07	6,33	100
Vulcan	35,22	21,38	25,08	10,16	7,54	0,62	100
Lupeni	34,58	29,58	15,83	13,34	2,50	4,17	100
TOTAL	**27,59**	**23,21**	**23,16**	**13,47**	**7,16**	**5,41**	**100**

Informaţia obţinută din presă (ziare, TV, radio) este modestă (10-13 %) ca şi cea obţinută prin familie, iar o posibilă sursă – direcţiile/oficiile Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale – este practic inexistentă, având o pondere de 0,51% pe total.

Motivaţia oricărei acţiuni mai importante este **complexă** şi este normal să ne aşteptăm ca cei ce şi-au cerut disponibilizarea s-o fi făcut din mai multe motive. În primul rând CNH-ul avansase o listă de "criterii" pentru restructurarea de personal, menită să-i conducă pe oameni la hotărârea de a părăsi sistemul. Menţionăm două dintre ele: "soţul/soţia aflat în sistem" (situaţii frecvente în mineritul Văii, care impuneau plecarea cel puţin a unuia dintre ei) şi "implicarea într-o afacere privată", care presupunea o alternativă de venit.

Primul motiv rezumă **temerea că reduceri masive de personal** erau iminente în perspectiva restructurării, deci cei 33% dintre repondenţi l-au indicat în virtutea temerii că, dacă nu-şi cer voluntar disponibilizarea, vor fi oricum eliminaţi din întreprindere, idee susţinută şi de către conduceri, care încercau să stimuleze lichidările.

Tabelul nr.3.18 (%)

Principalele motive ale cererii disponibilizării

Motive / Localitatea	Reduceri de personal	Starea de sănătate	Plecarea din localitate	Afacere proprie	Soţ/soţie în sistem	Altele*
Petroşani	31,00	11,65	9,50	8,24	7,25	27,07
Vulcan	40,60	15,31	7,51	9,77	3,75	21,80
Lupeni	35,54	11,82	15,00	14,09	6,82	12,72
TOTAL	32,81	11,98	10.14	9,26	6,87	24,45

*) Sunt grupate motive neincluse în codificarea întrebării; diferenţa până la 100% o reprezintă nonrăspunsurile

Celelalte motive posibile reprezintă criterii incluse în Contractul Colectiv de Muncă, în ideea reducerii de personal, pensionari reangajaţi,

pensionabili, cei care au o afacere privată, cei ai căror soţ/soţie sunt angajaţii aceluiaşi sistem etc.

Aceste trei motive însumează pe total 48,94% (32,81 + 9,26 + 6,87) – procent la care se adaugă cel puţin jumătate din cei ce au ales "altele". Însumarea de 24,45% de la "alte motive" rezultă dintr-o lungă listă în care s-au semnalat: teama de accidente, dorinţa de schimbare, intenţia plecării în străinătate, condiţiile de muncă, salarii proaste, motive familiale, conţinutul muncii ş.a.m.d.

Interesant este faptul că teama de a-şi pierde locul de muncă şi fără compensaţii, deşi inclusă între motivele precodificate (şi explicată de operatori), a fost "dublată" prin formulări proprii la "alte motive"; ca atare, aproape 60% din cei care au cerut să formuleze ei însuşi unul dintre cele trei motive pe care le indicau, au formulat în genul "teama de închiderea minelor", "pierderea locului de muncă", "oricum pierdem locul de muncă" etc. Dacă adăugăm la cei 50% un procent de 12-14 % dintre cei care au indicat în felul mai sus explicat "alte motive", ajungem la constatarea că aproximativ 62-64 % din motivaţia disponibilizării este una ce indică o anumită (auto) **constrângere**, o opţiune spre care oamenii s-au simţit în bună măsură forţaţi.

De altfel, celelalte motive care nu conţin explicit ideea de constrângere, se referă la starea de sănătate (12%), dorinţa părăsirii localităţii (10%) şi apropierea pensionării (3%). Semnalăm această structură a motivaţiei pentru a atrage atenţia în privinţa unor **iluzii** pe care le-au nutrit autorii Ordonanţelor, acelea de reîntoarcere masivă în localităţile de origine ("la ţară"), **reinserţia** în agricultură, iniţierea unor **afaceri private** în masă etc.

În ceea ce priveşte **influenţarea** deciziei disponibilizării, 60,91% din totalul subiecţilor au declarat că au decis **absolut singuri**, pentru ca la o altă întrebare doar 52,94% să declare că nu i-a influenţat **nimeni**. Diferenţa (12%) pare ilogică dar exprimă ceea ce se numeşte "falsul sentiment al liberului arbitru" şi totodată este un bun exemplu de diferenţă anchetă – interviu, în

ultimul neexistând posibilitatea parcurgerii iniţiale a tuturor întrebărilor chestionarului şi a pregătirii corelate a răspunsurilor din partea subiectului.

Să convenim deci că 53% dintre disponibilizaţi au luat decizia singuri şi 47% – la sugestia/presiunea altora. Tabelele de corelaţie arată că cei ce au luat decizia **singuri** sunt şi cei superior mulţumiţi de aceasta, care s-au temut mai puţin de restructurare, care îşi consideră starea vieţii după disponibilizare nu prea înrăutăţită şi au un nivel mai bun de studii.

Cei a cărora **influenţă** a fost mai pronunţată, au fost:

- soţia/soţul = 31,78%
- colegii = 21,68%
- conducerea unităţii = 13,52%
- şeful direct = 12,64%
- sindicatul = 11,15%
- alţii = 9,23%

Şi de aici reiese că aproximativ 60% din influenţe au aparţinut factorilor din întreprindere, fie ei în postură instituţionalizată (conducere, sindicat), ori în regim informal de sfătuitori (colegii).

În general, cei ce recunosc că au luat decizia **influenţaţi** (mai ales cei influenţaţi din interiorul întreprinderii) se declară **nemulţumiţi** de decizia disponibilizării, s-au **temut** puternic de restructurare, consideră că viaţa lor este mult **mai rea** şi aparţin în mai mare măsură **vârstei** peste 35 de ani şi **vechimii** în muncă peste 10 ani.

La un an după ce a fost luată, aprecierea deciziei disponibilizării conţine implicit părerea despre măsura în care s-au realizat planurile, îndeplinirea aşteptărilor, starea vieţii după disponibilizare, şansele reinserţiei în activitate etc.

Marea majoritate a celor disponibilizaţi au **presupus** (şi au fost **încurajaţi** să creadă) că îşi vor relua activitatea în alte sectoare,

profesii/ocupaţii. **Planurile** ce le aveau în acel moment erau, în principal (pe total):

- ❖ schimbarea meseriei/locului de muncă = 26,31 %
- ❖ începerea unei afaceri pe cont propriu = 16,28 %
- ❖ plecarea în altă parte şi în agricultură = 13,94 %
- ❖ reangajarea în acelaşi loc de muncă, după o perioadă = 9,11 %
- ❖ nici un plan = 8,45 %
- ❖ să trăiască din dobânzi = 6,96 %
- ❖ să nu se reangajeze = 6,45 %
- ❖ alte planuri = 12,50 %

Cei care nu-şi propuneau să se reangajeze erau aproape de pensionare ori cu stare precară a sănătăţii. Câteva zeci de persoane au nutrit iluzia că vor lua salariile compensatorii şi vor reveni la aceleaşi locuri de muncă după o perioadă, reglementarea interzicând reangajarea timp de un an. Dar Ordonanţele vorbeau de crearea de locuri de muncă, activităţi economice alternative, facilităţi, mijloace de stimulare ş.a.m.d. Este de înţeles că, probabil ¾ dintre cei atunci disponibilizaţi, nu ar fi luat o asemenea decizie dacă ar fi ştiut că mai nimic din cele enumerate nu va avea corespondent în realitate.

Tabelul nr.3.19 (%)

Câteva aspecte caracteristice situaţiei postdisponibilizare

Localitatea / Aspecte caracteristice	Petroşani	Vulcan	Lupeni	TOTAL (medie)
Nemulţumiţi de hotărârea de a se disponibiliza	51,89	52,00	65,85	53,42
Starea vieţii este mult mai rea	51,93	52,00	72,35	54,69
Nu şi-au realizat aproape de loc planurile	55,26	40,00	65,06	54,85
Au primit maxim 12 salarii compensatorii	46,23	37,00	45,52	45,03
Nu au după 1 an, nici o legătură cu privatizarea	86,20	92,00	82,11	86,35
Participă la un curs de calificare/recalificare	6,46	9,00	1,63	6,06

Peste jumătate din respondenţi îşi exprimă retroactiv nemulţumirea de a se fi disponibilizat, apreciere legată evident de **neîndeplinirea** planurilor ce şi le-au făcut şi de constatarea că viaţa lor este în **situaţie gravă** sau oricum, **mult mai rea** decât înainte. Aproape jumătate (45% pe total) au beneficiat de maxim **12 salarii compensatorii**, realitate în concordanţă cu vechimea în muncă dar care contrazice mult clamata în public aserţiune: ”s-au primit cele 20 de salarii…”

Legătura cu **sectorul privat** este foarte slabă – doar 13% putând să o menţioneze, iar în cadrul acestora, majoritatea au lucrat ocazional la intreprinzători privaţi şi doar 14 indivizi (1,6%) şi-au constituit o **firmă privată**.

Principalele dificultăţi legate de abordarea privatizării sunt considerate: **lipsa banilor** (34,79%), **insuficienţa cunoştinţelor** (13,22%), **lipsa curajului** (13,22%), **lipsa spaţiilor** (10,66%), **nesiguranţa muncii la patron** (11,40%) etc. Corelaţiile arată că stările negative îi caracterizează mai ales pe cei care au luat decizia disponibilizării la **sugestia altora,** pe cei care au un nivel de studii mai scăzut, vârstă şi vechime mai mare.

Concluziile acestei cercetări sunt în concordanţă cu cele ale unui studiu (Boboc, 1999, p.12) realizat în Vale: “foşti mineri din Valea Jiului – în prezent şomeri de peste 2 ani (care au căzut pradă *mitei* guvernamentale în 1977), cred că principalul **vinovat** de trecerea lor în şomaj şi de agravarea fenomenului de şomaj în zona lor este Guvernul în general şi Ministerul Industriei şi a Comerţului în special iar în opinia minierilor încă activi, urmează conducerea CNH.”

Am insistat în demersul nostru pe acest aspect al primelor disponibilizări şi al caracterului lor voluntar, din două motive:

- marea majoritate a celor care au realizat studii postdisponibilizare în Valea Jiului şi în special presa, au acreditat ideea conform căreia

salariile compensatorii (plătite atunci pe loc) ar fi fost principala cauză a numărului mare de ieşiri din sistem, în septembrie 1997;

- aceşti 18000 de oameni disponibilizaţi în 1997 sunt cei a căror situaţie şi ale căror revendicări vor cauza primele tensiuni sociale în zonă şi vor forţa implementarea primelor măsuri active şi pasive de protecţie socială.

Speriaţi de perspectivele restrângerii activităţii în minerit, sau ademeniţi de plăţile compensatorii, era cert încă de atunci că şansele de reîncadrare în muncă a celor disponibilizaţi erau extrem de puţine şi că alte alternative economice erau departe de a fi prefigurate. Indiferent de motivul disponibilizării sau de presiunile exercitate asupra lor, cei în cauză au constatat destul de repede că sumele primite nu erau de natură să le netezească drumul spre privatizare şi că în afara promisiunilor şi a protecţiei sociale de tip pasiv Guvernul începuse să asiste neputincios la declinul economico-social al zonei.

Capitolul 4

DECLINUL ECONOMICO-SOCIAL ŞI CULTURA NEMUNCII

În perioada anilor 1997-1999, "aproape nimeni nu a crezut în reducerea drastică a activităţii miniere în Valea Jiului, astfel încât mulţi dintre cei care s-au disponibilizat au fost convinşi că într-un an ori doi se vor reîncadra în muncă. La peste doi ani de la furia disponibilizărilor din 1997 se constată că nu s-a realizat aproape **nimic** pe planul crierii de noi locuri de muncă; ba chiar s-au restrâns ori au dispărut locuri de muncă existente în unităţi ca «Vâscoza», fabricile de mobilă (Livezeni şi Petrila), fabricile de confecţii şi tricotaje (Vulcan, Petroşani), fabricile de lapte şi pâine (Livezeni) etc. Deci, închiderea a 7-8 capacităţi (întreprinderi) şi ne apariţia altora a făcut ca aproximativ 15000 de oameni să şomeze de peste doi ani" (Krausz, 2000, p.340).

Aproape toate studiile şi cercetările realizate în Vale în aceea perioadă n-au făcut decât să confirme faptul că situaţia se agrava continuu, nu numai pentru cei aflaţi în căutarea unui loc de muncă dar şi pentru cei angajaţi, afectaţi inerent de procesul de pauperizare a zonei şi de tensiunile sociale crescânde. Începând cu luna decembrie a anului 1999, când marea majoritate a disponibilizaţilor "primului val" au ieşit din formele legate de susţinere financiară (indemnizaţii de şomaj şi alocaţii de sprijin), autorităţile locale şi centrale s-au văzut expuse numeroaselor proteste ale celor în cauză care solicitau locuri de muncă.

Soluţia acestor probleme s-a conturat de la bun început ca fiind nerealizabilă în ceea ce priveşte alternativele economice, iar **reacţia** statului a fost, în cele din urmă, determinată de formele grave pe care le-au luat protestele şomerilor (de la greve şi deplasări la Bucureşti, până la greve ale foamei,

autoincendieri şi chiar sinucideri); **soluţia** găsită a fost tot una de moment, adică ajutorarea şomerilor cu susţinere financiară de scurtă durată (în special ajutoare de urgenţă aprobate în baza Hotărârilor de Guvern).

Începând din 1998 şi luând în considerare şi faptul că şi în decursul anilor 2000 – 2003 s-au efectuat restructurări de personal în Vale – chiar dacă mult mai reduse din punct de vedere cantitativ şi mult mai puţin mediatizate – la care s-a adăugat continua lipsă a alternativelor de ocupare, la nivelul anului 2004 s-a ajuns la concretizarea unei situaţii cel puţin bizare: pe de o parte autorităţile şi agenţii economici îi **acuzau** pe cei aflaţi în căutarea unui loc de muncă, de dezinteres şi de o stare de inerţie totală iar pe de altă parte, aceştia luau respectivele acuzaţii drept un mijloc utilizat de cei abilitaţi pentru a **scuza** lipsa posibilităţilor reale de dezvoltare economică.

4.1. Cultura nemuncii

Conceptul de **"cultură a nemuncii"** (Chiribucă ş.a., 2000, pp.13-14) a apărut prima dată în 1999, legat de atitudinea disponibilizaţilor faţă de oferta de locuri de muncă – nesemnificativă – de atunci. În esenţă, această problemă a fost mai întâi preluată fără rezerve tot de către cei – autorităţi şi agenţi economici – care ar fi trebuit să colaboreze pentru un program de redresare economică. În perioada (1997-1998) în care primii disponibilizaţi au beneficiat de plăţi compensatorii şi indemnizaţii de şomaj, s-a constatat o oarecare **pasivitate** din partea lor în privinţa iniţiativelor de a se reangaja. Înainte de a creiona câteva posibile **explicaţii** ale acestei stări de fapt, menţionăm că acest aspect nu poate fi sub nici o formă generalizat la întreaga masă de şomeri.

1. Mineritul din Valea Jiului în special, a beneficiat din partea statului de o atenţie diferită faţă de cea acordată altor sectoare de activitate, cam până în 1996. Evenimentele de după '89 (mineriadele) nu au făcut decât să întărească convingerea celor angajaţi în sistem că ei reprezintă o categorie socio-profesională mai "specială". Cu alte cuvinte, mineritul se simţea **"al statului"** şi

minerul era obişnuit ca acesta să-i poarte de grijă. A fi angajat în cadrul CNH sugera o stare de securitate profesională şi materială la care cei mai mulţi au renunţat, nutrind speranţa unei eventuale reveniri, în cazul în care alte variante de angajare ar fi fost excluse. Când a devenit clar pentru toţi că acest lucru nu se mai poate realiza, oamenii au rămas dezorientaţi, puşi în faţa unei situaţii care implica nu numai căutarea unui loc de muncă dar şi calificarea în alte domenii.

Pe lângă aceasta, s-a **susţinut** şi faptul că cei plecaţi din minerit au fost obişnuiţi cu salarii mari – comparativ cu alte ramuri de activitate – pe care le-au primit în schimbul unui regim de lucru de 6 ore/zi şi orice alt tip de slujbă mai puţin plătită şi cu o normă de 8 ore/zi, nu le era pe plac. În plus, a existat un număr – relativ mic – de foşti angajaţi care au fost plătiţi "în fals", cu salarii şi beneficii de subteran, în timp ce prestau alte activităţi în interiorul sau în afara exploatărilor miniere (în special sportivi).

Astfel de situaţii au fost comentate şi apoi generalizate la întreaga masă de şomeri, în ideea conform căreia oamenii preferă să fie întreţinuţi de stat, decât să muncească pentru salarii mai mici. "Singura treabă care trebuie schimbată în mintea lor este acea mentalitate că el se duce la un loc de muncă şi trebuie să câştige 5 milioane pe lună. Nu, ei trebuie să înţeleagă că […] pentru cei un milion şi ceva – două milioane pe lună, ei trebuie să muncească. Nu trebuie să meargă şi să stea " (director general UPSRUEEMP) (Chiribucă ş.a. op.cit.p.13).

2. O altă explicaţie mai plauzibilă, rezidă în faptul că în perioada de şomaj, disponibilizaţii au **avut suficiente** resurse de trai (plăţile compensatorii, indemnizaţiile de şomaj şi alocaţiile de sprijin) şi nu şi-au pus în mod serios problema reîncadrării în muncă. Mentalităţile populaţiei din zonă, potrivnice statutului de angajat al CNH (de genul: lucrează la mină, e plin de bani, are gratuităţi şi cine ştie cât munceşte) s-au transferat asupra celui disponibilizat (a luat o grămadă de bani, ar fi avut din ce trăi, ce a făcut cu ei?). Nu ni se pare lipsit de importanţă să menţionăm că – în 1998 – autorităţile, presa, studiile şi

cercetările realizate în Valea Jiului s-au învârtit în jurul acestui subiect: ce au făcut minerii cu banii?

Contrar ideii mult mediatizate conform căreia "minerii şi-au cheltuit banii în restaurante şi la jocuri de noroc", una din cercetările realizate în zonă concluzionează că "50% din minerii Văii Jiului care au fost disponibilizaţi în 1997, au depus o parte din bani la băncile existente în Vale" (Boboc, 1999, p.17), restul preferând să înceapă o afacere (6%) şi mai ales să-i cheltuiască pe bunuri de folosinţă îndelungată (34%), doar 3% declarând că au riscat o parte din bani la jocurile de noroc. De altfel, Valea Jiului a fost pentru opt-zece luni de zile, o zonă extrem de profitabilă pentru comercianţi, vânzările crescând semnificativ în special la capitolul imobiliare şi bunuri de folosinţă îndelungată.

Deci, o oarecare stare de securitate economică coroborată cu o confuzie generală cauzată de lipsa alternativelor de ocupare şi de ineficienţele legislative şi organizatorice, au creat o imagine a şomerului **pasiv**, care nu doreşte să muncească şi care – mai târziu – chiar refuză locurile de muncă.

Suntem de părere că această imagine a fost **întreţinută** în mod special de către factorii de conducere, cei care – în lipsă de soluţii – au preferat să generalizeze cazuri izolate de oameni care nu au acceptat anumite slujbe, fără a menţiona însă şi condiţiile care li se impuneau acestora din punct de vedere al salarizării, condiţiilor de muncă, calificării etc.

"Păi, este o categorie destul de numeroasă aici, care, pur şi simplu, aşteaptă să li se pună ceva în faţă […]. Marea parte dintre locuitori şi cei aflaţi în nevoi, pur şi simplu se complac aşa, într-o stare de… mă rog, sunt indolenţi, îi interesează prea puţin …Pentru că s-ar **găsi foarte multe locuri de muncă** dacă oamenii ar fi interesaţi" (director ASTRAL). "Într-adevăr, oameni care şi-au pierdut speranţa, oameni apatici, nimeni efectiv nu mai face nimic, aşteaptă să li se dea ceva, să li se ofere ceva sau să vadă de unde pot să fure ceva, să jefuiască ceva" (preşedinte PNŢCD tineret – Petroşani) (Chiribucă ş.a., op.cit.p.13).

Exemple de acest gen ar putea continua însă, chiar de la nivelul funcţiilor de conducere, dar pe lângă problemele de mentalitate ale oamenilor, se recunoaşte şi lipsa de perspective pe piaţa muncii.

4.2. Intenţii de angajare ale persoanelor fără loc de muncă: acţiuni întreprinse în vederea angajării

Rezultatele cercetărilor sociologice pe care le-am efectuat pe disponibilizaţi (şomeri) şi beneficiari de ajutor social pe parcursul a patru ani, ne îndreptăţesc să considerăm mult mediatizata "cultură a nemuncii" ca exagerată şi, din nefericire, făcută cu intenţie.

Dacă de-a lungul perioadei 1999-2004 autorităţile şi angajatorii au susţinut lipsa interesului celor neocupaţi pentru a-şi găsi un loc de muncă, ni s-a părut oportun să cerem părerea acestora vis a vis de acţiunile întreprinse în vederea angajării, locul în care ar accepta să muncească, ce tipuri de locuri de muncă speră să găsească, dacă ar fi de acord să presteze muncă necalificată etc.

Prezentăm succint şi cumulat aceste rezultate (tabelul nr.4.1), obţinute în urma anchetelor sociologice din anii 2001, 2002, 2004 (**A, B_1, B_2** – vezi cap. Arie şi metodologie).

Şomerii anului 2001 proveneau din concedierile colective mai recente (1999-2000); se aflau încă în plata indemnizaţiilor de şomaj dar cu toate acestea, majoritatea lor încercaseră deja variante de reîncadrare în muncă. Beneficiarii de venit minim garantat par a fi şi mai interesaţi în căutarea unui loc de muncă, situaţia lor fiind mai rea decât a celor abia intraţi în şomaj. Ponderea celor care declară net că nu s-au preocupat de această problemă este relativ mică şi există şi aici explicaţii:

- şomerii care nu s-au interesat de locuri de muncă puteau fi la începutul perioadei de şomaj, având asigurată încă câteva luni, o oarecare securitate materială;

- câţiva dintre asistaţii sociali nu provin din rândurile şomerilor ci a persoanelor care nu au avut nici odată un loc de muncă (în special rromi), pentru care ajutorul social reprezintă mai mult decât au avut vreodată ca venit, deci nu au nici un interes în a-l schimba pe salariu.

Tabelul nr.4.1 (%)

Acţiuni intreprinse în vederea angajării (pe total variante de răspuns)

Acţiuni / Subiecţi *	Au căutat de lucru la stat	Au căutat de lucru în sectorul privat	Au urmat cursuri de calificare/ recalificare	Au încercat o afacere pe cont propriu	Nu au făcut nimic special	Altceva	TOTAL (alegeri)
Şomeri 2001	36,32	31,67	6,12	8,24	8,00	9,65	1699=100
Asistaţi social 2002	44,13	31,45	7,86	3,98	10,82	1,76	1081=100
Asistaţi social 2004	40,62	34,87	7,59	4,72	9,44	2,76	869=100
Total	**39,65**	**32,87**	**6,99**	**6,14**	**9,18**	**5,67**	**3649=100**

* Şomeri 2001 = 1024 persoane;
asistaţi social 2002 = 615 persoane;
asistaţi social 2004 = 503 persoane;

Aşadar, interesul oamenilor de a-şi găsi o slujbă nu pare să se fi diminuat, a crescut **orientarea** spre sectorul de stat şi s-a **redus** cea către activităţile private pe cont propriu. Cel puţin în ceea ce-i priveşte pe asistaţii sociali (anchetele $\mathbf{B_1}$ şi $\mathbf{B_2}$), dacă întrebarea n-ar fi oferit posibilitatea a două opţiuni de răspuns, interesul pentru a-şi oferi forţa de muncă în sectorul de stat a cumulat 63,77 procente (fig.1).

Încercările de a se reprofila pe agricultură, de a-şi realiza o situaţie în străinătate sau de a-şi continua studiile, au obţinut doar 6 %.

Figura nr.1. (%)

Acţiuni întreprinse în vederea angajării
(anchetele **B_1** şi **B_2**, total prima variantă de răspuns, total 1.118 subiecţi)

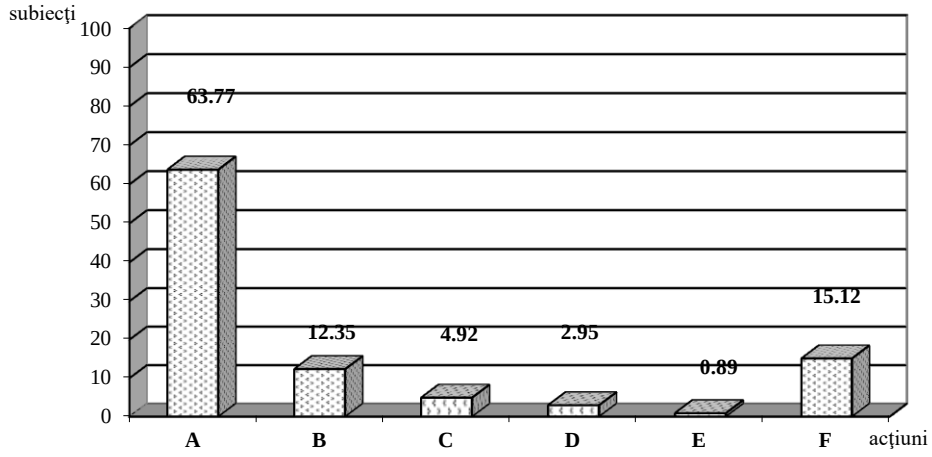

A – au căutat de lucru la stat;
B – au căutat de lucru la privaţi;
C – au urmat cursuri de calificare;
D – au încercat o acţiune pe cont propriu;
E – altceva;
F - nu au făcut nimic special;

Atât timp cât **interesul** pentru a se reangaja există, ne-am pus problema **motivelor** (tabelul nr.4.2) pentru care nu au reuşit să o facă (întrebare comună doar beneficiarilor de venit minim garantat).

Tabelul nr.4.2 (%)

Motive pentru care nu au reuşit să se angajeze
(loturile de asistaţi social 2002, 2004)

Motive / Subiecţi	locurile de muncă sunt puține	locurile de muncă nu sunt conform calificării	salariile oferite sunt mici (minim pe economie)	locurile de muncă sunt nesigure	nu s-au intere-sat	alt motiv	TOTAL
Asistaţi social 2002	31,22	23,90	15,45	15,77	6,67	6,99	615=100
Asistaţi social 2004	21,87	18,09	16,50	14,72	13,51	15,31	503=100
TOTAL	**27,01**	**21,29**	**15,93**	**15,29**	**9,75**	**10,73**	**1118=100**

Conform răspunsurilor primite, marea majoritate au încercat să se reangajeze. Din cei care au opinat pentru "alt motiv", doar câteva persoane au reclamat starea de sănătate, restul incriminând probleme de corupţie, dezinteres al autorităţilor şi lipsa de calificare pentru meseriile cerute pe piaţa muncii. Ponderea celor care nu au făcut nici un fel de demers în vederea reîncadrării în muncă (tabelul nr.4.1), este aproximativ egală cu a celor care declară net că nu s-au reangajat pentru că nu au fost interesaţi. Totuşi, contrar opiniei autorităţilor şi în special, a angajatorilor, majoritatea covârşitoare (90%) au încercat cel puţin, să redevină angajaţi. Exemplificăm cu rezultatele obţinute pentru aceeaşi întrebare din ancheta realizată în 2004, pe angajaţii în Serviciile Teritoriale de Asistenţă Socială din cadrul primăriilor Văii Jiului (**D**): din totalul de 47 asistenţi sociali (în mare parte aceste posturi fiind ocupate de personal cu studii superioare – 59,58% – dar nu în specialitate), peste un sfert (26,61%) convin că "locurile de muncă oferite sunt puţine", aproape o treime (31,91%) că "salariile oferite sunt foarte mici" şi peste jumătate (51,06%) acuză lipsa de interes a asistaţilor social, faptul că se complac în situaţia de întreţinuţi ai societăţii, mentalitatea conservatoare de genul "statul să-mi dea loc de muncă" etc.

4.3. Intenţii de angajare: unde ar dori să lucreze, ce fel de muncă şi pentru ce salariu.

Locurile de muncă existente în Valea Jiului au fost mereu extrem de **puţine**, cele mai multe fiind cuprinse în programele de tip comunitar şi fiind sezoniere (3 – 6 luni). Având în vedere că zona nu a oferit în decursul anilor 1998 – 2004 posibilităţi de angajare, am încercat să "cuantificăm" într-un fel dorinţa **reală** de angajare a subiecţilor, prin intermediul a două întrebări: unde ar accepta un loc de muncă şi, mai ales, dacă ar accepta să presteze muncă necalificată.

În ceea priveşte **aria spaţială** în care oamenii ar accepta un loc de muncă, problema – aparent secundară – nu este totuşi lipsită de interes. În

contextul restrângerii activităţii în minerit, celor plecaţi din sistem li s-au promis **alte** ocupaţii, plasarea forţei de muncă în alte activităţi/sectoare economice, alternative care au rămas în fază de proiect până în prezent. Confruntaţi cu deprecierea tot mai vizibilă a situaţiei vieţii, oamenii şi-au pus speranţele în emigrarea în străinătate sau spre locurile natale (în special spre Moldova) însă numărul celor care au reuşit în această direcţie este nesemnificativ. Exceptând unele sugestii de indubitabilă stupiditate, avansate de oameni cu responsabilităţi chiar guvernamentale (de genul culesului plantelor medicinale sau al fructelor de pădure, 1997), oamenii au sperat cel puţin, în propuneri şi proiecte de genul lanţului de hidrocentrale de pe Olt şi Gilort, a şoselei Câmpu lui Neag – Herculane, a diverselor autostrăzi, a tronsonului Simeria – Petroşani – Târgu Jiu – Filiaşi ş.a.m.d. În **ipoteza** că astfel de proiecte – sau altele, mai recente – ar avea vreodată şanse reale de realizare (adică finanţare pentru implementarea lor), participarea la ele **obligă la deplasarea** – chiar dacă temporară – în alte judeţe sau localităţi, ori acest lucru nu este tocmai la îndemâna unor oameni mai în vârstă, cu familii şi în condiţiile în care, de stimulentele vechilor "imigranţi" (anii 70 – 80) nici nu poate fi vorba. Am pornit de la ideea că, într-o asemenea situaţie, un cap de familie care ar fi nevoit să muncească la zeci de kilometri de casă, care plăteşte aproape totul în **ambele** localităţi (în care munceşte şi în care are familia), nu poate agrea decât în cazuri **limită** o asemenea ofertă.

În raport cu aserţiunile formulate anterior, inclusiv cu opiniile celor ce susţin "cultura nemuncii", rezultatele denotă **dorinţa disperată** de a obţine un loc de muncă. Putem constata că interesul pentru a se angaja/reangaja în Valea Jiului scade în decursul celor patru ani (motivul fiind permanenta lipsă de locuri de muncă) şi creşte **orientarea** spre alte zone ale ţării şi spre străinătate.

În anul 2001 s-au derulat în zonă recrutări pentru munca în construcţii în Israel, ceea ce a determinat aproape o isterie generală în rândul celor neocupaţi. Autorităţile locale s-au văzut în imposibilitate de a face faţă valului de cereri, drept care au mutat sediul recrutărilor la Bucureşti, în speranţa că toate costurile

cu transportul, cu actele şi garanţiile necesare vor diminua avântul doritorilor. Evident acesta a fost rezultatul, cei mai mulţi neavând posibilităţile financiare necesare înscrierii într-o cursă pe care o puteau uşor pierde. Viceprimarul de atunci al municipiului Petroşani – Florin Racolţea – declara într-o emisiune TV locală că "oamenii n-au de gând să muncească, ei cred că acolo e mai uşor ca aici şi se înşeală", părându-li-se probabil mai uşor să fi întreţinut de societate aici decât să munceşti din greu, pe salariu, acolo.

Tabelul nr.4.3 (%)

Unde ar accepta şomerii/asistaţii social un loc de muncă

Aria spaţială / Subiecţi	oriunde (în ţară sau în străinătate	numai în localitatea de domiciliu	numai în Valea Jiului	numai în judeţele limitrofe	TOTAL
Şomeri 2001	46,78	25,29	24,12	3,81	1024=100
Asistaţi social 2002	49,76	29,11	20,33	0,80	615=100
Asistaţi social 2004	52,88	29,22	16,51	1,39	503=100
TOTAL	**49,07**	**27,31**	**21,24**	**2,38**	**2142=100**

Figura nr.2. (%)

Aria spaţială unde ar accepta un loc de muncă
(total subiecţi 2.142 = 100)

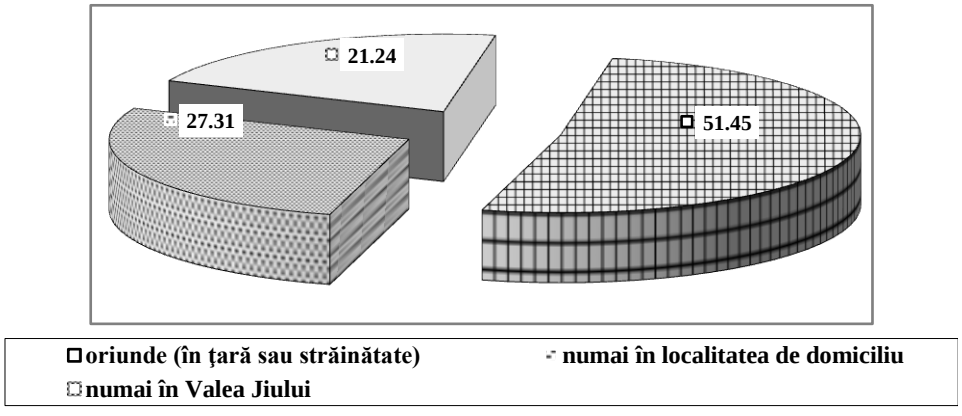

În anii 2003 – 2004, programele de măsuri active de ocupare a forţei de muncă derulate prin intermediul AJOFM, au inclus din nou recrutări pentru forţă de muncă (în special necalificată) în Spania iar reacţia celor neocupaţi a fost la fel de intensă, pentru 124 de locuri de muncă înregistrându-se în martie 2004, 4678 de cereri.

Pentru cei (48,55%) care preferă locuri de muncă numai în localitatea de rezidenţă sau, cel puţin în arealul Văii Jiului, motivaţiile sunt fireşti: sunt prea în vârstă (pensionabili), au probleme de sănătate, sunt unici susţinători de familie iar un loc de muncă mai îndepărtat implică mutarea întregii familii, au în general studii superioare şi speră locuri de muncă în zonă, conform calificării lor.

Corelaţiile realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (2002 şi 2004) ne relevă mai exact (vezi tabelul de corelaţii nr.1, Anexă) că cei care ar fi dispuşi să accepte un loc de muncă oriunde (în ţară sau în străinătate) sunt cei **foarte tineri**, cu vârste până la 25 de ani, în special **bărbaţi**, cei care speră să găsească locuri de muncă chiar cu **calificare diferită** faţă de cea pe care o au.

Evident, din toate cele prezentate, se vede că, cu cât oamenii au o poziţie mai fragilă ca instruire, vechime în muncă şi şanse mai reduse de opţiune, ei sunt **nevoiţi** să accepte aproape orice şi oriunde. Pentru cei care prin studii, vârstă, vechime în muncă şi funcţii anterioare au pretenţii (probabil şi şanse) mai mari, acest lucru se reflectă şi în **condiţionarea** spaţială a locului de muncă. Dar, indiferent la care din cele două categorii facem referire, cert este că există un numitor comun care – pe lângă altele – demontează teoria nemuncii: interesul pentru un loc de muncă.

Din extrem de puţinele locuri de muncă oferite prin intermediul Burselor Locurilor de Muncă, ponderea celor care nu reclamă nici un fel de calificare este foarte mică (în medie 3 – 5 %). Cu toate acestea, am încercat – în intenţia noastră de a demonstra interesul oamenilor pentru un loc de muncă – să vedem dacă, în lipsa altor job-uri, oamenii ar accepta să lucreze nu numai sub calificarea pe care o au dar chiar să presteze munci necalificate.

În urma prezentării rezultatelor obţinute din cercetările efectuate în 2001(**A**) şi 2002 (**B_1**) (şomeri şi beneficiari de venit minim garantat), reacţia autorităţilor, a angajatorilor şi mai mult, a unor persoane din mediul universitar al Văii Jiului a fost una de scepticism total: "nu se poate", "ei vorbesc aiurea", "n-ar accepta", "îi cunoaştem noi mai bine" ş.a.m.d.

Ancheta din 2004 (**B_2**) pe beneficiarii de venit minim garantat nu a făcut decât să **confirme** rezultatele anterioare, motiv pentru care ne permitem să opinăm că, dacă au minţit, oamenii au făcut-o cu o consecvenţă demnă de respect. Contrar opiniei generale a agenţilor economici şi a autorităţilor din zonă, oamenii nu numai că doresc să muncească, dar marea lor majoritate şi acceptă **orice** fel de muncă chiar necalificată. Acordul mai pronunţat faţă de o atare opţiune a asistaţilor social este explicabil datorită faptului că 54% dintre ei au cel mult studii gimnaziale, deci practică de obicei muncă necalificată. Oricum, un procent de 80% din totalul subiecţilor ar fi de acord să presteze muncă necalificată (cu sau fără criterii care să vizeze salariul şi condiţiile de muncă) iar dacă luăm în calcul faptul că, din acelaşi total, 64% au cel puţin şcoală profesională – deci calificare – rezultatul nu pare de loc să indice o stare de apatie colectivă ori un dezinteres major în privinţa intenţiilor de angajare.

Tabelul nr.4.4

Ar accepta un loc de muncă de necalificat

Variante / Subiecţi	da, cu siguranţă	da, în anumite condiţii	mai degrabă nu	categoric nu	nu ştiu	TOTAL
Şomeri 2001	42,68	30,96	6,05	16,31	4,00	1024=100
Asistaţi social 2002	78,05	10,73	1,79	7,32	2,11	615=100
Asistaţi social 2004	73,17	11,33	5,57	5,96	3,97	503=100
TOTAL	**60,00**	**20,54**	**4,71**	**11,30**	**3,45**	**2142=100**

Figura nr.3. (%)

Ar accepta un loc de muncă de necalificat

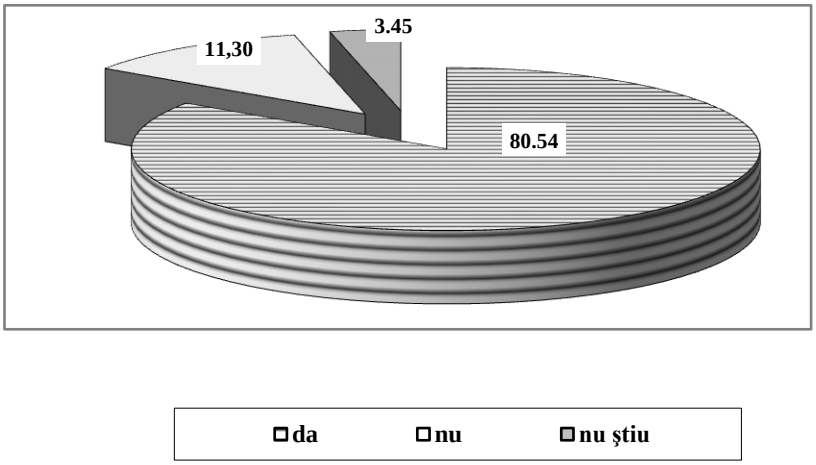

Cumulând cele două grade de intensitate (da, cu siguranţă + da, în anumite condiţii), **acceptul** unei munci necalificate creşte de la 73% în 2001, la 89%, în 2002, ponderea mare a acestuia menţinându-se şi în 2004 (84,5%), ceea ce relevă nu numai **interesul** oamenilor pentru a-şi găsi un loc de muncă dar şi o **deteriorare** continuă a şanselor de angajare.

În ceea ce-i priveşte pe beneficiarii de venit minim garantat (2002, 2004) corelaţiile (vezi tabelul de corelaţie nr.2, Anexă) ne indică faptul că cei care refuză sau nu şi-au pus problema unei munci necalificate, sunt în special cei care:

- au nivel de pregătire mediu şi superior;
- au o vechime în muncă ce depăşeşte 10 ani;
- încă mai speră să-şi găsească locuri de muncă conform pregătirii/calificării pe care o au;
- au vârste relativ înaintate (peste 45 de ani), majoritatea lor motivându-şi opţiunea făcută, din două puncte de vedere: în general

muncile necalificate reclamă o condiţie fizică bună, pe care mulţi dintre cei în discuţie nu o au, sau este vorba de faptul că unora (în special celor cu studii superioare) li s-a părut degradant să presteze muncă necalificată, după ce mult timp au avut posturi conforme cu pregătirea lor.

La polul opus se află cei (87%) care ar accepta o muncă necalificată, evident aceştia fiind mai ales cei cu studii gimnaziale, cu vechimi relativ reduse în muncă (4 – 10 ani) şi cei foarte tineri (până la 25 de ani).

Teoria "culturii nemuncii" s-a născut având ca premiză aşa-zisa lipsă de interes a oamenilor de a obţine un loc de muncă şi a culminat cu teoria **refuzului** locurilor de muncă. Convingerea că oamenii nu vor să muncească a fost exemplificată de către autorităţi cu câteva cazuri disparate de refuz a unor locuri de muncă pentru care, pe lângă calificare se cereau probe suplimentare şi se ofereau condiţii deloc avantajoase. În general, justificarea unui asemenea comportament (al refuzului locurilor de muncă), rezidă în sistemul de salarizare, salariul oferit nedepăşind – de cele mai multe ori – cuantumul ajutorului social primit. Cel puţin în familiile numeroase, acesta este mai ridicat, un salariu minim pe economie determinând chiar diminuarea veniturilor. În lipsa posibilităţilor de angajare, s-a încetăţenit ideea conform căreia oamenii nu vor să muncească decât "pe bani mulţi".

Subiecţii celor trei cercetări au fost chestionaţi în privinţa **salariului minim** pentru care ar accepta să muncească, iar rezultatele obţinute au fost prezentate – eşalonat – autorităţilor şi angajatorilor din zonă, devenind obiectul unor remarci categorice referitoare la lipsa de sinceritate a respondenţilor.

Prezentăm separat aceste rezultate, deoarece la nivelul anului 2001 salariul minim pe economie avea un cuantum mult mai redus decât în prezent, opţiunile şomerilor de atunci exprimându-se funcţie de acesta (fig. nr.4).

Figura nr.4. (%)

Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă
(ancheta **A**, şomeri 2001, 1.024 subiecţi)

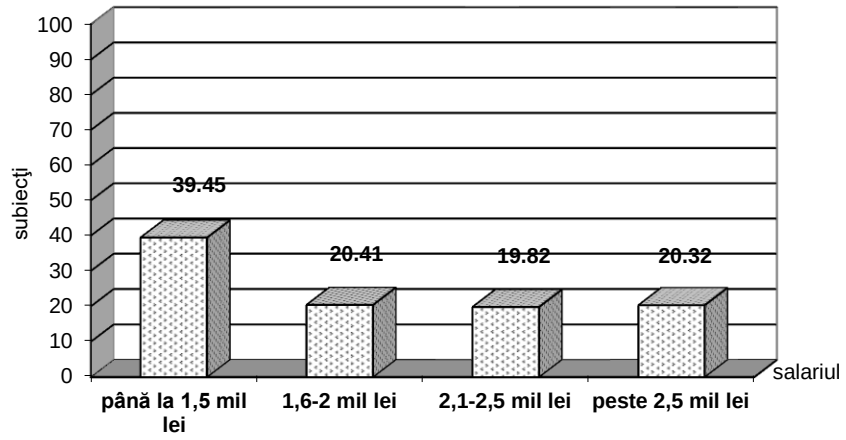

Contrar teoriilor vehiculate, cei plătiţi bine la întreprinderile miniere şi care ar munci numai "pe bani mulţi" sunt foarte puţini, asta în situaţia în care peste 2,5 milioane lei era un salariu destul de apropiat de minimul pe economie (1,5 milioane lei în 2001). Ţinând cont ce medii salariale existau încă de pe atunci în economia românească (în special în sectorul financiar şi în cel al tutunului), pretenţiile şomerilor nu par de loc prea mari, atâta timp cât mai mult de o treime dintre ei (39%) ar accepta un salariu minim, cu condiţia să existe şi locul de muncă aferent.

În ceea ce priveşte pe beneficiarii de venit minim garantat, limita inferioară a salariului cerut (3 milioane lei) nu constituia nici în respectivele perioade ceea ce unii numesc salarii mari (tabelul nr. 4.5).

Tabelul nr.4.5 (%)

Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă
(anchetele asistaţi social **B_1** şi **B_2**)

Salariu (lei) / Subiecţi	până la 3 milioane	3,1 –5 milioane	5,1 – 7 milioane	peste 7 milioane	TOTAL
Asistaţi social 2002	76,26	20,00	1,95	1,79	615=100
Asistaţi social 2004	44,33	41,55	9,15	4,97	503=100
TOTAL	**61,90**	**29,69**	**5,19**	**3,22**	**1118=100**

Deplasarea majorităţii preferinţelor spre suma de 3 milioane lei reprezintă, în fapt, o corelare a salariului dorit cu creşterea costului vieţii iar "saltul" nu este de loc spectaculos dacă ne reamintim că la 1 ianuarie 2003, salariul minim pe economie era de 2,5 milioane lei. Suntem datori a menţiona că oamenii au fost lăsaţi să răspundă liber la această întrebare, deci nu a existat o precodificare care să le sugereze anumite intervale salariale.

Este cert faptul că fără un loc de muncă şi aflaţi în întreţinerea statului, aproape două treimi din asistaţii social ar accepta să muncească pentru un salariu apropiat de cel minim pe economie, cei cu "pretenţii mari"(salarii peste 5 milioane lei) fiind extrem de puţini – sub 10%.

Mai mult, cei care beneficiau de ajutor social – conform legii venitului minim garantat – au fost întrebaţi dacă ar accepta un **loc de muncă stabil** plătit cu un salariu **echivalent** cu susţinerea financiară primită. Aceeaşi întrebare a fost pusă şi asistenţilor sociali încadraţi la Serviciile de Asistenţă Socială ale primăriilor din Valea Jiului (ancheta **D**), tot în intenţia de a compara opiniile celor asistaţi cu cele ale autorităţilor (tabelul nr.4.6).

Tabelul nr.4.6 (%)

Acceptarea unui loc de muncă stabil, plătit la nivelul ajutorului social primit

Variante / Subiecţi	da	nu	nu ştiu	TOTAL
Asistaţi social 2002	40,49	53,33	6,18	615=100
Asistaţi social 2004	36,38	53,28	10,34	503=100
Asistenţi sociali 2004	44,68	27,66	27,66	47=100
TOTAL	**38,88**	**52,27**	**8,85**	**1165=100**

Spre deosebire chiar de cei în cauză, asistenţii sociali – care au în permanenţă contact cu asistaţii şi cu problemele lor – îşi exprimă în mai **mare măsură** convingerea că aceştia ar dori un asemenea loc de muncă. Faptul că mai mult de jumătate din beneficiarii de venit minim garantat refuză o atare variantă are, cel puţin, două explicaţii:

- mulţi dintre ei sunt persoane singure iar cuantumul ajutorului social este mult redus comparativ cu cel acordat pentru familii mai numeroase;
- în schimbul acestui ajutor social primit, ei au obligaţia să presteze cel mult 72 de ore pe lună muncă în folosul comunităţii, ceea ce reprezintă 9 zile de muncă faţă de o medie de 20-21 zile lunar. Avantajul unei încadrări în regim normal de lucru, chiar plătită la nivelul ajutorului social, ar fi cartea de muncă şi drepturile de angajat. Să nu omitem însă că multe din aceste ajutoare sociale nu depăşesc 1 milion lei, deci pare firesc să refuzi un loc de muncă plătit astfel.

Întrebarea a avut mai mult scopul de a verifica răspunsurile anterioare privind intenţiile de angajare dar a relevat totuşi, două aspecte: există cazuri (mai mult de o treime) care ar accepta această variantă (deci un salariu de maxim 2,5-3 milioane lei), ceea ce spune destul de mult despre interesul lor de a deveni salariaţi; pe de altă parte, se pare că cei direct implicaţi în problema

asistaţilor (asistenţii sociali din primării), au o percepţie mai corectă decât celelalte instanţe (autorităţi publice, organe abilitate – AJOFM, angajatori) în privinţa interesului de a munci al oamenilor.

Ne permitem deci să avansăm ideea că, atât timp cât oamenii declară că ar lucra **orice** (chiar şi sub calificare), **oriunde** şi pentru un **salariu echivalent** cu cel minim pe economie (uneori chiar cu ajutorul social primit), suntem îndreptăţiţi să credem că teoria nemuncii a fost vehiculată de către cei aflaţi în **necunoştinţă** de cauză ori în **imposibilitatea** de a oferi soluţii.

4.4. Necesitatea schimbării mentalităţii

Ca efect al reformei economice, şomajul – prost gestionat încă de la început – a devenit în Vale cauza tuturor problemelor: agravarea stării de sărăcie, creşterea gradului de infracţionalitate, a fenomenului de corupţie, a dezorganizării sociale, a stării de conflict între şomeri şi autorităţi. Soluţia acestor probleme s-a conturat ca fiind nerealizabilă în ceea ce priveşte alternativele economice de dezvoltare. Astfel, transformarea unei zone de tip monoindustrial, în care mineritul susţinea toată economia, într-o regiune diversificată din punct de vedere al variantelor de ocupare, s-a lovit – în primul rând – de **mentalitatea** locuitorilor şi de **rezistenţa** acestora la schimbare.

Marea majoritate a celor plecaţi din minerit nu a crezut prea mult în interdicţia de reangajare pe timp de un an (sau după) în activitatea minieră şi au sperat în reluarea locului de muncă. Acest lucru nu numai că nu a fost posibil, dar restructurarea de tip "disponibilizare" a continuat şi în perioadele următoare, chiar dacă nu la aceiaşi parametri. Ajunşi în situaţia de asistaţi social, o masă de aproape 40.000 de oameni nu-şi găsesc locul în peisajul economic al zonei, fapt ce întreţine starea de nemulţumire şi tensiune.

Dacă în ceea ce priveşte alternativele economice nu s-au produs schimbări, o schimbare de mentalitate se impune de la nivelul celui aflat în căutarea unui loc de muncă şi până la factorii de decizie care trebuie să găsească

soluţii de rezolvare. “Schimbarea de mentalitate este – ca multe altele – una «combinată», ea vizând obiectul şi domeniul, lucru evident dacă ne referim la mentalitatea faţă de **muncă** şi de activitate în general. Într-adevăr, în mentalitatea faţă de acestea sunt implicate convingeri, valori, norme, obiceiuri şi tradiţii care au, la rândul lor, natură economică, politică, ştiinţifică etc. Toate acestea fac parte din mutaţia concepţiei despre activitate, poate cea mai importantă problemă sub aspectul interesului practic şi imediat” (Krausz, 1999, p.113). După părerea noastră, “rezistenţa la schimbare” – analizată de numeroasele cercetări desfăşurate în zonă – a avut atât cauze **obiective** cât şi **subiective**, primele ţinând cont de imposibilitatea relansării economice, ultimele – de mentalitatea oamenilor.

1. Alternativele de dezvoltare economică şi implicit locurile de muncă promise în momentul restructurării **nu au apărut** nici în prezent. Reforma mineritului în Vale a fost gândită “pe moment şi pentru moment”, soluţiile de diversificare a activităţilor economice – vehiculate de toate studiile realizate, de prognozele şi strategiile oficiale de redresare a zonei – au rămas pe hârtie, în timp ce sărăcia s-a generalizat şi s-au înmulţit “întreţinuţii societăţii”;

2. “Fiind o categorie de bază a muncitorimii, minerii au fost mai expuşi mitului **rolului conducător al clasei muncitoare în societate** […], mineritul se simţea **«al statului»** pe care îl considera **unic responsabil** de soarta sa, indiferent de modul şi eficienţa cu care se derulează activităţile” (Krausz, op.cit., p.135). Rămaşi fără locuri de muncă în baza propriilor lor decizii, cei mai mulţi au sperat că tot “statul ” le va oferi slujbe fiecăruia, fără mare greutate, dacă nu în alte sectoare, cel puţin tot acolo de unde au plecat. Conştientizarea faptului că trebuie să te zbaţi pentru a obţine un loc de muncă (ceea ce implică căutare, prezentare, acceptare a condiţiilor, posibilă recalificare etc), a intrat în directă contradicţie cu mentalitatea generală, obligându-i pe oameni la o “adaptare” rapidă, “din mers” cu noile cerinţe ale economiei de piaţă;

3. Nivelul de studii şi calificare a celor plecaţi din minerit a fost – în general – redus, motiv pentru care s-au impus programele de reconversie profesională. Acestea s-au realizat de cele mai multe ori, fără concordanţă cu ofertele de pe piaţa muncii, după cum concluzionează cele mai multe studii realizate în Vale. Cu toate acestea – cel puţin în perioada imediat următoare restructurării, în anii 1998 – 2000 – această situaţie era firească, atât timp cât pe piaţa muncii în zonă, nu existau nici un fel de oferte, nici un fel de alternative de angajare. Numărul celor care au frecventat astfel de cursuri a scăzut pe parcursul anilor, cauza cea **mai** frecventă fiind lipsa de speranţă a oamenilor că la absolvirea unui astfel de curs vor găsi şi loc de muncă. O putem trata ca pe o problemă de mentalitate, dacă ne referim la ideea conform căreia omul ar trebui să se reorienteze profesional în speranţa unei "investiţii pe termen lung", adică ceva de genul "mă calific într-o meserie de viitor, pe care o pot practica oricând". Date fiind însă condiţiile precare de trai ale celor din zonă, aceştia s-au calificat în meserii căutate pe moment, în speranţa ocupării imediate a unui loc de muncă. Numărul celor calificaţi şi angajaţi ulterior, este sub un sfert din totalul celor care au absolvit un astfel de curs (pe durata a cinci ani, 1997 – 2002), motiv pentru care oamenii nu mai văd utilitatea programelor de reconversie profesională. Reamintim că din acest punct de vedere, există o continuă dispută între autorităţi şi agenţii economici – care reclamă slaba flexibilitate a forţei de muncă disponibilă – şi cei neocupaţi, care consideră aceasta drept o scuză abilă pentru justificarea lipsei de locuri de muncă;

4. Dacă în domeniul economic nu s-a făcut mai nimic pentru cei aflaţi în căutare de loc de muncă, din perspectiva asistenţei şi protecţiei sociale s-au concretizat anumite lucruri: acordarea alocaţiilor de solidaritate, a ajutoarelor de urgenţă şi mai recent (2002) a venitului minim garantat, a condus la susţinerea financiară nu numai a disponibilizaţilor din sectorul minier ci şi a altor categorii (tineri absolvenţi şi persoane care nu au avut nici odată un loc de muncă). Aceştia din urmă s-au dovedit a fi exponenţii a ceea ce s-a numit "cultura

nemuncii", beneficiarii de ajutoare materiale şi financiare care şi-au făcut o strategie din a reclama locuri de muncă, în speranţa obţinerii acestor facilităţi. Situaţia nu poate fi generalizată, mai ales atunci când marea majoritate a celor în cauză declară şi în prezent că ar lucra **orice, oriunde** şi uneori, chiar pentru un **salariu echivalent** cu ajutorul primit. O părere emisă dintr-un fotoliu de director şi conform căreia "s-ar găsi foarte multe locuri de muncă, dacă oamenii ar fi interesaţi" (Chiribucă ş.a., op.cit., p.13), nu ni se pare deloc realistă, cu atât mai mult cu cât vine din partea unui localnic, în timp ce persoane exterioare zonei, au constatat o penurie totală de locuri de muncă. Revenim la părerea noastră conform căreia o **mentalitate potrivnică muncii** a fost vehiculată în special de către cei care erau abilitaţi să rezolve problemele.

5. Pentru a nu incrimina în mod subiectiv organismele locale îndrituite să demareze redresarea economică a Văii Jiului, putem spune în favoarea lor că marea majoritate a proiectelor şi a programelor propuse şi aprobate, nu au avut şanse reale de implementare. Părerea unanimă a cercetătorilor este că, pentru o perioadă destul de îndelungată, Valea va depinde încă de minerit, chiar dacă se preconizează ca la 1 ianuarie 2011, subvenţiile pentru acest domeniu să înceteze.

Motivele pentru care redresarea economică nu s-a realizat sunt variate:

- **lipsa surselor de finanţare** pentru obiectivele propuse;
- **rezistenţa** şi **atitudinea de monopol** a principalilor agenţi economici din zonă la infuzia de capital străin, motiv pentru care nici cei care ar fi putut beneficia de statutul de zonă defavorizată, nu s-au grăbit să investească;
- **lipsa spaţiilor /terenurilor** de care aveau nevoie investitorii, acestea fiind în cea mai mare parte în patrimoniul CNH, de cele mai multe ori dezinteresat în a le scoate pe piaţa imobiliară;
- **incoerenţe** de ordin legislativ şi **dezinteres** la nivel local: o atitudine obedientă a organismelor alese (primari, consilieri) faţă de agenţii economici locali, în detrimentul investitorilor exteriori zonei;

- **starea deplorabilă** a economiei zonei, care implica în primul rând refacerea infrastructurii, a fondului de locuinţe, pentru ca obiective de viitor – de genul turismului – să poată fi luate în calcul;
- **forţă de muncă** în general slab calificată sau calificată în meserii fără căutare în peisajul economic al zonei;
- **birocraţia** excesivă şi **corupţia** instituţionalizată, care îngreunează semnificativ procedurile de privatizare, atât pentru investitorii locali cât şi pentru cei externi;
- **sărăcia generalizată,** puterea de cumpărare foarte scăzută**,** motiv pentru care mulţi oameni de afaceri au preferat alte zone ori au plecat din Valea Jiului;
- existenţa şi menţinerea unei **imagini publice negative** datorată formelor colective de protest (mineriade, greve, marşuri), imagine susţinută în special de către mass-media şi, nu de puţine ori, de reprezentanţii oficiali ai zonei;
- **escaladarea stării de tensiune** şi a **conflictelor sociale** cauzate de lipsa de perspective profesionale şi de penuria de locuri de muncă, tensiuni care au culminat, în anul 2000, cu forme grave de protest: autoincendieri, greve ale foamei, sinucideri.

Aşadar, o schimbare de mentalitate se impune cu necesitate nu numai în felul de a gândi al celor fără loc de muncă, ci chiar la nivelul întregii populaţii a zonei, în special a celor responsabili de bunul mers al acesteia.

Capitolul 5

POLITICI SOCIALE ÎN VALEA JIULUI

5.1 Şomajul postdisponibilizare între realitate şi statistică

În România, după binecunoscuta perioadă a politicilor sociale de tip **reparatoriu** (începutul anilor 90), politicile forţei de muncă şi cele de protecţie a populaţiei neocupate, au cunoscut cele mai semnificative evoluţii, fiind de multe ori puse în faţa unor situaţii neprevăzute anterior. Restructurarea economică gândită într-o primă fază prin dislocarea forţei de muncă în exces – în vederea rentabilizării unităţilor economice – a condus la scurt timp, la necesitatea adoptării unor metode de protecţie socială, preponderent de tip pasiv, adică bazate în special **pe suport financiar** acordat şomerilor.

"Procesul de tranziţie la o economie de piaţă, cu profundele restructurări pe care le implică, afectează mari grupuri profesionale şi chiar întregi comunităţi […]. Şomajul reprezintă un adevărat şoc psihologic şi cultural pentru oamenii obişnuiţi în trecut să aibă un loc sigur de muncă, găsit cu uşurinţă şi menţinut cu o mai mare uşurinţă." (E.Zamfir, 1999, p.45)

Restructurarea şi restrângerea activităţii în mineritul Văii Jiului a avut drept consecinţă imediată şi directă o rată a şomajului care a deţinut mult timp locul întâi în clasamentele pe regiuni, **rata şomajului** reprezentând raportul dintre numărul şomerilor **înregistraţi** şi populaţia activă civilă (formată din şomeri plus populaţia ocupată, definită conform metodologiei balanţei forţei de muncă). Noţiunea de **şomeri înregistraţi** şi luarea ei în calcul la stabilirea ratei şomajului, face ca aceasta să capete valori autentice numai pentru o scurtă perioadă de timp de la momentul în care a fost stabilită, numărul real al

şomerilor (ieşit din evidenţe) fiind desigur mult mai mare. Cu alte cuvinte, valoarea calculată a ratei poate fi considerată **reală** numai în situaţia în care toţi cei ieşiţi din evidenţele agenţiilor de profil şi-ar fi găsit locuri de muncă şi ar fi fost angajaţi, ceea ce a fost, fără doar şi poate, o imposibilitate în perioada la care ne referim.

O serie de valori înregistrate într-un anumit moment al anului, nu sunt suficient de edificatoare privind variaţiile numerice ale şomajului; spre exemplu, numărul cel mai mare de şomeri în anul 2002, s-a înregistrat în decembrie (54.573 persoane) iar rata şomajului pe judeţ a fost de 21,8%.

Tabelul nr.5.1

Evoluţia ratei şomajului şi a numărului de şomeri, în perioada 1996-2005

(date la 1 iulie a fiecărui an pentru judeţul Hunedoara)

Anul / Variabile	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	* 2005
număr şomeri judeţ	32461	19568	38721	54222	40070	36262	30233	25264	24553	23302
rată şomaj judeţ (%)	11,2	6,8	13,3	21,1	18,1	15,5	13,4	11,6	11,3	10,9
număr şomeri Valea Jiului	9903	15293	15004	17241	14658	11304	12143	7668	7288	8214
ponderea Văii Jiului în judeţ (%)	30,51	78,15	38,75	31,80	36,58	31,17	40,16	30,35	29,68	35,25
nr.disponibili-zaţi în judeţ	-	23061	6034	21514	9051	2419	1659	9468	6123	-

*pentru anul 2005, valori ale lunii martie 2005

Surse: Direcţia Judeţeană de Statistică, Buletine statistice trimestriale cu date privind judeţul Hunedoara nr. 4/1996, 4/1997, 4/1998, 4/1999, iulie 2000, 2001, 2002, octombrie 2003, august 2004, mai 2005.
AJOFM Deva, Situaţiile privind numărul de şomeri în Valea Jiului (iunie 2005) şi totalul concedierilor colective realizate în judeţul Hunedoara în perioada 1997 – 2004 (ianuarie 2005)

Ne permitem o precizare: în afara datelor obţinute din rapoartele statistice oficiale, cele utilizate depind în mare măsură de acurateţea înregistrărilor; nu de puţine ori am avut situaţii în care documente provenite de la aceeaşi sursă indicau valori diferite, iar cele mai frecvente **nepotriviri** întâlnite pe parcursul documentării au vizat situaţiile şomajului. De altfel (conform tabelului nr.5.1), raportând numărul de concedieri colective la numărul înregistrat al şomerilor din judeţ, putem lesne constata că acesta nu creşte în mod corespunzător: faţă de anul 1996, au ieşit din activitate 79328 de oameni iar în 2004, numărul şomerilor este mai **mic** faţă de 1996 cu 25%. Exceptându-i pe cei retraşi total din activitate (pensionaţi, al căror număr mediu pe judeţ este de 120098 la finele anului 2004, variaţiile lunare ale acestui număr fiind de 0,1 – 0,3 %), ar trebui să presupunem că mare parte din forţa de muncă disponibilă s-a reintegrat pe piaţa muncii. Şi mai exact (DJSH, oct.2003, dec.2004): în decembrie 2002, judeţul avea 21265 şomeri, în cursul următorului an s-au disponibilizat 9468 persoane iar la finele lui 2003, numărul şomerilor era de 26616, situaţie extrem de favorabilă dacă din cei 5351 de persoane care nu ies la socoteală, în afară de cei pensionaţi ori decedaţi, restul şi-ar fi găsit un loc de muncă. Într-un alt caz, agenţiile locale de ocupare a forţei de muncă din Vale (Petroşani, Aninoasa, Petrila, Lupeni şi Vulcan) raportau la data de 1 iulie 2001, un număr de 10536 şomeri în zonă, în timp ce o situaţie primită de AJOFM Deva (care prelua şi centraliza informaţiile din Valea Jiului) indica – pentru aceeaşi dată – un **plus** de 768 de persoane pe total şi separat, pentru fiecare oraş, o cifră mai mare. (Situaţia populaţiei active şi ocupate în judeţul Hunedoara, AJOFM Deva, 19.07.2001).

Lăsând la o parte "micile" nereguli, este evident că o rată a şomajului calculată funcţie de numărul de şomeri înregistraţi, nu poate reflecta o stare de fapt reală – cel puţin pentru Valea Jiului – afirmaţie în sprijinul căreia mai oferim un exemplu: situaţiile de mediere a muncii indică, în general, "numărul de dispoziţii de repartizare în muncă" emise dar, pentru şomerii angajaţi, nici o

altă evidenţă ulterioară nu specifică dacă aceştia s-au angajat pe perioadă determinată, cu alte cuvinte, ei pot redeveni persoane neocupate înregistrate (şomeri în plată) sau – în cazul în care nu revin la agenţiile de ocupare – şomeri neînregistraţi, pierduţi din evidenţe. Scoaterea din evidenţă se realizează şi după încetarea formelor legale de plată (indemnizaţie de şomaj, ajutor de integrare profesională), motiv pentru care apreciem că înregistrările generale existente se dovedesc a fi utile doar pentru calcule statistice ce pot da o imagine de ansamblu a fenomenului şi nu constituie un indicator **precis** al stării de fapt.

Rata şomajului a cunoscut aşadar, diverse valori, ce au avut ferma tendinţă de creştere după anul 1997. "Judeţul Hunedoara înregistrează cea mai mare pondere a şomajului din regiune (49%). Mai mult, rata şomajului în acest judeţ este cu 5,8 mai **mare** decât media naţională […]. În judeţul Hunedoara, numărul şomerilor **neindemnizaţi** se ridică la 12.033" (ANDR, 1999, p.22).

"Până la sfârşitul anului 1998, cifra disponibilizaţilor din rândul minerilor care au lucrat în minele din Valea Jiului depăşea 20.000. AJOFP raporta în mai 1999 o rată a şomajului de **45%,** pentru ca în septembrie să ajungă la 54% iar în noiembrie, la 56%" (Boboc, op.cit., p.7).

"Numărul de persoane fără locuri de muncă era estimat la sfârşitul anului 1999 la peste 36.000 persoane" (Chiribucă ş.a., op.cit., p.59)..

La finele anului 1999, rata şomajului pe judeţ (INS, Anuarul…., 2000, p.666) era de 21,3%, menţionată ca fiind **cea mai mare** din ţară şi s-a menţinut pe această poziţie în 2000 (18,1%) şi în 2001 (15,5%). La sfârşitul anului 2002, statistica oficială (INS, Anuarul…, 2003, p.700-703), plasează judeţul Hunedoara pe locul al **cincisprezecelea,** cu 9,8% rată de şomaj, într-o ierarhie ce are ca vârf de top judeţul Vaslui (15,9%); în iulie 2004, judeţul Hunedoara se plasează între primele **trei judeţe** cu rată de şomaj de peste 10%, alături de Vaslui şi Braşov.

Pentru Valea Jiului, în ianuarie 2000 – perioadă caracterizată prin puternice tensiuni sociale cauzate de ieşirea din plată – ajutoare de şomaj

şi alocaţii de sprijin – a primilor disponibilizaţi, rata de şomaj raportată era de 19,5%, în iulie 2001 – de 15,13%, pentru ca în octombrie a aceluiaşi an, să fie de 17,9%. Această ultimă valoare am preluat-o dintr-un studiu (PJH, 2000, anexa 3), ce indica (pentru perioada amintită) în Valea Jiului:

- total populaţie activă	90.033 persoane
- total personal angajat	30.816 persoane
- total şomeri înregistraţi	16192 persoane
- şomeri neînregistraţi şi forţă de muncă neangajată	43.025 persoane

Ne aflăm deci în situaţia că, din 147.880 locuitori ce formează populaţia Văii Jiului (recensământ martie 2002), 60,89% să fie populaţie **activă** iar din aceasta, doar 34,22% să fie **angajată,** deci rata şomajului ar fi de 17,9% conform metodologiei de calcul cunoscute şi, pe de altă parte, ea ar avea o valoare reală de 65,8%, dacă am lua în calcul întreaga populaţie activă estimată a fi neocupată. Numărul raportat al **şomerilor înregistraţi** a avut şi el valori fluctuante iar situaţiile în care acesta scădea ar fi fost îmbucurătoare dacă cei ieşiţi din evidenţă ar fi fost angajaţi. Diferenţele mari (vezi tabelul nr.5.1) sunt între anii 1990 – 2000 (3354 persoane) şi 2002 – 2003 (4380 persoane), având în vedere că în Valea Jiului, nu s-au oferit atâtea locuri de muncă pe perioadă determinată, ceea ce ne întăreşte convingerea că, după încetarea formelor de plată sau a perioadei de angajare sezonieră, mulţi nu mai revin la agenţiile de ocupare, fiind excluşi din evidenţe. Astfel considerăm că pot fi explicate – cel puţin parţial – diferenţele mari dintre cifrele raportate şi percepţia locuitorilor, autorităţilor şi specialiştilor, în ceea ce priveşte populaţia neocupată a zonei.

Disponibilizările **masive** de personal din mineritul Văii Jiului s-au cam încheiat în 1998 dar numărul de şomeri – chiar şi cel oficial – are o tendinţă foarte lentă de scădere până în 2002. Unul din motive ar putea fi **continuarea** reformei economice pe calea reducerii de personal, disponibilizarea efectuându-se în număr mai mic (1500 persoane în aprilie 2004, 1800 în mai 2005) şi fără prea multă mediatizare. Pe de altă parte, faptul că numărul persoanelor fără loc de muncă a scăzut încet (ba chiar a avut o uşoară tendinţă ascendentă în 2002

faţă de 2001, aşa cum rezultă din tabelul nr.5.1), pare a se fi datorat tocmai lipsei de alternative economice, deci a lipsei locurilor de muncă.

Dacă la mijlocul anului 2002 AJOFM raporta 12.143 şomeri (din care 5390 erau indemnizaţi), în luna octombrie a aceluiaşi an, aceeaşi sursă declara **doar** 7500 şomeri în evidenţă în Valea Jiului. O astfel de reducere a populaţiei fără loc de muncă (cu 38% în 2-3 luni) ar fi fost îmbucurătoare, dacă asta ar însemna ieşiri din evidenţă ale şomerilor. De încadrări în muncă nu poate fi vorba, un număr de aproximativ 4500 de locuri de muncă (în aceea perioadă) era exagerat chiar şi pentru integrarea lor în programele de tip comunitar. Ideea conform căreia, pe lângă şomerii în evidenţă mai existau **cel puţin** încă o dată pe atât persoane fără loc de muncă, este susţinută şi de faptul că, tot în acea perioadă, Valea a primit o atenţie specială din partea autorităţilor centrale, beneficiind de numirea unui **guvernator** ce urma să se ocupe de implementarea strategiei de redresare economică. Ori, pentru **doar** 7500 de şomeri, necesitatea unei astfel de măsură părea oarecum exagerată.

Un alt exemplu ni-l pot oferi situaţiile de mediere a muncii care includ numărul de **dispoziţii de repartizare** în muncă emise cu data primului val al disponibilizaţilor (tabelul nr.5.2).

Tabelul nr.5.2

Dispoziţii de repartizare în muncă emise în perioada septembrie 1997 – mai 2001 şi numărul de angajări

Localitatea	număr dispoziţii de repartizare în muncă	total angajări	şomeri		beneficiari OUG nr.22/1997	
			abs.	%	abs.	%
Aninoasa	281	281	113	40,2	74	26,3
Lupeni	5309	5309	3466	65,3	1104	20,8
Petrila	2191	2191	1002	45,7	469	21,4
Petroşani	8062	7979	4687	58,7	2089	26,2
Vulcan	4037	4037	2326	57,6	824	20,41
Total Valea Jiului	19880	19797	11594	58,6	4560	23,0

Sursa: ALOFM Petroşani, Medierea Muncii, 05.06.2001

Din totalul persoanelor angajate, doar puţin peste jumătate (58,6%) au fost şomeri iar dintre aceştia, aproximativ 40% au provenit din disponibilizările efectuate în minerit. Dar repetăm, problema majoră o reprezintă faptul că, de la acestă cifră, nimeni nu poate indica cel puţin cu aproximaţie, numărul de angajări pe perioadă nedeterminată. O analiză comparativă (mai – iunie 2001) a aceluiaşi tip de situaţie, lasă din nou loc interpretărilor (tabelul 5.3).

Inadverdenţele sunt evidente: numărul de şomeri neindemnizaţi care ies din evidenţă este **mai mare** decât **totalul** şomerilor aflaţi în aceeaşi situaţie (care, în mod normal, îi include pe primii) iar numărul şomerilor "plecaţi" reprezintă doar 73% din numărul de angajări efectuate. Pe de altă parte, este vizibil că, într-o perioadă de 4 ani, din totalul şomerilor angajaţi, doar 23% au fost persoane provenite din restructurarea mineritului. Revine întrebarea: unde au dispărut disponibilizaţii care au fost **obligatoriu** înregistraţi de AJOFM (18.312 numai în septembrie – decembrie 1997), dacă după 4 ani nici un sfert dintre ei nu au primit dispoziţii de repartizare în muncă ? Singura explicaţie plauzibilă rămâne faptul că, depăşind toate formele legale de plată, au devenit persoanele fără loc de muncă care au format ulterior "armata "asistaţilor social, beneficiari ai venitului minim garantat şi ai ajutoarelor de urgenţă. În cel mai rău caz, este vorba de neglijenţa în înregistrări; de altfel, AJOFM-ul a şi renunţat la o situaţie atât de detaliată (care conţinea numărul beneficiarilor OUG nr.22/1997), începând cu luna septembrie a aceluiaşi an.

Raportorilor oficiali li s-a părut şi aşa exagerat numărul persoanelor fără loc de muncă (neaflate în evidenţe) şi au insistat pe datele AJOFM-ului.

Discrepanţele dintre diversele prezentări oficiale nu se rezumă doar la numărul de şomeri şi la rata şomajului. Conform celor prezentate în tabelul 5.2, din totalul de repartiţii în muncă emise în perioada 1997 – 2001, numărul de **angajări efective** ar reprezenta 99,60%, situaţie ce ar putea părea extrem de bună dacă nu luăm în calcul faptul că **nimeni** la ora actuală nu poate oferi o cifră exactă a angajărilor pe perioadă determinată. Mai mult, raportările diferitelor

organisme abilitate sunt contradictorii; astfel, Strategia pentru Dezvoltarea Văii Jiului indica 809 locuri de muncă create în 2001 în Vale, în timp ce AJOFM informa că, în aceeaşi perioadă, au fost angajate 5700 persoane, dintre care doar 1000 pe perioadă determinată (programe comunitare de 6 luni). Diferenţa este vizibilă şi inexplicabilă cu atât mai mult cu cât AJOFM-ul a colaborat la Strategia amintită.

Tabelul nr.5.3

Dispoziţii de repartizare în muncă emise în perioada 1997 – 2001 şi numărul de angajări (situaţie comparativă până în lunile mai şi iunie 2001, pe total Valea Jiului)

Perioada / Variabile	sept. 1997 – mai 2001	sept. 1997 – iunie 2001	Diferenţe	
			abs.	%
Şomeri în evidenţă, din care	11399	10773	-626	-5,5
Şomeri neindemnizaţi (fără nici un beneficiu social)	3374	2583	-791	-23,5
Dispoziţii de repartizare în muncă emise, din care	19880	20736	+856	-23,5
Beneficiari OUG nr.22/1977	4942	5051	+109	+2,2
Total angajări, din care	19797	20653	+856	+4,2
Şomeri, din care	11594	11981	+387	+3,2
Beneficiari OUG nr.22/1977	4560	4667	+107	+2,3

Sursa ALOFM Petroşani, Situaţiile Medierea Muncii 05.06.2001, 07.07.2001

Am încercat creionarea unui cadru general al situaţiei şomajului postdisponibilizare în Valea Jiului. Dacă ne-am lăsa tentaţi să utilizăm **toate** datele oficiale primite în decursul anilor 2001 – 2004, referitoare la şomaj, nu am reuşi decât să încâlcim mai mult prezentarea noastră. Ne rezumăm la a considera **reale** situaţiile oficiale care, la nivelul lunii **iulie 2005** indicau un număr de 8214 şomeri în Valea Jiului.

5.2. Politici pasive de protecţie socială

Deşi alternative reale de ocupare a forţei de muncă nu au existat în Valea Jiului, până la finele anului 1999 protecţia socială a şomerilor a fost suficientă pentru a ţine în frâu stările de tensiune şi conflict social. Ieşirea primilor disponibilizaţi din formele legale de plată (indemnizaţie de şomaj, alocaţie de sprijin), a avut ca efect imediat escaladarea formelor de protest şi punerea statului în situaţia de a găsi repede forme de asistare socială mai eficiente. Cei care au fost – în prima fază – extrem de mulţumiţi de efectele Ordonanţei nr.22, nu şi-au pus problema, ori au fost în imposibilitate de a rezolva reversul medaliei: o mulţime de oameni întreţinuţi de stat, aflaţi în pragul dezagregării sociale, fără nici un fel de perspective pe piaţa muncii, situaţie care – în scurt timp – a devenit cauză a altor fenomene îngrijorătoare. Contrar speranţelor celor ce au gândit reforma sub aspectul concedierilor colective, încercăm să acreditäm ideea conform căreia, după o perioadă relativ scurtă, "întreţinerea" celor fără loc de muncă a devenit mult mai costisitoare pentru stat, decât dacă aceştia ar fi rămas angajaţi.

În ceea ce priveşte protecţia socială a şomerilor, aceasta se realizează prin sistemul de asigurări sociale, pe baza beneficiilor contributorii, adică a stagiului de cotizare. Aceste sume sunt plătite de la Bugetul asigurărilor pentru şomaj, care se constituie din contribuţiile angajaţilor, contribuţiile individuale ale angajaţilor, cele datorate persoanelor care încheie contracte de asigurare pentru şomaj şi venituri din alte surse, inclusiv finanţare externă.

Primele măsuri de protecţie socială acordate au fost salariile compensatorii. Ca urmare a disponibilizărilor masive din mineritul Văii Jiului, în iulie 2001 exista în zonă o populaţie activă de 74.505 persoane, cea ocupată fiind de 11.304 persoane. Conform aceleiaşi surse – AJOFM Deva – numărul cel mai mare de şomeri a fost raportat pe perioada anului 1999–17.241 persoane.

Salariile compensatorii au fost acordate în ideea unei mai rapide reorientări de domeniu economic, cei din Guvern sperând că aceste sume de

bani vor fi rapid investite în afaceri private. Menţionăm aici şi una dintre stupidităţile sistemului de atunci: primeai plăţi compensatorii ca să iniţiezi o afacere pe cont propriu dar, dacă înaintea disponibilizării aveai o asemenea afacere sau erai asociat la una, nu primeai salariile promise decât dacă făceai dovada că ai renunţat la aceasta. În fapt mult prea puţini au fost cei care au încercat o asemenea variantă, banii fiind cheltuiţi repede pe nevoi personale. Studiile ulterioare au demonstrat că nu a fost vorba numai de dezinteresul oamenilor faţă de munca în sectorul privat, deoarece marea majoritate din cei care au optat pentru o asemenea încercare, s-au lovit de costuri prea mari sau de impedimente de ordin legislativ, abandonând încercarea de a-şi realiza o firmă proprie, în favoarea întreţinerii familiei. Concomitent cu primirea plăţilor compensatorii, cei disponibilizaţi au devenit şomeri cu "acte-n regulă" – beneficiind de ajutorul de şomaj pentru o perioadă de 270 de zile calendaristice, cu posibilitatea prelungirii suportului financiar prin intermediul alocaţiei de sprijin. Un ajutor financiar destul de substanţial – salariile de disponibilizare – la care se adăuga lunar indemnizaţia de şomaj, avea drept scop asigurarea unui trai de minimă decenţă, într-o perioadă în care cei în cauză să se poată reorienta spre alte locuri de muncă.

La nivel naţional, cheltuielile cu protecţia socială a şomerilor, au avut un trend ascendent din 1997 până în 2002, chiar dacă numărul de şomeri s-a diminuat în fiecare an (tabelul nr.5.4).

Tabelul nr.5.4

Cheltuieli cu protecţia socială a şomerilor în perioada 1997 – 2002, la nivel naţional

Anul	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Număr şomeri înregistraţi (mii persoane)	881,4	1025,1	1130,3	1007,1	826,9	760,6
Total cheltuieli (miliarde lei)	3215,9	5332,5	8290,3	9333,1	9404,4	11344,3
Indemnizaţia de şomaj ca % din salariul minim	135,8	103,8	118,9	96,6	72,5	77,5

Sursa: Anuarul Statistic al României 2003, p.110,164

Odată cu apariţia Legii privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă (Legea nr.76/martie 2002), în contul acestor cheltuieli (ajutor de şomaj, ajutor de integrare profesională, alocaţie de sprijin, cheltuieli cu formarea profesională, plata absolvenţilor, plăţi compensatorii în programele de lichidare, restructurare, privatizare, alte cheltuieli) au intrat şi cele referitoare la stimularea şomerilor ce se reangajează înainte de expirarea perioadei de şomaj, stimularea forţei de muncă şi stimularea angajatorilor, iar cuantumul indemnizaţiei de şomaj a fost prevăzut prin lege, ca reprezentând maxim 75% din salariul de bază minim brut pe economie.

La finele anului 1999 cheltuielile cu **ajutoarele de şomaj** în tot judeţul Hunedoara crescuseră de 3,5 ori, cea mai spectaculoasă majorare sesizându-se la cheltuielile cu alocaţiile de sprijin – de 18,4 ori mai mari.

În anul 2002, din totalul de 11.344 miliarde lei, sumele alocate judeţului Hunedoara au reprezentat 2,38% (270.231 milioane lei) iar în iulie 2004, situaţia cheltuielilor se prezenta conform datelor din tabelul nr. 5.5.

Deşi numărul şomerilor este mult redus faţă de anul 2002, sumele alocate le depăşesc semnificativ pe cele de atunci, numai cheltuielile cu plata măsurilor active de stimulare a ocupării forţei de muncă crescând pe parcursul a şapte luni cu aproape 90% (57.909 mii lei faţă de 5958 mii lei pe întreg anul 2002). Din nefericire, nici AJOFM-ul şi nici Direcţia Judeţeană de Statistică nu au consemnat sumele totale alocate protecţiei şomerilor (măcar din 1997 şi până în prezent) şi nici sumele alocate pe regiuni: Valea Jiului, Hunedoara, Brad etc. Situaţia este incomparabil mai bună în ceea ce priveşte cheltuielile cu asistenţa socială a celor neocupaţi.

Ţinând cont de situaţiile fără precedent la care s-a ajuns la începutul anului 2000 – forme de protest extreme din partea celor fără loc de muncă – soluţia rapid adoptată a fost cea de continuare a acordării de sprijin financiar, pentru care, la acea oră, nici nu exista un cadru legal bine precizat. Astfel au apărut **alocaţiile de solidaritate** acordate pe baza anchetelor sociale ce aveau

menirea de a stabili numărul şi situaţia beneficiarilor. La această formă de protecţie socială s-au adăugat **ajutoarele sociale** şi cele **de urgenţă**, acordate populaţiei defavorizate, pe baza hotărârilor de guvern.

Tabelul nr.5.5

Cheltuieli efectuate cu protecţia socială a şomerilor la nivelul judeţului Hunedoara, în perioada 1 ianuarie – 31 iulie 2004 (mii lei)

Perioada	1 ianuarie – 31 iulie 2004	iulie 2004
Indemnizaţie şomaj 75%	322.320.897	48.428.522
Indemnizaţie şomaj 50%	9.676.025	565.416
Alocaţie sprijin	57.909	2.485
Cheltuieli cu plata măsurilor active	52.454.434	6.461.128
Total cheltuieli	384.509.265	55.457.581

Sursa: AJOFM Deva, Situaţia Şomajului nr.4056/03.09.2004

Pentru a avea o imagine mai conturată a sumelor plătite în Valea Jiului pentru acest tip de protecţie socială, am apelat la situaţiile primite de la Direcţia Generală a Ministerului Muncii şi Solidarităţii Sociale (DGMSS) Deva (tabelul nr.5.6), lucru pe care îl menţionăm tocmai pentru că – deşi provenind din acelaşi loc şi referindu-se la aceleaşi perioade – şi în acest caz ne confruntăm cu mari contradicţii în situaţii. Aceste date nu fac decât să confirme ceea ce am tot semnalat pe parcursul demersului nostru – situaţia extrem de gravă a celor fără loc de muncă din Vale, situaţie care s-a agravat sesizabil începând cu anul 2000.

Populaţia totală a Văii Jiului reprezenta în anul 2000, 30,63% din cea a judeţului iar ponderea sumelor plătite pentru protecţie socială, depăşea trei sferturi din bugetul alocat întregului judeţ. În ceea ce priveşte **ajutoarele de urgenţă,** ponderea extrem de mare a sumelor (peste 90%) din totalul pe judeţ, se explică prin faptul că acestea se acordă pe baza hotărârilor de guvern, iar sumele

alocate variază de la caz la caz, funcţie de concluziile anchetelor sociale efectuate.

Tabelul nr.5.6

Situaţia acordării alocaţiilor de solidaritate, a ajutoarelor sociale şi a ajutorelor de urgenţă, în perioada 2000 şi ianuarie-iulie 2001

	Alocaţii de solidaritate				**Ajutoare sociale**			
	2000		**2001**		**2000**		**2001**	
	nr. beneficiari	**sume (mil.lei)**	**nr. beneficiari**	**sume (mil.lei)**	**nr. beneficiari**	**sume (mil.lei)**	**nr. beneficiari**	**sume (mil.lei)**
În judeţ	32524	19530,7	11828	16574,7	35234	9692,9	10544	2327,9
În Valea Jiului	24308	15054,4	5066	4938,1	15691	4666,8	4040	814,7
% Valea Jiului în judeţ	74,74	77,08	42,83	29,79	44,53	48,15	38,31	35,00

(continuare)

Ajutoare de urgenţă				**Total sume ian.2000 – iulie 2001 (mil.lei)**
2000		**2001**		
nr. beneficiari	**sume (mil.lei)**	**nr. beneficiari**	**sume (mil.lei)**	
3744	3416,1	3785	9629,5	61171,8
2786	3085,4	3647	9138,0	
74,41	90,32	96,35	94,90	61,63

Sursa: DGMSS Deva

Pe parcursul unui an şi jumătate, 60% din cheltuielile cu protecţia socială ale judeţului, au fost canalizate către Valea Jiului, pentru **alte** persoane decât cele aflate în plata indemnizaţiilor de şomaj sau a alocaţiilor de sprijin. Conform aceleiaşi surse, dacă în anul 2000 s-au cheltuit în Vale 22,806 miliarde lei în

acest scop, pentru doar primele şapte luni ale lui 2001, suma s-a ridicat la 26,204 miliarde (diferenţa de la 14,9 miliarde lei reprezintă sume alocate de la bugetele locale, cele prezentate în tabelul nr.5.6 fiind provenite exclusiv de la bugetul de stat). Sumele plătite cu ajutoarele de urgenţă în perioada 1999 – 2003 au totalizat 20,83 miliarde lei, anul 2001 deţinând recordul în acest sens (fig.nr.5).

Figura nr. 5

Situaţia ajutoarelor de urgenţă acordate în Valea Jiului, milioane lei

(sursa: DGMSS Deva)

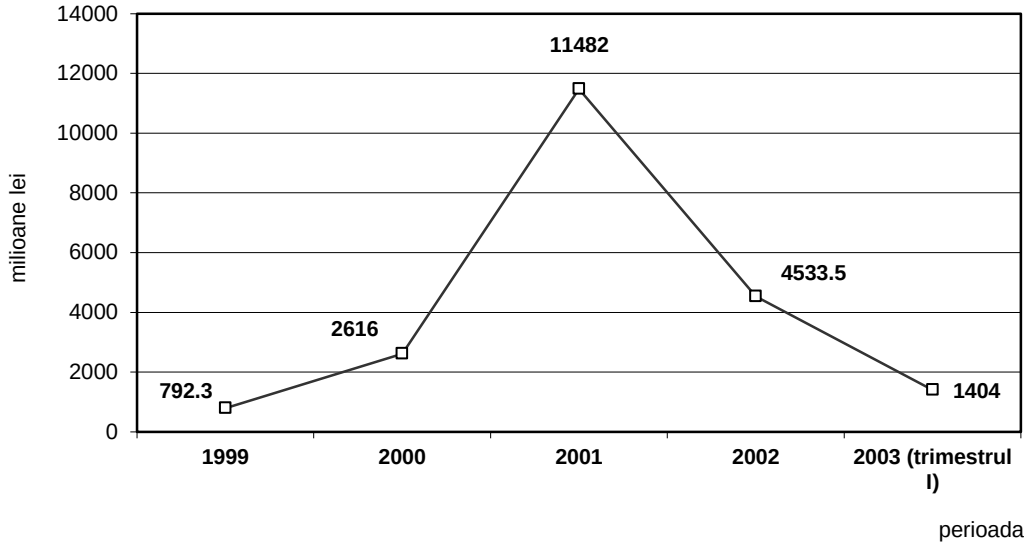

Explicaţia faptului că din anul 2002 cuantumul acestor ajutoare a scăzut vertiginos, rezidă în acordarea venitului minim garantat, de care au beneficiat o mare parte din cei care primeau astfel de ajutoare.

În concluzie, adăugând sumelor plătite de la bugetul de stat, contribuţiile de la bugetele locale, în decursul unui an şi jumătate (2000-2001), sumele plătite în Valea Jiului au totalizat 77,16 miliarde lei, lor adăugându-se plăţile indemnizaţiilor de şomaj, alocaţiilor de sprijin, ajutoarelor de integrare

profesională şi cheltuielile de reconversie a forţei de muncă, bani pe care statul i-a pierdut întreţinând oameni care nu produceau nimic şi care, din nefericire, nici nu-şi mai puteau achita obligaţiile cotidiene (întreţinere, utilităţi casnice, dobânzi, datorii etc.).

Acordarea ajutorului social sub forma **venitului minim garantat** (Legea nr.416/2001) a devenit forma universală de protecţie socială dar şi în această situaţie, numărul persoanelor care au întrunit condiţiile pentru a fi astfel asistate a crescut continuu (tabelul nr.5.7).

Tabelul nr.5.7

Situaţia aplicării Legii 416/2001 în judeţul Hunedoara şi în Valea Jiului

	iulie 2002		iulie 2004	
	judeţ	**Valea Jiului**	**judeţ**	**Valea Jiului**
Număr beneficiari (cumulat de la începutul anului)	35031	2592	52541	31861
Sumele plătite cu ajutoarele sociale (milioane lei, cumulat de la începutul anului)	36436,7	1266,9	83634,6	52353,1
Alte sume* (milioane lei, cumulat de la începutul anului)	3384,4	95,2	2577,8	7328,3
Total sume plătite (milioane lei)	39821,1	1362,1	86212,4	59681,4

* cheltuieli pentru încălzirea locuinţei, ajutoare de urgenţă şi ajutoare de înmormântare

sursa: DGMSS Deva, Raport statistic privind aplicarea Legii nr.416/2001 în judeţul Hunedoara, nr.1605/08.2002 şi 2933/08.2004

În doar doi ani de zile, sumele plătite în baza menţionatei legi, au crescut cu 53%, numărul de beneficiari – la nivelul judeţului – cu 33% iar ponderea numărului de persoane astfel asistate din Vale în totalul judeţului, a ajuns de la **7,4%** la **60,6%.**

Considerăm aproape inutile alte comentarii referitoare la situaţia şomajului în Valea Jiului, atât timp cât şi la nivelul anului 2004, peste treizeci de mii de persoane au beneficiat în şapte luni de zile de asistenţă din partea statului, alta decât cea acordată şomerilor înregistraţi. În afară de acest aspect, nu putem

să nu remarcăm că banii alocaţi în această direcţie sunt tot mai mulţi; spre exemplu, suma plătită pentru **întreaga** Vale a Jiului în luna ianuarie 2002 (peste un miliard lei), a fost alocată un an mai târziu (mai 2003) **doar** celor din municipiul Petroşani, iar în iulie 2004 (CLMP, 2004) pentru cei 7439 de beneficiari de aici, sumele cheltuite au fost de 11 miliarde lei.

Am pornit, în această prezentare a protecţiei sociale postdisponibilizare în Valea Jiului, de la ideea că asistarea financiară a unui număr atât de mare de persoane care, la ora actuală nici nu-şi mai pot achita obligaţiile de întreţinere către stat, **nu poate** fi mai eficientă decât situaţia în care aceşti oameni ar avea un loc de muncă, ar produce totuşi ceva şi şi-ar achita contribuţiile la stat (cotizaţii la asigurările sociale, la utilităţi etc.). Un exemplu relevant în acest sens este dat de rezultatele unui studiu (Krausz, 2000, p.45-47) realizat în Petroşani, în luna iulie 2000, pe un număr de 464 beneficiari de ajutor social:

- neachitări de taxe şi tarife de întreţinere, apă, electricitate = 91,10%
- imposibilitatea cumpărării de lucruri strict necesare = 86,15%
- amânarea unei călătorii din lipsa banilor = 76,31 %
- renunţarea la o consultaţie medicală ori la cumpărarea de medicamente = 72,48%
- vânzarea de lucruri din casă pentru a obţine bani = 60,35%
- neputinţa de a cumpăra cele necesare şcolarizării copiilor = 48,62%

Având în vedere cuantumul redus al ajutorului social la acea dată (o medie de 310.344 lei/persoană), este evident că o asemenea sumă nu putea asigura minimul de subzistenţă; de altfel, 50% dintre asistaţii intervievaţi au declarat că au fost nevoiţi să se împrumute cu sume destul de importante de bani, deci au contractat **datorii**.

Sărăcia – "stare de lipsă permanentă a resurselor necesare pentru a asigura un mod de viaţă considerat decent, acceptabil la nivelul unei colectivităţi date" (E.Zamfir, 1995, p.57) – a devenit omniprezentă în zonă, cu atât mai mult cu cât nimic nu se mişca pe piaţa muncii, alternativele de dezvoltare economică

fiind aproape inexistente. Cercetările noastre realizate pe şomeri (2001) şi pe beneficiari de venit minim garantat (2002, 2004) nu au făcut decât să confirme o continuă înrăutăţire a situaţiei vieţii celor în cauză (tabelul nr.5.8).

Pe parcursul perioadelor de timp ce au separat anchetele, considerarea **înrăutăţirii** vieţii creşte de la 67% la 79% în 2002 şi se menţine la 70% în 2004; opinia conform căreia viaţa s-a **îmbunătăţit** este nesemnificativă ca pondere, dar justificabilă: pentru aceia care nu au avut nici odată un loc de muncă – deci nici un fel de venit – ajutorul social primit nu poate decât să constituie un progres faţă de situaţia anterioară.

Tabelul nr.5.8 (%)

Opinia despre situaţia vieţii

Variante / Subiecţi	extrem de gravă	mai proastă	cam aceeaşi	mai bună	nu pot aprecia	TOTAL
Şomeri 2001	21,68	45,70	28,62	4,00	-	1024=100
Asistaţi social 2002	46,99	31,87	13,17	4,55	3,42	615=100
Asistaţi social 2004	27,63	42,35	18,69	8,35	2,98	503=100
TOTAL	**30,34**	**40,95**	**21,85**	**5,18**	**1,68**	**2142=100**

Figura nr. 6 (%)

Opinia despre situaţia vieţii

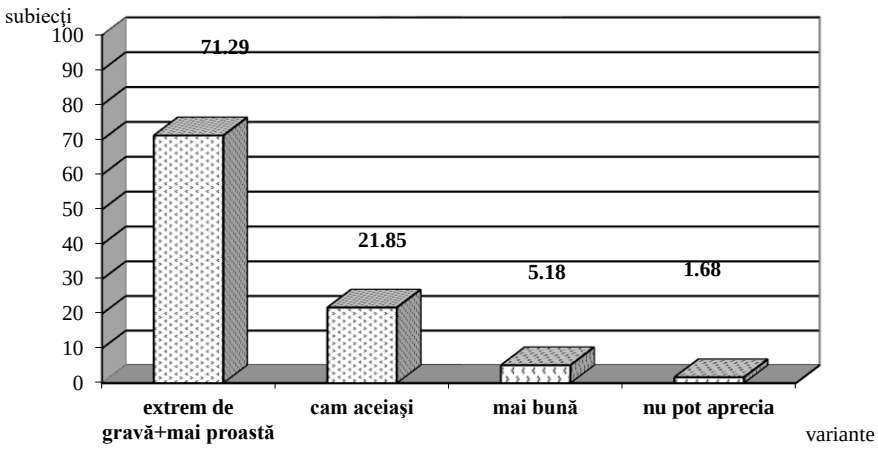

"Situaţia vieţii" celor fără loc de muncă nu a făcut decât să reflecte starea generală a zonei. Deşi formele extreme de protest au cam încetat în anul 2000, grevele ce aveau drept unică revendicare "locuri de muncă" au continuat să coloreze peisajul Văii Jiului încă trei ani de zile. "Situaţia din Vale tinde să ajungă la cote alarmante din cauza răbufnirilor sociale tot mai insistente datorate celor 2305 cetăţeni care au primit răspunsul din partea primăriilor şi AJOFM-ului că, din cauza terminării banilor alocaţi trimestrului I, contractele lor de muncă privind lucrările comunitare vor fi anulate" (Bran, 2003). Este încă un exemplu contra culturii nemuncii şi care poate oferi imaginea disperării colective în zonă. Sărăcia generalizată, dublată uneori de lipsa de interes a organismelor abilitate, n-a făcut decât să perpetueze o situaţie închisă, în care singurul colac de salvare îl reprezenta protecţia socială de tip pasiv.

"Măsurile speciale din partea Guvernului României, de a menţine oarecum populaţia de aici la limita de subzistenţă sunt ineficiente […] mii de familii nu au curent electric în apartamente, mii de familii s-au debranşat de la căldură datorită imposibilităţii de a plăti aceste servicii, mii de familii nu-şi pot trimite copiii la şcoală, zeci de cerşetori au împânzit Valea Jiului etc." (Beldie, 2003). Anul 2003 a fost anul recordurilor la debranşări; în Valea Jiului, pentru neplata facturilor la energia electrică, au fost decuplaţi 15.994 consumatori (cotidianul Matinal nr.3819/20.11.2003), sumele ce trebuiau recuperate de la populaţie totalizând 3547,4 milioane lei. Din 5549 apartamente aparţinând fondului locativ al oraşului Petrila, 63% au fost debranşate de la agentul termic; sumele pe care furnizorul de agent termic în municipiul Petroşani – TERMOPREST S.A. – trebuia să le încaseze în luna august 2004 totalizau 100 miliarde lei, din care 70% reprezentau servicii neachitate de către populaţie.

Toate domeniile şi activităţile din zonă au fost afectate de continua lipsă a posibilităţilor de reorientare economică. Bugetele locale şi-au canalizat puţinele încasări de la populaţie tot spre ajutoare sociale. "Toate demersurile făcute în ultimii doi ani nu au avut rezultatele scontate, de aceea, nu de puţine

ori, aleşii cetăţenilor din Valea Jiului s-au deplasat pe la diferite ministere. «Nu ştiu ce să plătesc mai întâi curentul, apa, serviciile, penalităţile, datoriile, salariile» se întreabă primarul oraşului Uricani" (Matinal, 2003). În primăvara anului 2004, patru dintre primăriile Văii au fost decuplate de la energia electrică şi peste 1600 de consumatori casnici, decuplaţi într-o singură lună.

Blocajul financiar întreţinut – în cea mai mare măsură – de către Compania Naţională a Huilei, a afectat toate sferele vieţii economice şi sociale iar lucrurile au continuat să "meargă " din inerţie, singurele momente tensionate în viaţa publică intervenind atunci când banii pentru ajutoarele sociale nu ajungeau la timp.

Efectele perverse, colaterale, ale unei asemenea stări de fapt nu au încetat să apară: deteriorarea rapidă a stării de sănătate a populaţiei, apariţia fenomenelor de vagabondaj, cerşetorie, "copii ai străzii", intensificarea actelor de corupţie şi de infracţiuni economice ş.a.m.d. Spre exemplu, în anul 2002 au existat 1584 internări la secţia de psihiatrie a Spitalului din Petroşani, medicul şef al secţiei declarând "cauza este una singură: cea socială" (Matinal, nr.3818, 19.11.2003).

Beneficiarilor de venit minim garantat anchetaţi în 2002 şi în 2004 şi asistenţilor sociali din primăriile Văii Jiului anchetaţi în 2004, li s-a cerut părerea cu privire la acest tip de protecţie socială, ei fiind cei mai avizaţi să o evalueze (tabelul nr.5.9). În sprijinul ipotezei noastre, aproape o treime dintre cei investigaţi sunt de părere că acest sistem de protecţie – ce continuă să funcţioneze în detrimentul creării locurilor de muncă – "costă" statul mult mai mult decât dacă oamenii ar fi fost lăsaţi să lucreze şi să producă câte ceva.

Percepţia **favorabilă** "o metodă bună pe termen scurt, pentru asigurarea subzistenţei"este relativ redusă – o treime – faţă de cea care însumează aspectele **negative**: sistem de a plăti nemunca, acoperirea lipsei locurilor de muncă şi ineficienţă financiară.

Tabelul nr.5.9 (%)

Opinia despre protecţia socială de tip pasiv, bazată exclusiv pe suport financiar

Variante / Subiecţi	metodă bună pe termen scurt	metodă prin care statul mai mult pierde	metodă prin care autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	Total
Asistaţi social 2002	31,54	31,22	23,58	13,66	615=100
Asistaţi social 2004	34,19	29,42	24,85	11,54	503=100
Asistenţi sociali 2004	21,28	29,78	21,28	27,66	47=100
TOTAL	**32,27**	**30,39**	**24,03**	**13,31**	**1165=100**

Deşi marea majoritate a asistaţilor sociali au un nivel relativ redus de instruire şi pentru ei acest tip de protecţie ar părea o metodă "bună" pe termen scurt, opţiunile a aproape două treimi dintre ei (la doi ani distanţă) pentru variantele de răspuns enumerate mai sus, ne întăresc convingerea că oamenii sunt conştienţi că o asemenea asistenţă nu poate dura la infinit şi, mai ales, că ei nu sunt potrivnici ideii de reangajare. A înţelege că statul "cheltuie" mai mult ca ei să nu muncească este similar cu a conştientiza nevoia de statut de salariat, adică a unei situaţii mai sigure din punct de vedere material, punct de plecare pentru revenirea la normalitate şi a altor aspecte ale vieţii.

Conform tabelului de corelaţie nr.3 (Anexă) cei care apreciază că susţinerea financiară a celor neocupaţi reprezintă o formă de a masca lipsa locurilor de muncă sunt în special cei care au studii medii şi superioare, vârste cuprinse între 36 – 45 de ani, care au ajuns în această situaţie în urma concedierilor colective sau au fost absolvenţi fără repartiţie în muncă şi care speră să-şi găsească locuri de muncă conform pregătirii lor profesionale. Cei care consideră protecţia socială de tip pasiv o metodă bună doar pe termen scurt, sunt cei cu nivel de instruire mai redus, care nu speră să-şi găsească locuri de muncă indiferent de calificare, care le-ar accepta doar în arealul Văii Jiului,

în special cei care nu au avut niciodată un loc de muncă, au vârste peste 45 de ani şi sunt în general femei. De altfel, părerea aproape unanimă (90,39%) a subiecţilor este că ajutorul social primit nu poate – sub nici o formă – să asigure cele necesare unui trai decent (tabelul nr.5.10).

Tabelul nr.5.10 (%)

Opinia despre cuantumul ajutorului social comparativ cu necesităţile unui trai decent

Variante / Subiecţi	total insuficient	insuficient	suficient pentru strictul necesar	Total
Asistaţi social 2002	57,40	33,82	8,78	615=100
Asistaţi social 2004	55,47	34,19	10,34	503=100
Asistenţi sociali 2004	36,17	51,06	12,77	47=100
TOTAL	**55,71**	**34,68**	**9,61**	**1165=100**

Figura nr.7. (%)

Opinia despre cuantumul ajutorului social comparativ cu necesităţile unui trai decent (total răspunsuri)

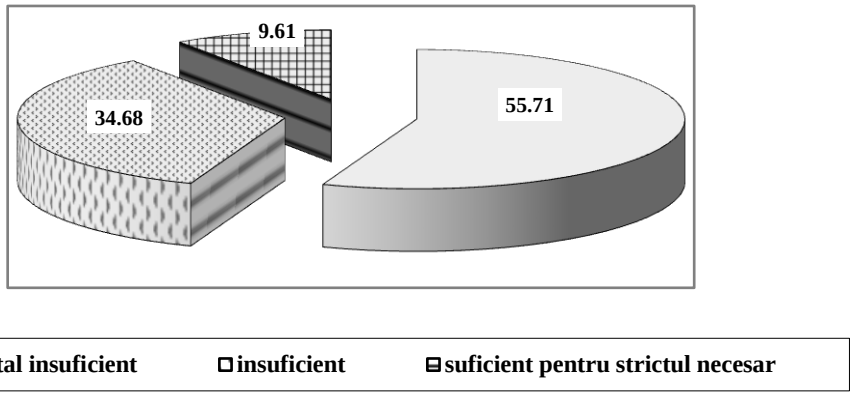

Explicaţia faptului că în 2004, starea de nemulţumire faţă de cuantumul ajutorului primit este uşor diminuată, rezidă în indexarea acestuia (conform

HG1447/2004) în aşa fel încât suma alocată unei persoane singure era de 1.480.000 lei iar pentru o familie de 5 persoane – de 3.041.000 lei, ceea ce echivala cu un salariu minim pe economie. Cu toate acestea – după cum am prezentat anterior – unii din beneficiarii de venit minim garantat ar fi fost dispuşi să se reangajeze chiar şi pentru un salariu echivalent cu ajutorul social primit. Recapitulând, protecţia socială bazată exclusiv pe susţinere financiară nu a făcut decât să acutizeze problemele în Valea Jiului, să menţină o oarecare stare de linişte socială (în ultimii doi ani) atât timp cât aceste ajutoare erau primite la timp dar, fără măsuri active reale care să învioreze piaţa muncii în zonă, colapsul economico-social de aici devine iminent.

5.3. Politici şi măsuri active de protecţie socială în Valea Jiului

Încercările de a contracara efectele masivelor disponibilizări de personal au apărut relativ târziu – la o durată de unu-doi ani de la momentul 1997 – atunci când rata şomajului crescuse simţitor iar soluţii de reducere a acesteia pe plan local nu existau.

5.3.1 Legea zonelor defavorizate

A fost prima încercare de a stabiliza situaţia economico-socială din Valea Jiului (şi nu numai). În Vale apăruseră tensiuni majore ca urmare a nerealizării unei prevederi a Ordonanţei nr.22 care stipula crearea de "locuri de muncă alternative". Aserţiunea uzuală a reprezentanţilor puterii era că "guvernul nu creează locuri de muncă, ci adoptă **politici** care să favorizeze apariţia acestora…"; o astfel de politică socială corectivă (în raport cu eşecul politicii disponibilizărilor) fiind şi teoria zonelor defavorizate. La momentul apariţiei, a fost apreciată ca un veritabil panaceu, seducătoare prin durata aplicării ei şi, mai ales, prin facilităţile prevăzute.

Cariera conceptului de **zonă defavorizată** începe în 1998 odată cu publicarea "Ordonanţei de urgenţă privind regimul zonelor defavorizate"

(Monitorul Oficial nr.378/12.10.1998); în 1999 ea a fost modificată şi aprobată sub forma de "Lege privind regimul zonelor defavorizate" (Legea nr.20/1999) iar la 8 iulie 1999 au apărut "Normele metodologice privind aplicarea Legii nr.20/1999" (Monitorul Oficial nr.325/08.07.1999).

Lăsând la o parte **decalajul** de 8 luni între Ordonanţă şi Normele metodologice de clarificare şi aplicare a ei, decalaj ce conduce la ideea că executivul valorizează diferit timpul decât cei ce trăiesc într-o zonă defavorizată, teoria acesteia este destul de atrăgătoare, ea înscriindu-se în sfera generală a **politicilor sociale** particularizate prin faptul că se referă la acele arii geografice caracterizate de indicatori economico-sociali situaţi la nivele mult **defavorabile** faţă de alte zone. În sensul legii şi a precizărilor din normele metodologice, zona defavorizată este înţeleasă ca o **arie geografică** strict delimitată teritorial, care îndeplineşte una sau mai multe din următoarele **condiţii**:

- structură productivă **monoindustrială**, aflată în pronunţat **declin** care, în economia zonei mobilizează **mai mult de 50%** din populaţia salariată şi deci, necesită reconversie spre noi activităţi;
- zonă **minieră** în care, în urma programelor de restructurare personalul a fost **disponibilizat** prin concedieri colective;
- în urma **lichidării, restructurării** sau **privatizării** unui/unor agenţi economici apar **concedieri** colective care afectează **mai mult de 25%** din populaţia angajată domiciliată în zonă;
- existenţa unei **rate a şomajului** ce depăşeşte cu 25% media la nivel naţional. Normele metodologice includ (art.2.6) chiar precizarea că trebuie să se fi înregistrat "în ultimele trei luni o rată a şomajului cu cel puţin 30 de puncte procentuale peste media existentă la **nivel** naţional"; menţionăm această prevedere pentru a arăta că "Normele …" au apărut nu numai foarte târziu dar şi **modifică** (şi îngreunează) prevederile din lege;

- sunt **lipsite** de mijloace de comunicaţii iar infrastructura este **slab** dezvoltată.

Acestea fiind **criteriile** ce puteau sta la baza declarării unei zone defavorizate, era evident că Valea Jiului le îndeplinea fără dubii şi încă în mod cumulat.

Facilităţile prevăzute fiind problema de interes major, articolul 5 al Legii stipulează că de ele pot beneficia agenţi economici înfiinţaţi **după** declararea zonei, având **sediul** social în ea şi desfăşurând activitate în **zonă**. Facilităţile se acordă pentru investiţiile noi realizate şi pot fi **una** sau **mai multe** din următoarele:

- **returnarea** în totalitate a taxelor vamale pentru maşini, utilaje, instalaţii, echipamente etc. ce se importă pentru investiţii în zonă, ca şi pentru materii prime, piese de schimb şi alte componente necesare producţiei proprii în zonă;
- **scutirea** de plata impozitului pe profit pe perioada de existenţă a zonei defavorizate;
- **scutirea** de plata taxelor pentru modificarea destinaţiei sau scoaterea din circuitul agricol a unor terenuri necesare investiţiei;
- **acordarea** cu prioritate a unor sume pentru stimularea exportului, garantarea creditelor externe, finanţarea unor programe speciale etc.;
- în cazul în care rata şomajului (art.6) depăşeşte cu peste 50% media naţională, se stabilesc facilităţi suplimentare de genul: **tarife reduse** la transportul auto, pe căi navigabile sau pe calea ferată şi **reducerea** impozitului pe venit cu până la 50%, cu excepţia salariaţilor ce îşi desfăşoară activitatea în afara zonei.

Aspectul care părea cel mai atrăgător în intenţia de a convinge investitorii să înceapă o afacere într-o astfel de zonă, era **declararea** ei pe **cel puţin 3 ani** şi nu mai mult de 10 ani.

Din punct de vedere teoretic, aplicarea legii părea să beneficieze de toate şansele posibile, dar situaţia "din teren" le-a infirmat aproape în totalitate.

Putem exemplifica acest lucru cu o cercetare (I.Stegar, 2000, p.19-24) realizată în anul 2000, pe trei loturi de subiecţi:

- reprezentanţi ai **autorităţilor**: primari, viceprimari, şefi servicii din primării, poliţie, poliţie sanitar-veterinară etc., în număr de 24, care au fost supuşi unei anchete sociologice de tip indirect, bazată pe chestionar autoadministrat;
- **oameni de afaceri** în activităţi de producţie, comerţ şi alte servicii, 25 de persoane, care au răspuns tot unui chestionar autoadministrat;
- **disponibilizaţi din minerit** – 65 de persoane, ieşiţi din plata indemnizaţiilor de şomaj şi a alocaţiilor de sprijin, înscrişi la Oficiul Prefectural Petroşani în vederea obţinerii de ajutoare sociale, cărora li s-au aplicat interviuri protocolate.

Chestionarul de anchetă şi protocolul de interviu au avut tematici diferite dar şi o pondere de 25% comună (şansele de supravieţuire economico-sociale ale Văii Jiului, declararea ei ca zonă defavorizată, căile reducerii şomajului etc.). Reprezentanţii autorităţilor şi investitorii fiind mai **avizaţi** şi mai **interesaţi** de problematica zonei defavorizate (declarare, facilităţi, reţineri ale investitorilor, şansele redresării), au fost sondaţi mai în amănunt în acest sens, fiind totodată solicitaţi şi la aprecieri mai generale. Astfel, li s-a cerut să aprecieze diferite constatări/concluzii ale unor studii speciale făcute asupra Văii Jiului, să evalueze orientarea generală a ţării sau politica sectorială a guvernului.

În ceea ce-i priveşte pe subiecţi, vom prezenta câteva structuri pe criterii comune tuturor, menţionând că peste trei sferturi (per total) sunt bărbaţi (79,82%).

Tabelul nr.5.11 (%)

Structura după vârstă a subiecţilor

Vârstă / Subiecţi	până la 30 ani inclusiv	31 – 40 ani	peste 40 ani	TOTAL
Autorităţi	12,5	33,33	54,17	24 = 100
Oameni de afaceri	4,00	16,00	80,00	25 = 100
Disponibilizaţi	32,30	41,55	26,15	65 = 100
TOTAL	21,92	34,21	43,87	114 = 100

Cea mai redusă medie de vârstă o au disponibilizaţii, în timp ce oamenii de afaceri cuprinşi în cercetare, aparţin unor grupe de vârste mai ridicate.

Cum este şi normal, majoritatea autorităţilor şi a oamenilor de afaceri au studii superioare, nivelul instruirii scăzând accentuat la disponibilizaţi.

Subiecţii cercetării au fost chestionaţi referitor la potenţialele şanse de supravieţuire a Văii Jiului în condiţiile restrângerii activităţii în minerit (tabelul nr. 5.13).

Tabelul nr.5.12 (%)

Structura după nivelul de studii al subiecţilor

Nivel de studii / Subiecţi	şcoală gimnazială	şcoală profesională	liceu+ postliceal	universitar postuniver-sitar	TOTAL
Autorităţi	-	-	20,83	79,17	24 = 100
Oameni de afaceri	-	-	44,00	56,00	25 = 100
Disponibilizaţi	33,85	21,54	36,92	7,69	65 = 100
TOTAL	19,30	12,28	35,08	33,34	114 = 100

Tabelul nr.5.13 (%)

Şanse economico-sociale de supravieţuire ale Văii Jiului

Şanse / Subiecţi	nici una	puţine	destul de multe	nu ştiu	TOTAL
Autorităţi	4,16	70,84	25,00	-	24 = 100
Oameni de afaceri	12,00	48,00	40,00	-	25 = 100
Disponibilizaţi	23,08	64,62	6,15	6,15	65 = 100
TOTAL	**16,66**	**62,29**	**17,54**	**3,51**	**114 = 100**

Cei mai **sceptici** în acest sens sunt disponibilizaţii, din rândul cărora doar 6% prevăd şanse "destul de multe" în absenţa revigorării mineritului, opinia lor explicându-se prin faptul că 85 % dintre ei sunt muncitori disponibilizaţi în 1997 din minerit şi deci, prin tipul şi locul muncii pe care au efectuat-o anterior, ei leagă speranţele şi şansele Văii de minerit.

În altă ordine de idei, la jumătatea anului 2000, când cel puţin o **politică socială activă** (legea zonelor defavorizate) era în derulare, nici autorităţile implicate în această problemă nu par să fie prea încrezătoare. Până şi oamenii de afaceri îşi reconsideră poziţia atunci când sunt sondaţi cu privire la **utilitatea** declarării Văii ca zonă defavorizată.

În acest caz, cele mai generoase aprecieri aparţin disponibilizaţilor iar cele mai critice – oamenilor de afaceri (64% considerând-o formală, fără efect practic + 32% necesară, dar puţin utilă), motiv pentru care considerăm că nivelul cunoaşterii **reale,** efective a situaţiei este invers proporţional cu optimismul aprecierii, adică cei care ştiu mai **precis** în ce constă politica zonei defavorizate sunt şi mai critici faţă de aceasta.

Cei mai avizaţi (autorităţile şi oamenii de afaceri) au fost de părere că principalul avantaj al declarării (şi funcţionării) zonei defavorizate îl reprezintă scutirea impozitului pe profit (67%), urmat de scutirea taxelor pentru terenuri, durata declarării zonei şi rambursarea taxelor vamale. Deşi toate acestea erau

prevăzute de lege iar legea era deja în vigoare, investitorii aşteptaţi nu au apărut. Studiile realizate în Valea Jiului au motivat lipsa de atracţie a zonei, prin riscul ridicat de conflicte sociale în zonă, imaginea creată Văii de succesiunea mineriadelor ori generalizarea nivelului de sărăcie. Punctul de vedere al celor "din interior" (autorităţi şi investitori locali) clasează pe primele locuri alte posibile cauze (tabelul nr.5.14).

Tabelul nr.5.14 (%)

Motive de reţineri ale investitorilor pentru a demara o afacere în Valea Jiului

(rezultate totale pentru întrebare cu trei variante de răspuns)

Motive / Subiecţi	legislaţie nestimulativă şi contradictorie	birocraţie excesivă	dezinteres al autorităţilor	imaginea creată de mineriade	nerespectarea legislaţiei	sărăcia din zonă	risc de conflict în zonă
Autorităţi	83,33	75,00	33,33	37,50	29,17	29,17	8,33
Oameni de afaceri	72,00	52,00	52,00	40,00	36,00	32,00	16,00
TOTAL	**77,55**	**63,27**	**42,86**	**38,78**	**32,61**	**30,61**	**14,28**

Motivele probabile sugerate de diverse studii nu întrunesc pe total decât ceva mai mult de o treime din opţiuni, în special mult invocatul **risc de conflict** social în zonă este doar de 14%, ceea ce înseamnă în cifre absolute 7 oameni. Se constată oricum că motivele principale considerate a determina reţinerile investitorilor sunt mai mult – din păcate – cele uzuale: **legislaţia** contradictorie, **birocraţia** excesivă şi **slabul interes** al autorităţilor. În general, autorităţile publice menite să-şi dea tot concursul la aplicarea strategiei de zonă defavorizată, au fost cele care au frânat procesul; cei care au susţinut ideea de conflict social în zonă, n-au făcut-o în mod gratuit, ci la sfatul autorităţilor. Un exemplu în acest sens îl putem oferi amintind că în aprilie 2000, firma Martini –

Baccardi s-a interesat de posibilitatea de a investi în zonă şi în final şi-a canalizat potenţialul financiar spre o alta, lămurită fiind de viceprimarul de atunci al municipiului Petroşani: "aici nu e sigur, sunt prea multe scandaluri şi greve". Scandaluri şi greve începuseră la începutul anului 2000 dar tocmai pentru că oamenii solicitau locuri de muncă iar cei îndrituiţi să se ocupe de problemă, scăpau alungând şi foarte puţinii investitori. În fine, dincolo de aceste situaţii – sperăm să fi fost cât mai puţine – principalele **cauze** pentru care strategia de zonă defavorizată nu a avut succes în Vale sunt:

- **contradicţiile** la nivel legislativ, reglementările favorizante ale Legii zonelor defavorizate fiind în contradicţie cu alte acte normative aflate în vigoare. Spre exemplu, deşi legea prevedea scutirea impozitului pe profit sau returnarea taxelor, investitorul trebuia să **le achite** integral, să depună un dosar de activitate la Agenţia Naţională de Dezvoltare iar banii i-ar fi fost returnaţi la **finele anului,** în măsura **posibilităţilor** financiare ale Agenţiei;
- **încetineala** – uneori deliberată – cu care s-a avut în vedere materializarea măcar a unor elemente ale strategiei;
- **penuria** cvasi-totală de fonduri necesare punerii în practică a facilităţilor promise;
- **monopolul economic** "de interior", mentalitate potrivnică infuziei de capital extern în zonă, investitori locali care au încercat să frâneze demersurile economice ale celor din afara zonei;
- **dezinteres** şi chiar lipsă de competenţă a autorităţilor în a încerca să redreseze starea economică prin atragerea de investitori externi;
- **birocraţia excesivă** în special în ceea ce priveşte regimul terenurilor şi spaţiilor necesare privatizării.

Într-o asemenea situaţie, autorităţilor şi oamenilor de afaceri cuprinşi în cercetarea amintită, li s-au cerut eventuale **soluţii de principiu** pentru redresarea

zonei, precodificarea întrebării folosind şi unele din propunerile studiilor efectuate în Vale, în 1999:

- accesul mai direct şi fără mulţi intermediari la finanţări externe;
- crearea unei singure autorităţi din partea statului, care să se ocupe de redresarea Văii Jiului;
- declararea ei ca zonă specială;
- privatizarea unor mine;
- constituirea unui "comitet de criză".

Felul în care s-a optat pentru asemenea situaţii este prezentat în tabelul nr.5.15. Este clar că autorităţile preferă accesul direct la finanţările externe şi declararea Văii ca zonă specială, în timp ce oamenii de afaceri sunt mai **interesaţi** de existenţa unei singure autorităţi care să se ocupe de probleme. Se constată şi un consens ridicat în privinţa faptului că există prea multe organisme (ANDR, ANDRIPZM, ANOFM) ce au ca obiect cam aceeaşi activitate, de unde fragmentarea şi "lungirea" lanţului de verigi prin care trebuie să treacă deciziile, proiectele, finanţările etc.

Menţionăm încă odată că cercetarea în cauză a fost realizată la foarte scurt timp după intrarea în vigoare a legii zonelor defavorizate şi cu toate acestea, scepticismul oamenilor în ceea ce priveşte şansele ei de implementare este vădit. Anul 2000 a fost perioada în care s-au finalizat cele mai multe studii "externe" realizate în Vale, motiv pentru care am cerut părerea autorităţilor şi a investitorilor şi asupra unor aprecieri generale formulate în concluziile acestora (tabelul nr.5.16).

Tabelul nr.5.15 (%)

Soluţii de redresare a Văii Jiului

(rezultate totale pentru întrebare cu două variante de răspuns)

Soluţii / **Subiecţi**	**acces direct la finanţare**	**o singură autoritate**	**zonă specială**	**privatizarea minelor**	**comitet de criză**
Autorităţi	62,50	41,67	54,17	20,83	4,17
Oameni de afaceri	52,00	68,00	48,00	20,00	8,00
TOTAL	**57,16**	**55,10**	**51,02**	**20,41**	**6,12**

Tabelul nr.5.16

Acordul cu unele aprecieri globale asupra Văii Jiului

Aprecierea "Valea Jiului este…"	**% acorduri**		**TOTAL**
	autorităţi	**oameni de afaceri**	
o zonă cu imagine intenţionat deformată de alţii…"	58,33	76,00	67,35
un teren de experienţe economico-sociale **eşuate**…"	58,33	60,00	59,18
o zonă pe care guvernanţii s-au **"răzbunat"** pentru mineriade…"	48,83	68,00	57,14
o zonă care îşi **merită** imaginea proastă în ţară şi în străinătate…"	25,00	28,00	26,53
principala pungă de sărăcie a României…"	16,67	32,00	24,49
un nucleu dur de sărăcie şi criminalitate…"	29,17	12,00	20,41

Cele şase aserţiuni supuse judecăţii se grupează în două categorii: primele trei cu acord majoritar, ultimele trei cu dezacord majoritar (acord 20 – 27 % în total). Un acord pe total de 57 – 67 % se înregistrează faţă de concluziile ce sugerează un tratament **deliberat** şi nemeritat pentru această zonă, constând într-o imagine intenţionat deformată, o răzbunare a guvernanţilor şi în faptul că toate politicile aplicate postdisponibilizare s-au dovedit a fi un eşec. Dezacordul priveşte referirile la sărăcia şi criminalitatea din zonă ca şi constatarea că imaginea proastă a Văii Jiului este meritată.

Comparaţia între cele două categorii de subiecţi indică poziţia mai radicală (exprimând ponderi superioare de acord) a oamenilor de afaceri în privinţa tratamentului inadecvat aplicat zonei, sărăcia acesteia fiind recunoscută în proporţie aproape dublă de către aceştia, ei suferind în mai mare măsură consecinţele fenomenului.

Rezumând, sentimentul de **frustrare** vine din sentimentul de apartenenţă la o zonă detestată, căreia i s-a aplicat un tratament discriminatoriu, în bună

măsură nemeritat. **Decepţia** este şi ea generală, provocată de nerespectarea promisiunilor de creare alternativă a locurilor de muncă, de constatarea că prevederile legale nu se respectă, ori de apariţia unor reglementări contradictorii. Decepţionantă este şi absenţa unei linii politice clare, a unei strategii economice care să stipuleze în mod clar poziţia unei activităţi ca mineritul. Expresie a faptului că decepţia este cvasi-generală – ea atingându-l nu numai pe miner dar şi pe reprezentantul autorităţii, omul de afaceri, medic ori profesor – majoritatea aprecierilor sunt de genul: "greşită", "proastă", "puţin utilă", "formală", "eşuată" etc. Pentru a întări cele spuse, alăturăm concluziilor noastre, câteva din aspectele referitoare la aceeaşi problematică dintr-unul din studiile finalizate în Valea Jiului, în acelaşi an:

"1. cel puţin pe termen scurt – următorii zece ani – orice variantă de supravieţuire economică a Văii este condiţionată de menţinerea activităţii miniere. La ora actuală, aproape jumătate din numărul de salariaţi din regiune lucrează în industria extractivă, de veniturile acestora depinzând în mod direct peste 40% din populaţia totală a Văii;

2. factorii care influenţează negativ şansele unei evoluţii pozitive a situaţiei social-economice din zonă sunt:

- legislaţie inaplicabilă;
- generalizarea şi instituţionalizarea corupţiei;
- numărul redus şi ineficienţa măsurilor active de protecţie a şomerilor;
- existenţa unei imagini publice negative a regiunii;
- politizarea managementului economic.

3. chiar dacă sunt îndeplinite **toate** condiţiile unei dezvoltări economice favorabile: legislaţie funcţională, creşterea numărului de întreprinderi mici şi mijlocii, este puţin probabil ca pe termen scurt şi mediu să poată fi acoperit actualul deficit de aproape **36.000 locuri de muncă**" (Chiribucă ş.a., op.cit., p.56-60). Strategia de zonă defavorizată a avut un impact nesesizabil în Valea Jiului; la un an după intrarea ei în vigoare, se eliberaseră 369 de certificate de

investitori în zonă, 92% dintre ele pentru afaceri de mică anvergură, în special comerciale. Deşi a fost gândită ca un fel de soluţie rapidă în a stopa continua degradare economică a zonei, eşecul acestei politici nu a făcut decât să întărească convingerea locuitorilor că zona este ocolită de interesul autorităţilor şi că, atât timp cât nu va exista un program viabil care să stipuleze exact **ce, când, unde, cu cine şi cu ce bani** se va realiza ceva în folosul regiunii, situaţia va continua să se deterioreze.

5.3.2. Venitul minim garantat

Legea a apărut în iulie 2001 (Monitorul …, 2001, nr.401) şi în sensul ei, beneficiază de venit minim garantat familiile şi persoanele singure cu cetăţenie română. Acesta se acordă ca formă de asistenţă socială, cuantumul lui stabilindu-se pe baza anchetelor sociale şi luând în calcul toate veniturile realizate (indemnizaţii de şomaj, alocaţii de stat pentru copii, alocaţii de întreţinere pentru copiii încredinţaţi sau daţi în plasament, alocaţii suplimentare pentru familiile cu copii, creanţe legale, indemnizaţii cu caracter permanent, burse).

Deşi se încadrează tot în setul de politici sociale de suport (de tip pasiv), legea prevede totuşi **obligativitatea** beneficiarilor de a presta lunar "cel mult 72 de ore, la solicitarea primarului, acţiuni sau lucrări de interes local, fără a se putea depăşi regimul normal de lucru şi cu respectarea normelor de igienă şi securitate a muncii". Este o încercare de **măsură activă** care stipulează acordarea ajutorului social funcţie de o anumită activitate, beneficiarul fiind condiţionat de prestarea unei **munci** contra sumei primite iar numărul de ore de muncă în folosul comunităţii este calculat funcţie de cuantumul ajutorului social.

Chiar dacă prevederile legii în sensul obligativităţii efectuării acestui tip de muncă nu echivalează cu o **ofertă** de locuri de muncă, este pentru prima oară când se pune problema asistării sociale mai puţin gratuite. Cu alte cuvinte, ajutorul social trebuie "meritat"cumva iar autorităţile locale pot utiliza munca

beneficiarilor în diverse scopuri comunitare. În Valea Jiului cel puţin, activitatea de acest gen nu a fost prea diversificată, ea limitându-se în general, la activităţi de ecologizare. Subiecţii celor două anchete sociologice realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (**B_1** şi **B_2**), au fost chestionaţi cu privire la obligativitatea prestării muncii comunitare în schimbul ajutorului financiar primit (tabelul nr.5.17).

Tabelul nr.5.17

Aprecierea activităţii în folosul comunităţii

Variante / Subiecţi	obligativitatea de a munci e acceptabilă şi normală	ar presta indiferent ce muncă li se cere	ar presta muncă indiferent în ce loc
asistaţi social 2002	71,87	88,13	85,37
asistaţi social 2004	70,97	86,08	85,49
TOTAL	**71,47**	**87,21**	**85,60**

În ceea ce priveşte **obligativitatea** efectuării acestor activităţi, 12% şi le-ar dori **eşalonate** pe anumite perioade de timp iar 16% sunt în **total dezacord** cu prevederile legii în acest sens. **Modalitatea** de realizare a acestei obligaţii este **indiferentă** pentru marea majoritate (87%), restul preferând doar anumite activităţi (în special sunt evitate cele de genul curăţeniei pe străzi, subiecţii reclamând că pentru asta există firme specializate; preferinţele lor îndreptându-se spre activităţile de salubrizare în zone mai puţin expuse publicului (parcuri, cartiere laterale, zone de periferie). Cu toate acestea, locul **desfăşurării** acestor activităţi este **indiferent** marii majorităţi (86%), oamenii fiind dispuşi în general, să muncească orice şi oriunde.

Alăturăm aceste rezultate celor pe care le-am prezentat anterior, referitoare la cultura nemuncii; chiar dacă nu reprezintă loc de muncă stabil, activitatea desfăşurată în folosul comunităţii contra ajutorului social primit este

acceptată fără probleme de cei mai mulţi beneficiari, care sunt dispuşi să muncească **orice** şi **oriunde** li se cere .

5.3.3. Legea privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă

A intrat în vigoare la 1 martie 2002 (Legea nr.76/2002), dată la care a fost abrogată Legea nr.1/1991 privind protecţia socială a şomerilor şi reintegrarea lor profesională. Legea prevede în mod cuprinzător **măsuri active** de protecţie a persoanelor neocupate:

1. prevenirea şomajului şi combaterea acestuia;
2. încadrarea/reîncadrarea în muncă a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
3. sprijinirea ocupării persoanelor aparţinând unor categorii defavorizate de populaţie;
4. asigurarea egalităţii şanselor pe piaţa muncii şi stimularea şomerilor în vederea ocupării unui loc de muncă;
5. stimularea angajatorilor pentru încadrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
6. îmbunătăţirea structurii ocupării pe ramuri economice şi geografice, creşterea mobilităţii forţei de muncă în condiţiile schimbărilor de ordin structural care se produc în economia naţională;
7. protecţia persoanelor în cadrul sistemului asigurărilor pentru şomaj.

Nou în acest sens este faptul că nivelul indemnizaţiei de şomaj se stabileşte ca "sumă fixă lunară, neimpozabilă, reprezentând 75% din salariul de bază minim brut pe ţară, în vigoare la data intrării în şomaj". În plus, articolul 42 al Legii 76/2002 prevede că **nu beneficiază** de indemnizaţia de şomaj persoanele care, la data solicitării dreptului, **refuză un loc de muncă** conform pregătirii sau studiilor, situat la o distanţă de cel mult 50 km de domiciliu, sau

refuză participarea la servicii pentru stimularea ocupării forţei de muncă. Menţionăm că în decursul celor opt ani trecuţi de la primele disponibilizări, nu s-a înregistrat în Valea Jiului **nici un caz** în care această indemnizaţie să nu fie acordată din astfel de motive.

Spre deosebire de textul vechii legi, aceasta preconizează măsuri **active** în vederea creşterii şanselor de ocupare:

a) informare şi consiliere profesională;
b) medierea muncii;
c) formare profesională;
d) consultanţă şi asistenţă pentru începerea unei activităţi independente sau pentru iniţierea unei afaceri;
e) completarea veniturilor salariale ale angajaţilor – persoanele care primesc indemnizaţia de şomaj şi care se angajează potrivit legii pentru programul normal de lucru, beneficiază din momentul angajării până la sfârşitul perioadei pentru care erau îndreptăţite să primească indemnizaţie de şomaj de o **sumă lunară** neimpozabilă, acordată din bugetul asigurărilor pentru şomaj, în cuantum de 30% din indemnizaţia de şomaj;
f) stimularea mobilităţii forţei de muncă – persoanele care în perioada în care beneficiază de indemnizaţie de şomaj, se încadrează în muncă, într-o localitate situată la o distanţă mai mare de 50 km de domiciliul stabil, beneficiază de o **primă de încadrare** neimpozabilă, acordată din bugetul asigurărilor pentru şomaj, egală cu nivelul **a două salarii** minime brute pe ţară, în vigoare la data acordării; persoanele care se încadrează în muncă într-o altă localitate şi ca urmare a acestui fapt îşi schimbă domiciliul, primesc o **primă de instalare** egală cu nivelul a **şapte salarii** minime brute pe ţară.

Referitor la **stimularea** angajatorilor în vederea încadrării în muncă a şomerilor, mecanismele puse la dispoziţie prin intermediul legii sunt:

a) **subvenţionarea locurilor de muncă**

- **servicii publice** de refacere şi întreţinere a infrastructurii, de ecologizare şi realizare a unor lucrări edilitare, organizate de autorităţile publice locale, firme private sau ONG-uri, cu avizul administraţiei publice locale;
- **servicii sociale** care cuprind activităţi de îngrijire la domiciliu a copiilor, bolnavilor, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, organizate de autorităţile publice locale, ONG-uri şi alte organisme, în condiţiile legii.

Cuantumul subvenţiilor acordate – pe o perioadă de cel mult 12 luni pentru fiecare persoană încadrată cu contract individual de muncă din rândul şomerilor – este de 70% din salariul de bază minim brut pe ţară.

b) **acordarea de credite** în condiţii avantajoase, pentru o perioadă de cel mult trei ani pentru **investiţii,** inclusiv perioada de graţie de la 6 luni la 1 an, pentru asigurarea producţiei (proporţional cu numărul de locuri de muncă create). Beneficiarii acestor credite sunt nevoiţi să îndeplinească următoarele condiţii:

- să aibă **cel mult** 250 angajaţi;
- activitatea de bază să se realizeze în **producţie, servicii** sau **turism**;
- pe **cel puţin** 50% din locurile de muncă nou create să fie încadrat personal provenind din rândurile şomerilor iar cei angajaţi să fie **menţinuţi** în activitate cel puţin 3 ani;
- locurile de muncă avute în vedere la acordarea de credite să nu fie **vacante**, rezultate în urma disponibilizărilor de personal în ultimele 12 luni.

Cu alte cuvinte, tot ceea ce au însemnat – până la apariţia legii – programe, proiecte şi strategii de protecţie socială elaborate de diverse organisme ale statului sau private, sunt reunite sub litera legii şi finanţate din bugetul asigurărilor pentru şomaj. Astfel de facilităţi – oferite în special angajatorilor pentru stimularea creării de noi locuri de muncă – au mai fost prevăzute şi în cadrul proiectelor de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici şi mijlocii (IMM-urilor), proiecte ce au fost derulate prin intermediul Agenţiei Naţionale de Dezvoltare Regională (ANDR) şi a Agenţiei Naţionale de Dezvoltare şi Implementare a Programelor pentru Restructurarea în Zonele Miniere (ANDIPRZM), dar care nu au avut efectul scontat.

Apariţia legii a ocazionat lansarea "Programului de acţiuni pentru creşterea gradului de ocupare a forţei de muncă în judeţul Hunedoara pentru perioada 2002 - 2005" elaborat în colaborare cu Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă (ANOFM), program ce prevedea crearea şi ocuparea a **peste 100.000** noi locuri de muncă, prin derularea următoarelor acţiuni:

- **crearea a peste 80.000** locuri de muncă prin **servicii de mediere** a încadrării în muncă a persoanelor neocupate, conform locurilor vacante comunicate de agenţii economici din judeţ;
- **crearea a 5.800** noi locuri de muncă prin **stimularea angajatorilor** pentru realizarea lucrărilor şi activităţilor publice de interes local, cum ar fi: refacerea infrastructurii drumurilor din raza municipiilor, oraşelor şi comunelor; salubrizări, igienizări şi ecologizări ale cartierelor de locuinţe aparţinând comunităţilor locale; regularizări ale râurilor; reabilitări ale reţelelor de canalizare şi de aducţiune a apei potabile; reparaţii ale şcolilor, grădiniţelor şi spitalelor; realizarea de locuinţe sociale;

- **înfiinţarea** a **2.800** noi locuri de muncă prin **stimularea angajatorilor** pentru încadrarea în muncă a absolvenţilor de învăţământ;
- **ocuparea** a peste **2.600** noi locuri de muncă în urma **reconversiei profesionale** a diferitelor grupuri ţintă defavorizate (şomeri de lungă durată, femei în vârstă de peste 45 de ani, tineri cu vârsta între 18 – 25 ani)
- **obţinerea** a peste **2.000** de noi locuri de muncă prin acordarea de **credite** cu dobândă subvenţionată;
- **aplicarea** programului MARR care să aducă în Valea Jiului peste 2000 milioane lei pentru 1100 persoane neocupate, disponibilizate din sectorul minier;
- **aplicarea de măsuri active** de ocupare a forţei de muncă prin: servicii de ocupare şi mutare a forţei de muncă, servicii de calificare şi recalificare în meseriile căutate pe piaţa muncii, servicii de consultanţă şi consiliere în tehnici de căutare a unui loc de muncă pentru absolvenţii din Petroşani, Hunedoara şi Deva, înfiinţarea centrelor de instruire a şomerilor defavorizaţi, cu vârste peste 45 de ani, organizarea de burse a locurilor de muncă.

Posibilităţile de ocupare a forţei de muncă prin prestaţiile AJOFM Hunedoara pentru perioada 2002 – 2005, au fost estimate la 100.040 locuri de muncă, astfel: 24.488 în 2002, 24.836 în 2003, 25.184 în 2004 şi 25.532 locuri de muncă în anul 2005 (tabelul nr.5.18).

Deşi au fost prevăzute a fi nou înfiinţate doar 6000 locuri de muncă prin stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor şi activităţilor publice de interes local, cel puţin în Valea Jiului, cele mai multe locuri de muncă au fost ocupate astfel.

Tabelul nr.5.18

Posibilităţi de ocupare a forţei de muncă în judeţul Hunedoara, în perioada 2002 – 2005 (număr locuri de muncă)

Perioada / Posibilităţi de ocupare prin:	2002	2003	2004	2005	Total 2002-2005
Stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor publice de interes local	1444	1458	1473	1488	5863
Cursuri de calificare – recalificare	657	664	671	678	2670
Creditarea IMM-urilor	388	466	559	670	2083
Stimularea angajatorilor privind încadrarea absolvenţilor	698	705	712	719	2834
Medierea muncii	21301	21543	21769	21977	86590
Total locuri de muncă	24488	24836	25184	25532	100040

Sursa: Prefectura Judeţului Hunedoara . Strategia de dezvoltare economică şi socială a judeţului Hunedoara, 2001-2005.

Spre exemplu, numărul şomerilor angajaţi la lucrări de interes comunitar, în perioada 1 noiembrie 2003 – 31 martie 2004, a fost de 65.707 persoane la nivel naţional, din care 24.566 în anul 2004, cei mai mulţi fiind angajaţi în judeţele Buzău (5760 persoane), Hunedoara (5310 persoane) şi Vâlcea (4925 persoane) (Anghel, Matinal, 27.05.2004).

Judeţul Hunedoara şi-a depăşit în câteva luni cifrele estimate pe doi ani de zile, semn că astfel de programe sunt singurele cu şanse de succes, chiar dacă pe perioade determinate. Pe de altă parte, la numărul mare de persoane neocupate din Vale, ponderea celor cuprinşi în asemenea activităţi a fost nesemnificativă: "Deci în mod spectaculos, în Vale, în 2002, problema şomajului aproape s-a rezolvat, dar ce ne facem cu cei care şi-au terminat toate formele de şomaj, aproape **jumătate** din populaţia activă ? Ce înseamnă 18,1 miliarde lei credite în condiţii avantajoase date unui număr de 23 de întreprinderi mici şi mijlocii care vor crea 245 locuri de muncă, din care minim 125 pentru şomeri ? […]. Se mai spune că 875 de şomeri au avut norocul să se

angajeze înainte de a li se fi terminat şomajul, în timp ce 131 persoane au iniţiat activităţi independente […] 2362 de persoane au beneficiat în anul 2002 de contracte individuale pe perioadă determinată iar prin programul de «mediere» AJOFM a ocupat 5480 persoane, din care 4039 pe perioadă nedeterminată" (Bran, Matinal, 03.04.2003).

Articolul din care am spicuit câteva date s-a vrut un rechizitoriu tranşant la raportul Guvernatorului Văii Jiului – Octavian Costescu – privind activitatea de implementare a Strategiei de redresare a Văii Jiului. Intenţia noastră a fost de a demonstra că totuşi, ceva a început să se concretizeze în urma apariţiei Legii nr.76/2002.

Şi în această situaţie apar **neconcordanţe** între realizări şi raportări; spre exemplu, "Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului "Noroc Bun" 2001 – 2010 a concluzionat că în anul 2001 s-au **creat** în întreaga Vale doar 809 locuri de muncă iar estimările pentru perioada 2002 – 2004 prevedeau cel mult 2608 locuri de muncă, în programele de dezvoltare comunitară.

5.3.4. Bursa locurilor de muncă

Înfiinţarea şi funcţionarea burselor locurilor de muncă reprezintă una din **măsurile active** prevăzute de Legea 76/2002 căreia – ca şi problemei reconversiei profesionale – îi alocăm un subcapitol special, motivaţi fiind de controversele iscate în jurul acestora. În principiu, bursa locurilor de muncă părea a fi soluţia ideală pentru reducerea neocupării forţei de muncă, iar procedura de desfăşurare era extrem de simplă: pe de o parte angajatorii, teoretic interesaţi în a alege cei mai potriviţi oameni, de cealaltă parte şomerii, la fel de interesaţi în a-şi găsi un loc de muncă. Cel puţin pentru Valea Jiului, bursele organizate încă din 2001, nu au avut succes, cauza principală constituind-o eterna lipsă de cerere pe piaţa muncii: prea puţini agenţi economici interesaţi, prea puţine locuri de muncă. La o estimare optimistă a unei populaţii neocupate

de 30-40 mii de oameni, în data de 22 martie 2001, numărul locurilor de muncă vacante oferite la bursă, pentru întreaga Vale era de 301 (tabelul nr.5.19).

Tabelul nr.5.19

Situaţia locurilor de muncă vacante în Valea Jiului

Perioada	martie 2001	aprilie 2002	octombrie 2002	aprilie 2003	august 2004
Locuri de muncă	301	633	295	677	414

Sursa: ALOFM Petroşani, Situaţiile locurilor de muncă vacante

La nivelul Văii Jiului, în primele opt luni ale anului 2004 au existat 5433 locuri de muncă vacante (AJOFM, 03.09.2004). Ineficienţa acestor burse s-a datorat mai multor cauze:

- în primul rând meseriile solicitate de către agenţii economici sunt foarte variate (croitor, tâmplar, vânzător, contabil, telefonist, barman, operator calculator, cofetar, reporter) iar unii dintre aceştia îşi rezervă dreptul de a impune la angajare o condiţie de vechime în meserie de 3- 4 ani, ceea ce face ca, pentru un şomer de curând calificat, aceste locuri de muncă să fie practic inaccesibile;

- o situaţie mai aparte este dată de **modul** în care decurg angajările prin intermediul burselor: persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă susţin că – în afara celor ce sunt încadraţi pe loc – cei care primesc dispoziţii de repartizare în muncă în urma selecţiei, au prea puţine şanse de angajare. În rândul şomerilor s-a încetăţenit opinia conform căreia agenţii economici nu mai sunt interesaţi să angajeze din momentul în care au părăsit bursa, că totul pare un "aranjament pentru presă" care să dezvăluie bunele lor intenţii şi – mai ales – că nici unităţile locale de ocupare nu mai au evidenţa celor repartizaţi în vederea unei selecţii ulterioare. Exemplificăm cu o situaţie primită de la Agenţia

Locală de Ocupare a Forţei de Muncă (ALOFM) Petroşani, în data de 12 aprilie 2002 (pentru întreaga Vale a Jiului):

- număr agenţi economici contactaţi 189
- număr agenţi economici participanţi 47
- număr total de locuri de muncă oferite 633
- număr şomeri participanţi 2190
- număr persoane selecţionate în vederea angajării 1004
- număr persoane angajate pe loc 56

Această situaţie poate fi oferită şi ca argument contra "culturii nemuncii", adică dezinteresul pare a veni din partea agenţilor economici care s-au prezentat doar în proporţie de 25%. Procentul celor "angajaţi pe loc" a fost de 5,57% din cei selecţionaţi dar în perioada imediat următoare bursei (până la finele lunii mai 2002) Agenţia Locală nu a putut oferi nici un fel de date privitoare la statutul celor (948) care urmau să fie supuşi unei a doua selecţii.

De altfel, în situaţiile lunare care indică numărul locurilor de muncă vacante, se regăsesc cam aceiaşi agenţi economici care oferă cam aceleaşi locuri de muncă, o dovadă clară că acestea nu se ocupă luni de-a rândul. Angajatorii motivează cu faptul că nu găsesc în masa de şomeri persoane care să corespundă cerinţelor lor, în timp ce aceştia susţin că planificarea interviurilor în vederea angajării – care le sunt promise la bursă – când sunt selecţionaţi, nu mai au loc, patronii fiind total dezinteresaţi.

Încă un aspect – pe care l-am mai menţionat – îl reprezintă faptul că, pentru acelaşi loc de muncă se emit mai multe dispoziţii de repartizare în muncă (pentru 633 de locuri de muncă au fost selecţionate 1004 persoane), dispoziţii care sunt **raportate** în detrimentul angajărilor reale.

La data de 12 aprilie 2003 (Neamţu, Matinal, 17.04.2003) la nivel naţional, au fost oferite prin intermediul Bursei Locurilor de Muncă 41.728 locuri de muncă, au fost selecţionate 27.801 persoane din care 4486 încadrate

pe loc. Deşi ofertanţii au fost doar în număr de 3179 agenţi economici, au participat 74.253 persoane, cele mai multe locuri de muncă fiind oferite în municipiul Bucureşti şi în judeţele Constanţa, Braşov, Argeş, Galaţi, Dâmboviţa şi Suceava.

Deşi judeţul Hunedoara nu este în topul ofertelor, a fost clasat pe locul al treilea în cel al numărului de participanţi, după Vâlcea şi Constanţa. În Valea Jiului, la aceeaşi dată oferta a fost de 677 locuri de muncă iar solicitanţii – 1861 persoane, din care au fost încadrate pe loc 57 persoane. Din 323 locuri de muncă oferite la Bursa Locurilor de Muncă pentru femei (5 martie 2005) au fost angajate pe loc 27 din 798 şi selectate în vederea angajării alte 540 persoane. Exemplele ar putea continua, rezultatul acestor situaţii fiind faptul că oamenii şi-au pierdut încrederea în această posibilitate de a reuşi să obţină un loc de muncă. "Ni se cer tot felul de calificări, pregătire şi experienţă, le faci şi când le ai nu te mai cheamă la interviu… Ne aduc aici numai ca să poată spune că au făcut-o şi pe asta" (şomer disponibilizat din minerit) (Mitrache, Matinal, 26/27.06.2004)

Pentru a nu fi părtinitori în demersul nostru de a contrazice teoria nemuncii, trebuie să admitem şi opinia – diametral opusă – a unor agenţi economici care ne-au mărturisit că nu-şi prea permit să renunţe la oamenii pe care îi au, pentru că nu găsesc alţii în loc. Am încercat să căutăm cauze de genul lipsei de calificare, a minimei salarizări, a condiţiilor de muncă nesatisfăcătoare, dar angajatorii acuză invariabil lipsa de interes pentru muncă a celor neocupaţi.

Cercetările noastre realizate pe beneficiarii de venit minim garantat (2002 şi 2004), care - în mod normal – ar trebui să fie mai dornici de angajare decât şomerii aflaţi încă în plată, au relevat că mai mult de jumătate din cei chestionaţi au încercat să-şi găsească un loc de muncă prin intermediul burselor de acest gen (tabelul nr.5.20).

Tabelul nr.5.20 (%)

Interesul pentru participarea la cel puţin o bursă a locurilor de muncă

Au participat / Subiecţi	da	nu	total
Asistaţi social 2002	55,93	44,07	615 = 100
Asistaţi social 2004	55,86	44,14	503 = 100
TOTAL	55,90	44,10	1118 =100

Din totalul beneficiarilor de ajutor social, 20,49% nu au avut niciodată un loc de muncă iar 24,42% au fost absolvenţi care nu au primit repartiţie în muncă. Cei care nu au fost niciodată angajaţi, consideră că venitul primit le asigură o situaţie mai bună decât cea anterioară, motiv pentru care nu par a fi interesaţi de participarea la astfel de burse. Rămâne totuşi o pondere de 56% a celor care au testat şi această posibilitate şi care – până în momentul desfăşurării anchetelor – tot nu reuşiseră să se angajeze.

Deşi nu toţi şi-au încercat şansele la burse, am căutat să aflăm de la toţi subiecţii, care consideră că sunt **motivele** pentru care nu au reuşit să depăşească statutul de asistaţi social, opinii la care le-am adăugat şi pe cele ale asistenţilor sociali (ancheta **D** 2004), aceştia lucrând în contact direct cu beneficiarii de venit minim garantat şi cunoscând mai îndeaproape situaţia lor (tabelul nr.5.21).

În ceea ce-i priveşte pe asistenţii sociali, aceştia au indicat la „alte motive”mai ales: **numărul real al celor fără loc de muncă este mai mare decât cel oficial** (23%)**, bursele locurilor de muncă oferă prea puţine posibilităţi de angajare** (17%)**, nivelul redus de instruire/calificare al celor asistaţi** (8%) şi **oamenii s-au obişnuit să fie plătiţi pentru nemuncă** (3%). Precodificarea acestei întrebări a fost diferită pentru acest lot de subiecţi, tocmai din cauză că am dorit să evidenţiem aspectele prezentate mai sus. În general, părerile tuturor converg spre ideea lipsei locurilor de muncă, a salarizării

minime (apropiate de cuantumul ajutorului social), a lipsei de alternative de ocupare, inclusiv prin intermediul burselor.

Tabelul nr.5.21(%)

Motive pentru care oamenii nu reuşesc să se angajeze

Motive / Subiecţi	**locurile de muncă sunt foarte puţine**	**nu găsesc locuri de muncă conform calificării**	**salariile oferite sunt foarte mici**	**locurile de muncă sunt nesigure**	**nu s-au interesat**	**alte motive**	**total**
Asistaţi social 2002	31,22	23,90	15,45	15,77	6,67	6,99	615 = 100
Asistaţi social 2004	21,87	18,09	16,50	14,72	13,51	15,31	503 = 100
Asistenţi sociali 2004	17,03	-	31,91	-	-	51,06	47 = 100
TOTAL	**26,61**	**20,43**	**16,57**	**14,68**	**9,35**	**12,36**	**1165 = 100**

Dacă asistaţii social ar mima doar interesul pentru angajare, nu la fel stau lucrurile cu cei angajaţi (asistenţii sociali din primării) care – exceptând procentul celor ce acuză obişnuinţa de a fi plătiţi pentru nemuncă şi nivelul redus de calificare (11%) – sunt de părere că şansele acestora de reîncadrare în muncă sunt cvasiinexistente.

Problema salarizării minime nu este nouă în zonă iar cei care calculează ajutorul social pe baza anchetelor sociale derulate, cunosc foarte bine diferenţele dintre cuantumul acestuia şi salariile oferite de angajatori. Este o tactică cunoscută a agenţilor economici de a oferi doar salariul minim pe economie – indiferent de anvergura afacerii – ştiind că potenţialul candidat la angajare nu-l va refuza, pe motiv că, în cazul în care nu-i convine, poate fi extrem de uşor înlocuit cu altul. Nu de puţine ori, în convorbirile pe care le-am purtat cu persoane care au avut şansa să se reangajeze, concluziile acestora au fost "Nu

putem spune, nu putem face nimic. Ne desfac contractele de muncă, spunându-ne că alţii stau la coadă pentru angajare." Lăsând la o parte ideea că orice agent economic ar trebui să investească în oameni, să-i intereseze în aşa fel încât aceştia să fie implicaţi total în bunul mers al firmei, pe angajaţii proveniţi din rândurile numeroase ale şomerilor, teama de revenire la un statut de asistat social îi determină să accepte orice condiţii, în speranţa menţinerii locului de muncă. Nu excludem de loc posibilitatea ca unii agenţi economici să nu găsească oamenii de care au nevoie – după cum ne-au declarat câţiva – dar generalizarea unei asemenea stări de fapt la nivelul unei populaţii de mii de persoane care doresc să se angajeze, este exagerată.

Bursa locurilor de muncă este un exemplu de **măsură activă** în vederea combaterii şomajului dar ea are succes numai în zonele mai diversificat dezvoltate din punct de vedere economic. Pentru Valea Jiului, atât timp cât nu există reale posibilităţi de alternanţă în economia regiunii, bursele nu pot oferi decât prea puţine locuri de muncă, care, de cele mai multe ori rămân neocupate şi – considerăm – nu doar din lipsa de interes a celor fără loc de muncă.

5.3.5. Reconversia profesională

Programul de **măsuri active** cuprinse în Legea privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă, conţine prevederi clare cu privire la şansele de ocupare prin intermediul reconversiei profesionale.

"Succesul programelor de calificare/recalificare a forţei de muncă e dependent de capacitatea pieţei muncii de a **recompensa** prin locuri de muncă **costul** participării la un astfel de program" (Chiribucă ş.a., op.cit., p.23).

Programele de calificare/recalificare în Valea Jiului au demarat relativ repede, la câteva luni după masivele disponibilizări din 1997 dar efectul lor nu a fost nici pe departe cel scontat. O asemenea stare de lucruri a fost cauzată de:

- **neîncrederea beneficiarilor** în utilitatea acestor cursuri, mai bine spus, în finalitatea lor. Până în anul 2000, participarea persoanelor neocupate (şomeri sau asistaţi social) la asemenea cursuri s-a făcut în mod gratuit, pe baza convenţiilor încheiate de către angajatori cu Centrul de Formare Profesională. Foarte mulţi dintre angajatori au încălcat aceste convenţii care prevedeau angajarea persoanelor la absolvirea cursurilor, deşi **tipurile de meserii** pentru care acestea au fost iniţiate au fost propuse tot de către ei.
- **superficialitate** din partea **organizatorilor**; au existat situaţii în care se anunţa derularea unui curs, pentru ca acesta să nu se materializeze în practică, deşi numărul de persoane doritoare era întrunit. La aceasta mai putem adăuga slaba mediatizare a acestor programe; în general foarte puţini şomeri au avut cunoştinţă de ele, anunţarea unor astfel de cursuri realizându-se doar prin intermediul AJOFM-ului şi mai puţin prin mijloacele de informare în masă.
- **oferta de cursuri** pentru calificare/recalificare nu a fost întotdeauna corelată cu oferta de pe piaţa muncii şi cum locuri de muncă disponibile nu existau, programele de reconversie profesională s-au derulat din inerţie, pentru că trebuiau făcute şi raportate; spre exemplu, în perioada 1997 – 1998, în Valea Jiului au fost organizate 8 cursuri de calificare, la care s-au înscris 251 şomeri, au absolvit 171 şi doar 21 de persoane au fost angajate. În 1999 s-au derulat 6 asemenea cursuri pe care le-au urmat şi absolvit 22 de şomeri, 13 dintre ei reuşind să se încadreze în muncă (idem, p.21). Dacă până în anul 2000 cursurile de calificare au fost gratuite pentru neocupaţi, în perioada 2000-2002 situaţia s-a inversat, adică cei fără nici o formă de venit trebuiau să-şi plătească pregătirea, în timp ce şomerii aflaţi în plată, beneficiau de gratuitate. A fost un alt motiv pentru care prezenţa la aceste forme de calificare a scăzut sesizabil. În anul 2002, prin intermediul proiectului PHARE 120 9809.02.02 – 79 JV finanţat de Uniunea Europeană în cadrul MARR GRAND FUND, s-au organizat din nou cursuri gratuite pentru

calificarea şi recalificarea forţei de muncă neocupate, ceea ce a mai stimulat intenţiile de reorientare profesională a celor neocupaţi. Şi în raportările referitoare la "succesul" acestor cursuri, au existat neconcordanţe: la data de 21 mai 2002, situaţia cursurilor de calificare prezentată de AJOFM Deva indica – pentru întreg judeţul – un număr de 23 de cursuri în derulare la care participau 795 de persoane. În Valea Jiului, Centrul de Formare Profesională (aflat în subordinea AJOFM) avea înscrişi 195 cursanţi iar în 27 iunie 2002, un reprezentant al conducerii AJOFM anunţa pe un post local de televiziune că în urma finalizării acestor cursuri, în Vale au absolvit 820 de persoane.

Deşi cursurile au început să fie realizate într-o nouă formulă (o treime teorie şi două treimi practică, cu posibilitatea ca pregătirea practică să se desfăşoare chiar în cadrul unităţilor economice unde urmau să fie angajaţi), şansele de ocupare în urma recalificării nu au crescut. Exemplificăm cu câteva situaţii (AJOFM, 03.09.2004): pentru întreg anul 2003, în Valea Jiului au absolvit cursuri de calificare 679 persoane (din 809 înscrise) şi s-au angajat 46, deci 7%. În primele 7 luni ale anului 2004, au finalizat cursurile 39 din 214 şi s-au încadrat în muncă 8 persoane.

"Noi organizăm cursuri în funcţie de meseriile care sunt cerute pe piaţa muncii în zonă, iar în urma calificării oamenii se pot angaja direct în producţie, mai ales că partea practică se face în locurile în care ulterior sunt angajaţi" (Mitrache, Matinal, 18.06.2004). Afirmaţia directorului Centrului de Formare Profesioanlă nu prea a avut o bază reală, cu atât mai mult cu cât, după absolvirea cursurilor, angajatorii reclamă, de obicei, "experienţă în domeniu".

"Oamenii se mulţumesc să primească mereu bani şi să nu muncească, iar acest lucru nu va mai fi posibil, pentru că avem de gând să atragem cât mai mulţi şomeri la cursuri de calificare în meserii cerute pe piaţa muncii" (Vochiţoiu, Matinal, 21.07.2004). Era poziţia oficială a AJOFM-ului, care este obligat să deruleze astfel de programe dar care, la finalizarea lor, raportează sub 10% angajaţi din totalul absolvenţilor.

Meseriile pentru care s-au organizat cele mai multe cursuri au fost: operator-confecţioner industrial, ospătar-chelner, vânzător în alimentaţie, zidar, tencuitor şi instalator de încălzire centrală pe gaz. În general, cursurile pentru aceste tipuri de meserii se hotăresc de comun acord cu cerinţele angajatorilor, dar pentru meseriile de genul ospătar, chelner, bucătar, cererile au fost mai multe din partea şomerilor. Una din explicaţii rezidă în faptul că marea majoritate a celor care doresc să se califice în astfel de meserii sunt tineri care pleacă să se angajeze în perioada verii în staţiunile turistice.

Un indicator semnificativ al eficienţei programelor de reconversie îl reprezintă gradul de informare al celor vizaţi (persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă) cu privire la derularea acestora. Cel puţin în primii ani ce au urmat disponibilizărilor din 1997, slaba mediatizare a acestor cursuri a condus la un număr extrem de mic (faţă de cel scontat) al amatorilor de calificare. Nu e mai puţin adevărat că insuccesul acestor programe s-a datorat şi lipsei de interes a multor şomeri, uneori motivată de faptul că oamenii aveau cel puţin o calificare pentru care nu-şi găseau loc de muncă.

Dintre subiecţii anchetei **A** realizată pe 1024 şomeri în plată la mijlocul anului 2001, doar 20,31% au declarat că au urmat un curs de calificare în perioada de şomaj.

Pentru cei care **nu s-au înscris** (816 persoane) la astfel de programe, motivele au fost variate, aşa cum se prezintă în fig. 8.

Vechiul şi cunoscutul obicei al celor ce au fost obişnuiţi cu permanenţa unui loc de muncă – de a aştepta iniţiativa din partea statului – se constată şi în această situaţie, un sfert dintre subiecţii cercetării motivându-şi neparticiparea la cursuri cu “nu am fost solicitaţi de AJOFM, nu am ştiut, nu ne-a spus nimeni”. Adăugându-i pe cei care n-au fost de loc interesaţi, obţinem o pondere destul de mare (40%) a celor care nu au făcut nici un fel de demers în acest sens.

Figura nr.8

Motive pentru care nu au urmat un curs de calificare/recalificare

(total subiecţi = 816)

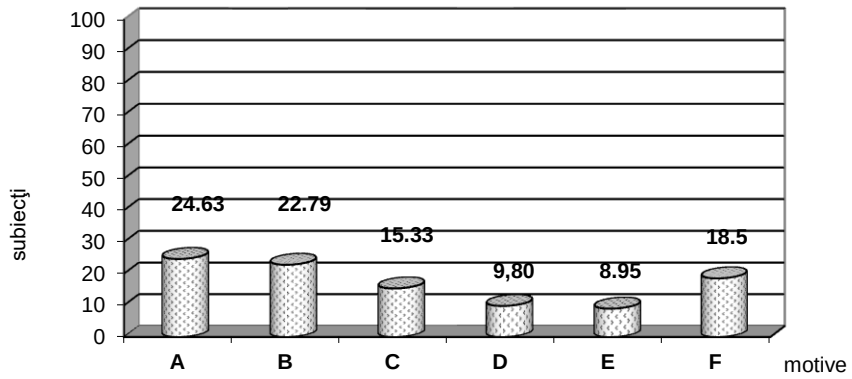

A - nu au fost solicitaţi
B – nu au încredere că găsesc loc de muncă
C – nu i-a interesat
D – nu au ştiut să se orienteze
E – şi-au continuat studiile
F – alt motiv

Subiecţii care au indicat "alt motiv"s-au referit la faptul că sunt deja calificaţi (unii având chiar 2 – 3 calificări), că au vârste destul de înaintate la care reorientarea de acest gen se face mai greu, sau că nu le-a permis starea sănătăţii. Opinia generală conform căreia "indiferent de calificare, locuri de muncă tot nu se găsesc" răzbate şi din felul în care cei calificaţi sau care au urmat astfel de cursuri (207 persoane) îşi evaluează perspectivele de angajare (fig.9).

Majoritatea (60%) dintre subiecţi sunt foarte sceptici în ceea ce priveşte şansele de angajare ulterioare pregătirii sau perfecţionării profesionale. În perioada când a fost realizată această cercetare (iulie 2001) existau deja cazuri în care angajatorii din Valea Jiului încălcaseră convenţiile cu Centrul de Formare

Profesională, chiar după ce recrutaseră personalul calificat şi promiseseră angajări.

Figura nr.9

Speranţe de angajare conform calificării (%)

(total subiecţi = 207)

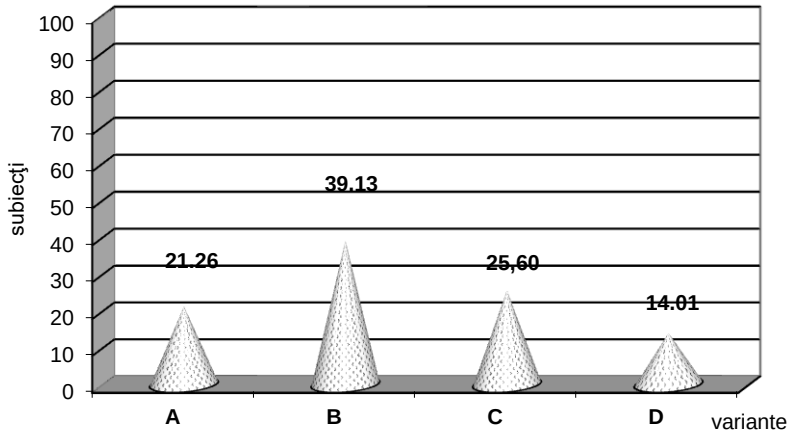

A – nu speră să-şi găsească loc de muncă conform calificării
B – au puţine speranţe
C – au mari speranţe
D – sunt siguri că-şi vor găsi loc de muncă

Cei mai siguri în privinţa angajării au fost în special cei care aveau două sau mai multe calificări, probabil din considerentul că ceva, oricum, trebuie să găsească în aceste condiţii. Încrederea şi optimismul lor au părut atunci – ca şi acum – în contradicţie totală cu situaţia generală existentă, anii 2000 şi 2001 fiind cei mai marcaţi de tensiuni sociale în zonă, tocmai datorită lipsei posibilităţilor de ocupare. Dar oamenii erau încă în plata indemnizaţiei de şomaj, iar o perspectivă de câteva luni (cu un venit cât de cât sigur) la care se adăuga şi încrederea în cunoştinţele şi calificările lor, a condus la această stare de spirit. Oferta de cursuri de calificare a Centrului de Formare Profesională nu a fost – de multe ori – corelată cu oferta de pe piaţa muncii. Deşi angajatorii cereau

anumite meserii, Centrul a derulat şi cursuri care nu au avut succes nici măcar în ceea ce priveşte absolvirea acestora. Era oarecum de aşteptat că nu poţi califica mineri disponibilizaţi – cu un nivel de instruire în general redus – în meserii de genul "managementul liberei iniţiative", "contabilitate asistată de calculator", "operator pe calculator", "redactori TV"etc.

Meseriile cele mai solicitate au fost cele care să permită emigrarea forţei de muncă spre alte zone ale ţării. În încercarea noastră de a surprinde eventualele neconcordanţe între oferta de cursuri şi dorinţele oamenilor, toţi şomerii anchetaţi în 2001 (indiferent dacă au urmat sau nu un curs de calificare) au fost rugaţi să precizeze în ce **domeniu** ar dori să se califice/recalifice (fig.10).

Figura nr.10 (%)

Domeniul în care doresc să se califice

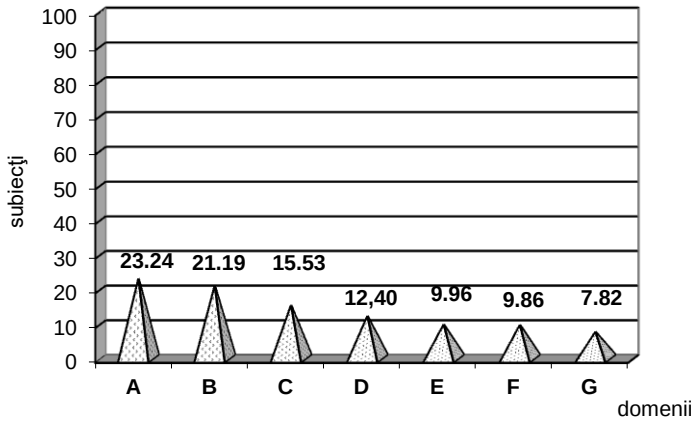

A – producţie; *D – servicii;*
B – turism; *E – transport;*
C – comerţ; *F – informatică;*
G – altul (administrativ, sanitar, asistenţă socială)

Dorinţa de calificare în turism are două posibile justificări: în primul rând, o astfel de calificare permitea emigrarea spre zone în care turismul era mai bine dezvoltat, dar mai ales, acest domeniu a fost câţiva ani de zile indicat ca

fiind principala soluţie de reducere a şomajului în zonă. Interesul pentru domeniul informatic era şi atunci foarte scăzut, ceea ce a condus la eşecul cursurilor organizate pentru acesta.

Preferinţa pentru sectorul productiv era firească, având în vedere că marea majoritate a şomerilor proveneau din acest tip de activitate.

În primele şapte luni ale anului 2005, cursurile derulate în Valea Jiului s-au făcut pentru calificarea în meseriile de ospătar-chelner, vânzător, confecţioner textile (croitor) şi lucrător în construcţii.

Ceea ce poate fi considerat un aspect pozitiv este faptul că, pentru anii 2003 şi 2004 au fost depăşite cifrele estimate de "Strategia de dezvoltare economică şi socială a judeţului Hunedoara" referitoare la numărul persoanelor calificate: 1023 faţă de 860 în 2003 şi 1141 faţă de 870 în 2004.

Ponderea persoanelor calificate prin intermediul acestor programe din Valea Jiului a fost de 53% în 2003 şi de 38% în 2004. Ceea ce nu a fost îndeplinit din amintita strategie este numărul locurilor de muncă prevăzute a fi ocupate în urma programelor de calificare, care, pentru întregul judeţ era apreciat la 664 în 2003 şi 671 în 2004.

Insuccesul reconversiei profesionale ca măsură activă – şi nu numai a acesteia – este relevat şi de felul în care oamenii aflaţi în căutarea unui loc de muncă îşi evaluează perspectivele de angajare. Întrebarea a fost comună subiecţilor anchetelor **A, B_1** şi **B_2**, deci şomerilor din 2001 şi beneficiarilor de venit minim garantat (2002 şi 2004), aceştia având posibilitatea de a opta pentru două variante de răspuns indicate în ordinea importanţei acordate (tabelul nr.5.22).

Jumătate dintre subiecţi sunt sceptici în ceea ce priveşte şansele de a-şi găsi un loc de muncă stabil, cei mai optimişti dintre cei care mai au totuşi speranţe, sunt calificaţii, care ţin la pregătirea lor şi nădăjduiesc să obţină locuri de muncă conform acesteia.

Tabelul nr.5.22 (%)

Opinia subiecţilor despre perspectivele de angajare (total variante de răspuns)

Variante / Subiecţi	speră mai mult munci ocazionale	speră loc de muncă stabil conform calificării	speră loc de muncă stabil cu calificare diferită	nu speră loc de muncă stabil conform calificării	nu speră loc de muncă stabil indiferent de calificare	total variante
Şomeri 2001	25,11	29,91	23,53	12,83	8,62	1832=100
Asistaţi social 2002	30,72	29,47	21,72	8,62	9,47	1045=100
Asistaţi social 2004	34,30	23,71	17,20	13,60	11,19	831=100
Total	**28,75**	**28,40**	**21,60**	**11,81**	**9,44**	**3708=100**

În ceea ce-i priveşte pe asistaţii social, din tabelul de corelaţie nr.4 (Anexă) putem deduce că cei care mai nutresc încă speranţe să se angajeze conform calificărilor pe care le au sunt în special:

- cei care nu cred că ar accepta un loc de muncă de necalificat;
- cei cu studii medii şi superioare, cu vechime în muncă de peste 10 ani, cu vârste cuprinse între 36 – 45 de ani, în special bărbaţi;
- cei care apreciază că politica de protecţie socială de tip pasiv cumulează pierderi mai mari pentru stat decât dacă "întreţinuţii" societăţii ar avea locuri de muncă;
- persoanele care ar accepta locuri de muncă oriunde în ţară sau în străinătate.

Este vizibil că pe măsură ce trec anii, optimismul se diminuează şi aşteptările se canalizează spre muncile de tip ocazional, în special spre programele comunitare finanţate de către AJOFM, singurele care au mai reuşit să mobilizeze – fie şi pentru scurte perioade – forţa de muncă din zonă.

Figura nr.11 (%)

Opinia subiecţilor despre perspectivele de angajare
(total variante de răspuns)

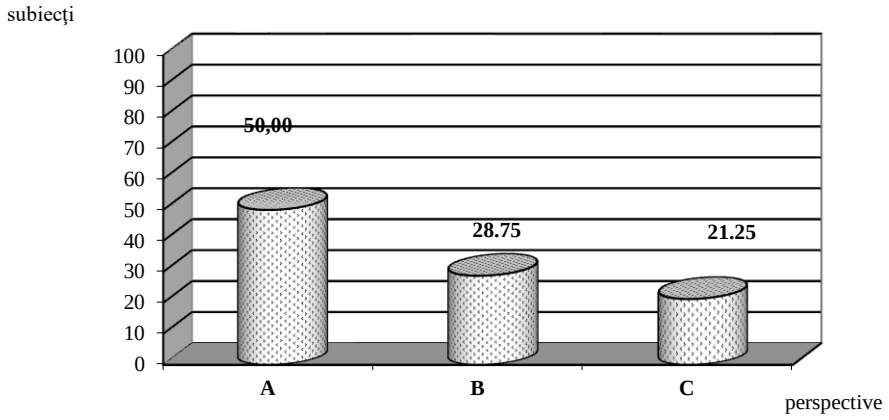

A – speră loc de muncă stabil conform calificării + indiferent de calificare;
B – speră mai mult munci ocazionale
C – nu speră loc de muncă stabil, indiferent de calificare

Asistaţii social care nu mai au speranţe de angajare sunt cei cu vârste peste 45 de ani, care consideră suportul financiar al statului o metodă bună numai pe termen scurt, femeile în general.

Rezumând, încă de la începutul perioadei "şomajului cronic" (1997) în Valea Jiului, programele de reconversie profesională s-au soldat cu un real eşec în ceea ce priveşte posibilităţile de ocupare în urma absolvirii lor. Trecând peste problemele de natură organizatorică – seriozitatea organizării şi derulării cursurilor sau neconcordanţa dintre oferta de cursuri şi meseriile cerute pe piaţa muncii în zonă – eşecul acestora nu poate fi atribuit autorităţilor sau organizatorilor ci eternei probleme a Văii: lipsa alternativelor reale şi viabile de dezvoltare economică.

Chiar dacă modalitatea de derulare a cursurilor de calificare/recalificare a fost bine gândită (partea practică realizându-se la agentul economic care urma să angajeze ulterior absolventul cursului), lipsa de seriozitate a acestora sau pur şi simplu lipsa locurilor de muncă, a condus la situaţia în care oamenii nu mai au încredere în utilitatea acestor programe.

Programele de recalificare profesională au beneficiat în ultimii trei ani de o creştere substanţială a fondurilor alocate protecţiei sociale **active**, dar rămân în mare parte nefuncţionale, dacă nu sunt însoţite de programe care să vizeze crearea de noi locuri de muncă.

5.3.6 Legea privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale

Apărută ca Legea nr.116/05.02.2002 (Monitorul…, 21.03.2002), ea are ca obiect "garantarea accesului efectiv, în mod deosebit al **tinerilor**, la drepturi elementare şi fundamentale, cum sunt: **dreptul** la un **loc de muncă,** la o **locuinţă,** la **asistenţă medicală,** la **educaţie,** precum şi instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a marginalizării sociale şi mobilizarea instituţiilor cu atribuţii în domeniu". În sensul legii, **marginalizarea socială** este definită prin "poziţia socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor cu **acces limitat** la resursele economice, politice, educaţionale şi comunicaţionale ale colectivităţii", ea manifestându-se prin absenţa unui minim de condiţii sociale de viaţă. O menţionăm în rândul iniţiativelor legislative cu caracter de politici sociale active deoarece ea introduce – suplimentar faţă de Legea asigurărilor de şomaj – prevederi pentru stimularea ocupării forţei de muncă pe baza aşa numitelor **"contracte de solidaritate"** încheiate între angajatori şi tinerii cu vârste cuprinse între 16–25 ani. ANOFM este obligată să ramburseze lunar angajatorilor salariul de bază stabilit la data angajării, dar nu în cuantum mai mare de 75% din câştigul salarial mediu net pe economie. O modalitate suplimentară de stimulare a angajatorilor o reprezintă şi faptul că acestora li se

rambursează lunar 50% din indemnizaţia de şomaj pe care tânărul ar fi primit-o dacă nu ar fi fost angajat cu contract individual de muncă pe perioadă nedeterminată.

Din informaţiile pe care le avem de la reprezentanţii AJOFM Deva şi de la cei ai agenţiilor locale, de la data intrării în vigoare a Legii şi până în prezent, în Valea Jiului **nu s-a încheiat** nici un astfel de contract şi nici unul din agenţii economici din zonă **nu a beneficiat de prevederile acestei legi.**

5.4 Programe şi proiecte derulate în Valea Jiului în vederea reducerii şomajului şi a stimulării ocupării forţei de muncă

Începând cu anul 1998, Valea Jiului a devenit obiect de studiu pentru numeroase cercetări care au încercat să creioneze situaţia reală şi să ofere soluţii de redresare. Multe dintre acestea nu au ajuns pe masa de lucru a factorilor de decizie ori au fost ignorate. Rata mare a şomajului, tensiunile sociale acumulate şi pauperizarea continuă a zonei au convins – în cele din urmă – guvernanţii că trebuie luate măsuri urgente. Programele şi strategiile care au apărut au avut toate acelaşi obiectiv: reducerea şomajului prin oferirea posibilităţilor alternative de ocupare. Nu avem intenţia de a comenta prea mult faptul că, dacă ar fi avut inspiraţia să-şi arunce privirile pe cercetările sociologilor, iniţiatorii acestor programe le-ar fi adaptat mai mult la situaţia reală; dorim doar să le enumerăm, pentru a demonstra că totuşi, s-au încercat diverse variante de reabilitare economică a regiunii.

1. Programul de Restructurare Industrială şi Reconversie Profesională (RICOP) a vizat (1999 – 2000) finanţarea IMM-urilor, a lucrărilor publice, **măsuri active** de ocupare a forţei de muncă şi măsuri pentru atenuarea impactului social al restructurării industriale. Pentru aceste componente s-a asigurat asistenţă financiară nerambursabilă (granturi PHARE) furnizorilor de dezvoltare, investiţii directe în IMM-uri, lucrări publice ş.a.m.d. "Acordarea

acestor granturi era însă condiţionată de asigurarea de către beneficiari a unor cofinanţări (în numerar sau în natură) în procent de 10% din valoarea proiectului, excepţie făcând componenta «măsuri pentru atenuarea impactului social» în cazul căreia cofinanţarea era de 20% (I.Stegar, 2000, p.356).

Implementarea acestui program prognoza crearea unui număr de aproximativ 14.000 locuri de muncă, 17.500 persoane asistate în centre de urgenţă şi 600 persoane incluse în programele de reconversie profesională.

Condiţia de cofinanţare impusă beneficiarilor a fost aproape imposibil de îndeplinit în cazul Văii Jiului, unde blocajele economice, lipsa de lichidităţi, puterea extrem de scăzută de cumpărare şi lipsa de investiţii, nu au putut ocaziona astfel de posibilităţi.

2. Fondul pentru Reconstrucţia Zonelor Miniere afectate de Restructurare. Cunoscut sub denumirea de fondul MARR, a fost accesat cu 1 septembrie 2000, având două componente:

- sprijin pentru crearea şi dezvoltarea IMM-urilor în Valea Jiului, cu un buget de 4 milioane euro;
- sprijin pentru dezvoltare socială – 6 milioane euro.

Fondurile alocate pentru proiecte variau între 20 – 30 mii euro, firma solicitantă fiind obligată să participe cu 25% şi, din valoarea proiectului se permitea rambursarea a 50% în maxim 6 ani, cu o perioadă de graţie de doi ani.

Comunicatul de presă dat de către Şeful Delegaţiei Comisiei Europene – Jonathan Schelle – cu ocazia încheierii fondului MARR (22 octombrie 2002) a menţionat: "în cadrul componentei de rambursare nefinanţabilă pentru dezvoltarea economică şi socială au fost selectate 66 de proiecte, din care 32 în judeţul Gorj şi 34 în Valea Jiului. Pe lângă impactul social imediat asupra beneficiarilor diverselor proiecte (elevi, copii preşcolari, în special cei provenind din familii defavorizate, bolnavi, locuitori de la sate sau ai oraşelor din cele două

judeţe etc.) prin implementarea proiectelor s-au creat 854 de locuri de muncă permanente şi 574 locuri de muncă temporare".

Valea Jiului a beneficiat de proiecte în renovarea unor sedii sociale, în infrastructură şi de măsuri active privind piaţa forţei de muncă prin înfiinţarea unui JOB CLUB, a unui centru de consultanţă în afaceri şi a unuia de informare turistică.

3. Programul de redistribuire a forţei de muncă – prevedea măsuri active de ocupare a persoanelor disponibilizate conform OUG nr.5/1997 şi 22/1997, având ca obiective:

- servicii de ocupare şi mutare;
- servicii de calificare/recalificare;
- asistenţă pentru înfiinţarea de mici întreprinderi şi consultanţă în afaceri;
- programe de ocupare în servicii publice (crearea de locuri de muncă în cadrul comunităţii);
- servicii de planificare a dezvoltării economice locale.

Obiectivele au rămas – în general – numai pe hârtie, până în momentul în care au fost cuprinse în Legea 76/2002 şi astfel au beneficiat şi de finanţarea necesară.

4. Programe ale Agenţiei Naţionale pentru Dezvoltarea şi Implementarea Programelor de Reconstrucţie a Zonelor Miniere (ANDIPRZM). Închiderea minelor şi atenuarea impactului social, facilita crearea de locuri de muncă prin:

- acordarea de **microcredite** (în limită de 10.000 $);
- acordarea de **subsidii** pentru angajare (500 $/an/angajat)
- înfiinţarea a **14 centre de afaceri** dintr-un fond revolving şi servicii de consultanţă pentru sprijinirea întreprinzătorilor.

- asistenţă tehnică pentru dezvoltarea capacităţilor locale de rezolvare a problemelor comunitare, finanţarea unor proiecte comunitare în sistem grant (schema de grant comunitar – PHARE).

Spicuim câteva idei din programele ANDIPRZM doar pentru a releva faptul că nu s-au deosebit cu nimic comparativ cu obiectivele altor asemenea proiecte, în sensul că toate au fost exprimate în termeni vagi şi generali: "Durata de implementare este de 5 ani (perioadă de implementare 2000 – 2004) şi are ca obiectiv general **revitalizarea** şi **diversificarea** economiei în regiunile miniere. De rezultatele acestui program vor beneficia disponibilizaţii din sectorul minier şi membrii familiilor acestora, persoane fără loc de muncă, firme cu potenţial de angajare, precum şi comunităţile locale din zonele miniere".

Perioada de implementare a trecut, de microcredite au beneficiat 16 firme din Valea Jiului, iar din cele 14 centre de afaceri au fost realizate 3 (două în Petroşani şi unul în Aninoasa).

5. Programe ale Agenţiei Naţionale de Ocupare a Forţei de Muncă

Până la apariţia Legii nr.76/2002 privind sistemul asigurărilor de şomaj, programele ANOFM-ului s-au axat pe:

- credite din fondul de şomaj pentru IMM-uri, unităţi cooperatiste şi şomeri: credite pe termen scurt (maxim 1 an); credite pentru investiţii – dezvoltare (până la 3 ani inclusiv, perioadă de graţie de 6 luni); credite pentru investiţii completate cu credite pe termen scurt;
- programe permanente de calificare/recalificare a forţei de muncă (în special a celei disponibilizate), oferte de cursuri gratuite, cu practică la angajatori şi cu posibilitatea încadrării ulterioare în acelaşi loc de muncă;
- posibilităţi de ocupare a forţei de muncă prin:
  - stimularea angajatorilor pentru realizarea lucrărilor şi activităţilor publice de interes local;
  - creditarea IMM-urilor;

- servicii de consultanţă în afaceri, consiliere în tehnici de căutare a unui nou loc de muncă;centre de instruire a şomerilor defavorizaţi, cu vârste peste 45 de ani;
- stimularea angajatorilor privind încadrarea absolvenţilor în învăţământ.

6. **Strategii de dezvoltare**
   a) **Strategia de dezvoltare economică şi socială a judeţului Hunedoara, 2001– 2004;**
   b) **Strategia pentru dezvoltarea Zonei Văii Jiului "Noroc Bun" 2001 – 2010**, cu obiectivele:
      - **"infrastructură** şi **investiţii"** conectate cu dezvoltarea turismului;
      - **"transfer tehnologic şi inovare"** pentru companiile din zonă care acţionează în special în sectorul minier şi în sectoarele interdependente;
      - **"construind viitorul"**- instruire pentru valorificarea avantajelor zonei;
      - **"industria de turism"** – dezvoltarea serviciilor şi sectorului productiv pornind de la reducerea poluării şi construind atracţii pentru turişti;
      - **"agricultură focalizată pe mărci înregistrate de bio produse"** – creşterea animalelor şi procesarea produselor acestora, piscicultura;
      - **"dezvoltarea sectorului particular"** ce implică: consultanţă şi informaţii, facilităţi fiscale şi financiare, spaţii, instruire.

Pentru anul 2001, Strategia menţiona la "Obiective realizate" 809 locuri de muncă create în Valea Jiului (fără a specifica dacă acestea au fost ocupate pe

perioade determinate sau nu), un total de 69 de obiective realizate (în marea lor majoritate lucrări de infrastructură şi ecologizare) care au costat 506,5 miliarde lei, finanţarea lor fiind asigurată de Banca Mondială, programele PHARE, bugetul de stat, bugetele locale şi BERD.

La "principalele obiective propuse pentru a fi realizate în perioada 2002 – 2004" s-a estimat crearea a 2608 locuri de muncă pentru îndeplinirea a 128 de obiective, necesarul de fonduri fiind apreciat la 1065 miliarde lei.

Concluziile "analizei economice" realizată de acest proiect (iniţiat de Banca Mondială cu sprijinul Prefecturii judeţului Hunedoara) nu au diferit de cele ale studiilor anterioare:

- forţa de muncă angajată în companii **cu pierderi:** peste 50%;
- forţa de muncă angajată în companii **cu profit:** 10%;
- puţinii **investitori** atraşi de zona defavorizată sunt din Valea Jiului;
- **protecţie socială mai profitabilă decât salariile oferite de sectorul particular**;
- necesităţi mari în **infrastructură**;
- **mari probleme ecologice** (lipsă gropi de gunoi ecologice şi staţii de epurare a apelor reziduale);
- rata mică de **participare la cursuri** de instruire;
- rata mică de **angajare a recalificaţilor**;
- **condiţii de locuit** modeste;
- **piaţa locală** de bunuri şi servicii limitată;
- tendinţă mare de **părăsire a zonei** de către tineri;
- **puţine** centre de consultanţă, **un singur** incubator de afaceri (nefuncţional);
- **slabă coordonare** a eforturilor locale, slabă comunicare între primării;
- angajaţi în **minerit** peste 60%, nivel mare de **şomaj** (17–33%), forţa de muncă **angajată** sub 50% din forţa totală de muncă.

c) Programul PHARE 2002 – COEZIUNE ECONOMICĂ ŞI SOCIALĂ

A însumat fonduri de 1686 milioane euro pentru Regiunea V Vest, din contribuţia comună a Uniunii Europene şi a Guvernului României, listele de finanţare fiind destinate proiectelor realizate pentru cele două domenii prioritare ale programului:

- **calificarea şi recalificarea** forţei de muncă pentru a răspunde mai bine nevoilor în evoluţie pe piaţa forţei de muncă, grupul ţintă în acest caz fiind toate nivelurile manageriale din întreprinderi (management de vârf, mediu şi de linie);
- **intensificarea măsurilor active** de ocupare, grupul ţintă fiind tinerii şomeri, tinerii care părăsesc instituţiile de ocrotire fără o calificare, persoane care doresc să se întoarcă pe piaţa forţei de muncă după o perioadă de absenţă, alte grupuri vulnerabile (în special populaţia rromă).

7. Programe ale asociaţiilor şi ONG-urilor din zonă

- activitatea **Asociaţiei Comunităţilor Miniere** (RO – ACOM) cu obiectivul principal de a atrage fonduri de la donatorii internaţionali pentru a investi cât mai mult în zonele miniere. S-a constituit la Petroşani în 29.08.2000 dar rezultatele activităţii sale nu au fost remarcate nici până în prezent;
- programe ale **Fundaţiei pentru Asistenţa Întreprinzătorilor din România** (FAIR) centrate pe servicii de consultanţă, instruire pentru întreprinzătorii particulari, asistenţă în înfiinţarea şi dezvoltarea de noi centre de promovare a sectorului IMM, elaborarea de studii şi publicarea de documentaţie referitoare la sectorul particular ş.a.m.d. Nici unul din aceste programe nu a înregistrat vreo activitate sau rezultat în Valea Jiului.

- programe ale **Fundaţiei CREDO – Valea Jiului –** cu aceleaşi obiective: atragerea de investitori în zonă, consiliere şi instruire pentru stimularea ocupării forţei de muncă;
- activitatea **Asociaţiei "Valea Jiului"** constituită la data de 02.12.2002 ca organizaţie nonguvernamentală şi care îşi propusese ca obiectiv principal "restructurarea economiei Văii Jiului prin **înlocuirea dependenţei** acesteia de industria minieră, ca urmare a **creării unei diversităţi** de sectoare, afaceri şi calificări" (Altitudini, 1/2003, p.4), acestuia subsumându-i-se obiectivele specifice cunoscute:
  - stimularea creării de locuri de muncă prin dezvoltarea sectorului privat şi atragerea de noi investiţii;
  - atragerea de investiţii în scopul modernizării şi reabilitării infrastructurii din regiune;
  - implicarea comunităţii locale în dezvoltarea regiunii;
  - promovarea şi prezentarea Văii Jiului şi a oportunităţilor sale pe piaţa locală, naţională şi internaţională etc.

Toţi cei înscrişi în Asociaţie (AVJ) şi-au pus mari speranţe în proiectele acesteia, cu atât mai mult cu cât Valea Jiului primise o atenţie specială din partea autorităţilor centrale prin numirea unui **guvernator** al zonei, care devenise şi preşedintele asociaţiei. Guvernatorul a cerut atunci un răgaz de şase luni pentru a lua contact cu realităţile zonei dar un an mai târziu, raportul de activitate pentru anul 2002 al asociaţiei, releva că nimic nu se schimbase în bine. "Valea Jiului arată ca după război, cu sute de clădiri aflate în ruină, cu străzi pline de gropi care alungă şi investitorul cel mai optimist, cu gări care stau să pice, cu oameni trişti şi flămânzi, iar în raport se vorbeşte de «eficienţă» în îmbunătăţirea mediului şi în crearea de alternative viabile pentru ca tânăra generaţie să rămână şi să lucreze în Vale [...]. afirmaţiile făcute în raport sunt

contradictorii: că nu aţi reuşit să transformaţi oraşele din Vale în «zone favorabile dezvoltării sectorului privat» şi nu aţi relansat nici activitatea CNH, nu aţi realizat nici un obiectiv în infrastructură în afară de cele derulate prin programul MARR (care s-ar fi realizat oricum) atunci despre ce alternative **viabile** se vorbeşte?" (Bran, Matinal, 01.04.2003).

Nici în anul 2005 activitatea Asociaţiei nu a reuşit să modifice nimic din peisajul economico-social al zonei. Nici măcar obiectivul cel mai des invocat "crearea unui sector turistic care să stimuleze creşterea economică şi ocuparea forţei de muncă" nu a ajuns cel puţin în faza de reabilitare a infrastructurii.

Am încercat să enumerăm iniţiativele şi tentativele de aplicare a măsurilor active de protecţie socială în Valea Jiului, din dorinţa de a demonstra că zona nu a fost deloc lipsită de proiecte, programe şi strategii, mai mult sau mai puţin bazate pe cunoaşterea reală a situaţiei. Multe dintre aceste programe s-au realizat în termeni foarte vagi şi generali şi deşi unele au fost mai bine ancorate în problemele existente, toate au avut aceleaşi obiective considerate ca fiind soluţiile prioritare în redresarea zonei.

Indiferent de cât interes a existat în implementarea lor, proiectele elaborate nu puteau avea şanse prea mari de reuşită atât timp cât alternativele de ocupare nu au existat.

Reiterăm faptul că singurele posibilităţi semnificative de încadrare a celor fără loc de muncă, au fost cele de tip sezonier, prin intermediul programelor finanţate de ANOFM, aportul investitorilor şi al agenţilor economici din regiune fiind aproape nul. Tentativele de susţinere a dezvoltării sectorului privat, în special al IMM-urilor, s-au lovit de barierele birocraţiei, a lipsei terenurilor şi spaţiilor necesare, a lipsei de cunoştinţe în domeniu, a unui nivel, în general, redus de instruire. Dezinteresul autorităţilor locale, dublat de o imagine negativă asociată zonei, au frânat atragerea investitorilor externi regiunii, iar reconversia profesională se mai realizează doar în măsura în

care asigură calificări în meserii cerute pe piaţa muncii în alte zone ale ţării sau în străinătate.

Una din concluziile Strategiei de dezvoltare a zonei Văii Jiului Noroc Bun 2001 – 2010 "protecţie socială mai profitabilă decât salariile oferite de sectorul particular" (la nivelul anului 2001), exprimă sintetic nivelul de dezvoltare al acestuia şi mentalitatea privaţilor încă tributară ideii că «au de unde alege din miile de şomeri» (deşi tocmai angajatorii acuză lipsa de interes a celor neocupaţi).

Din punct de vedere economic, după opt ani de la primul val de disponibilizări din minerit, Valea Jiului rămâne încă dependentă de acesta, soluţiile de diversificare economică fiind încă în faza de proiecte.

5.5. Soluţii pentru redresarea economică a Văii Jiului

"Tranziţia a fost plătită nu numai prin căderea economiei şi sărăcirea populaţiei, ci şi prin grave procese de dezagregare socială, cele mai multe dintre ele imposibil de cuantificat: degradarea forţei de muncă, dezagregarea familiilor, abandonul copiilor, creşterea delicvenţei, mai ales a crimei organizate, creşterea violenţei; forme noi precum şantajul, răpirile, taxele de protecţie, traficul de persoane, exploatarea economică şi sexuală, mergându-se până la traficul de copii, creşterea fenomenului copiilor străzii, creşterea dificultăţii de integrare socială a tinerilor din mediile sărace, mai ales a celor care ies din instituţiile de ocrotire socială, degradarea participării şcolare şi a stocului profesional al populaţiei active[…]. Deşi căderea economică poate fi corectată într-o perioadă relativ scurtă, procesele sociale dezagregative sunt însă mult mai greu de absorbit, cu costuri apreciabile eşalonate pe o perioadă de timp imposibil de determinat." (Zamfir, 2004, p.51).

Eficienţa politicilor sociale aplicate pe piaţa muncii depinde în mod direct de capacitatea acesteia de a oferi posibilităţi de creştere a ratei de ocupare.

Evaluarea politicilor sociale pe baza a cel puţin două dintre criterii –

universalitatea asigurării unui minim de bunăstare şi reabilitarea bunăstării individuale – conduce la rezultate nedorite în Valea Jiului.

Reiterăm ideea conform căreia, în această zonă, timp de opt ani (1997 – 2005), oferta pe piaţa muncii a fost nesemnificativă în raport cu cererea, singurele politici sociale aplicate cu "succes" fiind cele de protecţie pasivă a persoanelor neocupate.

Am amintit (vezi capitolul 1) că un sistem de protecţie **eficient** este considerat cel care nu creează o dependenţă durabilă a individului de sprijinul social, care nu îl conduce pe acesta la situaţia de a se complace în postura de asistat social. Din nefericire, sintagme de genul "şomeri de lungă durată", "şomaj cronic", "armata asistaţilor social" au devenit uzuale în Valea Jiului, dependenţa de susţinerea financiară a statului devenind – pentru mii de oameni – un mod de viaţă intrat deja în obişnuinţă. Activitatea productivă de bază a zonei a rămas tot mineritul şi probabil, într-o situaţie ipotetică în care mâine, acesta ar fi total desfiinţat, Valea ar intra într-un colaps economico-social total.

Toate studiile, cercetările, programele şi proiectele realizate în Valea Jiului din 1997 şi până în prezent au încercat să contureze direcţii **reale** de dezvoltare economică alternativă. Concluziile lor au mers invariabil cam pe aceleaşi coordonate: dezvoltarea turismului şi a agroturismului, a sectorului privat, a celui de servicii către populaţie, relansarea industriei de prelucrare a lemnului, refacerea infrastructurii ş.a.m.d.

Mai mult sau mai puţin realizabile pe termen scurt şi mediu, aceste variante de redresare au ajuns la cunoştinţa populaţiei care şi-a exprimat – nu de puţine ori – neîncrederea în posibilităţile lor de implementare. Suntem tentaţi să credem că asemenea opinii nu erau bazate pe informaţii exacte, oamenii nu erau avizaţi (nici măcar parţial) de conţinutul programelor (obiective, mod de abordare, fonduri destinate, termene de realizare) şi cu toate acestea, realitatea a confirmat aprecierile lor pesimiste.

Deşi nu este un caz singular, exemplificăm cu câteva obiective propuse a fi **realizate** până în anul 2002 de către Strategia şi Planul de Acţiuni pentru Valea Jiului, realizat de IMC Consulting Limited şi finanţat de Programul PHARE (proiect nr.RO9504-01.04-2005): "estimăm că în urma implementării măsurilor se vor crea 9400 locuri de muncă, din care 3900 vor fi de lungă durată şi 5500 vor fi de scurtă durată. Pentru a calcula impactul real al acestor măsuri, trebuie să facem o estimare a efectului de creare a locurilor de muncă indirecte. Ţinând cont de aceste efecte, Strategia va putea crea un număr total de locuri de muncă cuprins între 18.900 şi 28.300". La doi ani după aceste optimiste estimări a apărut Strategia pentru dezvoltarea Văii Jiului "Noroc Bun" care estima **maxim** 2608 locuri de muncă nou create în perioada 2002 – 2005.

Este lesne de înţeles – chiar la nivelul simţului comun – că nu se poate face turism "peste noapte", fără infrastructură, fără fonduri şi personal calificat, că industria de prelucrare a lemnului este greu de relansat atunci când şi cele două fabrici care au existat (Livezeni şi Petrila) au fost desfiinţate ca urmare a metodei de "privatizare prin lichidare", că serviciile către populaţie nu se pot dezvolta atât timp cât puterea de cumpărare în zonă este în cădere liberă etc.

Subiecţii cercetărilor noastre (anchetele **A, B_1, B_2** şi **D**) au fost sondaţi în privinţa posibilelor soluţii de redresare economică a Văii (tabelul nr.5.23).

Posibilitatea de ocupare a forţei de muncă în turism – atât de mult vehiculată ca principală modalitate de relansare economică a zonei – este real valorizată de mai puţin de 20% dintre cei investigaţi. Dacă pentru şomerii anului 2001 părea soluţia cea mai bună – susţinută ca atare şi de către studiile efectuate în Vale – la nivelul anului 2004, asistenţii sociali (angajaţi în primării) au rămas cei mai optimişti în această privinţă.

Turismul – ca metodă de diminuare a şomajului şi alternativă viabilă de creare de locuri de muncă, este un obiectiv pe termen lung a cărui realizare depinde în mod imperios de rezolvarea infrastructurii. De altfel, şi autorităţile locale au sfârşit prin a se lămuri că astfel de programe implică perioade mari

pentru implementare: “dacă luăm ca alternativă turismul, trecut întotdeauna pe primul loc datorită calităţii resurselor de care dispune Valea Jiului, atunci trebuie să remarcăm că dezvoltarea acestuia este condiţionată de transformări structurale radicale, inclusiv în ceea ce priveşte capitalul uman şi, ceea ce este mai important, nu numai la nivelul Văii Jiului.

Tabelul nr.5.23 (%)

Soluţii pentru reducerea şomajului (total variante de răspuns)

Soluţii / Subiecţi	eliminare interdicţie de reangajare a disponi-bilizaţilor	ocupare în turism	recon-struire fond locativ	dezvol-tare sector privat	ocupare în infra-structură	servicii către populaţie	alta*	TOTAL
Şomeri 2001	23,22	26,96	11,89	20,69	12,49	-	4,75	1977=100
Asistaţi social 2002	22,78	12,50	20,12	10,65	13,12	17,64	3,19	1128=100
Asistaţi social 2004	14,53	14,23	24,70	10,47	18,90	11,79	5,38	984=100
Asistenţi sociali 2004	10,75	20,43	10,75	21,51	11,83	20,43	4,30	93 =100
Total	20,78	19,92	17,09	15,59	14,16	7,98	4,48	4182=100

* au fost menţionate: activităţi de ecologizare, privatizarea mineritului, emigrarea spre alte zone mai bine dezvoltate economic.

Din punct de vedere investiţional va fi necesară o sumă de aproximativ 136 milioane euro doar pentru dezvoltare şi amenajări turistice, fără să se ia în calcul lucrurile necesare pentru înlăturarea izolării din punct de vedere al căilor de comunicaţii a Văii Jiului şi reconstrucţia ecologică a zonei constând în reconstrucţia haldelor şi iazurilor de steril, demolarea unor construcţii şi incinte miniere, demontări de instalaţii, ecologizarea râului Jiu, fără toate acestea nu poate fi vorba de o eventuală promovare a turismului internaţional în zonă” (PJH, 3-4.04.2001).

"În ceea ce priveşte posibilitatea de materializare a intenţiilor de dezvoltare turistică a zonei, se pare că soluţia optimă constă în acţiunea convergentă a efortului investiţional al statului (orientat îndeosebi spre realizarea infrastructurii necesare – drumuri de acces modernizate şi telecomunicaţii) şi al iniţiativei particulare" (Bogdan, 1999, pp.180-181).

Figura nr.12 (%)

Soluţii pentru reducerea şomajului

(total variante răspuns 4.182 = 100)

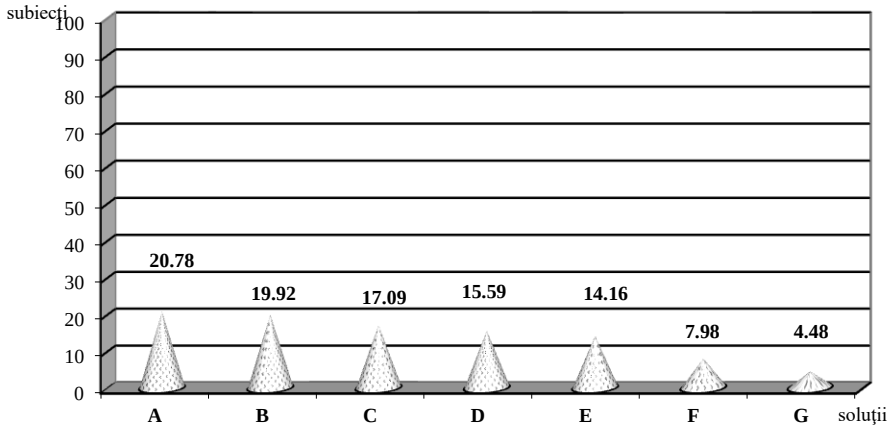

A – eliminarea interdicţiei de reangajare a disponibilizaţilor
B – ocupare în turism
C – reconstruirea fondului locativ
D – dezvoltarea sectorului privat (IMM)
E – ocupare în infrastructură
F – servicii către populaţie
G - alta

În general, lucrările în infrastructură – în special cele care vizau dezvoltarea domeniului turistic – au cam rămas blocate la nivelul anului 2003. Drumurile de acces – de genul celui Câmpu lui Neag – Herculane – au rămas în faza de proiecte sau în parţială realizare (câţiva kilometri), lucrările fiind sistate

din cauza lipsei de fonduri. Dacă în staţiunea montană Straja, investitorii locali – cu sprijinul autorităţilor publice şi a exploatărilor miniere din zonă – au reuşit să o integreze cât de cât în circuitul turistic, în Parâng abia la începutul lunii august 2005 au demarat lucrările pentru realizarea drumului de acces. Inutil să mai menţionăm că proiectele pentru canalizare, aducţiune de apă, ecologizare şi căi de acces, au fost aprobate din anul 2003. Pe de altă parte, şi cei implicaţi în turism au dat dovadă de o inerţie cvasitotală, fiecare încercând să realizeze ceva în folosul propriu. Ne confruntăm în zonă cu o noţiune de turism prost înţeleasă: proprietarii şi administratorii cabanelor şi caselor de vacanţă montane, folosesc tot potenţialul acestora în perioada de iarnă, practicând de multe ori tarife ce nu corespund calităţii serviciilor oferite, pentru ca în alte luni ale anului să închidă practic activitatea.

Am fost martori la situaţii în care – în masivul Parâng – în lunile de vară, grupuri de excursionişti străini, căutau cu disperare un loc de cazare sau un punct alimentar pentru a-şi cumpăra pâine, uluiţi de faptul că în plin seson estival, zona era pustie.

Turismul perceput în majoritatea situaţiilor ca "afacere" pe trei-patru luni, oferind condiţii precare contra unor sume exorbitante, gândit pe termen scurt şi doar în folosul propriu, nu poate deveni astfel o soluţie importantă în reducerea şomajului şi în crearea posibilităţilor de ocupare. Pentru exemplificare, vom folosi câteva din concluziile unei anchete sociologice (Roşia, licenţă 2004) de tip panel realizată pe parcursul a trei ani, pe 20 de investitori (proprietari şi administratori de cabane) din masivul Parâng şi 50 de turişti. În ceea ce priveşte agenţii economici ai turismului, ei au fost în totalitate bărbaţi, ca şi 88% dintre turişti. Din punct de vedere al vârstei, agenţii economici au ponderi echilibrate (câte o treime) pe intervale de vârstă 30 – 39 ani, 40 – 49 ani şi 50 – 59 ani, în timp ce majoritatea turiştilor (52%) au fost foarte tineri (până în 29 de ani). Au fost cuprinşi în cercetare trei agenţi economici cu studii gimnaziale, marea lor majoritate având totuşi studii medii

(45%) şi superioare (35%), ponderea turiştilor absolvenţi a formelor de învăţământ superior fiind de 68%.

În general, agenţii economici susţin că motivaţia lor de a deveni întreprinzători în turism a fost stimulată de dorinţa de a integra Parângul în circuitul turistic naţional (70%), de faptul că acesta e activitatea la care se pricep (25%) şi doar puţini pentru că este o afacere profitabilă. Şi proprietarii de case de vacanţă şi turiştii, convin că problemele cele mai mari ce trebuie rezolvate sunt investiţiile în **infrastructură**, amenajarea şi **sistematizarea zonei**, obţinerea de **facilităţi fiscale**, declararea ca **zonă turistică** şi **mediatizarea** ei.

Dintre agenţii economici, 90% nu au angajat nici o persoană calificată în turism şi servicii, 98% dintre ei îşi asigură singuri managementul unităţii sau îl lasă în seama altor membri ai familiei în timp ce doar 2% au angajat personal calificat în acest sens iar 5% dintre ei au doar studii gimnaziale!

Dificultăţile generale întâmpinate de către cei care investesc în zonă, aduc în prim plan problemele de legislaţie (30%), de imagine negativă a zonei (17%), de mentalitate a populaţiei şi lipsă a resurselor financiare (câte 15%), de sărăcie, birocraţie şi dezinteres al autorităţilor. Mai specific, problemele mari în dezvoltare le reprezintă drumul de acces (23%), lipsa aducţiunii de apă pentru toată zona turistică (20%), probleme legate de telecomunicaţii, privatizare a telescaunului, energie electrică ş.a.m.d. Zonei Parâng – în viziunea celor care au investit în ea – **îi lipsesc** în primul rând condiţiile bune de cazare (58%), activităţile de ecologizare şi de divertisment. Cu toate acestea, agenţii economici în cauză, situează încă turismul pe primul loc într-o ierarhizare viitoare a domeniilor economice ce vor revitaliza Valea, urmat de serviciile către populaţie, minerit, comerţ etc. În final, în unanimitate, toţi agenţii economici sunt de acord cu privatizarea pârtiilor de schi şi cu declararea municipiului Petroşani oraş turistic. Spicuim câteva dintre concluziile cercetării menţionate: "Turismul din masivul Parâng trebuie să se transforme într-un turism practicabil atât iarna cât şi vara, lucru care acum nu se întâmplă. Participarea cabanierilor şi

a lucrătorilor din turism care îşi desfăşoară activitatea la munte la diferite cursuri de pregătire, de specializare, ar face foarte mult pentru turismul local, prin ridicarea nivelului de pregătire (în domeniu n.n.) al cabanierilor. Turismul în Valea Jiului nu se face doar în Parâng, Straja sau Retezat. El începe de la gara CFR Petroşani, poartă de intrare a turiştilor în Vale pe calea ferată, de la Băniţa sau Defileul Jiului pe şosea. Din aceste locuri trebuie pornită amenajarea zonei; trebuie amenajate toate traseele, curăţate arterele de acces, astfel ca ele să încânte privirea turiştilor" (Roşia R., op.cit.p.58).

O schimbare de mentalitate se impune deci şi în felul în care cei direct implicaţi privesc această posibilitate de redresare economică – turismul, care trebuie gândit pe termen lung şi în folosul tuturor.

Revenind la aspectele generale, mai bine este valorizată "eliminarea interdicţiei de reangajare a disponibilizaţilor " cunoscut fiind faptul că, în contractul de concediere colectivă aferent ordonanţelor nr.9 şi 22/1997, este stipulată condiţia ca cei care părăsesc astfel locul de muncă, nu au voie să se reangajeze "la acelaşi loc de muncă" timp de minim un an. Beneficiarii de ajutoare sociale preferă ocuparea în reconstruirea fondului locativ şi în lucrările de infrastructură, tocmai datorită nivelului lor redus de calificare sau faptului că au doar astfel de calificări.

Dar, indiferent de opiniile oamenilor – fie ele chiar la nivelul simţului comun – şi de strategiile de dezvoltare elaborate din 1997 şi până în prezent, în **nici unul** din aceste posibile domenii de reorientare economică nu s-au consemnat evoluţii semnificative. Rezumăm:

- turismul s-a dezvoltat lent, proiectat mai mult pe termen scurt. Cel montan nu oferă decât într-o măsură mult prea mică condiţiile necesare unui turism civilizat şi modern, iar cei din exteriorul Văii Jiului care poposesc aici, nici nu au auzit poate şi nici nu au **de unde** se informa că – spre exemplu – la Petroşani există unicul Muzeu al Mineritului carbonifer din ţară;

- lucrări de anvergură în domeniul infrastructurii nu s-au realizat. Cele câteva reparaţii de drumuri şi şosele, ecologizări de albii de râuri şi reabilitări de reţele termice care au fost susţinute de finanţări acordate prin intermediul proiectului MARR au fost insuficiente;
- în ceea ce priveşte domeniul locativ, situaţia pare a fi mai proastă decât înainte de anii `90. Reparaţii şi lucrări de întreţinere s-au realizat foarte puţine (tot prin intermediul proiectului MARR), existând şi la ora actuală în Valea Jiului blocuri de locuinţe rămase nefinisate din anii `90. Singurele construcţii de acest fel – foarte puţine la număr – care s-au realizat din decembrie 1989 încoace, au fost locuinţele sociale construite de ANL în Petrila şi Uricani;
- dezvoltarea sectorului privat (IMM-urilor) şi a serviciilor către populaţie, pare a fi sectorul în care nu se întâmplă mai nimic. Agenţii economici privaţi din zonă au – în general – domeniu de activitate comercial, cei axaţi pe producţie fiind foarte puţini. Aproape s-ar putea spune că majoritatea firmelor de producţie sau de prestări servicii din Vale sunt mai mult filiale ale unor firme exterioare regiunii sau sunt privatizate în parteneriat cu firme străine (fabricile de tricotaje Petroşani şi Vulcan, atelierele de producţie – instalare a tâmplăriei şi geamurilor termopan, firmele de decoraţiuni interioare etc.).
- alte posibile variante de redresare economică – propuse de studiile realizate în vale sau chiar de repondenţii anchetelor noastre – de genul: eliminarea interdicţiei de reangajare a disponibilizaţilor, privatizarea mineritului, emigrarea spre zone mai bine dezvoltate din ţară, sunt doar alternative pe termen scurt pentru a reduce şomajul şi a oferi posibilitatea creşterii ratei de ocupare. Cât despre eliminarea interdicţiei de reangajare a celor plecaţi din sistem, nici nu poate fi vorba de o revenire în masă în cadrul acestuia, atâta timp cât – în fiecare an – continuă restructurarea prin concedieri colective.

Şomerilor din 2001 (ancheta **A**) le-a fost pusă problema avantajelor şi dezavantajelor ocazionate de menţinerea în exploatare a unităţilor miniere, tocmai datorită faptului că – după patru ani de la începerea restructurării prin disponibilizare – aceasta părea să fie – ca şi acum de altfel – unica formă sau încercare de eficientizare în domeniu (tabelul nr.5.24).

Tabelul nr.5.24

Avantaje şi dezavantaje ale menţinerii în exploatare a unităţilor miniere (ancheta **A**, şomeri = 1024)

Avantaje	**%**	**Dezavantaje**	**%**
menţinerea locului de muncă	38,26	tineretul pleacă din zonă pentru a lucra în alte domenii	28,65
creşterea nivelului de trai	29,03	zona e ocolită de investitori	22,51
dezvoltarea economică a zonei	14,81	afectează starea de sănătate a populaţiei	18,13
atragerea de investitori în zonă	10,71	poluarea continuă a mediului	11,99
avantaje economice pentru cei angajaţi în minerit	3,52	activitatea e nerantabilă şi nu produce creştere economică	10,24
importanţă pentru economia naţională	1,91	frânează dezvoltarea altor sectoare de activitate	8,48
menţinerea tradiţiei regiunii	1,76		
TOTAL	**682=100**	**TOTAL**	**342=100**

Două treimi (66,6%) dintre şomerii investigaţi consideră că există doar **avantaje** în menţinerea activităţii în minerit, primul de acest fel nominalizat fiind "**menţinerea** locurilor de muncă", repondenţii fiind cei care s-au confruntat cu situaţia pierderii acestuia. Creşterea nivelului de trai şi – oarecum implicit – dezvoltarea economică a zonei, sunt speranţe legate tot de menţinerea în funcţie a capacităţilor de producţie din minerit, fapt ce confirmă concluziile altor cercetări, conform cărora, încă pentru mult timp supravieţuirea economică a zonei este legată de supravieţuirea mineritului. Se explică într-un fel cauzele grevei minerilor din ianuarie 1999 când executivul preconiza închiderea

a două exploatări miniere (Dâlja şi Aninoasa), pe fondul unei rate extrem de mari a şomajului în Vale.

Problema **emigrării** din Vale a fost gândită ca o soluţie de reducere a şomajului, dar fenomenul n-a luat amploare în anii următori disponibilizărilor. Cu toate acestea, el este resimţit ca un **dezavantaj** al menţinerii în funcţie a mineritului: "tineretul pleacă din zonă pentru a se angaja în alte domenii de activitate" ceea ce confirmă – pe de altă parte – lipsa acestor posibilităţi în Vale. Faptul că oamenii consideră că "zona e ocolită de investitori" poate fi pus mai mult pe seama imaginii negative create de succesivele mineriade şi acţiuni revendicative din Vale şi mai puţin pe seama menţinerii activităţii în domeniu.

Există şi păreri (3,41% din totalul subiecţilor) care acuză lipsa de rentabilitate a acestei activităţi ori care apreciază (2,83%) că aceasta frânează dezvoltarea altor sectoare de activitate. Mineritul reprezintă totuşi un domeniu economic strategic, de importanţă naţională, motiv pentru care nu poate fi nici eliminat şi destul de dificil de privatizat .

În anul 2003, cadrele de conducere implicate în ancheta sociologică privind "înţelegerea problemelor sociale" (ancheta **C**) au fost puse în situaţia de a indica **problemele** majore cu care se confruntă în Valea Jiului şi în domeniul lor de activitate. Lor nu li s-a solicitat o ierarhizare a posibilelor soluţii de redresare economică, ci una a dificultăţilor existente, fiecare dintre respondenţi având posibilitatea să numească cinci astfel de probleme (atât în zonă cât şi în domeniul de activitate) dintr-o precodificare care a cuprins 17 aserţiuni la care puteau – evident – să adauge şi altele (tabelul nr.5.25).

Celelalte probleme indicate – care nu apar în tabel – au fost (în ordinea importanţei lor pentru Valea Jiului): nivelul ridicat al birocraţiei (23%), nivelul redus de instruire şi cultură (22%), lipsa de interes faţă de muncă (22%), veniturile mici realizate în zonă (17%), monopolul economic local (14%), managementul defectuos în afaceri (12%), lipsuri sau insuficienţe legislative (7%) şi lipsa terenurilor cu potenţial agricol (4%).

Tabelul nr.5.25 (%)

Probleme ale Văii jiului şi ale domeniului de activitate
(ancheta **C** – 394 subiecţi, total variante de răspuns)

în Valea Jiului						în domeniul de activitate				
poziţia	**% alegeri total**	**AE**	**AP**	**S**	**Probleme**	**poziţia**	**% alegeri total**	**AE**	**AP**	**S**
1	74	74	76	69	dependenţa de exploatarea cărbunelui	**1**	51	51	36	71
2	64	66	60	59	lipsa locurilor de muncă	5	36	32	44	43
3	48	45	53	59	sărăcia generalizată din zonă	**2**	48	47	54	45
4	41	45	20	49	dezinteres al autorităţilor	7	33	34	24	37
5	41	39	50	37	infrastructura insuficientă	8	30	30	36	22
6	36	34	40	41	influenţa reducerii activităţii de exploatare	**3**	42	42	29	55
7	28	30	17	35	nivel ridicat al corupţiei	14	22	25	11	20
8	27	29	17	29	management defectuos în administraţie	12	25	25	29	22
9	26	26	31	18	mentalitate rezistentă la schimbări	**4**	38	36	43	41

AE – agenţi economici de stat şi privaţi;
AP – autorităţi publice
S – sindicalişti

Fiecare dintre cele trei loturi de subiecţi cuprinse în cercetare apreciază diferit problematica zonei şi a domeniului de activitate.

Comparativ cu ceilalţi, în ceea ce priveşte Valea, agenţii economici valorizează superior problema lipsei locurilor de muncă în timp ce, în domeniul lor de activitate, sunt mai preocupaţi de nivelulal ridicat al corupţiei. Autorităţile

publice reclamă dependenţa economică a zonei de menţinerea în funcţie a exploatărilor miniere, infrastructura necorespunzătoare şi mentalitatea conservatoare, în activitatea lor confruntându-se mai mult cu lipsa locurilor de muncă (în sistemul administrativ), sărăcia generalizată din zonă, aceleaşi probleme de infrastructură (pe care ei trebuie să le rezolve), cu un management defectuos în propria lor activitate şi cu un acelaşi tip de rezistenţă la schimbare, caracteristică de această dată celor ce activează în domeniu.

Procesul de schimbare a mentalităţii apare mult mai vizibil ca problemă în ceea ce priveşte domeniile de activitate, el clasându-se pe locul patru, semn că oamenii conştientizează că acest fel de conservatorism nu poate decât să frâneze buna desfăşurare a activităţilor. Dacă în ambele situaţii (Valea Jiului şi domeniul de activitate a celor anchetaţi) dependenţa economică a zonei de minerit obţine cele mai multe procente, în ceea ce priveşte domeniile de activitate, apare superior valorizată influenţa restrângerii şi restructurării acestuia, sindicatele şi agenţii economici fiind cei care simt efectele cel mai puternic.

Figura nr.13 (%)

Cele mai importante probleme ale Văii Jiului
(ancheta C, total variante răspuns)

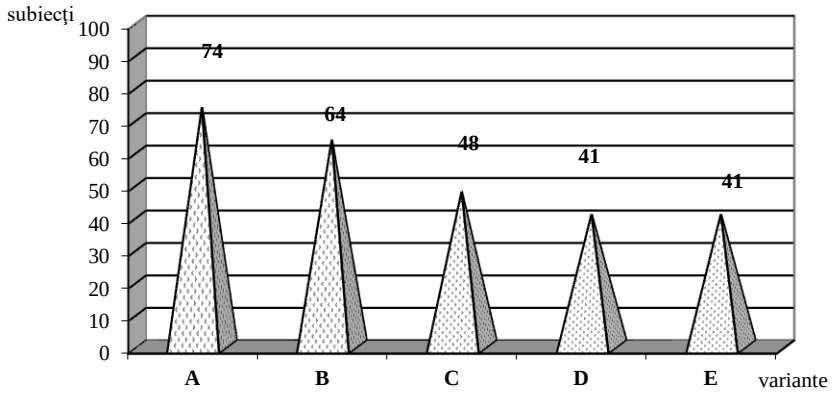

A – dependenţa de exploatarea cărbunelui
B – lipsa locurilor de muncă
C – sărăcia generalizată din zonă
D – dezinteres al autorităţilor
E – infrastructura insuficientă

Problemele **mari** ale Văii Jiului sunt – în fond – cele pe care le-am prezentat pe tot parcursul acestei lucrări: imposibilitatea de a supravieţui în lipsa principalei activităţi a zonei (mineritul) şi cele două consecinţe directe ale restructurării unei zone de tip monofactorial prin concedieri colective: lipsa acută a locurilor de muncă, generalizarea stării de sărăcie şi polarizarea societăţii.

Reducerea dependenţei economice de minerit nu se poate realiza decât prin intermediul unor alternative viabile de dezvoltare economică, alternative care – la ora actuală – sunt ori într-o fază incipientă de implementare, ori au rămas la stadiul de obiective (propuse de nenumăratele studii, proiecte, programe şi strategii) pentru care nu există fonduri sau interes.

În lipsa acestora, protecţia socială de tip pasiv aplicată în zonă şi cele câteva măsuri active (programele de dezvoltare comunitară) nu fac decât să menţină o stare fragilă de linişte, să cosmetizeze pe alocuri o realitate extrem de sumbră, să contribuie la instaurarea unor situaţii de dependenţă durabilă a oamenilor faţă de ajutoarele oferite de către stat.

Capitolul 6

DEPENDENŢA EFICIENŢEI POLITICILOR SOCIALE EFECTIVE DE ÎNŢELEGEREA PROBLEMEI SOCIALE

Ideea de a completa în 2003 programul nostru cu această cercetare (simbolizată cu **C** şi bazată pe ipoteza **3**), ne-a venit în mod inductiv după anchetele realizate în 2001 şi 2002 (anchetele **A** şi **B**).

La baza acestei cercetări a stat deci o constatare din cele anterioare, dar care poate fi oarecum la îndemâna tuturor celor care gândesc mai aplicat asupra fenomenelor sociale. De aproape 15 ani, un areal ca acela al Văii Jiului se zbate în confruntări cu probleme de mare gravitate, într-o situaţie care îl fixează în ultimii ani într-o stare perpetuă de colaps iminent.

Politicile sociale aplicate succesiv în Valea Jiului s-au dovedit rând pe rând incapabile de a produce **redresări de fond şi majore**. „Soluţiile" problemelor au fost mai ales de natură pasivă, constând în încercări de relaxare pe moment a unor tensiuni sociale structurale. Indiferent de guvernare, soluţia a fost găsită în disponibilizări cu salarii compensatorii, indemnizaţii de şomaj, ajutoare sociale, ajutoare speciale etc. Chiar dacă unele guvernări (spre exemplu, aceea dintre 1996-2000) s-au remarcat în mod deosebit în oficializarea plăţii nemuncii, rezultatul global este că în ultimii ani personalul angajat în industria de extragere a cărbunelui din Valea Jiului a scăzut sub 1/3. Dacă în 1989 producţia de huilă (Valea Jiului, Anina, Ţebea) utiliza aproximativ 54.000 salariaţi, actuala Companie Naţională a Huilei foloseşte doar cu puţin peste 13.200. Simplificând mult lucrurile, totul pare ca o dispută în care actorii sunt „centrul" şi „bazinul". „**Centrul**" înseamnă puterea de stat centrală, înseamnă Bucureşti-ul cu guvernul, preşedinţia şi parlamentul. Într-o primă etapă (1990-1994) centrul a **dat** fără reţineri, mai ales în perioada mineriadelor (1990-1992)

satisfăcând **orice** cereri ale bazinului. Abia în a doua parte a guvernării 1992-1996, centrul a încercat să avanseze idei ce difereau de intenţia bazinului de perpetuare a statu-quoului. Deci au apărut **intenţii** de reformă, de **reducere** a activităţii miniere, de **limitare** a subvenţiilor, de **neacceptare** a producţiei cu costuri (pierderi) foarte mari. Guvernarea 1996-2000 s-a ilustrat prin încercarea de rezolvare **formală** a restructurării (ca etapă a reformei) prin disponibilizări masive pe bază de salarii compensatorii, operaţie ce n-a făcut decât să accentueze problemele sociale ale bazinului.

Toate măsurile ultimilor 10 ani, cu programe de tipul **zonei defavorizate, zonelor de dezvoltare, venit minim garantat, dezvoltarea turismului**, crearea **Asociaţiei Valea Jiului** şi a numirii unui **guvernator**, crearea structurii de **dezvoltare a zonelor miniere** ş.a.m.d. au condus la efecte cu totul neglijabile. Ca cercetător îţi pui firesc întrebarea dacă cei de la centru **înţeleg** (conştientizează, formulează, propun soluţii) **corect** problemele Văii Jiului. Dacă acest lucru s-ar întâmpla, nu s-ar lua măsuri „pe picior", fără şansă de aplicare, cu logistică neasigurată, creând structuri inutile şi ineficiente, care sunt la scurt timp modificate ori abandonate. Exemple le pot constitui renunţările la prerogativele de zonă defavorizată ori renunţarea la funcţia de guvernator al Văii Jiului. Şi probabil că dacă s-ar face o cercetare asupra „centrului" (minister, agenţii, guvern, parlament, organizaţii patronale, centrale sindicale etc.) ar rezulta măcar **insuficienţe** de înţelegere, conştientizare, formulare şi asumare a **problemelor sociale specifice** Văii Jiului. Cu totul în treacăt semnalăm faptul că într-una din comunicările susţinute la Conferinţa anuală a Asociaţiei Române de Sociologie şi a Asociaţiei Române pentru Asistenţă Socială (Cluj – Napoca, 7-8 mai 2004), am propus în secţiunea I-a colegilor eventual interesaţi, să realizăm pe baza unui instrument comun o anchetă asupra unor diferite segmente de "centru" (ministere, agenţii guvernamentale, alte organe centrale), care coordonează politici sociale în activităţi şi zone diferite. O asemenea cercetare ar fi putut evidenţia, comparativ,

dacă doar ramura mineritului – şi în cadrul ei Valea Jiului – "beneficiază" de insuficienta înţelegere a organelor centrale, sau fenomenul priveşte şi metalurgia, chimia, transporturile, agricultura etc., manifestându-se şi la Hunedoara, Călan, Călăraşi, Ocna Mureş, Slobozia, Zimnicea, Târgu Mureş ş.a.m.d. Din păcate – pentru noi – propunerea nu a părut să intereseze pe cineva aşa că am rămas cu concluziile asupra înţelegerii pe plan local. Celălalt actor în ipotetica dispută la care am făcut referire este **bazinul carbonifer** al Văii Jiului. Îl considerăm reprezentat de **autorităţile publice**, **conducerea** mineritului, **oamenii de afaceri**, **specialiştii** din diferite domenii ale **intelectualităţii locale.**

Deseori se aud acuze de **neimplicare**, de propuneri **nerealiste**, de **aşteptare pasivă** a efectelor presupuse favorabile, ori **de dezinteres** manifest faţă de o reformă reală. Pe plan local actorii principali sunt administraţia din minerit, administraţia publică, sindicatele, agenţii economici privaţi, mass-media şi diferitele organizaţii neguvernamentale. Presupuse a fi convergente, **interesele** acestor actori nu concordă în toate şi tot timpul, existând viziuni sensibil diferite asupra problemelor sociale ale Văii Jiului. Reiterăm ipoteza de bază a cercetării: **dacă înţelegerea teoretică a problemei sociale este corectă, atunci şi soluţiile adoptate pot avea efecte pozitive.**

Din acest motiv am iniţiat în iulie 2003 o cercetare în care să abordăm lucrurile cu începutul lor firesc, încercând să constatăm **ce înţeleg** reprezentanţii acestor actori ca **fiind problemele sociale**.

Date despre subiecţii $\mathbf{C_1}$ şi $\mathbf{C_2}$ au fost oferite în capitolul 2. Cum loturile investigate în 2003 reprezentau exclusiv Valea Jiului şi în cadrul lor mineritul era puternic reprezentat (ca agenţi economici, sindicalişti şi chiar în cadrul autorităţilor), am încercat să supunem comparativ investigaţiei şi subiecţi **din afara** Văii Jiului şi a mineritului. Pentru aceasta în aprilie 2004 am făcut o anchetă în rândul participanţilor la întrunirea anuală a sistemului **bibliotecilor** din judeţ. Chestionarul a fost adaptat, rămânând întrebările de cunoştinţe la care au răspuns şi celelalte categorii de subiecţi, dar punând şi întrebări specifice

problematicii sistemului. În toate situaţiile statistice ce se referă la aspecte comune, cei **67** de subiecţi apar sub indicativul „**biblioteci**”.

Am menţionat la “metodologie” că din cele 11 întrebări de opinie ale chestionarului, 8 au avut şi oarecari caracteristici de întrebări de cunoştinţe. Înaintea analizei propriu-zise să precizăm modul în care am lucrat. Am stabilit câteva puncte – cheie ale teoriei problemei sociale privind chestiuni de genul: care este **obiectul** unei probleme sociale, cum se **formulează** ea, **natura** ei, **fazele** prin care trece, **nivelul** la care se manifestă, cum se **conştientizează** ea etc. Aceste probleme – cheie le-am transformat în întrebări de cunoştinţe formulate **precodificat deschis**. În cadrul precodificării, am prevăzut şi **varianta** (variantele) **“adevărată”** (adevărate), dar şi accepţiuni în diferite grade eronate. Chestionarul a fost compus în principal din aceste întrebări – test la care s-au mai adăugat doar cele de identificare şi despre problemele speciale ale activităţii şi ale Văii Jiului. Chestionarul a fost completat în 2003 de 394 subiecţi iar în 2004 de alţi 67 subiecţi, deci de un total de 461 persoane. Deşi am făcut-o la metodologie, reamintim că cei 394 de subiecţi din 2003 erau exclusiv din Valea Jiului şi aparţineau unor categorii (autorităţi publice, agenţi economici de stat şi privaţi, lideri sindicali), având **responsabilităţi de conducere.** Era deci vorba de un grup de aproape 400 de persoane consistent implicate în viaţa politică, economică şi socială locală şi de a căror înţelegere a ceea ce este o problemă socială depindea şi concepţia despre politicile sociale necesare şi practicate. Cei cuprinşi în subancheta $\mathbf{C_2}$ aparţineau unei alte categorii profesionale (angajaţi în sistemul **bibliotecilor**), fiind în imensă majoritate “rupţi” de problematica Văii Jiului prin faptul că activau în alte localităţi ale judeţului Hunedoara.

6.1. Ce este o problemă socială ?

Acesta este aspectul fundamental în corecta înţelegere a ei. În literatura de specialitate definiţiile mai uzual folosite sunt: “în termeni foarte generali, o

problemă socială poate fi definită în următorul fel: **un proces social, o caracteristică, o situaţie despre care societatea sau un subsistem al ei consideră că trebuie schimbat**" (Zamfir, 1977, p.). O definiţie de dicţionar enunţă că problema reprezintă o "caracteristică, situaţie apărută în dinamica unui sistem social, care afectează negativ funcţiunea sa şi necesită intervenţia pentru corectarea (modificarea) eliminarea sa" (Teodorescu, 1993, p.453).

Rezultă că problemele sociale indică o **dificultate,** o **perturbare** în funcţionarea sistemului şi având **consecinţe** negative cer **schimbare,** care poate fi sub forma eliminării, reducerii ori creşterii. Nu trebuie comisă eroarea de a considera ca problemă doar ceva **exclusiv negativ.** Problemă poate deveni şi ceva (proces, situaţie, caracteristică) în esenţă pozitiv dar care lipseşte, ori are nivel insuficient. Spre exemplu, poate deveni problemă nevoia reconversiei profesionale, când ea lipseşte ori are proporţii scăzute. Ori poate deveni problemă faptul că o protecţie socială consistentă şi de durată prea mare (fapt în sine pozitiv) conduce la dependenţă şi permanentizarea acesteia. Aici este vorba de **efectul** negativ al unui proces social pozitiv în sine.

La începutul anchetei, i-am întrebat pe subiecţii noştri "dacă auzind sintagma «problemă socială» se gândesc la ceva (aspect, situaţie, proces) ce se cere ….". În precodificarea întrebării, posibilităţile de răspuns au fost date în ordinea: creat, consolidat, diminuat, stabilizat, schimbat, altceva… Această precodificare indică în fond două sensuri:

- **schimbarea** (care este şi gen proxim pentru „creat" ori „diminuat");
- **neschimbarea** („stabilizat", „consolidat").

Din cele **5** variante de răspuns **una este cea mai bună** („schimbat"), două oarecum **acceptabile** („creat", „diminuat") şi alte două **de-a dreptul eronate** („stabilizat", „consolidat"). Considerăm variantele "creat" şi "diminuat" doar oarecum acceptabile pentru că ele arată o viziune (înţelegere) **unilaterală** în timp ce varianta "schimbat" le implică pe ambele.

După aceste explicaţii introductive, să vedem ce au răspuns subiecţii noştri.

Tabelul nr.6.1 (%)

Problema socială este ceva ce se cere:

Cerinţă / Subiecţi	dimi-nuat	schim-bat	creat	stabilizat/ consolidat	altceva	NR	total
Agenţi economici	33,82	21,09	24,00	15,64	4,00	1,45	275=100
Autorităţi publice	44,43	14,29	27,14	10,00	5,71	1,43	70=100
Sindicate	34,69	18,37	30,61	16,33	-	-	49=100
Biblioteci	19,40	53,73	7,46	13,44	4,48	1,49	67=100
Total	**32,97**	**24,51**	**22,78**	**14,53**	**3,90**	**1,31**	**464=100**

Tabelul 6.1 clasează categoriile de răspunsuri în ordinea ponderilor şi constatăm că răspunsul pe care l-am considerat **cel mai (integral) bun** nu obţine pe total nici 25%! Oarecum surprinzător, angajaţii din sistemul bibliotecilor sunt cei cu înţelegerea cea mai corectă (54%), posibil că atât dintr-o detaşare mai mare faţă de concret dar şi dintr-un fond de cunoştinţe mai consistent. Îi urmează agenţii economici aflaţi deja sub media totalului iar reprezentanţii autorităţilor publice îngrijorează cu o pondere (14%) aflată pe ultimul loc.

Autorităţile publice "recuperează" însă la capitolul înţelegerii **unilaterale** plasându-se în vârful ierarhiei cumulate ("diminuat" + "creat") cu 71%, ceea ce le va fixa şi în vârful înţelegerii (corecte + unilaterale) cu 84%. În ierarhia acestei înţelegeri nesigure în ceea ce este o problemă socială, urmează liderii sindicali, agenţii economici şi angajaţii din biblioteci.

Un procent de 15% dintre repondenţi (67 persoane) au răspuns integral greşit la această întrebare – test, liderii sindicali şi agenţii economici depăşind media pe total. Pentru ambele aceste categorii, se constată şi un procent sub medie al înţelegerii absolut corecte. Oricum, rezumând lucrurile, dacă doar sub

¼ dintre cei – în majoritate cu responsabilităţi – înţeleg absolut corect ce este o problemă socială, acest lucru se va repercuta şi în alte aspecte colaterale.

Am încercat să verificăm această înţelegere şi prin întrebarea "în celebra formulă «o problemă bine pusă este pe jumătate rezolvată», pentru dumneavoastră sintagma **«bine pusă»** are sensul …" Precodificarea oferea variantele: conştientizată, formulată corect, incluzând soluţii, sesizată din timp ori alt sens. În ceea ce ne priveşte, sintagma de problemă "bine pusă" se referă la **formularea** ei, deci considerăm că acesta este răspunsul ce s-ar cere dat. Acceptăm că şi alte variante ar putea fi luate în calcul, deşi una cum ar fi "conştientizată" este doar premiză a formulării. Aceasta pentru că – anticipând un paragraf viitor – ceva neconştientizat **nu devine problemă.**

Tabelul nr.6.2 (%)

Sensul în care problema este "bine pusă"

Sens / Subiecţi	corect formulată	incluzând soluţii	conştien-tizată	sesizată din timp	alt sens	total
Agenţi economici	37,09	30,91	19,27	11,64	1,09	275=100
Autorităţi publice	47,14	24,29	20,00	8,57	-	70=100
Sindicate	34,69	36,73	16,33	12,25	-	49=100
Biblioteci	34,33	26,86	35,83	1,49	1,49	67=100
Total	**37,96**	**29,94**	**21,47**	**9,76**	**0,87**	**464=100**

Deci cei 1/5 pe total dintre repondenţi ce aleg varianta "conştientizată" sunt în eroare, deoarece enunţul stipula deja că "problema bine pusă" există, dificultatea fiind deja conştientizată ca să devină problemă. Şi celelalte variante "incluzând soluţii" ori "sesizată din timp" permit acelaşi tip de comentariu. Putem formula o problemă fără a include soluţiile rezolvării ei. Spre exemplu formulăm ca problemă necesitatea reconversiei profesionale, a reducerii

şomajului, a privatizării, a ridicării calităţii învăţământului, a diminuării corupţiei etc. fără a fi obligaţi a include în formulare şi toate soluţiile posibile. Aceasta nu exclude ideea – la care vom face ulterior referire – ca în formularea problemei să fie implicată şi existenţa /inexistenţa soluţiilor de rezolvare. Aici însă era vorba de includerea soluţiilor.

Nici "sesizarea din timp" nu ţine de formulare ci de conştientizarea mai rapidă a ceea ce se va formula ca problemă, toate acestea (ca şi alte sensuri posibile) putând fi cel mult considerate accepţiuni colaterale şi/sau consecutive formulării.

Tabelul de rezultate arată o înţelegere corectă de doar 38% dintre subiecţi, cu un plus semnificativ (9%) în favoarea autorităţilor publice. Cei ce acordă prioritate formulării corecte sunt mai ales cei ce consideră că problema socială poate fi ceva atât pozitiv cât şi negativ, sunt de sex feminin, în vârstă de peste 35 de ani şi posedând studii superioare. Ceva mai bună decât la aspectul anterior, înţelegerea corectă rămâne şi aici sub 40%.

6.2. Obiectul şi natura problemei sociale

Ca un aspect consecinţă a înţelegerii a ceea ce este o problemă socială se situează şi **obiectul şi natura ei,** în sensul de a se referi la ceva (caracteristică, situaţie, proces) **negativ, pozitiv ori neutru**.

Am anticipat deja în deschiderea capitolului că problemă poate fi ceva **atât pozitiv cât şi negativ**. În această privinţă s-a obţinut procentul cel mai mare de răspuns corect, aproape jumătate (47%) optând pentru varianta că problema socială se poate referi atât la ceva negativ cât şi la ceva pozitiv. Un procent apropiat (42%) adoptă înţelegerea unilaterală dominantă în gândirea comună (problemă e doar ceva negativ) şi aproape 7% accepţiunea că problemă este doar ceva pozitiv (vezi tabelul nr.6.3).

Tabelul nr.6.3 (%)

Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale

Obiect / Subiecţi	pozitiv şi negativ	doar negativ	doar pozitiv	neutru	altă părere	NR	total
Agenţi economici	41,09	49,45	5,82	0,73	1,09	1,82	275=100
Autorităţi publice	45,71	44,29	5,71	1,43	2,86	-	70=100
Sindicate	51,03	32,65	12,24	4,08	-	-	49=100
Biblioteci	70,15	17,91	7,46	1,49	2,99	-	67=100
Total	**47,07**	**42,30**	**6,72**	**1,31**	**1,52**	**1,08**	**464=100**

Figura nr.14 (%)

Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale
(total variante de răspuns)

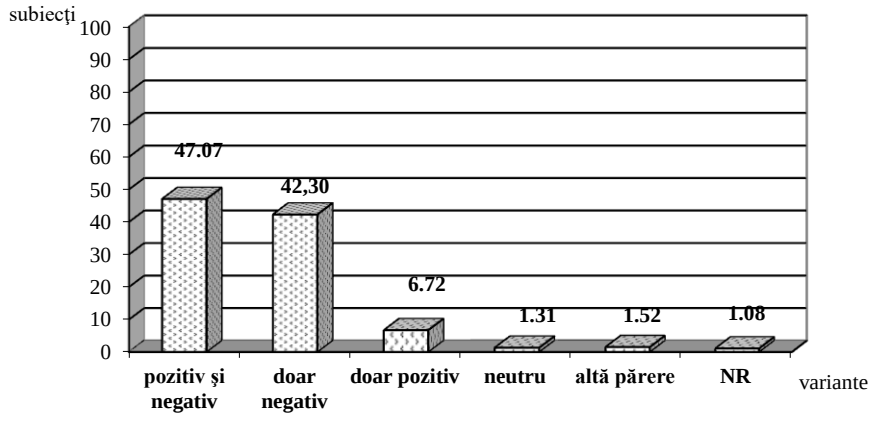

Aspectul tratat se referă la natura problemei sociale şi poate fi detaliat şi în privinţa obiectului ei. Din unele exemple s-a dedus deja că în mod concret probleme sociale pot deveni o mare gamă de situaţii ori procese (Zamfir, 1977, p.50-55).

a – o stare socială învechită fie ca forme sociale de organizare depăşite, fie ca fenomene tradiţionale ce nu concordă cu realităţile contemporane şi pe care societăţile actuale nu le acceptă. Putem da numeroase exemple mai ales din societatea ce face tranziţia de la socialism la economia de piaţă. Structurile de proprietate colectivă din agricultură au trebuit să fie desfiinţate şi au apărut în România postrevoluţionară peste 5 milioane de proprietari funciari a 1 –2 ha. Această fărâmiţare excesivă devine şi ea o problemă de vreme ce suprafaţa minim eficientă pentru exploataţiile agricole este de aproximativ 50 ha, deci noua problemă este a unei noi concentrări a proprietăţii. Întreprinderile de talie foarte mare şi forme centralizate de organizate (combinate, centrale, regii, companii naţionale etc.) se cer în multe cazuri înlocuite cu IMM-uri. În Valea Jiului, chiar la începutul anilor `90, diminuarea cererii de cărbune a reclamat abandonarea unor capacităţi de producţie (mine) ca Lonea Pilier, Petrila Sud, Cariera Jieţ şi Cariera Câmpu lui Neag.

b – procese sociale considerate în sine ca negative, unele existând în orice tip de societate, altele doar în anumite societăţi şi etape. Exemple le constituie furtul, omuciderea, delincvenţa juvenilă, drogurile, prostituţia, tulburările psihice de masă, sinuciderea, incestul, dezorganizarea familiei, corupţia, dezastrele naturale ori economice etc.

Spre exemplu, în minerit erau şi înainte de 1989 la ordinea zilei **sustragerile** (de plasă de sârmă, ulei de motor, şnur Alecu, ciment, lemn, ulei de compresor, bolţari, pânză de filtru etc.) şi ele au continuat chiar şi în anii 2000, iar restructurarea a fost însoţită de apariţia firmelor **private** "căpuşe" care au parazitat subvenţiile acordate de stat. Tot probleme pot apare din **stilurile autoritare** de conducere, din **slaba implicare** a autorităţilor locale în viaţa comunităţilor, din **rezistenţa la nou** ş.a.m.d.

c – consecinţele negative ale unui proces social pozitiv. În fond orice proces social chiar dacă este în sine pozitiv, poate implica consecinţe colaterale

negative. Procesul – legitim şi necesar – al privatizării poate fi însoţit de aspecte negative ca subevaluarea obiectivelor, solicitarea/primirea de comisioane, apariţia firmelor căpuşă, nerespectarea obligaţiilor (profil de activitate, investiţii, forţă de muncă) asumate, nerambursarea datoriilor, evaziune fiscală etc. Iar libera circulaţie a informaţiei, produselor şi persoanelor poate fi însoţită de apariţia producţiei şi consumului de droguri, a contrabandei, a traficului de persoane ş.a.m.d.

d – fluctuaţii ale factorilor externi naturali şi sociali de tipul catastrofelor naturale (cutremurul din decembrie 2004 din Asia de Sud-Est, uraganul Katrina, cutremurele din Turcia şi Japonia), a influenţei războiului din Irak asupra pieţii mondiale a petrolului, a influenţei penuriei de produse petroliere asupra preţului barilului de petrol etc. Integrarea României în NATO şi perspectiva aderării la UE generează şi ele o vastă categorie de probleme de tipul compatibilizării legislaţiei, a acceptării cotelor de producţie şi de conformare cu standardele UE.

e – decalajele produse de dezvoltare. Este cazul eficienţei care să menţină competitive intreprinderile noastre în context european, adaptarea conţinutului învăţământului la cerinţele pieţii muncii, decalajele dintre preţurile aliniate european (energie, combustibil etc.) şi salariile rămase "româneşti" ca şi necesitatea informatizării în toate domeniile de activitate. Faptul că nu toate componentele (subsistemele) unui sistem se schimbă (modernizează) în acelaşi ritm, produce decalaje între nivelele superioare şi cele rămase în urmă ale dezvoltării.

f – apariţia de noi necesităţi. Sistemele sociale îşi modifică pragul de necesităţi în funcţie de evoluţie, iar apariţia unei noi necesităţi în dinamica sistemului echivalează cu apariţia unei noi probleme ce se impune a fi soluţionată. Exemplu: restructurarea economiei poate duce la restrângeri de activitate, acestea generează şomaj, iar şomajul generează nevoia de protecţie,

de reconversie profesională, de deplasare a forţei de muncă din sectorul industrial spre cel de servicii etc.

g – probleme de dezvoltare. Orice sistem tinzând să se dezvolte, apariţia unor direcţii de dezvoltare ridică noi probleme pe traseul conştientizare/formulare – asumare – soluţionare. Toate sistemele sociale tind să se schimbe, în **ritmuri** mai lente sau mai alerte, pe **front social** mai larg (cuprinzând mai multe subsisteme sociale) ori mai îngust. Schimbarea poate viza structuri, instituţii, organizarea, tehnicile, tehnologiile, stilurile de viaţă etc. Exemplele pot reprezenta **informatizarea** inexistentă ca problemă cu decenii în urmă, problema **clonării** (animale şi umane, măcar a aceleia terapeutice), nevoia apariţiei unor noi **instituţii şi mecanisme** în acord cu noile realităţi (Consiliul Naţional al Audiovizualului, Garda Financiară, Garda de Mediu, Consiliul Concurenţei ş.a.m.d.).

Natura acestor probleme poate fi clasificată în termenii de probleme **structurale, funcţionale şi accidentale** (Teodorescu, loc.cit.). Structurale sunt problemele generate de tranziţia la economia de piaţă, deci problemele **proprietăţii, privatizării, concurenţei** etc. Funcţionale sunt probleme ce apar în virtutea funcţionării sistemului, exemple putând fi **corupţia, polarizarea socială, marginalizarea/excluziunea socială, şomajul, traficul de persoane, contrabanda, evaziunea fiscală** ş.a.m.d. Probleme accidentale pot fi de natura dezastrelor **economice** (**crah financiar, crize de supraproducţie, epuizarea unor resurse, accident nuclear** etc.) ori **naturale** (**foamete, inundaţii, epidemii, cutremure, incendii pe teritorii vaste** etc.).

Analiza problemelor sociale poate fi pusă şi în alţi termeni. Majoritatea pot proveni din constituirea şi funcţionarea **instituţiilor** (Dabu, Ielici, 1995, p.59) adică din nedefinirea corectă a **scopurilor** şi **domeniilor** în care acţionează, din erori de **diviziune şi organizare** a muncii, din grade diferite de

depersonalizare a funcţiilor ori din lipsa de **încredere şi recunoaştere** din partea colectivităţii.

În mod analog putem considera că problemele sociale pot fi clasificate şi în funcţie de **relaţia ierarhică** dintre conducători şi conduşi, deci pot exista probleme de **influenţă, control, putere şi autoritate** (Dabu, Ielici, op.cit., p. 96-99).

Încheiem sumara abordare teoretică a naturii problemelor sociale şi a **definirii lor** cu diferenţa dintre două accepţiuni a naturii acestor definiri: cea **lineară** şi cea **ciclică**. O definire lineară a procesului/problemă socială este una **anterioară** şi **independentă** în raport cu formularea soluţiilor. Altfel spus, enunţ problema fără să mă gândesc dacă ea are soluţii de rezolvare şi care ar fi acelea. În definirea de proces ciclic, existenţa ori inexistenţa soluţiilor influenţează însăşi definirea problemei, deci aspectul "soluţii" răzbate în modul de definire a problemei.

Întrebarea "ce poate deveni o problemă socială" a fost precodificată cu cele 7 variante semnalate anterior de la a la g plus "altele". S-a admis alegerea dintre acestea a maximum 3 variante din intenţia de a forţa o detaşare în ierarhia ce va rezulta a câtorva dintre ele.

Pe totalul **numărului de alegeri** (care au fost 1304), s-a uzat în procent de 94% de dreptul la 3 alegeri (media de alegeri pe subiect a fost de 2,82) dar nu s-a obţinut o ierarhie decalată ci una "strânsă". În fond, cea mai bine plasată variantă de ceea ce poate fi problemă socială ("o situaţie depăşită") a obţinut 19,25% din alegeri pe total (între 16 – 22 % pe categorii de repondenţi) iar ultima, cea de a şaptea variantă, care a fost "consecinţe negative ale unor procese pozitive" a obţinut 10,12% pe total (între 5 – 11 % pe grupe de subiecţi).

Tabelul nr.6.4 (%)

Ce poate deveni problemă socială (% din subiecţi ce au ales varianta)

Problema / Subiecţi	situaţie socială depăşită	decalaje de dezvol-tare	apariţia de noi necesi-tăţi	procese sociale negative	probleme de dezvoltare	factori naturali şi/sau sociali	consecinţe negative de proces pozitiv
Agenţi economici	57,09	43,27	44,73	38,91	35,27	33,09	30,54
Autorităţi publice	44,29	58,57	47,14	34,28	30,00	40,00	28,57
Sindicate	61,22	59,18	44,90	30,61	30,61	32,65	14,28
Biblioteci	44,25	50,75	52,24	35,82	37,31	23,88	31,34
Total	**54,44**	**48,37**	**46,20**	**36,88**	**34,27**	**32,75**	**28,63**

Figura nr. 15 (%)

Ce poate deveni o problemă socială?
(total variante de răspuns)

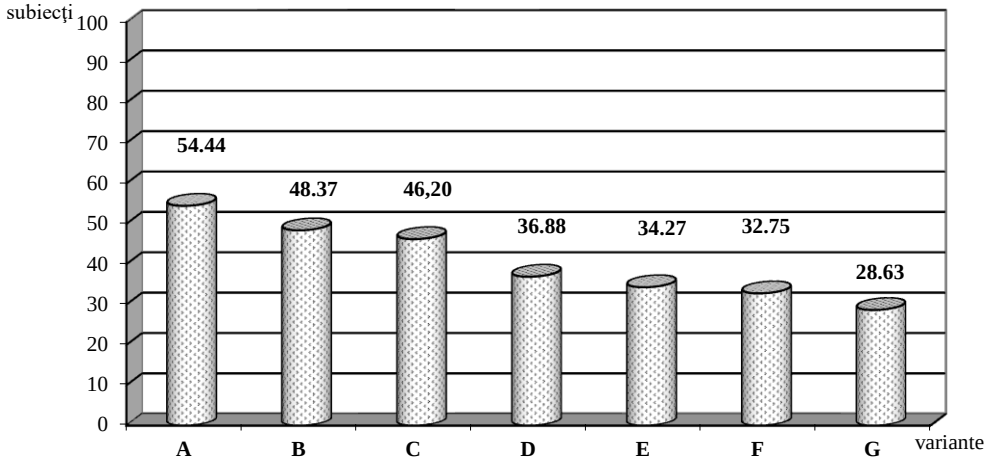

A – situaţie socială depăşită
B – decalaje de dezvoltare
C – apariţia de noi necesităţi
D – procese sociale negative
E – probleme de dezvoltare
F – factori naturali / sociali
G – consecinţe negative de proces pozitiv

Concluzia evidentă este **dispersarea** pe intervalul procentual de doar 10% (între 10,12% şi 19,25%) a tuturor variantelor. Aceasta ne indică lipsa conştiinţei faptului că o problemă poate deveni **mai ales** ori **în primul rând** un număr mai redus de situaţii.

Dar putem prezenta aceeaşi informaţie (opinia despre ce poate deveni problemă socială) nu prin raportare la numărul de alegeri ci ca pondere a opţiunilor din **numărul de subiecţi**.

Ierarhia rezultată prin raportarea la subiecţi, deci la % celor ce nominalizează o variantă ori alta este mai diferenţiată. Ordinea ierarhică nu se modifică faţă de ierarhia alegerilor, ca şi faptul că toate categoriile de repondenţi plasează pe primele trei locuri aceleaşi variante. Este drept că ordinea pe total (1, 2, 3) este la agenţii economici 1, 3, 2, la autorităţile publice 3, 1, 2, la biblioteci 3, 2, 1 şi coincide doar la liderii sindicali 1, 2, 3. Cum aceştia din urmă erau doar 70 din 461 de subiecţi, ei nu puteau influenţa decisiv ierarhia pe total cu care coincid, acest lucru fiind încă o dovadă a apropierii opiniilor celor patru categorii de respondenţi.

Comentând ierarhia variantelor la extreme, observăm conştientizarea mai ales a situaţiilor sociale depăşite, a decalajelor existente provocate de dezvoltare ca şi problemele generate de noi necesităţi. În acelaşi timp aspectele problematice mai puţin evidente şi imperioase cum ar fi probleme ale dezvoltării în viitor sau consecinţele negative ale unor procese sociale pozitive în sine, sunt mai puţin sesizate. Am remarcat totuşi că la aceste ultime variante, cele mai bune ponderi – comparativ cu celelalte categorii de repondenţi – aparţin angajaţilor din sistemul bibliotecilor.

6.3. Conştientizarea problemei sociale

Am anticipat faptul că pentru formularea ca problemă a unei dificultăţi, conştientizarea ei reprezintă o premiză. La rândul ei ea este legată de două condiţii referitoare la acel proces perturbator (Zamfir, 1977, p.56):

- **să nu existe ori să fie slab eficace mecanismele de contracarare a perturbării.** De exemplu, pentru combaterea crimei organizate, a consumului de droguri, a evaziunii fiscale, a traficului de persoane sau a doping-ului sportivilor etc., România n-a fost pregătită cu instituţii, personal, logistică şi experienţă. Au trebui create compartimentele poliţiei pentru combaterea crimei organizate, Comisia Naţională Antidrog şi serviciile respective din cadrul poliţiei, Garda financiară etc. Au trebuit specializaţi oameni, cumpărată aparatură de laborator, asigurată o bază logistică şi stabilite cooperări cu instituţii similare din străinătate.
- **procesul perturbator trebuie să atingă şi să depăşească un anumit prag de acceptabilitate.** Numai când fenomenul/procesul atinge un nivel considerat critic, de neacceptat în continuare, el este conştientizat ca problemă ce reclamă soluţionare. Faptul că un sportiv se dopează, că un om de afaceri dă mită, că un individ se droghează ori că o firmă îşi diminuează profitul pentru a nu plăti impozite, nu constituie o problemă câtă vreme fenomenul este **singular, izolat** şi de **proporţii reduse**. Dar când fenomenul tinde să devină **de masă**, să se **generalizeze**, el este conştientizat ca problemă. În alţi termeni (Teodorescu, 1993, loc.cit.) problema trece prin mai multe **faze**: **incubaţia, conştientizarea, conflictul** şi încercarea de soluţionare şi **declinul**.

Nu există problemă socială **"în general",** deci nu vorbim despre faptul că ar exista în general corupţie, alcoolism, evaziune fiscală ori consum de droguri. Problema este întotdeauna **a unui sistem**, deci trebuie să ne preocupăm de corupţia la o anumită primărie ori universitate, de evaziunea fiscală la o anumită firmă, de consumul de droguri în anumite localuri ori cămine studenţeşti etc.

Aceasta ridică şi problema **cine** conştientizează/formulează problema, cine constată că perturbarea există şi a depăşit un anumit prag. **Sursa** conştientizării, implicit a formulării problemei poate fi **internă** ori **exterioară** sistemului. Sursele interne sunt **conducerea** (la diferite niveluri) a sistemului şi **participanţii** la el. Sursele exterioare pot fi **beneficiarii, sistemele intermediare** producător – beneficiar, sistemele **supraordonate** şi sistemele de **control** politic ori profesional.

Nivelul conştientizării poate fi **informal** şi **formal**, în acest ultim caz problema fiind înregistrată şi recunoscută în mod oficial. Ca o problemă să aibă **şansa de a fi soluţionată**, ea trebuie să fie conştientizată (şi) din interiorul sistemului, recunoscută şi asumată oficial de către conducerea acestuia.

Repondenţii noştri au fost rugaţi să ierarhizeze **factorii** de care depinde conştientizarea/formularea problemelor sociale, precodificarea oferind trei factori interni şi patru factori externi, cu posibilitatea de a nominaliza şi alţii.

Ierarhia poate fi prezentată pe totalul alegerilor, menţionând că s-au permis trei alegeri ce s-au cerut ordonate în ordinea importanţei, posibilitate de care au uzat 96% dintre repondenţi. Privită ca pondere din alegeri, 22% din totalul lor revine conducerii interne a sistemului, 19% sistemului politic, câte 16% participanţilor din sistem, beneficiarilor activităţii şi controlului intern din sistem şi doar 6% vizează sistemele supraordonate. Grupate pe factori interni şi externi, 54% din totalul alegerilor s-au îndreptat spre factori interni şi 46% din opţiuni vizează factorii exteriori.

Dar analiza se poate face şi pentru **prima alegere**, caz în care datele se "închid" şi "pe subiecţi", deci constatăm implicit ponderea acordată de fiecare categorie de subiecţi fiecăruia dintre factori.

Aceste date vor fi oferite în tabelul nr.6.5 şi ulterior le vom grupa în tabelul 6.6 pe categorii de factori, adică cei **din** şi **din afara** sistemului. Comentând ambele tabele prezentate, remarcăm ca un lucru bun că factorul

considerat cel mai important este **conducerea internă** a sistemului în care apare perturbarea ce va tinde să fie formulată ca problemă.

Tabelul nr.6.5 (%)

Factorii ce determină conştientizarea/formularea problemei sociale

Factori / Subiecţi	conducerea internă	beneficiarii activit.	sistemul politic	participanţii din sistem	control prof. din sistem	sistemele supraordonate	intermediari prod. benef.	NR	total
Agenţi economici	26,91	22,18	23,27	10,18	9,66	5,09	2,18	0,73	275=100
Autorităţi publice	40,00	24,29	17,14	5,71	7,14	1,43	4,29	-	70=100
Sindicate	32,65	20,41	18,37	12,24	12,24	-	4,09	-	49=100
Biblioteci	28,88	29,86	11,94	14,93	11,94	1,49	2,98	2,98	67=100
Total	**29,07**	**23,47**	**20,17**	**10,41**	**9,76**	**3,47**	**2,82**	**0,87**	**461=100**

Tabelul nr.6.6 (%)

Factorii interni şi externi sistemului în conştientizarea problemei sociale

Factori / Subiecţi	interni sistemului*	externi sistemului**	total
Agenţi economici	46,55	53,45	275=100
Autorităţi publice	52,85	47,15	70=100
Sindicate	57,13	42,85	49=100
Biblioteci	50,35	49,65	67=100
Total	**49,24**	**50,76**	**461=100**

*conducerea internă a sistemului + participanţii din sistem + controlul intern din sistem
**beneficiarii activităţii sistemului + sistemul politic + sistemele supraordonate + intermediarii producători – beneficiari + NR

Vom vedea ulterior că va exista totuşi un decalaj de 12 – 13 % între rolul conducerii interne în conştientizarea problemei şi acela de **asumare** a ei. În fond

dacă conducerea unui sistem **nu recunoaşte** că ceva este problemă şi mai ales **nu-şi asumă** problema, şansele soluţionării ei sunt foarte reduse. Să ne imaginăm situaţia în care într-o primărie, o întreprindere ori într-o universitate participanţii sunt la curent că se dau şi se iau şpăgi ori se trafichează examene, dar primarul, directorul ori rectorul declară "la noi nu există corupţie". Deci **nu recunoaşte** (conştientizează) şi implicit nu asumă problema; în atari condiţii este aproape sigur că problema nu se rezolvă fără schimbarea conducerii în cauză.

În privinţa raportului dintre factorii interiori/exteriori sistemului constatăm – pe total – un echilibru aproape perfect: 49% faţă de 51%. Credem că **aşteptarea** din partea factorilor externi (51%) este **prea mare**, că ea exprimă o atitudine **pasivă**, de aşteptare ca **alţii** (beneficiarii, sistemul politic, eşaloanele superioare) **să observe care sunt problemele tale**! De altfel, cunoaşterea acestor rezultate de cercetare recoltate în 2003 ne-au determinat să propunem la Conferinţa Naţională de Sociologie din 2004 o tentativă de anchetare şi **a factorilor externi**. Remarcăm totuşi că cel mai corect, după opinia noastră, dozaj intern/extern aparţine liderilor sindicali, urmaţi de autorităţile publice. Şi înţelegerea cea mai puţin corectă aparţine agenţilor economici, lucru explicabil prin faptul că aproape jumătate dintre ei (135 persoane) sunt agenţi economici de stat ce reprezintă mineritul. Ori este notoriu faptul că cei din minerit aşteaptă ca problemelor lor să fie sesizate şi rezolvate "de sus", de către guvern, minister ori alte agenţii exterioare întreprinderilor miniere.

Una dintre întrebările adresate subiecţilor s-a referit şi la accepţiunea **lineară ori ciclică** a naturii problemelor sociale, noi anticipând deja că accepţiunea lineară este independentă de soluţii iar cea ciclică ţine cont de existenţa sau inexistenţa soluţiilor chiar în momentul formulării problemei. Peste 58% din totalul respondenţilor (39% dintre sindicalişti şi 73% dintre cei din biblioteci) au apreciat accepţiunea – corectă şi după opinia noastră – de proces ciclic. Iar dintre factorii care fac ca problema să treacă din faza latentă în

faza manifestă, principalii în ordinea ponderilor obţinute au fost consideraţi **conştientizarea problemei** (40% pe total), **existenţa soluţiilor de rezolvare** (21%) şi **asumarea problemei de către conducerea internă a sistemului** (16%). Făcând o analiză comparativă între categoriile de repondenţi la aceşti factori principali amintiţi, conştientizarea problemei este valorizată superior de către autorităţile publice şi biblioteci (49 – 50 %), soluţiile de rezolvare de către biblioteci şi agenţii economici (21–24 %) iar asumarea de către conducere a problemei, valorizată superior de către liderii sindicali şi agenţii economici (18–22 %).

În ancheta din 2003 care a avut ca repondenţi doar subiecţi implicaţi în conducerea Văii Jiului s-a mai pus şi întrebarea privind **conştientizarea, formularea, asumarea, soluţiile** preconizate etc. în raport cu **problemele specifice Văii Jiului.** La fiecare caracteristică au existat trei posibilităţi de răspuns, spre exemplu că problemele sunt **corect** sau **defectuos** formulate, că ele sunt **bine** ori **insuficient** conştientizate etc.; evident a existat şi posibilitatea nonrăspunsului.

Luând în calcul doar aprecierile **pozitive** (corect, bine, costuri reduse, soluţii eficace etc.) construim tabelul 6.7. În acest caz analizăm nu **care** sunt problemele (acest lucru a fost făcut într-un capitol anterior) ci **cum** sunt apreciate problemele Văii Jiului.

Situaţia prezentată ne indică **cât de reduse sunt aprecierile favorabile** pe diferite aspecte privind problemele sociale ale Văii Jiului. Cu o formulare în proporţie de doar 17% considerată corectă, cu o conştientizare considerată bună de doar 16%, cu o asumare considerată doar în proporţie de 5% corectă şi cu doar 3% soluţii considerate eficiente, complexul de probleme specifice Văii Jiului **are şanse foarte scăzute de soluţionare**. S-ar putea remarca şi faptul că nu există diferenţe deosebite în apreciere între categoriile de subiecţi. Doar autorităţile publice valorizează superior, comparativ cu ceilalţi, aspectul formulării problemelor iar sindicatele pe cel al asumării lor. Dar faptul că toţi

apreciază pozitiv doar în procent de 2 – 3 % eficacitatea soluţiilor de rezolvare a problemelor sociale ale Văii Jiului, spune aproape totul despre efectul acestora.

Tabelul nr.6.7 (%)

Aprecierile favorabile privind problemele specifice Văii Jiului

Subiecţi / Apreciere	agenţi economici	autorităţi publice	sindicate	medie pe total
- sunt **corect formulate**	15,63	22,86	18,37	17,26
- sunt **bine conştientizate**	14,91	18,57	18,37	15,99
- au costuri **economice scăzute**	15,27	7,14	6,12	12,69
- au **costuri sociale reduse**	8,73	5,51	6,12	7,87
- sunt **corect asumate**	4,36	4,28	8,16	4,82
- sunt însoţite de **soluţii eficace**	3,27	2,86	2,04	3,04

Notă: diferenţa până la 100% o reprezintă aprecierile defavorabile (incorect, defectuos, insuficient…) + NR

Menţionăm că întrebarea nu s-a referit la o singură problemă ci la **situaţia Văii Jiului în general**, deci nu doar la sectorul (primărie, întreprindere, afacere privată, ligă sindicală etc.) în care activează repondentul. Tabelul 6.7 nu conţine şi răspunsul celor din sistemul bibliotecilor, deşi întrebarea le-a fost pusă şi lor în 2004, dar nu cu privire la problemele Văii Jiului pe care se presupune că nu le cunosc suficient, fiind rezidenţi în alte localităţi ale judeţului. Amintim totuşi că având ca adresă specifică problemele din sistemul bibliotecilor, ponderea aprecierilor favorabile este de 2 – 5 ori mai mare ! Spre exemplu, opinia că problemele sunt corect formulate atinge 42%, că ele sunt bine conştientizate însumează 37%, că ele sunt corect asumate = 28% iar faptul că soluţiile sunt eficace este afirmat de 15% dintre angajaţii bibliotecilor. Nu afirmăm că în sistemul bibliotecilor situaţia ar fi ideală, existând şi acolo probleme de asumare ori soluţii, dar ele sunt considerate la un nivel mult mai bun decât în minerit şi Valea Jiului.

Figura nr. 16 (%)

Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului
(total variante de răspuns)

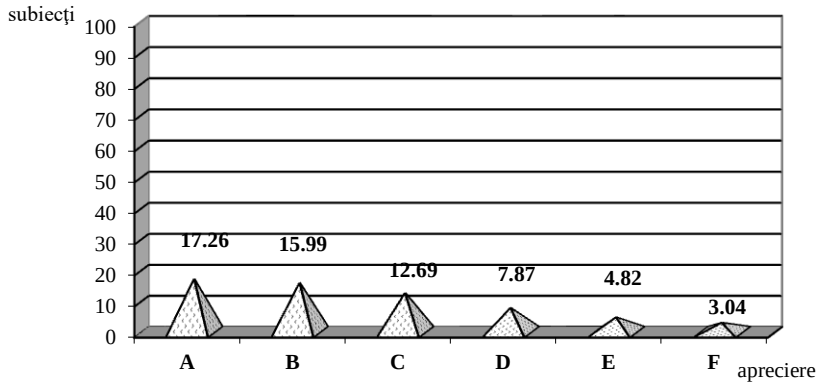

A – sunt corect formulate
B – sunt bine conştientizate
C – au costuri economice scăzute
D – au costuri sociale reduse
E – sunt corect asumate
F – sunt însoţite de soluţii eficace

Situaţia devine şi mai evidentă dacă ne raportăm doar la **totalul aprecierilor** (pozitive şi negative) exprimate, deci dacă eliminăm nonrăspunsurile. Numărul nonrăspunsurilor pe diferite aspecte (formulare, conştientizare, asumare…) nu a fost identic, respondenţi considerându-se în grad diferit apţi de a formula o apreciere asupra aspectului respectiv. Eliminând un termen (nonrăspunsul) din totalul la care ne raportăm, ponderile cresc puţin dar ordinea se menţine şi se vede mai ales că cei ce au formulat aprecieri asupra, spre exemplu, soluţiilor problemelor sociale, le-au apreciat favorabil în proporţie de doar 5% şi defavorabil în procent de 95%.

6.4. Sinteză asupra înţelegerii corecte a problemelor sociale

Am tratat în paragrafele anterioare câteva aspecte cheie în înţelegerea corectă a unei probleme sociale. Chestionarul a cuprins şi întrebări ale căror răspunsuri nu le-am comentat, cum ar fi aceea a **nivelului** (societate, organizaţie, individ) la care se manifestă mai ales problemele sociale.

Tabelul nr.6.8

(% rotunjite)

Aprecierea favorabilă/defavorabilă în opiniile privind problemele sociale ale Văii Jiului

Aprecierea / Aspectul	favorabilă	defavorabilă
- formularea problemelor	34	66
- conştientizarea problemelor	25	75
- costurile sociale	14	86
- asumarea problemelor	9	91
- soluţiile problemelor	5	95

Vom concluziona acum, evidenţiind într-un tabel (6.9) câteva aspecte ale teoriei problemei sociale pe care le considerăm relevante şi în privinţa cărora s-au pronunţat şi repondenţii anchetei noastre.

Tabelul nr.6.9 (%)

Opinia despre diverse aspecte ale teoriei problemei sociale

(% răspunsurilor considerate teoretic a fi cele mai corecte)

Aspecte / Subiecţi	problema poate consta în *ceva pozitiv ori negativ*	conştienti-zarea de către *conducerea internă*	problema presupune *schimbare*	problema implică *conştienti-zare*	problema trebuie *asumată de conducere*
Agenţi economici	41,09	26,11	21,09	19,27	17,81
Autorităţi publice	45,71	40,00	14,29	20,00	7,14
Sindicate	51,03	32,65	18,37	16,33	22,45
Biblioteci	70,15	28,88	53,73	35,83	14,93
Total	**47,07**	**29,07**	**24,51**	**21,47**	**16,26**

Cu excepţia deja amintită în text, a faptului că problemă poate fi atât ceva pozitiv cât şi negativ, toate celelalte aspecte obţin ponderi între 29% şi 16%.

Când peste 400 de oameni dintre care imensa majoritate au răspunderi de conducere pe plan local, dovedesc o atât de slabă înţelegere corectă a teoriei problemei sociale, explicarea concluziilor din capitolele anterioare devine mult mai consistentă şi evidentă.

Ipoteza acestei componente a sistemului nostru de cercetări s-a confirmat deci în sensul că o **înţelegere teoretică defectuoasă** a problemelor sociale, conduce şi la formularea defectuoasă a celor specifice Văii Jiului şi la **adoptarea unor soluţii cu eficienţă scăzută**. Iar realităţile economico-sociale din ultimii 15 ani ale Văii Jiului atestă evident în mod negativ enunţul concluziv al ipotezei noastre.

CONCLUZII ŞI SUGESTII

Dacă la începuturile perioadei de tranziţie din România (anii 1990 – 1995), declinul economic a fost considerat inevitabil şi chiar firesc în vederea reformării unei economii super centralizate şi conduse după cu totul alte principii decât cele de piaţă, pe măsura trecerii timpului a devenit tot mai clar că această situaţie nu numai că a continuat dincolo de previziuni, dar s-a şi deteriorat continuu.

Prelungirea termenului estimat de redresare a economiei a avut multiple cauze şi, chiar dacă astăzi putem vorbi de o etapă posttranziţie, economia românească abia începe să se aşeze pe un făgaş normal. De altfel "aproape întotdeauna analiza efectelor produse de schimbare se concentrează mai mult asupra destinaţiei spre care ne duce schimbarea decât asupra vitezei cu care se face călătoria" (Toffler, 1973, p.15).

În ceea ce priveşte metodele de reformare a economiei putem afirma, fără teamă de a greşi, că cea mai des utilizată a fost cea a concedierilor colective. A încerca să eficientizezi un sistem economic reducând numărul de personal a părut la început (anii 1996 – 1998) o soluţie binevenită, în condiţiile în care se preconiza redresarea rapidă a sistemului. Dar dislocarea masivă a forţei de muncă dintr-un subsisitem al economiei naţionale ar fi avut rezultate pozitive doar dacă piaţa muncii ar fi fost în măsură să translateze această forţă de muncă în alte sectoare. Realitatea a fost însă alta iar consecinţa directă a reformei economice astfel gândite a fost o explozie a sărăciei şi o polarizare accelerată a societăţii.

Deşi este evident că metoda concedierilor colective nu a avut rezultatele scontate, ea este aplicată şi astăzi, fiind una dintre cauzele majore care frânează rentabilizarea economiei. Pentru că sub aspectul costurilor economice

subsistemele economice din care a plecat mult personal angajat, nu s-au redresat, ci s-au adăugat **costurile sociale,** bugetul statului a fost pus în situaţia de a suporta cheltuieli crescânde cu pensiile, salariile compensatorii, indemnizaţiile de şomaj, ajutoarele sociale etc.

Efectele restrângerii activităţilor economice sau ale restructurării lor prin metoda disponibilizărilor de personal s-au făcut simţite cu precădere în zonele cu economie de tip monofactorial, dependente de un singur domeniu ori sector economic, cu atât mai mult dacă acesta era vizat de reformă. Valea Jiului este un caz tipic în acest sens.

Ipoteza generală a demersului nostru a fost: "dacă se aplică soluţii alternative dezvoltării monoindustriale, atunci politicile sociale de reabilitare a Văii Jiului pot avea succes". Din întregul efort documentar şi de cercetare pe care l-am întreprins, a rezultat că, deşi au trecut opt ani de la primele dislocări de personal, în Valea Jiului nu există nici acum soluţii alternative **viabile** de ocupare a forţei de muncă. Cu toate programele, proiectele şi strategiile elaborate în vederea redresării situaţiei din zonă, **locuri de muncă** în alte activităţi ori sectoare economice **nu au apărut**. Nici cel puţin în industria turismului, oferită de cele mai multe ori drept soluţie principală în eradicarea şomajului şi dezvoltarea zonei.

Reiterăm succint câteva din cauzele lipsei de alternative economice: lipsa surselor de finanţare pentru implementarea obiectivelor propuse, sărăcia generalizată din zonă, rezistenţă şi atitudine de monopol a agenţilor economici locali faţă de infuzia de capital exterior regiunii, lipsa spaţiilor şi terenurilor necesare noilor investiţii, incoerenţe de ordin legislativ, dezinteres al autorităţilor locale combinat cu birocraţie şi corupţie instituţionalizată, imaginea Văii Jiului etc. În aceste condiţii, singurele politici sociale aplicate cu "succes" în Valea Jiului au fost, în cea mai mare măsură, cele de tip pasiv, calate în special pe susţinerea material – financiară a celor neocupaţi. N-au lipsit tentativele de tip activ – pe baza cărora poate fi evaluată în fond eficienţa

politicilor sociale – dar pentru ca acestea să poată fi aplicate, era nevoie de o existenţă reală a posibilităţilor de diversificare economică.

Exemple de soluţii active pot fi bursele locurilor de muncă, programele de reconversie profesională, stimulentele şi facilităţile acordate angajatorilor şi şomerilor, pentru toate acestea existând şi cadrul legal şi posibila disponibilitate a organismelor abilitate de a le implementa, dar lipseşte conjunctura concretă: unde şi în ce condiţii ? Bursele locurilor de muncă au succes numai în zonele diversificat dezvoltate din punct de vedere economic, calificări şi recalificări nu se prea pot face în zonele în care oamenii şi-au pierdut speranţa în finalitatea acestor programe (angajarea) iar angajatorii – oricât de stimulaţi ar fi – nu pot oferi locuri de muncă de care nu dispun. Suntem de părere că cea de a doua ipoteză a lucrării noastre " cu cât politicile sociale apelează la soluţii active, cu atât ele sunt mai eficiente" este valabilă tot numai în condiţiile existenţei unor alternative de ocupare în alte activităţi şi domenii.

Măsurile active care au avut cel mai semnificativ impact în Valea Jiului au fost programele de dezvoltare comunitară, care – deşi pe perioade de timp determinate – au reuşit să crească cu puţin gradul de ocupare.

Reamintim teoria conform căreia un sistem de protecţie socială **eficient** este considerat cel care nu creează o dependenţă durabilă a individului de sprijinul social şi care nu ajunge să-l determine pe acesta la a se complace în situaţia de asistat social. Pentru a nu se ajunge la aceasta, protecţia de tip pasiv – firească pentru o anumită perioadă – trebuie dublată de eforturi în reorientarea economiei zonei, în pregătirea şi lansarea altor activităţi economice, în reorientarea profesională a celor neocupaţi, în schimbarea mentalităţii generale referitoare la atitudinea faţă de muncă şi faţă de posibilităţile oferite de piaţa muncii.

Atât timp cât aceste eforturi nu dau rezultate – adică mai nimic nu se modifică în mentalitatea oamenilor deci nici în peisajul economic al zonei – **asistarea socială de lungă durată devine politică de bază** iar rezultatul este

menţinerea unei stări de apatie, în care lucrurile merg din inerţie şi în care oamenii devin tot mai sceptici în ceea ce priveşte perspectivele lor profesionale şi şansele de redresare economică.

Contrar teoriei nemuncii – consecinţă firească a situaţiei mai sus expuse – una din ipotezele noastre de cercetare s-a referit la interesul celor neocupaţi de a-şi găsi un loc de muncă. Mai precis, am opinat că aceştia vor accepta – în condiţiile de viaţă cunoscute din Valea Jiului – **să muncească orice şi oriunde**, accept care este direct proporţional cu starea tot mai precară a situaţiei lor economice. Situaţia acestora s-a agravat în decursul ultimilor ani (2000 – 2005), dar oamenii încă nu şi-au pierdut interesul pentru muncă, iar cei aflaţi în condiţia de a fi dependenţi de ajutorul social al statului, valorizează cel mai bine acest lucru. Asistaţii social – deveniţi şomeri de lungă durată – îşi exprimă disponibilitatea de a accepta un loc de muncă oriunde în afara Văii Jiului (52%), de a accepta chiar şi muncă necalificată (87%) şi de a accepta salarii echivalente cu cel minim pe economie (62%), uneori chiar echivalent cu ajutorul social primit (39%).

Din acest punct de vedere şi contrar opiniilor autorităţilor şi angajatorilor din zonă, rămânem ferm convinşi că interesul oamenilor de a se reîncadra în muncă este real, că numai o situaţie economică deplorabilă îi poate determina să accepte un loc de muncă **oriunde,** de **orice fel** şi chiar **prost plătit.** Teoria nemuncii a fost şi rămâne vehiculată de către aceia – autorităţi şi agenţi economici – care ar trebui să găsească soluţii de creare a noi locuri de muncă. În lipsa acestora, corelată cu dezinteresul celor amintiţi, scuzele de genul "oamenii nu vor să muncească" sunt încercări de a voala neputinţa de a rezolva problemele sociale.

Rezolvarea problemelor reprezintă un proces ce depinde în mod imperios **de mai mulţi factori**: ce este sau ce poate deveni o problemă socială, înţelegerea obiectului şi a naturii acesteia, conştientizarea problemei inclusiv a factorilor ce determină procesul de conştientizare şi abia apoi căutarea soluţiilor

necesare rezolvării. Considerăm că nu poate exista decât o dependenţă directă între înţelegerea teoretică a problemei "problemelor sociale" şi eficienţa soluţiilor adoptate. Rezultatele cercetării referitoare la acest aspect au relevat o slabă înţelegere a teoriei problemelor sociale, situaţie cu atât mai gravă cu cât repondenţii au fost în marea lor majoritate, cadre de conducere, oameni puşi să caute soluţii şi să ia decizii în favoarea rezolvării acestora. Atât timp cât foarte puţini (16%) ştiu că o astfel de problemă trebuie să fie **asumată de către conducere,** că ea implică **conştientizare** (21%), că presupune **schimbare** (25%), că sarcina conştientizării revine în primul rând **conducerii interne** a sistemului (29%) sau că o problemă socială poate consta în aspecte atât **pozitive** cât şi **negative** (47%), este evident că nici soluţiile adoptate în aceste condiţii nu pot avea efectele scontate. De altfel, doar 3% dintre cei cu răspunderi de conducere pe plan local, sunt de părere că problemele Văii Jiului sunt însoţite de **soluţii eficace**, 4% că ele sunt **corect asumate** şi 17% că ele sunt **corect formulate**. Cu alte cuvinte, cei în cauză par a conştientiza mai bine situaţia reală decât teoria care stă la baza rezolvării ei. Dacă atât de puţine cadre de conducere (3%) apreciază că soluţiile găsite pentru problemele zonei sunt eficace, ne punem firesc întrebarea: cine ar trebui totuşi să se ocupe de acestea sau care ar fi totuşi soluţiile prioritare pentru o cât de cât remediere a situaţiei ?

S-au avansat zeci de variante şi propuneri pentru creşterea gradului de ocupare în zonă, de la industria turismului şi a prelucrării lemnului până la activităţile de ecologizare sau culesul fructelor de pădure. Marea majoritate au fost gândite pe termen scurt, iar cele cu termen de implementare mai îndepărtat (turismul, amenajări în infrastructură) sunt încă în faza incipientă. Despre eliminarea interdicţiei de reangajare în minerit a celor disponibilizaţi sau despre privatizarea sectorului minier nu poate fi încă vorba, iar dezvoltarea sectorului privat este încetinită de sărăcie, neajunsuri legislative şi de ordin birocratic. Şi la ora actuală locuitorii zonei – fie ei angajaţi sau nu – sunt de părere că singura activitate care o mai menţine la limita de supravieţuire este mineritul.

Previziunile specialiştilor conform cărora o mare parte a celor ieşiţi din minerit vor emigra spre alte zone ale ţării nu s-au adeverit, iar pentru cei rămaşi toate politicile active de ocupare s-au lovit de lipsa elementului principal: locurile de muncă.

În concluzie, putem fi de acord cu faptul că zona nu a dus lipsă de strategii de redresare, de atenţie din partea autorităţilor centrale, de politici şi măsuri active care să redreseze situaţia economico-socială. Dar toate acestea nu au avut şi nu vor avea şanse de reuşită atât timp cât lipseşte o strategie globală, cu programe de implementare folosind oameni insuficient pregătiţi, cu lipsă de fonduri şi mai ales, cu mentalităţi conservatoare.

O poziţie centrală în cadrul acestor neajunsuri o ocupă problema resurselor umane şi a celor financiare. Reiterăm ideea conform căreia, chiar şi în economiile avansate, gradul de atenţie acordat resurselor umane a fost – comparativ – mai scăzut decât cel acordat celorlalte resurse. În situaţia în care lipsa unei politici eficiente de creare şi gospodărire a resurselor umane se combină cu disfuncţionalităţi de ordin financiar, legislativ sau instituţional, oricât de bine gândite ar fi politicile sociale, şansele ca ele să fie eficient implementate se reduc drastic.

Redresarea unei situaţii economico-sociale de genul celei din Valea Jiului nu poate fi realizată în absenţa unei planificări strategice pe **termen lung**, adoptarea de măsuri "pe picior" sau "în salturi", funcţie de cerinţele momentului ne făcând decât să agraveze fenomenele specifice.

După cum am menţionat în introducerea acestui demers, el a urmărit să surprindă măcar câteva **constante** ale efectelor politicilor sociale şi ale percepţiei asupra acestora în Valea Jiului. În lumina ideii că "în domeniul socio-umanului, distanţa dintre cunoaşterea comună şi cea ştiinţifică este mai mică şi zona lor de intersecţie foarte întinsă" (Iluţ, 1997, p.10), nu de puţine ori am sesizat că percepţia repondenţilor noştri (şomeri, beneficiari de venit minim garantat) a fost mai corectă decât cea a autorităţilor, cei din urmă nerealizând

gravitatea sau implicaţiile problemelor ori încercând să disimuleze efectele acestora. În încercarea de a sintetiza rezultatele cercetărilor noastre, vom încerca să creionăm câteva concluzii pe mai multe direcţii:

1. Premiza de bază în vederea dezvoltării economice şi sociale a comunităţii – **nivelul de educaţie** şi **instruire –** este **deficitar** în zonă. Marea majoritate a celor neocupaţi au un nivel redus de şcolarizare şi există cazuri numeroase de oameni de afaceri aflaţi în situaţie similară. În ceea ce îi priveşte pe cei meniţi să se ocupe de rezolvarea problemelor (cadre de conducere, autorităţi publice, organisme abilitate), chiar dacă sunt aproape în totalitate absolvenţi de învăţământ superior, locurile de muncă pe care le deţin **nu sunt conforme** specializărilor (cazuri numeroase de primari, şefi servicii, asistenţi sociali etc., cu pregătire exclusiv tehnică). O atare situaţie îngreunează mult percepţia şi înţelegerea problemelor sociale chiar în condiţiile în care există disponibilitatea necesară pentru acestea.

2. **Lipsa** unei **strategii unitare** de redresare economică a condus la dependenţa oamenilor de susţinerea financiară a statului şi la aplicarea sporadică a câtorva măsuri cu caracter activ, al căror impact a fost nesemnificativ în ceea ce priveşte creşterea gradului de ocupare în zonă. Soluţiile oferite până în prezent au fost prezentate la modul general, ca posibile direcţii de redresare economică, neexistând proiecte ferme în vederea implementării lor. Cele – puţine – variante alternative de ocupare care au existat în zonă (fabrici de mobilă, fabrici de tricotaje, de produse lactate) au dispărut sau şi-au restrâns activitatea. Pare oarecum paradoxal că într-o zonă în care se preconizează dezvoltarea industriei lemnului şi în care există potenţial zootehnic, metoda "privatizării prin lichidare" a dus la dispariţia tehnologiei necesare pentru acestea. Este încă o dovadă a faptului că planurile de redresare au fost elaborate **fragmentat** şi fără să se ţină cont de realităţi în timp ce, pe de altă parte, deşi se vorbea întruna de alternanţă economică, se reduceau la zero chiar posibilităţile deja existente.

3. **Lipsa fondurilor necesare** implementării strategiilor de dezvoltare a condus la o situaţie aproape ilară: foarte mulţi bani au fost cheltuiţi cu elaborarea studiilor şi a proiectelor, dar pentru punerea acestora în aplicare n-a existat finanţarea corespunzătoare. Blocajele economice din zonă – generate în special de către Compania Naţională a Huilei – au redus la limită bugetele locale şi dacă aproape orice proiect, chiar cu participarea majoritară a fondurilor externe, necesita cofinanţare locală, ea era cvasimposibil de asigurat.

Singurele fonduri **realmente** alocate şi cheltuite în Valea Jiului au fost cele puse la dispoziţie de către bugetul de stat, prin intermediul măsurilor active prevăzute în Legea nr.76/2002 privind posibilităţile de ocupare a forţei de muncă, adică cele distribuite programelor de tip comunitar, pentru salarizarea celor încadraţi pe perioade determinate.

4. Economia Văii Jiului se caracterizează prin existenţa unui **sector privat** prea **puţin dezvoltat,** mai ales în ceea ce priveşte activităţile de producţie şi servicii către populaţie. Cu excepţia a câtorva întreprinzători locali şi a firmelor cunoscute care au filiale în zonă, activităţile economice private sunt în marea lor majoritate de tip **comercial** şi de mică anvergură. Una dintre cele mai des propuse soluţii pentru redresarea regiunii – dezvoltarea sectorului privat şi al întreprinderilor mici şi mijlocii – a rămas la faza de proiect, motivele pentru care procesul privatizării nu a reuşit fiind variate: de la lipsa fondurilor necesare, la aspecte privind legislaţia, birocraţia, lipsa de informaţii, puterea de cumpărare redusă din zonă etc.

5. **Dezinteresul** şi – nu de puţine ori – **incompetenţa** celor aflaţi în poziţia de a lua decizii în ceea ce priveşte rezolvarea problemelor Văii, au reprezentat în mod cert o frână puternică în derularea activităţilor de relansare economică. Investitorii externi zonei nu au găsit deseori înţelegerea şi disponibilitatea necesară la autorităţile publice locale, o atitudine obedientă a celor din urmă faţă de monopolul economic local, lipsa de comunicare între organismele abilitate, interesele personale care au avut prioritate în lansarea

proiectelor de reabilitare economică, toate pe fondul unor bugete locale insuficiente, a lipsei spaţiilor şi terenurilor necesare (aflate în mare parte în patrimoniul Companiei Naţionale a Huilei, puţin interesată în a le pune la dispoziţia investitorilor) au concurat la menţinerea unei stări deplorabile a economiei zonei. Adăugăm aici şi faptul că îngrijorător de multe persoane aflate în funcţii de conducere (menite să ia decizii sau să participe la procesul decizional) nu au calificarea necesară pentru aceasta. Marea majoritate a cadrelor de conducere – de la primari, viceprimari, directori de întreprinderi miniere, şefi servicii primării sau CNH – au pregătire exclusiv tehnică, rezolvarea problemelor de natură economico-socială implicând şi o altfel de viziune asupra lor. Unicul aport al autorităţilor publice locale la soluţionarea situaţiei a fost cel de colaborare cu organismele centrale (prefectură, guvern) şi externe (Banca Mondială) în vederea **proiectării** soluţiilor. Putem afirma fără teamă de a greşi că şi în situaţia în care ar fi existat **toate** finanţările necesare implementării programelor de redresare economică, procesul ar fi fost mult îngreunat de lipsa de competenţă, dezinteresul şi mentalitatea celor abilitaţi să rezolve problemele.

Sugestiile se cer a fi o **consecinţă** a concluziilor. De altfel, justificarea acestor sugestii se găseşte în explicaţiile diseminate în capitolele lucrării şi dintre care unele au fost reiterate sumar în concluzii.

În principiu **concluziile pozitive,** favorabile, consemnând îndeplinirea în diferite grade a obiectivelor, cer sugestii de tipul: “să se continue”, “să se aprofundeze”, “să se diversifice”, “să se dezvolte” ş.a.m.d. Din păcate din studiul nostru au rezultat puţine asemenea concluzii, putând fi enunţate ca sugestii doar:

- continuarea şi îmbunătăţirea sistemului **burselor locurilor de muncă,**

- ocuparea măcar **temporară** pe perioadă determinată, în cadrul muncii în favoarea comunităţii,
- mai buna **adaptare a reconversiei profesionale** la cerinţele pieţei **locale** a forţei de muncă,
- **aplicarea** legislaţiei favorabile (Legea nr. 76/2002, Legea nr. 116/2002) în vederea îmbunătăţirii ocupării, a combaterii şomajului şi a marginalizării,
- toate acestea ar converge spre **utilizarea marii disponibilităţi** a celor neocupaţi de a munci **orice** şi **oriunde.**

Dar sunt şi concluzii **negative, defavorabile** – din păcate în majoritate în studiul nostru – care cer sugestii de tipul "să se schimbe", "să se abandoneze", "să se înceapă", "să se reconsidere" etc.

Pe acestea le-am putea subîmpărţi după **natura** factorilor preponderent implicaţi în sugestii privind aspecte **obiective** şi **subiective** iar după **orizontul temporal** al realizării sugestiilor în **imediate** (pe termen scurt) şi de **perspectivă** (pe termen lung). Ar mai putea fi practicată o clasificare după **sfera** efectelor preconizate, în sugestii pentru acţiuni cu efect **global,** marcând deci domeniul mai multor politici sociale şi cele cu efect **sectorial** care se referă preponderent la un singur domeniu de politică socială.

a) O primă sugestie privind un factor **subiectiv,** având efect de **perspectivă** şi **global,** ar fi **schimbarea pronunţată** (dacă nu chiar radicală) a **mentalităţii** celor implicaţi în ocuparea forţei de muncă. Această cerinţă îi vizează **pe toţi:** autorităţile publice, agenţii economici şi şomerii înşişi. Ea implică aspectul **cunoaştere** (informaţie, înţelegere) şi **atitudine** (convingeri provenind din componente cognitive, afective şi conative).

   Într-o formulare mai sintetică, cerinţa este de îmbunătăţire radicală a **educaţiei profesionale** a tuturor celor implicaţi. Educaţia profesională vizează şi autorităţile (să dovedească interes şi

competenţă), **agenţii economici** (să aplice cerinţele ce ei înşişi le impun bursei locurilor de muncă) ori **neocupaţii** (să dovedească interes real şi să depună un efort real în îndeplinirea obligaţiilor).

b) O sugestie extrem de importantă se referă la **dezvoltarea infrastructurii** Văii Jiului. Ea reprezintă un aspect **obiectiv,** de **perspectivă** şi **global.** În absenţa unor **investiţii** de amploare în infrastructură: căi de acces, linii de comunicaţie, utilităţi (reţele de apă, canalizare, electricitate, gaze etc.) orice soluţii de tipul "alternativei turism" sunt sortite din start eşecului. Nu este de neglijat nici faptul că în privinţa ocupării propriu zise, dezvoltarea infrastructurii **implică** ea însăşi creşterea gradului de ocupare prin forţa de muncă suplimentară necesară creării şi extinderii ei.

Există însă posibilitatea formulării şi unor sugestii privitoare la acţiuni cu efect **sectorial** şi pe **termen scurt.** Ele ar ocupa – fiecare în parte – un număr mai mic de forţă de muncă nefolosită dar prin efect **cumulat** ar consuma resurse umane şi materiale relativ importante. Enunţăm în continuare câteva asemenea **posibilităţi:**

a) crearea unei (unor) linii de **captare/îmbuteliere** a apei de izvor. Toată Valea Jiului este plină de izvoare a căror gust le situează între cele mai bune din ţară. Şi cu toate acestea în Vale se "importă" din ţară (parţial şi din străinătate) diferite sorturi de apă plată;

b) potenţialul zootehnic al Văii Jiului ar permite instalarea unor capacităţi de **valorificare a produselor lactate.** Fosta "fabrică de lapte"de la Livezeni a fost dezafectată de un deceniu iar astăzi magazinele sunt pline de produse lactate industrializate la Cluj-Napoca, Alba Iulia, Timişoara, Bistriţa etc.;

c) resursele naturale specifice **zonei montane** oferă posibilitatea unor activităţi de genul **colectării răşinilor naturale** pentru industria farmaceutică şi cosmetică, **colectarea** (dar şi industrializarea)

plantelor medicinale şi a **fructelor de pădure,** recoltarea **pământului pentru flori** ori a seminţelor pentru gazon, care actualmente se importă în majoritate din străinătate;

d) redeschiderea capacităţilor de **prelucrare a lemnului** pentru mobilă, obiecte casnice tradiţionale ori artizanat;
e) utilizarea **capacităţii hidroenergetice** a extrem de numeroaselor cursuri de ape de munte, prin instalarea (la cabane, zone turistice, puncte de lucru forestiere, cătune etc.) a unor generatoare de energie electrică de mică capacitate;
f) în fine s-ar putea ocupa un număr de oameni în activitatea de **reciclare a reziduurilor, deşeurilor şi a gunoiului** (halde de mină, cenuşi de termocentrale, gunoi menajer) pentru care ar fi necesari oameni pentru construcţia capacităţilor, sortare, exploatare etc.

Am încheia cu o constatare de **principiu:** majoritatea politicilor, programelor de acţiune, studiilor declară (ori măcar subînţeleg) existenţa unei soluţii **"unice",** ori **"totale".** Credem că în realitatea socială **nu există un remediu unic,** o soluţie – panaceu, care să rezolve integral problema. **Complexitatea** socialului cere – în rezolvarea problemelor – de regulă un **set de soluţii,** care să fie complementare, să se sprijine reciproc. Apelând la o metaforă, suntem de regulă în prezenţa unei claviaturi pe care trebuie să apăsăm **mai multe** clape pentru a obţine efectul dorit, deoarece atingând o singură clapă – oricare ar fi aceea – obţinem doar un sunet nu şi melodia.

BIBLIOGRAFIE

1. Agenţia Judeţeană de Ocupare a Forţei de Muncă (AJOFM) Hunedoara, **Situaţia concedierilor colective din septembrie 1977,** 03.12.1997.
2. AJOFM Hunedoara, **Situaţia populaţiei active şi ocupate din judeţul Hunedoara,** 10.07.2001.
3. AJOFM Hunedoara, **Medierea muncii,** situaţii din: 04/2001; 06/2001; 02/2002.
4. AJOFM Hunedoara, **Situaţia şomajului în Valea Jiului,** nr.4056/03.09.2004.
5. AJOFM Hunedoara, **Situaţii privind totalul concedierilor colective realizate în judeţul Hunedoara pe perioada 1997 – 2004** (01/2005) **şi numărul de şomeri din Valea Jiului** (06/2005).
6. Agenţia Locală de Ocupare a Forţei de Muncă (ALOFM) Petroşani, **Bursa generală a locurilor de muncă,** 12.04.2002.
7. ALOFM Petroşani, **Situaţiile locurilor de muncă vacante**: 03/2001; 04/2002; 11/2002; 02/2003; 08/2004.
8. Agenţia Naţională de Ocupare a Forţei de Muncă (ANOFM), **Cum poţi depăşi momentul concedierilor beneficiind de serviciile ANOFM,** 10/2002.
9. ANOFM, **Facilităţi oferite şomerilor şi angajatorilor,** 10/2002.
10. Agenţia Naţională pentru Dezvoltare Regională, **Planul de dezvoltare, Regiunea V Vest,** 1999.
11. Agenţia Naţională pentru Dezvoltarea şi Implementarea Programelor de Reconstrucţie a Zonelor Miniere (ANDIPRZM), **Notă privind înfiinţarea Asociaţiei Comunităţilor Miniere din România RO-ACOM, Petroşani,** 30.08.2000.
12. Anghel A., **Peste 65000 de şomeri angajaţi la lucrări de interes comunitar,** cotidianul **Matinal** nr.3948/27.05.2004, Petroşani.

13. Asociaţia Văii Jiului, publicaţia **Altitudini** nr. 1/2003, 4/2003, 8/2004.
14. I.C.C.V. **Barometrul opiniei publice**, **Revista de Cercetări Sociale** nr.: 1/1994, 2/1995, 1/1996, 2/1996, 3/1996.
15. Baron Mircea, **Cărbune şi societate în Valea Jiului,** Editura Universitas, Petroşani, 1998.
16. Beldie Vasile, **Sărăcia – boala Văii Jiului,** cotidianul **Matinal** nr. 3774/18.09.2003, Petroşani.
17. Boboc Ion, **costurile sociale ale restructurării mineritului în România, Studiu de caz Valea Jiului,** I.C.S. PROTECTOR – A.S. Bucureşti, 1999.
18. Bocancea Cristian, Neamţu George, **Elemente de asistenţă socială,** Editura Polirom, Iaşi, 1999.
19. Bogdan Mihai, **Consideraţii privind organizrea turismului montan în Valea Jiului,** în vol. Krausz S. (coord.) **Sociologia tranziţiei,** Editura Universitas, Petroşani, 1999.
20. Boiangiu Magdalena, **În fiecare luni,** în **dilema veche,** anul I, nr.34/3, 09.09.2004.
21. Botkin J.W., Elmandjra M., Maliţa M., **Orizontul fără limite al învăţării. Lichidarea decalajului uman,** Editura Politică, Bucureşti, 1981.
22. Boudon Raymond (coord.) ş.a., **Dicţionar de sociologie, Larousse,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996.
23. Bran Corneliu, **Greva foamei şi azil politic în ..... Cuba,** cotidianul **Matinal** nr. 3635/28.02.2003, Petroşani.
24. Bran Corneliu, **„Bunăstarea Văii" sintetizată în „raportul Costescu",** cotidianul **Matinal** nr. 3657/01.04.2003, Petroşani, 2003.
25. Bran Corneliu, **Valea Jiului – raiul lui Costescu şi purgatoriul nostru,** cotidianul **Matinal** nr. 3659/03.04.2003, Petroşani, 2003.

26. Chelcea Septimiu, Mărginean Ioan, Cauc Ion, **Cercetarea sociologică. Metode şi tehnici.** Editura Destin, Deva, 1998.
27. Chelcea Septimiu, **Cum să redactăm în ştiinţele socio-umane,** SNSPA, Bucureşti, 2000.
28. Chiribucă Dan, Comşa Mircea, Dâncu Vasile Sebastian, Rotariu Traian, **Efectele sociale ale restructurării economice a zonelor monoindustriale,** Studiu regional Valea Jiului, 2000.
29. Codin Mihaela, **Şomajul în Europa. Dimensiuni şi soluţii,** în Revista **Calitatea Vieţii** nr.1/1990, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1990.
30. Cojocaru Maria, **Asistenţa socială şi protecţia socială la nivelul pieţii muncii în România**, în vol. Neamţu George (coord.) **Tratat de asistenţă socială,** Editura Polirom, Iaşi, 2003.
31. Comisia Comunităţilor Europene, Direcţia Generală pentru ocupare, relaţii industriale şi afaceri sociale, **Acţiuni pentru dezvoltare, manual practic.** LEDA 3, Bruxelles, Louxemburg, 1995.
32. Compania Naţională a Huilei Petroşani, **Situaţii ale evoluţiei producţiei, productivităţii muncii şi numărului de personal,** Petroşani, 11.08.2004.
33. Covaci Ştefan, Dobra Gheorghe, Krausz Septimiu, **The Future of Mining and Tomorrow's Mining Engineer, The VIII World Mining Congress,** Lima, Peru, 1974.
34. Dabu Romulus, Ielici B., **Sociologie industrială,** Editura de Vest, Timişoara, 1995.
35. DC Comunication – **European Union Assistance to Job Creation in Gorj County and Jiu Valley**, Programe ale UE în România, 1999.
36. Delegaţia Comisiei Europene în România, **Comunicat de presă: „Cel mai recent program al UE pentru zonele miniere a creat peste 1000 locuri de muncă"**, Petroşani, 21.10.2002.
37. Ferréol Gilles, **Dicţionar de sociologie,** Editura Polirom, Iaşi, 1998.

38. Fodor Dumitru, Baican Gavril, **Impactul industriei miniere asupra mediului**, Editura Infomin, Deva, 2001.
39. Friedmann John, **O reconsiderare a sărăciei: autonomizarea şi drepturile cetăţenilor**, în vol. Neculau A., Ferréol Gilles (coord.) **Minoritari, marginali, excluşi**, Editura Polirom, Iaşi, 1996.
40. Frunzaru Valeriu, **De la statul bunăstării naţionale la politicile sociale europene,** Revista **Calitatea Vieţii,** anul XIII, nr. 1-4/2002.
41. Fundaţia CREDO, Banca Mondială, Prefectura Judeţului Hunedoara, **Raportul comitetului de iniţiativă la Seminarul Internaţional „Oportunităţi de dezvoltare social-economică în Valea Jiului",** Petroşani, 3-4.04.2001.
42. Fundaţia Internaţională de Management (FIMAN), **Noi strategii de combatere a şomajului de lungă durată în Belgia, Danemarca şi Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord,** Bucureşti, noiembrie 1995.
43. Fundaţia Internaţională de Management (FIMAN), **Centrul de mediere a muncii – manual de înfiinţare şi operare,** Editura Expert, Bucureşti, 1996.
44. Gabor D., Colombo U., King A., Galli R., **Să ieşim din epoca risipei,** Editura Politică, Bucureşti, 1983.
45. Galbraith John Keneth, **Ştiinţa economică şi interesul public,** Editura Politică, Bucureşti, 1982.
46. Guvernul României, **Notă privind discuţiile purtate la întâlnirea cu reprezentanţii greviştilor din oraşul Vulcan, judeţul Hunedoara,** adresa nr. 4326/20.07.2000.
47. Guvernul României, Ministerul Dezvoltării şi Prognozei, **Programul PHARE 2000 Coeziune Economică şi Socială,** CFP 1/2001, Bucureşti, mai 2001.

48. Horghidan C., Nicolau T., **Ghid de mediere. Programme PHARE „Developpment du Marche duTravail”**, iulie 1994.
49. Iatan Bogdan, **Salariul minim – instrument al politicii sociale,** Revista **Calitatea Vieţii** nr. 3-4/1991, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 1991.
50. Ilie Simona, **Aspecte metodologice ale dimensiunilor sărăciei în România,** în **Revista de Asistenţă Socială** nr. 3–4/2003, Universitatea din Bucureşti, 2003.
51. Iluţ Petru, **Abordarea calitativă a socio-umanului,** Editura Polirom, Iaşi, 1997.
52. Iluţ Petru, **Iluzia localismului şi localizarea iluziei, Teme actuale ale psihosociologiei,** Editura Polirom, Iaşi, 2000.
53. IMC Consulting Limited, **Rezumat al strategiei şi planului de acţiuni pentru Valea Jiului,** Proiect nr. RO 9504-01.04-L005, Petroşani, 1999.
54. Institutul Naţional de Statistică (INS), **Anuarul statistic al României** din 1990, 1996, 2000, 2003.
55. INS – Direcţia judeţeană de statistică Hunedoara, **Buletine statistice lunare:** 4/1996; 4/1997; 4/1998; iulie 2000, 2001, 2002; octombrie 2003, august 2004, mai – iunie 2005.
56. Isărescu Mugur, Postolache Tudorel, **Strategia naţională de dezvoltare economică a României pe termen mediu.** Centrul Român de Economie Comparată şi Consensuală, Bucureşti, iulie 2000.
57. King F. Ronald, **Strategia cercetării,** Editura Polirom, Iaşi, 2005.
58. Krausz Septimiu, **Populaţia şi mineritul. Actualităţi şi perspective,** în vol. Ionescu Al. (coord.). **Populaţia şi mediul înconjurător**, Deva, 1974.
59. Krausz Septimiu, **Protecţia socială la Regia Autonomă a Huilei din Petroşani,** contract de cercetare nr.2/1996 cu RAH Petroşani, 1996.

60. Krausz Septimiu, **Percepţia asupra stării mineritului şi vieţii în Valea Jiului,** în **Cercetări şi rezultate în ştiinţă şi tehnică,** Universitatea din Petroşani, octombrie 1997.
61. Krausz Septimiu, **Obsesiile tranziţiei,** în vol. Krausz S. (coord.) **Sociologia tranziţiei,** Editura Universitas, Petroşani, 1999.
62. Krausz Septimiu, Stegar Irinel, **Cât de voluntară a fost disponibilizarea în 1997 a minerilor din Valea Jiului,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitaria ROPET",** Editura Universitas, Petroşani, 1999.
63. Krausz Septimiu, **Beneficiarii de ajutoare sociale din Petroşani,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitaria ROPET",** Editura Universitas, Petroşani, 1999.
64. Krausz Septimiu, **Valea Jiului după '89 – un deceniu de probleme şi convulsii,** în vol. Zamfir E., Zamfir C. (coord.) **Starea societăţii româneşti după 10 ani de tranziţie,** Editura Expert, Bucureşti, 2000.
65. Krausz Septimiu, Stegar Irinel, **Înţelegerea problemelor sociale,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitaria ROPET",** Editura Universitas, Petroşani, 2003.
66. Larionescu Maria, Rughiniş Cosima, Rădulescu Sorin, **Cu ochii minerului. Reforma mineritului în România.** Editura Gnosis, Bucureşti, 1999.
67. * * * **Legea şomajului,** Editura Ere Press, Bucureşti, 2004.
68. Maisonneuve Hervé, **Redactarea ştiinţifică,** Editura Dan, Iaşi, 1999.
69. Maliţa Mircea, **Aurul cenuşiu**, vol.II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.
70. Marina Lucian, **Populaţia activă, încotro?,** în **Annales Universitatis Apulensis,** seria Sociologie, nr.1/2001, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2001.
71. Marshall George (editor), **Dicţionar de sociologie, Oxfort,** Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2003.

72. Mărginean Ioan, **Politica socială,** în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicţionar de sociologie,** Editura Babel, Bucureşti, 1993.
73. Mărginean Ioan, **Asigurările sociale în România, în Revista de Cercetări Sociale,** nr.1/1995.
74. Mărginean Ioan, **Coordonarea deschisă a politicilor sociale în Uniunea Europeană. Puncte de reper pentru România,** în Revista **Calitatea Vieţii,** anul XIV, nr. 2/2003.
75. Mesarovic Mihajlo, Pestel Eduard, **Omenirea la răspântie. Al doilea raport către Clubul de la Roma,** Editura Politică, Bucureşti, 1975.
76. Miftode Vasile, **Metodologia sociologică,** Editura Porto Franco, Galaţi, 1995.
77. Mihăilescu Constanţa, **Populaţie şi ocupare,** Editura Economică, Bucureşti, 2001.
78. Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale (MMPS), Direcţia Judeţeană Hunedoara, **Statistica şi prognoza pieţii muncii (ghid practic pentru personalul MMPS),** 1994.
79. MMPS, **Populaţia în accepţiunea Organizaţiei Internaţionale a Muncii,** anexa 2, 1995.
80. MMPS, **Programul de redistribuire a forţei de muncă – Asistenţa tehnică USDOL,** martie 2001.
81. Ministerul Muncii şi Solidarităţii Sociale (MMSS), **Adresa nr. 1046 din 29.06.2000 către Prefectura judeţului Hunedoara privind distribuirea fondurilor destinate protecţiei sociale din Fondul Naţional de Solidaritate.**
82. MMSS, Direcţia Generală Hunedoara, **Notă privind acţiunile întreprinse pentru soluţionarea problemelor sociale din judeţul Hunedoara,** Deva, 30.04.2001.

83. MMSS, Direcţia Generală Hunedoara, **Rapoarte statistice privind aplicarea prevederilor Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat,** nr.1605/14.06.2001 şi 1969/28.09.2003.
84. MMSS, Direcţia Generală Hunedoara, **Tabele cu persoanele din judeţul Hunedoara propuse pentru acordarea unui ajutor financiar conform Legii nr. 366/2001,** nr. 550/01.03.2002 şi nr. 552/04.03.2002.
85. MMSS, Direcţia Generală Hunedoara, **Situaţia privind acordarea în Valea Jiului a ajutoarelor sociale, a alocaţiilor de solidaritate şi a ajutoarelor de urgenţă în perioada 2000-2001.**
86. MMSS, Direcţia Generală Hunedoara, **Situaţie privind numărul beneficiarilor de ajutoare de urgenţă acordate în Valea Jiului în perioada 1999-2003.**
87. Mitrache Diana, **Zeci de şomeri se înscriu la cursurile de calificare,** cotidianul **Matinal**, nr.3964/18.06.2004.
88. Mitrache Diana, **Şomerii nu mai au încredere în bursa locurilor de muncă,** cotidianul **Matinal,** nr.3970/27.06.2004.
89. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 378/12.10.1998, **Ordonanţa de urgenţă privind regimul zonelor defavorizate.**
90. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 325/08.07.1999, **Normele metodologice privind aplicarea Legii nr. 20/1999 privind regimul zonelor defavorizate.**
91. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 401/20.07.2001, **Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat.**
92. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 719/12.11.2001, **Normele metodologice de aplicare a legii venitului minim garantat.**
93. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 814/18.12.2001, **Legea privind Sistemul Naţional de Asistenţă Socială.**

94. Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 193/21.03.2002, **Legea nr. 116/05.02.2002 privind prevenirea şi combaterea marginalizării sociale.**
95. Moser C.A., **Metodele de anchetă în investigarea fenomenelor sociale,** Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1967.
96. Naisbit John, **Megatendinţe. Zece tendinţe care ne transformă viaţa,** Editura Politică, Bucureşti, 1989.
97. Neamţu Dorel, **Rezultatele bursei generale a locurilor de muncă în ţară,** cotidianul **Matinal** nr.3669/17.04.2003.
98. Parlamentul României, **Raportul comisiei speciale pentru analiza problemelor economice, sociale şi a condiţiilor de viaţă din minerit,** Bucureşti, 1992.
99. Paşa Florin, Paşa Luminiţa, **Cadrul juridic şi organizatoric al asistenţei sociale în România,** Editura Polirom, Iaşi, 2003.
100. Paşa Florin, Paşa Luminiţa, **Asistenţa socială în România,** Editura Polirom, Iaşi, 2003.
101. Pârvulescu Ion, **Delicvenţa juvenilă în Valea Jiului,** Editura Universitas, Petroşani, 2000.
102. PHARE CFCU România, **Fondul de reconstrucţie a Regiunilor Miniere Afectate (MARR),** Petroşani, 27.09.2000.
103. Pop Miruna Luana, **Politici sociale. Elemente de teorie, analiză şi evaluare a politicilor sociale,** Editura Economică, Bucureşti, 2005.
104. Popescu Emilian, **Piaţa muncii,** în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicţionar de sociologie,** Editura Babel, Bucureşti, 1993.
105. Preda Marian, **Politica socială românească între sărăcie şi globalizare,** Editura Polirom, Iaşi, 2002.
106. Prefetura Judeţului Hunedoara, Oficiul Prefectural Petroşani, **Raportul „Dezvoltarea capacităţii organizatorice a comunităţii locale pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a Văii Jiului",** Petroşani, 2000.

107. Prefectura Judeţului Hunedoara, **Strategia de dezvoltare economică şi socială a judeţului Hunedoara 2001-2004,** Deva, octombrie 2001.

108. Prefectura Judeţului Hunedoara, **Strategia pentru dezvoltarea zonei Văii Jiului „Noroc Bun" 2001-2010,** Deva, octombrie, 2001.

109. Primăria Municipiului Petoşani, **Rapoarte statistice privind aplicarea prevederilor Legii nr. 416/2001 privind venitul minim garantat,** nr. 598/05.2003; 268/07.2004; 625/08.2004; 499/08.2005.

110. Radu C., Aruxandei S., **Evaluarea impactului Legii venitului minim garantat asupra reducerii sărăciei extreme,** în **Revista de Asistenţă Socială** nr.1/2004, Universitatea din Bucureşti, 2004.

111. Richta R. ş.a., **Civilizaţia la răscruce,** Editura Politică, Bucureşti, 1970.

112. Rotariu Traian, **Curs de metode şi tehnici de cercetare sociologică,** U.B.B. Cluj-Napoca, 1986/1991.

113. Rotariu Traian, Iluţ Petru, **Ancheta sociologică şi sondajul de opinie. Teorie şi practică,** Editura Polirom, Iaşi, 1997.

114. Rotariu Traian, Mezei Elemer, **Consideraţii asupra migraţiei interne din România 1948-1996, în Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitaria ROPET",** Ed.Universitas, Petroşani,1999

115. Rotariu Traian, **Starea demografică a României în context european. Posibile politici demografice şi consecinţele lor,** în vol. Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.) **Starea societăţii româneşti după 10 ani de tranziţie,** Editura Expert, Bucureşti, 2000.

116. Rotariu Traian (coord.), **Metode statistice aplicate în ştiinţele sociale,** Editura Polirom, Iaşi, 2000.

117. Rotariu Traian, **Despre oportunitatea adoptării în România a unor măsuri de politică demografică,** în **Annales Universitatis Apulensis,** seria Sociologie, nr.1/2001, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2001.

118. Roth Szamosközi Maria, **Perspective teoretice şi practice ale asistenţei sociale.** Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.
119. Roşia Romeo, **Impactul socio-economic al turismului în Valea Jiului,** lucrare de licenţă, coord. Krausz S., Stegar I., Universitatea din Petroşani, 2004.
120. Stahl Henri, **Teoria şi practica investigaţiilor sociale,** vol. I, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.
121. Stanciu Mariana, **Situaţia socială a României din perspectiva obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, adoptate la O.N.U.** Revista **Asistenţa Socială,** Universitatea din Bucureşti, 1/2004.
122. Stegar Irinel, **Zona defavorizată între mit şi realitate,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitatea ROPET",** Universitatea din Petroşani, 1999.
123. Stegar Irinel, **Strategia de zonă defavorizată între speranţă şi eşec,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitatea ROPET",** Universitatea din Petroşani, 2000.
124. Stegar Irinel, **Valea Jiului – reformă şi colaps economico-social,** în vol. Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.) **Starea societăţii româneşti după 10 ani de tranziţie,** Editura Expert, Bucureşti, 2000.
125. Stegar Irinel, **Reconversia profesională a şomerilor din Valea Jiului,** în **Analele Universităţii „Aurel Vlaicu",** seria Economie, Arad, 2002.
126. Stegar Irinel, **Protecţia socială a şomerilor din Valea Jiului în perioada 2000-2002,** în **Annales Universitatis Apulensis,** seria Asistenţă Socială, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia.
127. Stegar Irinel, **Perspectivele profesionale ale beneficiarilor de venit minim garantat din Valea Jiului,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitatea ROPET",** Editura Focus, Petroşani, 2002.

128. Stegar Irinel, **Cultura nemuncii şi protecţia ssocială în Valea Jiului,** în **Lucrările Ştiinţifice ale Simpozionului Internaţional „Universitatea ROPET”,** Editura Focus, Petroşani, 2003.
129. Stegar Irinel, Krausz Septimiu, **Problema problemei sociale,** Conferinţa anuală a Asociaţiei Române de Sociologie şi a Asociaţiei Române de Promovare a Asistenţei Sociale, **„România socială. Drumul schimbării şi al integrării europene”,** Ed. EiKon, vol. 2, Cluj-Napoca, 2004.
130. Stegar Irinel, **Protecţia socială de tip pasiv şi consecinţele aplicării ei în Valea Jiului,** Conferinţa anuală a Asociaţiei Române de Sociologie şi a Asociaţiei Române de Promovare a Asistenţei Sociale, **„România socială. Drumul schimbării şi al integrării europene”,** Ed. EiKon, vol. 2, Cluj-Napoca, 2004.
131. Stegar Irinel, **Impactul aplicării politicilor sociale active asupra situaţiei economico-sociale din Valea Jiului,** a X-a Sesiune de comunicări ştiinţifice „**Leadership şi management la orizonturile secolului al XXI-lea**”, vol. IX, Editura Academiei Forţelor Terestre, Sibiu, 2005.
132. Teodorescu Alin, **Problema socială,** în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.), **Dicţionar de sociologie,** Editura Babel, Bucureşti, 1993.
133. Toffler Alvin, **Şocul viitorului,** Editura Politică, Bucureşti, 1973.
134. Trandafir Cornel, **Politica socială în context european,** în **Annales Universitatis Apulensis,** seria Asistenţă Socială, nr. 3/2002, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia, 2002.
135. Tudosie Ana, **Reformă şi conflict social în Valea Jiului,** lucrare de licenţă, coord. Vlăsceanu L., Facultatea de Sociologie, Psihologie şi Pedagogie, Universitatea din Bucureşti, 1999.
136. TVR1, teletext, 12.08.2005, p.161.
137. TVR1, teletext, 28.08.2005, p.141.

138. Vlăsceanu Lazăr, **Reforma, guvernarea şi politicile sociale: premise pentru o opţiune,** în **Revista de Cercetări Sociale,** nr. 1/1995.
139. Vlăsceanu Lazăr, **Metodologia cercetării sociale,** Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p.178.
140. Vochiţoiu Haralambie, Gagyi Tiberiu, Stegar Irinel, **Şomajul şi reconversia profesională în Valea Jiului,** contract de cercetare nr. 2/2001 cu AJOFM Hunedoara, 2001.
141. Vochiţoiu Haralambie, **Anul 2004 – anul formării profesionale în Valea Jiului,** cotidianul **Matinal** nr.3987/21.07.2004.
142. Voinea Maria, **Şomaj,** în Zamfir C., Vlăsceanu L. (coord.) **Dicţionar de sociologie,** Editura Babel, Bucureşti, 1993.
143. Zamfir Cătălin, **Strategii ale dezvoltării sociale,** Editura Politică, Bucureşti, 1977.
144. Zamfir Cătălin, **Politica de protecţie socială,** în **Revista de Cercetări Sociale,** nr. 1/1995.
145. Zamfir Cătălin, **Evaluarea politicilor sociale ale bunăstării,** în Zamfir E., Zamfir C. (coord.) **Politici sociale. România în context european,** Editura Alternative, Bucureşti, 1995.
146. Zamfir Cătălin, **Dimensiuni ale sărăciei** (coord.), Editura Expert, Bucureşti, 1995.
147. Zamfir Cătălin, **Politica socială în tranziţie,** în Zamfir C. (coord.) **Politici sociale în România,** Editura Expert, Bucureşti, 1999.
148. Zamfir Cătălin, **De la reforma socială la politica socială: o nouă direcţie a sociologiei,** în Zamfir C. (coord.) **Politici sociale în România,** Editura Expert, Bucureşti, 1999.
149. Zamfir Cătălin, **Politica socială în România în tranziţie,** în vol.Zamfir E., Bădescu I., Zamfir C. (coord.), **Starea societăţii româneşti după 10 ani de tranziţie,** Editura Expert, Bucureşti, 2000.

150. Zamfir Cătălin, **O analiză critică a tranziţiei. Ce va fi după.",** Editura Polirom, Iaşi, 2004.
151. Zamfir Elena, **Statul bunăstării. Mecanismele producerii bunăstării într-o societate modernă,** în **revista de Cercetări Sociale** nr.1/1995**.**
152. Zamfir Elena, **Statul bunăstării,** în Zamfir E., Zamfir C.(coord.) **Politici sociale. România în context european,** Editura Alternative, Bucureşti, 1995.
153. Zamfir Elena, **Asistenţa socială: caracteristici şi dimensiuni,** în Krausz S. (coord.), **Sociologia tranziţiei,** Editura Universitas, Petroşani, 1999.
154. **Ziarul Financiar**, anul VII, nr. 1698/19.08.2005.

LISTA FIGURILOR DIN TEXT

(numerotate la nivelul lucrării)

Figura nr. 1. **Acţiuni întreprinse în vederea angajării** **107**

Figura nr. 2. **Aria spaţială unde ar accepta un loc de muncă** **110**

Figura nr. 3. **Ar accepta un loc de muncă de necalificat** **113**

Figura nr. 4. **Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă** **115**

Figura nr. 5. **Situaţia ajutoarelor de urgenţă acordate în Valea Jiului** **136**

Figura nr. 6. **Opinia despre situaţia vieţii** **139**

Figura nr. 7. **Opinia despre cuantumul ajutorului social comparativ cu necesităţile unui trai decent** **143**

Figura nr. 8. **Motive pentru care nu au urmat un curs de calificare/recalificare** **173**

Figura nr. 9. **Speranţe de angajare conform calificării** **174**

Figura nr. 10. **Domeniul în care doresc să se califice** **175**

Figura nr. 11. **Opinia subiecţilor despre perspectivele de angajare** **178**

Figura nr.12. **Soluţii pentru reducerea şomajului** **193**

Figura nr. 13. **Cele mai importante probleme ale Văii Jiului** **201**

Figura nr. 14. **Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale** **211**

Figura nr. 15. **Ce poate deveni o problemă socială?** **216**

Figura nr. 16. **Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului** **224**

LISTA TABELELOR DIN TEXT

Tabelul nr.1.1 Situaţia şomajului în România în perioada 1991 – iunie 2005 48

Tabelul nr.1.2 Şomajul şi rata şomajului prognozate pentru perioada 2000-2004 48

Tabelul nr.1.3 Câştigul minim pe cap de locuitor în unele ţări europene 52

Tabelul nr.2.1 Structura după sex a subiecţilor (şomeri) 61

Tabelul nr.2.2 Structura după vârstă a subiecţilor (şomeri) 61

Tabelul nr.2.3 Structura după starea civilă (şomeri) 61

Tabelul nr.2.4 Structura după studii a subiecţilor (şomeri) 61

Tabelul nr.2.5. Structura după vechimea în muncă (şomeri) 62

Tabelul nr.2.6 Structura după sex (v.m.g.) 63

Tabelul nr.2.7 Structura după vârstă (v.m.g.) 63

Tabelul nr.2.8. Structura după studii (v.m.g.) 63

Tabelul nr.2.9 Structura după vechimea în muncă (v.m.g.) 64

Tabelul nr.2.10 Structura după sex (problema socială) 65

Tabelul nr.2.11 Structura după vârstă (problema socială) 65

Tabelul nr.2.12 Structura după studii (problema socială) 66

Tabelul nr.2.13 Structura după sex (asistenţi sociali) 67

Tabelul nr.2.14 Structura după vârstă (asistenţi sociali) 67

Tabelul nr.2.15 Structura după studii (asistenţi sociali) 67

Tabelul nr.2.16 Structura după vechimea la locul de muncă (asistenţi sociali) 67

Tabelul nr.3.1 Populaţia Văii Jiului 76

Tabelul nr.3.2 Populaţia Văii Jiului şi a judeţului Hunedoara în perioada 1989-2002 77

Tabelul nr.3.3 Efectivul schimbărilor de domiciliu între oraşele Văii între 1990-1998 **77**

Tabelul nr.3.4 Populaţia activă şi ocupată în perioada 1997-2002 78

Tabelul nr.3.5 Situaţia populaţiei active, ocupate şi a şomerilor

în Valea Jiului, în iulie 2001şi august 2004 80
Tabelul nr.3.6 Numărul mediu al salariaţilor la nivel naţional 80
Tabelul nr.3.7 Numărul mediu al salariaţilor în judeţul Hunedoara 81
Tabelul nr.3.8 Evoluţia producţiei de cărbune pe perioada 1990-2003 83
Tabelul nr.3.9 Opinia subiecţilor faţă de situaţia mineritului şi viaţa populaţiei 84
Tabelul nr.3.10 Structura după nivelul de studii (disponibilizaţi) 88
Tabelul nr.3.11 Structura după nivelul de calificare (disponibilizaţi) 88
Tabelul nr.3.12 Structura pe meserii a muncitorilor disponibilizaţi 89
Tabelul nr.3.13 Structura după vârstă a personalului disponibilizat 89
Tabelul nr.3.14 Evoluţia numărului de angajaţi, a producţiei realizate şi a productivităţii fizice a muncii în perioada 1990-2004 90
Tabelul nr.3.15 Caracteristici ale eşantionului (disponibilizaţi) 93
Tabelul nr.3.16 Cunoaşterea conţinutului Ordonanţei 94
Tabelul nr.3.17 Sursele de informare 94
Tabelul nr.3.18 Principalele motive ale cererii disponibilizării 95
Tabelul nr.3.19 Câteva aspecte caracteristice situaţiei postdisponibilizare 98
Tabelul nr.4.1 Acţiuni intreprinse în vederea angajării 106
Tabelul nr.4.2 Motive pentru care nu au reuşit să se angajeze 107
Tabelul nr.4.3 Unde ar accepta şomerii/asistaţii social un loc de muncă 110
Tabelul nr.4.4 Ar accepta un loc de muncă de necalificat 112
Tabelul nr.4.5 Salariul minim pentru care ar accepta un loc de muncă 116
Tabelul nr.4.6 Acceptarea unui loc de muncă stabil, plătit la nivelul ajutorului social primit 117

Tabelul nr.5.1 Evoluţia ratei şomajului şi a numărului de şomeri, în perioada 1996 – 2005 124
Tabelul nr.5.2 Dispoziţii de repartizare în muncă emise în perioada septembrie 1997 – mai 2001 şi numărul de angajări 128
Tabelul nr.5.3 Dispoziţii de repartizare emise în perioada 1997 – 2001 şi numărul de angajări (comparativ pe total Valea Jiului) 130
Tabelul nr.5.4 Cheltuieli cu protecţia socială a şomerilor în perioada 1997 – 2002 la nivel naţional 132
Tabelul nr.5.5 Cheltuieli efectuate cu protecţia socială a şomerilor la nivelul judeţului Hunedoara în perioada 1 ianuarie – 31 iulie 2004 134
Tabelul nr.5.6 Situaţia acordării alocaţiilor de solidaritate şi ajutoarelor de urgenţă, în perioada 2000 şi ianuarie - iulie 2001 135
Tabelul nr.5.7 Situaţia aplicării Legii 41 /2001 în judeţul Hunedoara şi în Valea Jiului 137
Tabelul nr.5.8 Opinia despre situaţia vieţii 139
Tabelul nr.5.9 Opinia despre protecţia socială de tip pasiv, bazată exclusiv pe suport financiar 142
Tabelul nr.5.10 Opinia despre cuantumul ajutorului social comparativ cu nevoile unui trai decent 143
Tabelul nr.5.11 Structura după vârstă a subiecţilor (zonă defavorizată – z.d) 148
Tabelul nr.5.12 Structura după nivelul de studii al subiecţilor (z.d) 148
Tabelul nr.5.13 Şanse economico-sociale de supravieţuire ale Văii Jiului 149
Tabelul nr.5.14 Motive de reţineri ale investitorilor pentru a demara o afacere în Valea Jiului 150
Tabelul nr.5.15 Soluţii de redresare a Văii Jiului 152
Tabelul nr.5.16 Acordul cu unele aprecieri globale asupra Văii Jiului 153

Tabelul nr.5.17 Aprecierea activităţii în folosul comunităţii 156
Tabelul nr.5.18 Posibilităţi de ocupare a forţei de muncă în judeţul Hunedoara, în perioada 2002 – 2005 162
Tabelul nr.5.19 Situaţia locurilor de muncă vacante în Valea Jiului 164
Tabelul nr.5.20 Interesul pentru participarea la cel puţin o bursă a locurilor de muncă 167
Tabelul nr.5.21 Motive pentru care oamenii nu reuşesc să se angajeze 168
Tabelul nr.5.22 Opinia subiecţilor despre perspectivele de angajare 177
Tabelul nr.5.23 Soluţii pentru reducerea şomajului 192
Tabelul nr.5.24 Avantaje şi dezavantaje ale menţinerii în exploatare a unităţilor miniere 198
Tabelul nr.5.25 Probleme ale Văii jiului şi ale domeniului de activitate 200
Tabelul nr.6.1 Problema socială este ceva ce se cere: 208
Tabelul nr.6.2 Sensul în care problema este “bine pusă” 209
Tabelul nr.6.3 Ce poate reprezenta obiectul unei probleme sociale 211
Tabelul nr.6.4 Ce poate deveni o problemă social 216
Tabelul nr.6.5 Factorii ce determină conştientizarea/formularea problemei sociale 220
Tabelul nr.6.6 Factorii interni şi externi în conştientizarea problemei sociale 220
Tabelul nr.6.7 Aprecieri favorabile privind problemele specifice Văii Jiului 223
Tabelul nr.6.8 Aprecierea favorabilă/defavorabilă în opiniile privind problemele sociale ale Văii Jiului 225
Tabelul nr.6.9 Opinia despre diverse aspecte ale teoriei problemei sociale 225

ANEXE STATISTICE

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.1 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea locului unde ar accepta loc de muncă cu alte variabile

Unde ar accepta loc de muncă / Variabile		Numai în localitate	Numai în Valea Jiului	Oriunde (în ţară şi străi-nătate)	Total
Perspective* profesionale	speră loc de muncă conform calificării	26,74	18,48	54,78	460=100
	speră munci ocazionale	33,69	19,57	46,74	276=100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	22,92	19,44	57,64	144=100
	nu speră indiferent de calificare + alta	31,58	17,98	50,44	228=100
Ar accepta loc de muncă necalificat	da	28,63	18,85	52,52	971=100
	nu + nu ştiu	32,65	17,01	50,34	147=100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	33,06	22,13	44,81	366=100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	25,88	17,65	56,47	340=100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	27,78	15,56	56,66	270=100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	29,58	17,60	52,82	142=100
Sex	masculin	21,24	17,52	61,24	485=100
	feminin	35,23	19,43	45,34	633=100
Vârstă	până la 25 ani inclusiv	19,72	15,49	64,79	213=100
	26-35 ani	30,45	16,59	52,96	440=100
	36-45 ani	30,53	22,46	47,01	285=100
	peste 45 ani	35,00	21,11	43,89	180=100
Studii	fără studii + primare	32,02	18,72	49,26	203=100
	gimnaziale	31,00	18,75	50,25	400=100
	şcoală profesională	27,30	18,99	53,71	337=100
	liceale + superioare	25,28	17,42	57,30	178 =100
Vechime în muncă	fără vechime	32,64	19,21	48,15	484=100
	până la 4 ani	28,04	15,89	56,07	107=100
	4-10 ani	30,27	11,93	57,80	218=100
	peste 10 ani	23,30	23,30	53,40	309=100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.2 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea acceptării unui loc de muncă de necalificat cu alte variabile

Variabile \ Ar accepta loc de muncă de necalificat		Da	Nu + nu ştiu	Total
Perspective profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	80,65	19,35	460 = 100
	speră munci ocazionale	93,48	6,52	276 = 100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	97,22	2,78	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta	84,21	15,79	228 = 100
Unde ar accepta loc de muncă	numai în localitate	85,28	14,72	326 = 100
	numai în Valea Jiului	87,98	12,02	208 = 100
	indiferent (în ţară şi străinătate)	87,33	12,67	584 = 100
Opinia despre politică de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	96,62	3,38	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	86,76	13,24	340 = 100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	88,52	11,48	270 = 100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	85,92	14,08	142 = 100
Sex	masculin	84,54	15,46	485 = 100
	feminin	88,62	11,38	638 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	88,73	11,27	213 = 100
	26-35 ani	88,18	11,82	440 = 100
	36-45 ani	85,61	14,39	285 = 100
	peste 45 ani	83,33	16,67	180 = 100
Studii	fără studii + primare	91,63	8,37	203 = 100
	gimnaziale	92,25	7,75	400 = 100
	şcoală profesională	82,19	17,81	337 = 100
	liceale + superioare	78,09	21,91	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	89,05	10,95	484 = 100
	până la 4 ani	87,85	12,15	107 = 100
	4-10 ani	90,82	9,18	218 = 100
	peste 10 ani	80,26	19,74	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.3 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea opiniei despre politica socială de tip pasiv cu alte variabile

Politica socială de tip pasiv este: / Variabila		Metodă bună pe termen scurt pentru asigurarea subzistenţei	Statul pierde mai mult decât dacă aceşti oameni ar avea locuri de muncă	Autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	Metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	Total
Perspective profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	29,56	33,04	24,13	13,27	460=100
	speră mai mult munci ocazionale	36,96	28,98	26,45	7,61	276=100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	25,69	29,86	27,78	16,67	144=100
	nu speră indiferent de calificare + alta	39,04	27,63	17,98	15,35	228=100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	37,12	26,99	23,01	12,88	326=100
	numai în Valea Jiului	38,94	28,85	20,19	12,02	208=100
	oriunde în ţară şi străinătate	28,08	32,88	26,20	12,84	584=100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	32,44	30,38	24,61	12,57	971=100
	nu + nu ştiu	34,69	30,61	21,09	13,61	147=100
Sex	masculin	28,04	33,40	24,95	13,61	485=100
	feminin	36,33	28,12	23,54	12,01	633=100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	35,68	32,39	18,78	13,15	213=100
	26-35 ani	31,59	30,45	25,68	12,28	440=100
	36-45 ani	29,47	27,72	30,53	12,28	285=100
	peste 45 ani	37,22	32,22	16,67	13,89	180=100
Studii	fără studii + primare	40,39	25,62	16,26	17,73	203=100
	gimnaziale	34,00	32,50	23,25	10,25	400=100
	şcoală profesională	29,97	31,75	25,52	12,76	337=100
	liceale + superioare	26,40	28,66	32,58	12,36	178=100
Vechime în muncă	fără vechime	37,40	28,92	19,63	14,05	484=100
	până la 4 ani	26,17	28,97	28,04	16,82	107=100
	4-10 ani	30,27	31,65	28,44	9,64	218=100
	peste 10 ani	29,45	32,36	26,86	11,33	309=100

* totalul de răspunsuri la „perspectivele profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.4 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea perspectivelor profesionale cu alte variabile[1*]

Variabile / Perspective profesionale		Speră un loc de muncă conform calificării	Speră munci ocazionale	Speră loc de muncă cu calificare diferită	Nu speră + altceva	Total
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	37,73	28,53	10,12	22,08	326 = 100
	numai în Valea Jiului	40,86	25,96	13,46	19,72	208 = 100
	oriunde în ţară şi străinătate	43,15	22,09	14,21	19,69	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	38,21	26,57	14,42	19,77	971 = 100
	nu + nu ştiu	60,55	12,24	2,72	24,49	147 = 100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pentru asigurarea subzistenţei	37,16	27,87	10,11	24,32	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	44,71	23,53	12,65	18,53	340 = 100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	41,11	27,04	14,81	15,19	270 = 100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	42,96	14,79	16,90	24,65	142 = 100
Sex	masculin	48,86	18,14	12,99	18,97	485 = 100
	feminin	35,23	29,70	12,80	21,48	633 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	31,92	35,21	9,39	20,19	213 = 100
	26-35 ani	43,86	24,09	15,00	17,05	440 = 100
	36-45 ani	48,77	18,95	12,28	19,30	285 = 100
	peste 45 ani	33,33	22,78	12,78	30,56	180 = 100
Studii	fără studii+primare	22,17	40,89	11,82	21,18	203 = 100
	gimnaziale	34,00	32,75	12,75	20,50	400 = 100
	şcoală profesională	53,41	13,35	12,76	19,88	337 = 100
	liceale + superioare	55,62	9,55	14,61	20,22	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	28,51	36,98	11,98	21,07	484 = 100
	până la 4 ani	49,53	18,69	12,15	18,69	107 = 100
	4-10 ani	49,08	17,89	13,76	18,81	218 = 100
	peste 10 ani	52,43	12,30	13,91	21,03	309 = 100

[*] totalul de răspunsuri la „perspective profesionale" însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.5 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea variabilei sex cu altele

Variabile \ Sex		Masculin	Feminin	Total
Perspective profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	51,52	48,48	460 = 100
	speră munci ocazionale	31,88	68,12	276 = 100
	speră loc de muncă calificare diferită	43,75	56,25	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta	40,35	59,65	228 = 100
Unde ar accepta loc de muncă	numai în localitate	31,59	68,41	326 = 100
	numai în Valea Jiului	40,86	59,14	208 = 100
	indiferent (în ţară şi străinătate)	50,86	49,14	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	42,22	57,78	971 = 100
	nu + nu ştiu	51,02	48,98	147 = 100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	37,16	62,84	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	47,65	52,35	340 = 100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	44,81	55,19	270 = 100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	46,48	53,52	142 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	41,31	58,69	213 = 100
	26-35 ani	42,05	57,95	440 = 100
	36-45 ani	48,42	51,58	285 = 100
	peste 45 ani	41,11	58,89	180 = 100
Studii	fără studii + primare	30,05	69,95	203 = 100
	gimnaziale	39,75	60,25	400 = 100
	şcoală profesională	54,01	45,99	337 = 100
	liceale + superioare	46,63	53,37	178 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	24,79	75,21	484 = 100
	până la 4 ani	34,58	65,42	107 = 100
	4-10 ani	55,50	44,50	218 = 100
	peste 10 ani	66,99	33,01	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.6 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea variabilei vârstă cu altele

Variabile \ Vârsta		Până la 25 ani inclusiv	26-35 ani	36-45 ani	Peste 45 ani	Total
Perspectivele profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	14,78	41,96	30,22	13,04	460 =100
	speră mai mult munci ocazionale	27,17	38,41	19,57	14,85	276 =100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	13,89	45,83	24,31	15,97	144 =100
	nu speră indiferent de calificare + alta	18,87	32,89	24,12	24,12	228 =100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	12,88	41,10	26,69	19,33	326 =100
	numai în Valea Jiului	15,86	35,10	30,77	18,27	208 =100
	oriunde în ţară şi străinătate	26,63	39,90	22,94	13,53	584 =100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	19,46	39,96	25,13	15,45	971 =100
	nu + nu ştiu	16,33	35,37	27,89	20,41	147 =100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	20,77	37,98	22,95	18,30	366 =100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	20,29	39,41	23,24	17,06	340 =100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	14,82	41,85	32,22	11,11	270 =100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	19,72	38,03	24,65	17,60	142 =100
Sex	masculin	18,14	38,14	28,46	15,26	485 =100
	feminin	19,75	40,28	23,22	16,75	633 =100
Studii	fără studii + primare	36,45	26,11	13,79	23,65	203 =100
	gimnaziale	19,75	44,25	21,75	14,25	400 =100
	şcoală profesională	10,38	41,25	32,94	15,43	337 =100
	liceale + superioare	14,04	39,89	33,15	12,92	178 =100
Vechime în muncă	fără vechime	38,84	41,32	12,60	7,24	484 =100
	până la 4 ani	19,63	55,14	19,63	5,60	107 =100
	4-10 ani	1,83	54,59	32,11	11,47	218 =100
	peste 10 ani	-	20,06	43,04	36,90	309 =100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.7 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea variabilei studii cu altele

Variabile	Studii	Fără studii + primare	Gimna-ziale	Şcoală profe-sională	Liceale + superi-oare	Total
Perspecti-vele profesio-nale*	speră loc de muncă conform calificării	9,78	29,57	39,13	21,52	460 = 100
	speră mai mult munci ocazionale	30,08	47,46	16,30	6,16	276 = 100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	16,67	35,42	29,86	18,05	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta	18,86	35,96	29,38	15,80	228 = 100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	19,94	38,04	28,22	13,80	326 = 100
	numai în Valea Jiului	18,27	36,06	30,77	14,90	208 = 100
	oriunde în ţară şi străinătate	17,12	34,42	30,99	17,47	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	19,16	38,00	28,53	14,31	971 = 100
	nu + nu ştiu	11,56	21,09	40,82	26,53	147 = 100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	22,40	37,16	27,59	12,85	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	15,29	38,24	31,47	15,00	340 = 100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	12,22	34,44	31,85	21,49	270 = 100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	25,35	28,87	30,28	15,50	142 = 100
Sex	masculin	12,58	32,78	37,53	17,11	485 = 100
	feminin	22,43	38,07	24,49	15,01	633 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	34,74	37,09	16,43	11,74	213 = 100
	26-35 ani	12,05	40,23	31,59	16,13	440 = 100
	36-45 ani	9,82	30,53	38,95	20,70	285 = 100
	peste 45 ani	26,67	31,67	28,88	12,78	180 = 100
Vechime în muncă	fără vechime	29,34	44,21	17,56	8,89	484 = 100
	până la 4 ani	14,02	30,84	33,64	21,50	107 = 100
	4-10 ani	10,09	28,90	43,12	17,89	218 = 100
	peste 10 ani	7,77	29,13	39,48	23,62	309 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspectivele profesionale” însumează 1108

Ancheta B: Beneficiari de venit minim garantat **Tabel de corelaţie nr.8 (%)**

2002 – 615 subiecţi + 2004 – 503 subiecţi = 1118 subiecţi

Corelarea vechimii în muncă cu alte variabile

Variabile \ Vechime în muncă		Fără vechime	Până la 4 ani	4-10 ani	Peste 10 ani	Total
Perspectivele profesionale*	speră loc de muncă conform calificării	30,00	11,52	23,26	35,22	460 = 100
	speră mai mult munci ocazionale	64,85	7,25	14,13	13,77	276 = 100
	speră loc de muncă cu calificare diferită	40,28	9,03	20,83	29,86	144 = 100
	nu speră indiferent de calificare + alta	44,74	8,77	17,98	28,51	228 = 100
Unde ar accepta un loc de muncă	numai în localitate	48,47	9,20	20,24	22,09	326 = 100
	numai în Valea Jiului	44,71	8,17	12,50	34,62	208 = 100
	oriunde în ţară şi străinătate	39,90	10,27	21,57	28,26	584 = 100
Ar accepta loc de muncă de necalificat	da	44,39	9,68	20,39	25,54	971 = 100
	nu + nu ştiu	36,05	8,84	13,61	41,50	147 = 100
Opinia despre politica de protecţie socială de tip pasiv	metodă bună pe termen scurt	49,45	7,65	18,03	24,87	366 = 100
	statul pierde mai mult decât dacă ar fi angajaţi	41,18	9,12	20,29	29,41	340 = 100
	autorităţile scuză lipsa locurilor de muncă	35,18	11,11	22,96	30,75	270 = 100
	metodă greşită, sistem de a plăti nemunca	47,89	12,68	14,79	24,64	142 = 100
Sex	masculin	24,74	7,63	24,95	42,68	485 = 100
	feminin	57,50	11,06	15,32	16,12	633 = 100
Vârsta	până la 25 ani inclusiv	88,26	9,86	1,88	-	213 = 100
	26-35 ani	45,45	13,41	27,05	14,09	440 = 100
	36-45 ani	21,40	7,37	24,56	46,67	285 = 100
	peste 45 ani	19,45	3,33	13,89	63,33	180 = 100
Studii	fără studii + primare	69,95	7,39	10,84	11,82	203 = 100
	gimnaziale	53,50	8,25	15,75	22,50	400 = 100
	şcoală profesională	25,22	10,68	27,89	36,21	337 = 100
	liceale + superioare	24,16	12,92	21,91	41,01	178 = 100

* totalul de răspunsuri la „perspective profesionale” însumează 1108

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.9 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea obiectului problemei sociale cu alte variabile

Variabile / Obiectul problemei sociale poate fi:		Doar ceva negativ	Ceva atât pozitiv cât şi negativ	Ceva pozitiv + neutru + altă părere	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	51,80	36,69	11,51	139 = 100
	schimbat	40,26	48,05	11,69	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	44,94	46,07	8,99	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	38,81	51,97	9,22	152 = 100
	incluzând soluţii	50,83	35,83	13,34	120 = 100
	conştientizată	54,67	38,67	6,66	75 = 100
	sesizată din timp + altul	46,81	40,42	12,77	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societăţii	44,49	43,22	12,29	236 = 100
	organizaţiei	33,33	57,57	9,10	33 = 100
	individului + altă părere	53,60	39,20	7,20	125 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	43,38	46,57	10,05	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	50,29	38,86	10,85	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	40,40	48,34	11,26	151 = 100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	60,00	25,00	15,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	40,00	46,15	13,85	65 = 100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerţiei sociale + altul	48,98	47,96	3,06	98 = 100
Sex	masculin	44,72	42,68	12,60	246 = 100
	feminin	49,32	43,92	6,76	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	43,24	46,85	9,91	111 = 100
	peste 35 ani	47,70	41,70	10,60	283 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	38,89	45,56	15,55	90 = 100
	superioare	48,68	42,43	8,89	304 =100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.10 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea întrebării referitoare la sensul sintagmei „problemă socială bine pusă” cu alte variabile

Problema socială „bine pusă” are sensul / Variabile		Formulată corect	Incluzând soluţii	Conştien-tizată	Sesizată din timp + altul	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	36,69	30,94	16,55	15,82	139=100
	schimbat	27,27	41,56	22,08	9,09	77=100
	creat +consolidat + stabilizat + altceva	44,94	25,28	19,66	10,12	178=100
Problemele sociale au efecte la nivelul	societăţii	37,29	33,47	17,37	11,87	236=100
	organizaţiei	36,36	24,24	24,24	15,16	33=100
	individului + altă părere	41,60	26,40	20,80	11,20	125=100
Obiectul problemei sociale	ceva negativ	32,24	33,33	22,40	12,03	183=100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	46,47	25,29	17,06	11,18	170=100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	34,15	39,02	12,20	14,63	41=100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	34,70	31,96	21,00	12,34	219=100
	proces linear + dezacord + altă părere	43,43	28,57	16,57	11,43	175=100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	39,74	29,14	23,18	7,94	151=100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	28,75	41,25	13,75	16,25	80=100
	asumarea de conducerea sistemului	38,46	21,54	24,62	15,38	65=100
	interferarea cu probleme constate+ lipsa inerţiei sociale + altul	44,90	29,59	13,27	12,24	98=100
Sex	masculin	38,21	31,71	16,67	13,41	246=100
	feminin	39,19	28,38	22,97	9,46	148=100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	36,94	24,32	26,13	12,61	111=100
	peste 35 ani	39,22	32,86	16,25	11,67	283=100
Studii	liceale şi asimilate lor	35,56	27,78	26,66	10,00	90=100
	superioare	39,47	31,25	16,78	12,50	304=100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.11 (%)**
2003 – 394 subiecţi
Corelarea aspectului esenţial implicat de problema socială cu alte variabile

Variabile / Aspect ce se cere:		Diminuat	Schimbat	Creat+ stabilizat+ consolidat+ altceva	Total
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	33,55	13,82	52,63	152=100
	incluzând soluţii	35,83	26,67	37,50	120=100
	conştientizată	30,67	22,67	46,66	75=100
	sesizată din timp + altul				47= 100
Problemele sociale au efecte la nivelul	societăţii	36,86	20,76	42,38	236=100
	organizaţiei	24,24	24,24	51,52	33=100
	individului + altă părere	35,20	16,00	48,80	125=100
Obiectul problemei sociale	ceva negativ	39,34	16,94	43,72	183=100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	30,00	21,76	48,24	170=100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	39,02	21,96	39,02	41= 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	36,53	21,00	42,47	219=100
	proces linear + dezacord + altă părere	33,71	17,71	48,58	175=100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	39,74	15,89	44,37	151=100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	36,25	31,25	32,50	80=100
	asumarea de către conducerea sistemului	20,00	16,92	63,08	65=100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerţiei sociale + altul	37,76	17,35	44,89	98=100
Sex	masculin	36,58	15,85	47,57	246=100
	feminin	33,12	25,67	41,21	148=100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	38,74	16,22	45,04	111=100
	peste 35 ani	33,92	20,85	45,23	283=100
Studii	liceale şi asimilate lor	32,22	21,11	46,67	90=100
	superioare	36,18	19,08	44,74	304=100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.12 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea nivelului la care au efect problemele sociale cu alte variabile

Problemele sociale au efect la nivelul / Variabile		Societăţii	Organizaţiei	Individului +altă părere	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	62,59	5,75	31,66	139 = 100
	schimbat	63,64	10,39	25,97	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	56,18	9,55	34,27	178 = 100
Problema „bine pusă" are sensul	formulată corect	57,89	7,89	34,22	152 = 100
	incluzând soluţii	65,83	6,67	27,50	120 = 100
	conştientizată	54,67	10,67	34,66	75 = 100
	sesizată din timp + altul	59,57	10,64	29,79	47 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	57,38	6,01	36,61	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	60,00	11,18	28,82	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	70,73	7,32	21,95	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	60,73	7,76	31,51	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	58,86	9,14	32,00	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	61,59	5,30	33,11	151 = 100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	53,75	12,50	33,75	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	60,00	7,69	32,31	65 = 100
	interferarea cu probleme constatate + lipsa inerţiei sociale + altul	62,24	10,20	27,56	98 = 100
Sex	masculin	59,76	10,57	29,67	246 = 100
	feminin	60,14	4,73	35,13	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	13,51	6,31	80,18	111 = 100
	peste 35 ani	78,09	9,19	12,72	283 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	56,67	16,67	26,66	90 = 100
	superioare	60,86	5,92	33,22	304 = 100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.13 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea întrebării referitoare la accepţiunile definirii naturii problemelor sociale cu alte variabile

Variabile / Problema socială poate fi definită ca:		Proces ciclic	Proces linear + dezacord + altă părere	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	57,55	42,45	139 = 100
	schimbat	59,74	40,26	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	52,25	47,75	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	50,00	50,00	152 = 100
	incluzând soluţii	58,33	41,67	120 = 100
	conştientizată	61,33	38,67	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	57,45	42,55	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societăţii	56,36	43,64	236 = 100
	organizaţiei	51,52	48,48	33 = 100
	individului + altă părere	55,20	44,80	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	51,91	48,09	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	60,00	40,00	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	53,66	46,34	41 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	55,63	44,37	151 = 100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	53,75	46,25	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	53,85	46,15	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerţiei + altul	58,16	41,84	98 = 100
Sexul	masculin	55,28	44,72	246 = 100
	feminin	56,08	43,92	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	54,05	45,95	111 = 100
	peste 35 ani	56,18	43,82	283 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	55,56	44,44	90 = 100
	superioare	55,59	44,41	304 = 100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.14 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea criteriului trecerii la stadiul manifest cu alte variabile

Problema trecerii la stadiul manifest: / Variabile		Conştien-tizarea problemei	Existenţa unor soluţii de rezolvare	Asumarea de către conduce-rea sistemu-lui	Interfera-rea cu probleme constatate + lipsa inerţiei sociale + altul	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	43,16	20,86	9,35	26,63	139 = 100
	schimbat	31,17	32,47	14,28	22,08	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	37,64	14,61	23,03	24,72	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	39,47	15,13	16,45	28,95	152 = 100
	incluzând soluţii	36,67	27,50	11,67	24,16	120 = 100
	conştientizată	46,67	14,67	21,33	17,33	75 = 100
	sesizată din timp + altul	25,53	27,66	21,28	25,53	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societăţii	39,41	18,22	16,52	25,85	236 = 100
	organizaţiei	24,25	30,30	15,15	30,30	33 = 100
	individului + altă părere	40,00	21,60	16,80	21,60	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	33,33	26,23	14,21	26,23	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	42,94	11,76	17,65	27,65	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	41,46	29,27	21,95	7,32	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	38,36	19,63	15,98	26,03	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	38,29	21,14	17,14	23,43	175 = 100
Sex	masculin	39,43	17,89	15,45	27,23	246 = 100
	feminin	36,49	24,32	18,24	20,95	148 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	46,85	18,02	16,22	18,91	111 = 100
	peste 35 ani	34,98	21,20	16,61	27,21	283 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	30,00	22,22	22,22	25,56	90 = 100
	superioare	40,79	19,74	14,80	24,67	304 = 100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.15 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea variabilei sex cu altele

Variabile \ Sex		Masculin	Feminin	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	64,75	35,25	139 = 100
	schimbat	50,65	49,35	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	65,73	34,27	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	61,84	38,16	152 = 100
	incluzând soluţii	65,00	35,00	120 = 100
	conştientizată	54,67	45,33	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	70,21	29,79	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societăţii	62,29	37,71	236 = 100
	organizaţiei	78,79	21,21	33 = 100
	individului + altă părere	58,40	41,60	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	60,11	39,89	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	61,76	38,24	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	75,61	24,39	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	62,10	37,90	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	62,86	37,14	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	64,24	35,76	151 = 100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	55,00	45,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	58,46	41,54	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerţiei + altul	68,37	31,63	98 = 100
Vârsta	până la 35 ani inclusiv	61,26	38,74	111 = 100
	peste 35 ani	62,90	37,10	283 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	61,11	38,89	90 = 100
	superioare	62,83	37,17	304 = 100

Ancheta C_1: Problema socială **Tabel de corelaţie nr.16 (%)**
2003 – 394 subiecţi

Corelarea variabilei vârstă cu altele

Variabile \ Vârsta		Până la 35 ani inclusiv	Peste 35 ani	Total
Problema socială, aspect ce se cere	diminuat	30,94	69,06	139 = 100
	schimbat	23,38	76,62	77 = 100
	creat + consolidat + stabilizat + altceva	28,09	71,91	178 = 100
Problema „bine pusă” are sensul	formulată corect	26,97	73,03	152 = 100
	incluzând soluţii	22,50	77,50	120 = 100
	conştientizată	38,67	61,33	75 = 100
	sesizată din timp + altceva	29,79	70,21	47 = 100
Problemele sociale au efect la nivelul	societăţii	6,36	93,64	236 = 100
	organizaţiei	21,21	78,79	33 = 100
	individului + altă părere	71,20	28,80	125 = 100
Obiectul problemei sociale	doar ceva negativ	26,23	73,77	183 = 100
	ceva atât pozitiv cât şi negativ	30,59	69,41	170 = 100
	ceva pozitiv + neutru + altă părere	26,83	73,17	41 = 100
Definirea naturii problemei sociale	proces ciclic	27,40	72,60	219 = 100
	proces linear + dezacord + altă părere	29,14	70,86	175 = 100
Criteriul trecerii la stadiul manifest	conştientizarea problemei	34,44	65,56	151 = 100
	existenţa unor soluţii de rezolvare	25,00	75,00	80 = 100
	asumarea de către conducerea sistemului	27,69	72,31	65 = 100
	interferare cu probleme constatate + lipsa inerţiei + altul	21,43	78,57	98 = 100
Sex	masculin	27,64	72,36	246 = 100
	feminin	29,05	70,95	148 = 100
Studii	liceale şi asimilate lor	36,67	63,33	90 = 100
	superioare	25,66	74,34	304 = 100